ปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา และลักษณะชีวสังคม ที่ส่งผลต่อความเครียดของครูผู้สอน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กาญจนบุรี เขต 3

ปริญญานิพนธ์

ของ

ทิพย์วรรณ ธูปหอม

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการประถมศึกษา
ตุลาคม 2547

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา และลักษณะชีวสังคม ที่ส่งผลต่อความเครียดของครูผู้สอน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี เขต 3

บทคัดย่อ

ของ

ทิพย์วรรณ ธูปหอม

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการประถมศึกษา
ตุลาคม 2547

ทิพย์วรรณ ธูปหอม. (2547). *ปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา และลักษณะชีวสังคมที่ส่งผลต่อความเครียดของครูผู้สอน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กาญจนบุรี เขต 3.* ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. (การประถมศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. คณะกรรมการควบคุม : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ลัดดาวัลย์ เกษมเนตร.

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา และลักษณะชีวสังคม ที่ส่งผลต่อความเครียดของครูผู้สอน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี เขต 3

กลุ่มตัวอย่างเป็นข้าราชการครู จำนวน 286 คน ปีการศึกษา 2547 ซึ่งเลือกมาโดยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) มีขนาดโรงเรียนเป็นชั้น และมีโรงเรียนเป็นหน่วยการสุ่ม (Sampling Unit) เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ แบบสอบถามปัจจัยด้านลักษณะชีวสังคม ได้แก่ เพศ อายุ อายุราชการ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน ระดับชั้นที่สอน สถานะทางการเงิน แบบวัดความเครียดของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งผู้วิจัยใช้แบบประเมินความเครียด HOS (Health Opinion Survey) แบบสอบถามปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการพัฒนาหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ด้านการวิจัยในชั้นเรียน ด้านการประกันคุณภาพการศึกษา โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป สำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (Statistical Package for Social Science) โดยใช้การทดสอบค่า ที และ การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) และทดสอบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ ด้วยวิธีของ Dunnett และ Scheffe'

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ครูผู้สอนที่มีลักษณะชีวสังคมต่างกัน มีความเครียดในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. ครูผู้สอนที่มีลักษณะชีวสังคมต่างกัน มีปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ครูผู้สอนที่มีปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาต่างกัน มีความเครียดแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

PROBLEMS IN EDUCATION AT REFORM AND PERSONAL PROFILE, WTHIH AFFECT THE TENSION TEACHER UNDER KANCHANANURI 3rd AERA

AN ABSTRACT

BY

TIPWAN TOOPHORM

Presrnted in partial fulfillment of the requirements

for the Master of Education degree in Primary Education

at Srinakharinwirot University

October 2004

Tippawan Toobhom. (2004). *Problems in education evolution performance and biosocial characteristics which affect the tension of teacher, standard education level, Kachanaburi educational region district office 3.* Master of Education, M.Ed. (Primary School). Bangkok : Graduate School, Srinakarinwirot University. Thesis Committee : Assist. Prof. Dr. Praphunsiri Susaorat, Assist. Prof. Laddawan Kasemnet.

The purposes of this survey research were to study problems in education evolution performance and biosocial characteristics which affect the tension of teacher on standard education level, Kachanaburi educational region district office 3.

Sampling groups were 286 teachers of semester 2004 that selected by stratified random sampling that was several levels and sampling unit. The instrument were to study which namely biosocial factor characteristics i.e. sex, age, period of government service, marital status, education level, income a month, teaching level, financial status, tension measurement of interviewed person which chooses HOS (Health Opinion Survey) tension evaluation. Problem questionnaires for education evolution performance of 4 type namely; curriculum development, learning arrangement that emphasizes importantly learner, class research, education quality assurance by processed program. Through statistical package for social science by T-test, one-way ANOVA and even average test by Dunnett and Scheffe.

The research results as follows:

1. Teachers whom were different biosocial that has tension in education evolution performance by different as significantly statistics at .05 levels.

2. Teachers whom were different biosocial that has problem in education evolution performance by different as significantly statistics at .05 levels.

3. Teachers whom were different problems in education evolution performance by different tension as significantly statistics at .05 levels.

ปริญญานิพนธ์
เรื่อง

ปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา และลักษณะชีวสังคม ที่ส่งผลต่อความเครียดของครูผู้สอน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กาญจนบุรี เขต 3

ของ
นางทิพย์วรรณ ธูปหอม

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการประถมศึกษา
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เพ็ญสิริ จีระเดชากุล)
วันที่ 14 เดือน ตุลาคม พ.ศ. 2547

คณะกรรมการสอบปริญญานิพนธ์

..... ประธาน
(ผู้ช่วยศาสตรจารย์ ดร.ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ลัดลาวัลย์ เกษมเนตร)

..... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(รองศาสตราจารย์ประพนธ์ จ่ายเจริญ)

..... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(อาจารย์รุ่งทิวา นาบำรุง)

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความกรุณาของ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประพันศิริ สุเสารัจ ประธานควบคุมปริญญานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ลัดดาวัลย์ เกษมเนตร กรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ ที่กรุณาให้คำปรึกษาแนะนำ ตลอดจนตรวจแก้ข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความเมตตาอย่างสูง ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ ที่นี้ นอกจากนี้ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวนีย์ สิกขาบัณฑิต อาจารย์รุ่งทิวา นาบำรุง และ ผอ.จำนงค์ ยอดขำ ที่ให้คำแนะนำและเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ และที่สำคัญที่สุดขอกราบขอบพระคุณ คณาจารย์ภาควิชาหลักสูตรและการสอน สาขาการประถมศึกษาทุกท่าน ที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ตลอดระยะเวลา จนกระทั่งสำเร็จการศึกษา

ขอกราบขอบพระคุณ คุณรุ่งอรุณ เพชรมาลี ศึกษานิเทศก์สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี เขต 3 ตลอดจนพี่ ๆ และเพื่อน ๆ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี เขต 3 ทุกท่าน ที่ให้ความอนุเคราะห์และอำนวยความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูล และขอกราบขอบพระคุณ คุณครูทุกท่านที่ให้ความช่วยเหลือตอบแบบสอบถาม เป็นอย่างดี

ขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์ประจวบ ธูปหอม และเพื่อน ๆ นิสิตปริญญาโทสาขาการประถมศึกษาทุกคน ที่คอยช่วยเหลือและให้กำลังใจเสมอมา

ผลแห่งความดีทั้งหมดที่เกิดขึ้นจากงานวิจัยในครั้งนี้ ขอมอบให้แก่ คุณพ่อ – คุณแม่ ผู้มีพระคุณทุกท่าน และบูรพคณาจารย์ที่ประสิทธิ์ประสาทความรู้ตั้งแต่ต้นจนถึงปัจจุบัน

ทิพย์วรรณ ธูปหอม

สารบัญ

บทที่		หน้า
1	บทนำ	1
	ภูมิหลัง	1
	ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า	3
	ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า	3
	ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า	4
	นิยามศัพท์ทั่วไป	5
	นิยามปฏิบัติการ	5
2	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	8
	ความหมายของความเครียด	8
	แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความเครียด	11
	สาเหตุและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเครียด	13
	ผลกระทบของความเครียด	16
	การประเมินความเครียด	19
	ความหมายของการปฏิรูปการศึกษา	19
	การปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542	20
	การดำเนินการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ	22
	ความจำเป็นที่ต้องมีการปฏิรูปการศึกษา	24
	การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา	25
	การปฏิรูปการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	38
	การวิจัยในชั้นเรียน	54
	การประกันคุณภาพการศึกษา	67
	แผนพัฒนาการศึกษาเขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี เขต 3	82
	งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	94
	สมมติฐานการวิจัย	101
3	วิธีการดำเนินการศึกษาค้นคว้า	102
	ประชากร	102
	กลุ่มตัวอย่าง	102
	เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	104

สารบัญ (ต่อ)

บทที่		หน้า
(ต่อ)	การหาคุณภาพเครื่องมือ	108
	การเก็บรวบรวมข้อมูล	109
	วิธีวิเคราะห์ข้อมูล	109
4	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	110
	สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	110
	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	110
5	สรุปผล อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	140
	ความมุ่งหมายของการวิจัย	140
	สมมติฐานในการวิจัย	140
	กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย	140
	เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	141
	สรุปผลการวิจัย	141
	อภิปรายผล	146
	ข้อเสนอแนะ	149
บรรณานุกรม		150
ภาคผนวก		155
ประวัติย่อผู้วิจัย		178

บัญชีตาราง

ตาราง		หน้า
1	จำนวนกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามขนาดของโรงเรียน.....	102
2	ค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานความเครียดในการปฏิบัติงานของครูผู้สอนจำแนกตามลักษณะชีวสังคม.....	111
3	เปรียบเทียบความเครียดในการปฏิบัติงานของครูผู้สอนจำแนกตามเพศ.....	113
4	เปรียบเทียบความเครียดในการปฏิบัติงานของครูผู้สอนจำแนกตามอายุ.....	113
5	เปรียบเทียบความเครียดในการปฏิบัติงานของครูผู้สอนจำแนกตามอายุการ.....	113
6	เปรียบเทียบความเครียดในการปฏิบัติงานของครูผู้สอนจำแนกตามสถานภาพสมรส.....	114
7	เปรียบเทียบความเครียดในการปฏิบัติงานของครูผู้สอนจำแนกตามระดับการศึกษา.....	114
8	เปรียบเทียบความเครียดในการปฏิบัติงานของครูผู้สอนจำแนกตามระดับชั้นที่สอน.....	114
9	เปรียบเทียบความเครียดในการปฏิบัติงานของครูผู้สอนที่สอนในระดับชั้นที่ต่างกันเป็นรายคู่.....	115
10	เปรียบเทียบความเครียดในการปฏิบัติงานของครูผู้สอนจำแนกตามรายได้ต่อเดือน.....	115
11	เปรียบเทียบความเครียดในการปฏิบัติงานของครูผู้สอนจำแนกตามสถานะทางเศรษฐกิจ.....	115
12	เปรียบเทียบความเครียดในการปฏิบัติงานของครูผู้สอนที่มีสถานะทางเศรษฐกิจต่างกันเป็นรายคู่.....	116
13	ค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาของครูผู้สอนจำแนกตามลักษณะชีวสังคม.....	116
14	เปรียบเทียบปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาด้านการพัฒนาหลักสูตรจำแนกตามเพศ.....	118
15	เปรียบเทียบปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญจำแนกตามเพศ.....	118

บัญชีตาราง (ต่อ)

ตาราง		หน้า
16	เปรียบเทียบปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาด้านการวิจัยในชั้นเรียน จำแนกตามเพศ	119
17	เปรียบเทียบปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาด้านการประกันคุณภาพการศึกษาจำแนกตามเพศ	119
18	เปรียบเทียบปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาจำแนกตามอายุ	120
19	เปรียบเทียบปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาด้านการพัฒนาหลักสูตรของครูผู้สอนที่มีอายุต่างกัน	121
20	เปรียบเทียบปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของครูผู้สอนที่มีอายุต่างกัน	121
21	เปรียบเทียบปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาด้านการวิจัยชั้นเรียนของครูผู้สอนที่มีอายุต่างกัน	122
22	เปรียบเทียบปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาด้านการประกันคุณภาพการศึกษาของครูผู้สอนที่มีอายุต่างกัน	122
23	เปรียบเทียบปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาจำแนกตามอายุราชการ	123
24	เปรียบเทียบปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาด้านการพัฒนาหลักสูตรของครูผู้สอนที่มีอายุราชการต่างกัน	124
25	เปรียบเทียบปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของครูผู้สอนที่มีอายุราชการต่างกัน	124
26	เปรียบเทียบปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาด้านการวิจัยในชั้นเรียนของครูผู้สอนที่มีอายุราชการต่างกัน	125
27	เปรียบเทียบปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาด้านการประกันคุณภาพการศึกษาของครูผู้สอนที่มีอายุราชการต่างกัน	125
28	เปรียบเทียบปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาจำแนกตามสถานภาพสมรส	126
29	เปรียบเทียบปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของครูผู้สอนที่มีสถานภาพสมรสต่างกัน	127
30	เปรียบเทียบปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาด้านการวิจัยในชั้นเรียนของครูผู้สอนที่มีสถานภาพสมรสต่างกัน	127
31	เปรียบเทียบปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาด้านการประกันคุณภาพการศึกษาของครูผู้สอนที่มีสถานภาพสมรสต่างกัน	128

บัญชีตาราง (ต่อ)

ตาราง		หน้า
32	เปรียบเทียบปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาจำแนกตามระดับการศึกษา	128
33	เปรียบเทียบปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาด้านการประกันคุณภาพการศึกษาของครูผู้สอนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน	129
34	เปรียบเทียบปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาจำแนกตามระดับชั้นที่สอน	130
35	เปรียบเทียบปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของครูผู้สอนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน	131
36	เปรียบเทียบปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาด้านการวิจัยในชั้นเรียนของครูผู้สอนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน	131
37	เปรียบเทียบปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาด้านการประกันคุณภาพการศึกษาของครูผู้สอนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน	132
38	เปรียบเทียบปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาจำแนกตามรายได้ต่อเดือน	132
39	เปรียบเทียบปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาจำแนกตามใสถานะทางเศรษฐกิจ	133
40	เปรียบเทียบปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาด้านการประกันคุณภาพการศึกษาของครูผู้สอนที่มีสถานะทางเศรษฐกิจต่างกัน	134
41	ค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความเครียดของครูจำแนกตามปัญหาในการปฏิบัติงาน ปฏิรูปการศึกษา	135
42	เปรียบเทียบความเครียดของครูผู้สอนจำแนกตามปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาด้านการศึกษาด้านการพัฒนาหลักสูตร	136
43	เปรียบเทียบความเครียดของครูผู้สอนในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาด้านการพัฒนาหลักสูตรเป็นรายคู่	136
44	เปรียบเทียบความเครียดของครูผู้สอนจำแนกตามปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาด้านจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	137
45	เปรียบเทียบความเครียดของครูผู้สอนจำแนกตามปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาด้านจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเป็นรายคู่	137

บัญชีตาราง (ต่อ)

ตาราง		หน้า
46	เปรียบเทียบความเครียดของครูผู้สอนจำแนกตามปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาด้านการวิจัยในชั้นเรียน.....	138
47	เปรียบเทียบความเครียดของครูผู้สอนจำแนกตามปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาด้านการวิจัยในชั้นเรียนเป็นรายคู่.....	138
48	เปรียบเทียบความเครียดของครูผู้สอนจำแนกตามปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาด้านการประกันคุณภาพการศึกษา.....	139
49	เปรียบเทียบความเครียดของครูผู้สอนจำแนกตามปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาด้านการประกันคุณภาพการศึกษาเป็นรายคู่.....	139

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ หน้า

1 แบบจำลองพฤติกรรมความเครียด..... 10
2 ภาพแสดงความสัมพันธ์ระหว่างความเครียด และประสิทธิภาพผลการปฏิบัติงาน. 12
3 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของกรมวิชาการ..... 37
4 แผนภูมิจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการวิจัย..... 50
5 ภาพแสดงขั้นตอนการวิจัยในชั้นเรียน..... 61
6 ภาพแสดงสมรรถภาพครูนักวิจัย..... 64
7 ภาพการแสดงสาเหตุการเกิดความเครียดของครู..... 100
8 แผนภูมิวิธีการดำเนินการสร้างแบบสอบถาม..... 107

บทที่ 1
บทนำ

ภูมิหลัง

การพัฒนาประเทศ จะต้องพัฒนาคุณภาพของคนในประเทศ โดยอาศัยการศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคุณภาพคน ครูเป็นกุญแจสำคัญที่จะไขไปสู่ความสำเร็จ หากครูดี ครูเก่ง ครูมีคุณภาพและศักยภาพสูง การจัดการเรียนรู้จะเป็นไปอย่างมีคุณภาพ ทำให้ผู้เรียนเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ สามารถพึ่งตนเองได้ คิดในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน และประเทศชาติ ส่งผลให้เด็กเป็นบุคคลที่มีคุณภาพต่อประเทศชาติในอนาคต

จากสภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคมและเทคโนโลยีดังกล่าว สังคมไทยกำลังเผชิญกับวิกฤตการณ์ ทางด้านสังคม การเมือง เศรษฐกิจ การเสื่อมสลายทางวัฒนธรรม และศีลธรรมอันดีงาม ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาต่างเห็นพ้องต้องกันว่า ทางรอดของสังคมไทยและวิกฤตการณ์ทางการศึกษา ได้แก่การปฏิรูปการศึกษา และความพยายามอย่างแรงกล้าที่จะทำการปฏิรูปการศึกษาครั้งยิ่งใหญ่ ในรอบร้อยปีโดยเริ่มตั้งแต่มีการจัดทำรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 อันเรียกได้ว่าเป็นรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน ซึ่งถือว่าเป็นการปฏิรูปการพัฒนาประเทศในบริบทใหญ่ และมาตรา 81 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ยังระบุให้มีการทำกฎหมายการศึกษาแห่งชาติอันเป็นกฎหมายแม่บทในการจัดการศึกษาของประเทศ ผลจากนัยมาตรา 81 ส่งผลให้ขณะนี้ประเทศไทยมีพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

เพราะการปฏิรูปการศึกษามุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน ซึ่งจะเกิดขึ้นได้ครูจะต้องปฏิรูปกระบวนการเรียนการสอน ถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ต้องส่งเสริมผู้เรียนพัฒนาเต็มตามศักยภาพและมีความสุข โดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง จัดสาระการเรียนรู้บูรณาการความรู้และทักษะต่าง ๆ อย่างเหมาะสมกับระดับการศึกษา ในมาตรา 22 ได้กำหนดให้ครูต้องศึกษานักเรียนเป็นรายบุคคล คิดค้นและใช้นวัตกรรมในการสอน ที่หลากหลายและเหมาะสม เช่น การเรียนรู้จากโครงงาน เรียนรู้จากประสบการณ์จริง และการเรียนรู้แบบเป็นหัวเรื่อง (Story line) เป็นต้น ตลอดจนให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติจริงและแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รวมถึงครูต้องผลิตและพัฒนาสื่อการเรียนการสอน ตลอดจนนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมและทันสมัยมาใช้ ในการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน (กระทรวงศึกษาธิการ. 2542 : 24)

มาตรา 24 การจัดกระบวนการเรียนรู้ ในพระราชบัญญัติดังกล่าว มีบทบัญญัติที่ถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของการปฏิรูปการศึกษา ได้แก่ การปฏิรูปด้านการเรียนการสอน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2542 : 23 – 25)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตราที่ 27 ได้กำหนดให้มีการจัดทำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้เป็นหลักสูตรแกนกลางของประเทศ โดยกำหนดสาระการเรียนรู้ มาตรฐานการเรียนรู้แต่ละกลุ่ม ดังนั้นจึงเป็นภาระกิจโดยตรงของสถานศึกษาที่ต้องนำหลักสูตรแกนกลางของประเทศ ไปจัดทำสาระรายละเอียดเป็นหลักสูตรของตนเอง เพื่อเป็นกรอบในการจัดการเรียนรู้ ซึ่งแต่เดิมครูไม่ต้องจัดทำหรือพัฒนาหลักสูตรขึ้น เป็นหน้าที่ของกรมวิชาการเป็นผู้ร่างหลักสูตร โดยครูเป็นผู้สอนตามที่หลักสูตรกำหนดมาให้เท่านั้น การปฏิรูปการเรียนรู้ตาม พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กล่าวถึงการวิจัยไว้หลายมาตรา มีนัยแสดงให้เห็นว่า การวิจัยเป็นกระบวนการที่ควบคู่ไปกับกระบวนการเรียนรู้และกระบวนการทำงานของครู ครูจึงต้องทำวิจัยในชั้นเรียนขึ้น เพื่อนำมาใช้แก้ปัญหาหรือพัฒนาการเรียนการสอนอย่างสม่ำเสมอ แต่คำว่าวิจัยกับครูผู้สอนในสถานศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นสิ่งที่ไม่คุ้นเคยกันมาก่อน ครูส่วนใหญ่ยังมีความรู้เรื่องการวิจัยในชั้นเรียนไม่เพียงพอ ประกอบกับภาระหน้าที่ของครูที่ต้องสอน 18 – 24 คาบ หรือบางคนสอนถึง 3 – 5 รายวิชา ไม่มีเวลาทำการวิจัยในชั้นเรียน ควบคู่ในการเรียนการสอนได้ สิ่งเหล่านี้คืออุปสรรคสำคัญที่จะนำการวิจัยในชั้นเรียนมาสู่การเรียนการสอนได้ นอกจากนี้ความต้องการของบุคคลและสังคม คือ การได้รับการศึกษาที่ดีมีคุณภาพ ได้มาตรฐานอย่างเท่าเทียมกัน ในหมวด 6 ตาม พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งกำหนดไว้ เรื่องมาตรฐานการประกันคุณภาพการศึกษาไว้ว่า ให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพมาตรฐานการศึกษาประกอบด้วยระบบการประกันคุณภาพภายในและระบบการประกันคุณภาพภายนอก โดยหน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษา จัดให้มีการประกันคุณภาพภายในและให้ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการการบริหารการศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยการจัดทำรายงานประจำปี เสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด ดังนั้นครูจะต้องมีส่วนร่วมในการจัดประกันคุณภาพการศึกษา ตั้งแต่วางแผนการดำเนินงาน ตรวจสอบผลการดำเนินงานตามภาระรับผิดชอบอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณภาพมาตรฐานที่กำหนดไว้ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2543 : 21 – 22)

จากบริบทของงานปฏิรูปการศึกษา ที่กล่าวมาข้างต้นนั้น เป็นภาระงานที่ครูต้องมีการปรับตัว เพราะครู คือ ปัจจัยชี้ขาดในการปฏิรูปการศึกษา เพราะครูเป็นเครื่องมือและกลไกสำคัญในการพัฒนาคนและสังคม จะเห็นว่าครูในยุคปฏิรูปการศึกษาต้องรับผิดชอบงานมากขึ้น ซึ่งอาจทำให้ครูต้องเผชิญกับภาวะการทำงานที่ กดดัน ภาระงานที่เพิ่มขึ้น ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาในการปฏิบัติงาน ดังลักษณะงาน ดังต่อไปนี้ การทำงานใหม่ ที่ครูยังขาดความรู้ความเข้าใจ ปริมาณงานที่ทำมีมากกว่าเดิมที่เคยปฏิบัติ งานที่มีระบบการทำงานหลายขั้นตอน และต้องใช้ความสามารถทำงานร่วมกับบุคคลในหน่วยงานเดียวกันและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องหลายหน่วยงาน งานที่ต้องปฏิบัติอย่างเป็นระบบ มีการควบคุมคุณภาพมาตรฐานตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ประกอบกับปัญหาสภาพ สังคม การเมือง เศรษฐกิจในปัจจุบัน อาจส่งผลให้เกิดความเครียดได้ ซึ่งความเครียดนี้ถ้ามีระดับต่ำ ก็จะส่งผลให้การทำงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น แต่ถ้ามีความเครียดอยู่ในระดับสูง ก็จะส่งผลเสียทั้งทางร่างกายและจิตใจ เมื่อครูเกิดความเครียดขึ้นแล้ว จึงนับว่าเป็น

อุปสรรค์สำคัญต่อการปฏิรูปการศึกษา ประสิทธิภาพของการทำงาน คุณภาพของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลก็จะน้อยลงหรือไม่มีเลย นักเรียนไม่บรรลุวัตถุประสงค์ในการเรียนรู้ วัตถุประสงค์ของการปฏิรูปการศึกษาก็จะไม่บรรลุผลสำเร็จ

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึง ปัจจัยบางประการที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา ที่ส่งผลต่อความเครียดของครูผู้สอน โดยสนใจว่า ปัจจัยบางประการเช่น ปัจจัยภายในตัวบุคคล ได้แก่ ลักษณะชีวสังคม และปัจจัยภายนอก ได้แก่ ปัญหาการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา ซึ่งประกอบด้วยงานที่ครูผู้สอนต้องปฏิบัติ ประกอบด้วยงาน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา , ด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ , ด้านการวิจัยในชั้นเรียน , และด้านการประกันคุณภาพการศึกษา ที่ส่งผลต่อความเครียดของครูผู้สอนในสถานศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี เขต 3 หรือไม่ เพราะความเครียดหากไม่ได้รับการแก้ไขที่ถูกต้อง จะส่งผลเสียตามมาหลายประการดังกล่าวไว้ข้างต้น และการได้ข้อมูลด้านลักษณะชีวสังคม และปัญหาการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาของครูผู้สอน ที่ส่งผลต่อความเครียด จะเป็นประโยชน์ในการป้องกัน ปรับปรุง แก้ไข และพัฒนาสุขภาพจิตของครู ซึ่งเป็นบุคลากรทางการศึกษาที่สำคัญ ได้ปฏิบัติงานอย่างมีความสุข ปราศจากความเครียด จะเป็นผลให้การปฏิรูปการศึกษา ประสบผลสำเร็จดังที่ทุกฝ่ายคาดหวังไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

ความมุ่งหมายของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความเครียดในการปฏิบัติงานของครูผู้สอน จำแนกตามลักษณะชีวสังคม

2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาของครูผู้สอน จำแนกตามลักษณะชีวสังคม

3. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความเครียดของครูผู้สอน จำแนกตามปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านพัฒนาหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ด้านการวิจัยในชั้นเรียน ด้านการประกันคุณภาพการศึกษา

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

จากผลการศึกษาที่ได้ จะทำให้ทราบว่ามีปัญหาที่เกิดจาก ลักษณะงานปฏิรูปการศึกษาประกอบด้วยงาน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา , ด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ , ด้านการวิจัยในชั้นเรียน และด้านการประกันคุณภาพการศึกษา หรือลักษณะชีวสังคม ที่ส่งผลต่อความเครียดของครูผู้สอนในสถานศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารการศึกษา ที่จะใช้เป็นแนวทางในการหาทางป้องกัน หรือขจัดปัจจัย

ต่าง ๆ ที่มีผลนั้นให้ลดน้อยลง หรือหมดไป เป็นผลทำให้ครูมีสุขภาพจิตที่ดีขึ้น เกิดความพึงพอใจในการทำงาน ทำให้ประสิทธิภาพในการทำงานของครูส่งผลต่อการปฏิรูปการศึกษาสูงขึ้น

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

1. ประชากร ประชากรเป็นข้าราชการครูผู้สอนในสถานศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี เขต 3 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2547 ของจังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 111 โรงเรียน จำนวนครู 1,156 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา เป็นข้าราชการครูผู้สอนในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี เขต 3 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2547 ของจังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งเลือกมาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) มีขนาดของสถานศึกษาเป็นชั้น (Strata) และมีสถานศึกษาเป็นหน่วยการสุ่ม (Sampling Unit) ได้จำนวนครูทั้งสิ้น 330 คน

3. ตัวแปร ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วย

3.1 ตัวแปรอิสระ คือ ปัจจัยที่เป็นสาเหตุก่อให้เกิดความเครียด ได้แก่

3.1.1 ปัจจัยภายในตัวบุคคล คือ ลักษณะชีวสังคม ได้แก่ เพศ อายุ อายุราชการ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา ระดับชั้นที่สอน รายได้ต่อเดือน

3.1.2 ปัจจัยภายนอก ได้แก่ ปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา ประกอบด้วยงาน 4 ด้าน ดังนี้

- ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
- ด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
- ด้านการวิจัยในชั้นเรียน
- ด้านการประกันคุณภาพการศึกษา

3.2 ตัวแปรตาม คือความเครียด

นิยามศัพท์ทั่วไป

1. การปฏิรูปการศึกษา หมายถึง การปรับปรุงการดำเนินงานของกระทรวงศึกษาธิการ โดยการเลือกสรร หรือเปลี่ยนแปลงเพิ่มเติมแนวทางที่มีอยู่เดิม ด้วยความคาดหมายว่าจะสามารถแก้ไขปัญหาและอุปสรรค ที่มีอยู่เดิมให้เบาบางลงหรือหมดไป และสามารถพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้บรรลุถึงจุดหมาย โดยครูซึ่งถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญ ในการที่จะทำให้การปฏิรูปการศึกษาดำเนินและพัฒนาไปอย่างมีประสิทธิภาพ

2. ครูผู้สอนในสถานศึกษา หมายถึง ข้าราชการครูผู้ปฏิบัติหน้าที่ทำการสอนใน

โรงเรียน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี เขต 3 ซึ่งประกอบไปด้วยข้าราชการครูในเขต อำเภอไทรโยค อำเภอทองผาภูมิ อำเภอสังขละบุรี และอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ปีการศึกษา 2547

นิยามปฏิบัติการ

1. ความเครียด หมายถึง ภาวะที่ร่างกายและจิตใจเกิดการตอบสนอง ต่อสิ่งที่มากระตุ้นภายในและภายนอกร่างกาย ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา 4 ด้าน ได้แก่ ด้านพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ด้านการวิจัยในชั้นเรียน และด้านการประกันคุณภาพการศึกษา จนทำให้ร่างกายและจิตใจขาดสมดุล โดยแสดงออกทางร่างกาย จิตใจ และพฤติกรรม

- **การเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย** ได้แก่ ปากคอแห้ง หายใจถี่ เหงื่อออก วิงเวียนศีรษะ อ่อนเพลีย มือไม้สั่น ตาพร่า ตามัว นอนไม่หลับ กระสับกระส่าย ลุกลี้ลุกลน เมื่อต้องปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับงานปฏิรูปการศึกษา

- **การเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจ** ได้แก่ ฉุนเฉียว เบื่อหน่าย ท้อแท้ ตื่นเต้น ตกใจ วิตกกังวล กลุ้มใจ เศร้าซึม เหม่อลอย ขาดสมาธิ เมื่อต้องปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการปฏิรูปการศึกษา

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเครียด หมายถึง สาเหตุต่าง ๆ ที่คาดว่าจะส่งผลก่อให้เกิดความเครียดของครูผู้สอนในสถานศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน คือ ปัจจัยภายในตัวบุคคล ได้แก่ ลักษณะชีวสังคม และปัจจัยภายนอก ได้แก่ ปัญหาที่เกิดจากการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา

2.1 **ปัจจัยภายในตัวบุคคล** หมายถึง ลักษณะชีวสังคมของครูผู้สอนในสถานศึกษา ได้แก่ เพศ อายุ อายุราชการ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา ระดับชั้นที่สอน รายได้ต่อเดือน

- **อายุราชการ** หมายถึง ระยะเวลาที่ครูได้รับราชการ เป็นข้าราชการครูผู้สอนจนถึงปัจจุบัน

- **สถานภาพสมรส** หมายถึง สถานภาพสมรสในปัจจุบันของครู แบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ โสด สมรส และหม้าย

- **ระดับการศึกษา** หมายถึง วุฒิการศึกษาของครูที่สูงที่สุด แบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ ต่ำกว่าปริญญาตรี ปริญญาตรี และสูงกว่าปริญญาตรี

- **รายได้ต่อเดือน** หมายถึง เงินเดือนและเงินอื่น ๆ ที่ครูได้รับในแต่ละเดือน

2.2 **ปัจจัยภายนอก** ได้แก่ ปัญหาที่เกิดจากการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา ประกอบด้วยงาน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา , ด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้น

ผู้เรียนเป็นสำคัญ , ด้านการวิจัยในชั้นเรียน และด้านการประกันคุณภาพการศึกษา ซึ่งมีลักษณะงานที่ต้องปฏิบัติ ที่ก่อให้เกิดปัญหาในการปฏิบัติงาน ดังต่อไปนี้

- การทำงานใหม่ ที่ยังขาดความรู้ความเข้าใจ
- ปริมาณงานที่ทำมีมากขึ้นกว่าเดิมที่เคยปฏิบัติ
- งานที่มีระบบการทำงานหลายขั้นตอน และต้องใช้ความสามารถทำงานร่วมกับบุคคลในหน่วยงานเดียวกันและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องหลายหน่วยงาน
- งานที่ต้องปฏิบัติอย่างเป็นระบบและมีการควบคุมคุณภาพมาตรฐาน ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

จากลักษณะงานดังกล่าวที่ครูผู้สอนต้องปฏิบัติ เนื่องมาจากการปฏิรูปการศึกษาที่อาจส่งผลให้เกิดปัญหาในการปฏิบัติงาน ที่ส่งผลต่อความเครียดของครูผู้สอน แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่

- ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา หมายถึง กระบวนการจัดทำสาระของหลักสูตรประกอบด้วยขั้นตอนหลายขั้นตอนในการปฏิบัติ ได้แก่ วิเคราะห์ปัญหา/ความต้องการของท้องถิ่นสำหรับกำหนดสภาพที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียน วิเคราะห์หลักสูตรเพื่อกำหนดกิจกรรม เนื้อหา จุดประสงค์ กำหนดแนวทางพัฒนาหลักสูตร ปรับกิจกรรม ปรับเนื้อหา ปรับปรุงสื่อ จัดทำสื่อ เพิ่มเติมรายวิชา กำหนดแนวทางจัดการเรียนรู้ จัดทำแผนการสอน และประเมินผลการเรียนรู้ตามหลักสูตร

- ด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายถึง การจัดกระบวนการเรียนรู้ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ให้กับผู้เรียนได้ถูกต้องเหมาะสม เพื่อให้สถานศึกษานั้นมีคุณภาพตามเกณฑ์การประเมินคุณภาพการศึกษา ในมาตรฐานที่ 18 ได้แก่ มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหลากหลายเหมาะสมกับผู้เรียน กระตุ้นให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์และคิดสร้างสรร กระตุ้นให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้ แสวงหาคำตอบและสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง นำภูมิปัญญาท้องถิ่น เทคโนโลยีและสื่อที่เหมาะสมมาประยุกต์ใช้ ฝึกและส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียน ผู้เรียนได้รับการพัฒนาสุนทรียภาพทั้งด้านดนตรี ศิลปะและกีฬา ส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตย ประเมินการพัฒนาผู้เรียนด้วยวิธีที่หลากหลายและต่อเนื่อง ตลอดจนจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนรักสถานศึกษาของตน และมีความกระตือรือร้นในการไปเรียน

- ด้านการวิจัยในชั้นเรียน หมายถึง การปฏิบัติงานของครูซึ่งระบุไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ในมาตรา 24 ได้กำหนดให้ใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ และมาตรา 30 ให้สถานศึกษาพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งส่งเสริมผู้สอนให้สามารถวิจัยเพื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน ในแต่ละระดับการศึกษา เป็นการใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ค้นคว้า และสร้างความรู้ใหม่ และสิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ เกี่ยวกับการเรียนการสอน เพื่อเป็นแนวทางแก้ไขปรับปรุง พัฒนาผู้เรียน ขั้นตอนเริ่มต้นตั้งแต่ 1) สำรวจปัญหา สาเหตุของการเรียนการสอน 2) ศึกษาแนวทางแก้ปัญหา / สร้างเสริมลักษณะ 3) วิจัย

ในชั้นเรียน ทดลองเพื่อแก้ปัญหา / สร้างเสริมลักษณะ 4) สรุปผล อภิปราย เสนอแนะ 5) เผยแพร่งานวิจัยในแบบต่าง ๆ

- ด้านการประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง การจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ ให้สอดคล้องกับความมุ่งหมาย และหลักการ รวมทั้งแนวการจัดการศึกษา การให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาที่ดีมีคุณภาพ ได้มาตรฐานอย่างท่าเทียมกัน ในหมวด 6 ตาม พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 การจัดการประกันคุณภาพการศึกษา ขั้นตอนเริ่มตั้งแต่ การวางแผนการดำเนินงาน ตรวจสอบผลการดำเนินงานตามภาระรับผิดชอบ อย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ ว่าได้ดำเนินการครบถ้วนถูกต้องตามลักษณะคุณภาพที่พึงประสงค์หรือไม่ โดยมีเกณฑ์กำหนดคุณภาพมาตรฐาน เพื่อพัฒนาคุณภาพตัวครูและนักเรียนไปพร้อมกัน ตามแนวปฏิรูปการศึกษา

- มาตรฐานเกี่ยวกับผู้เรียน ประกอบด้วยเรื่องต่อไปนี้

1) ต้องฝึกฝนให้ผู้เรียนมีคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์
2) ต้องสอนให้นักเรียนมีความสามารถในการคิด มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ และมีวิสัยทัศน์
3) ต้องสอนให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร
4) ต้องฝึกฝนให้ผู้เรียนมีนิสัยใฝ่รู้ใฝ่เรียน และมีทักษะในการแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง
5) ต้องฝึกฝนให้นักเรียนมีทักษะในการทำงานกับผู้อื่น และเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต
6) ต้องฝึกฝนให้ผู้เรียนมีสุขนิสัย สุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี
7) ต้องฝึกฝนให้ผู้เรียนมีสุนทรียภาพ และลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรีและกีฬา

- มาตรฐานที่เกี่ยวกับครู ประกอบด้วยเรื่องต่อไปนี้

1) ต้องมีความรู้ความสามารถ ตรงกับงานที่รับผิดชอบ
2) ต้องสามารถจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

บทที่ 2
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อประกอบการศึกษา ตามลำดับหัวข้อต่อไปนี้

1. ความเครียด

1.1 ความหมายของความเครียด

1.2 แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับความเครียด

1.3 สาเหตุของความเครียด และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเครียด

1.4 ผลกระทบของความเครียด

1.5 ระดับความเครียด

1.6 การประเมินความเครียด

2. การปฏิรูปการศึกษา

2.1 ความหมายของการปฏิรูปการศึกษา

2.2 การปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ 2542

2.3 การดำเนินการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ

2.4 ความจำเป็นที่ต้องมีการปฏิรูปการศึกษา

2.5 การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

2.6 การปฏิรูปการเรียนรู้ผู้เรียนเป็นสำคัญ

2.7 การวิจัยในชั้นเรียน

2.8 การประกันคุณภาพการศึกษา

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ความเครียด

1.1 ความมายของความเครียด

สำหรับความหมายของความเครียดนั้น ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมาย ในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

ในความหมายทางด้านการแพทย์ ความเครียดเป็นภาวะตรึงเครียด หรือภาวะที่มีความกดดันต่อร่างกาย จิตใจ สิ่งกดดันอาจเป็นเหตุการณ์ หรือสิ่งที่ก่อให้เกิดอันตรายแก่บุคคล หรือเป็นเพียงสิ่งคุกคามทางด้านจิตใจ (Fishbein. 1975 : 1225 – 1226)

สำหรับทางด้านจิตวิทยา ความเครียด หมายถึง ความเจ็บปวดต่าง ๆ ที่เข้ามาแทรกซ้อนในวงจรการทำงานตามปกติของร่างกายและจิตใจ ทำให้ร่างกายและจิตใจเสียดุลยภาพที่คนปกติพึงมี

ความเครียดนั้นยังรวมไปถึงความบีบคั้นต่าง ๆ ทั้งทางร่างกายและจิตใจ และทางอารมณ์ที่เกิดขึ้น (ศุภชัย ยาวะประภาษ. 2525 : 65)

เซลเย (Seley. 1956 : 53 – 54) กล่าวว่า ความเครียดหมายถึง ภาวะที่ร่างกายและจิตใจมีปฏิกิริยาตอบสนองต่อสิ่งที่มาคุกคามต่อภายนอก และจากภายในของร่างกาย ทำให้ขัดขวางการทำงาน การเจริญเติบโตและความต้องการของมนุษย์ เป็นผลให้มีการเปลี่ยนแปลงในร่างกายที่เกี่ยวกับโครงสร้างและปฏิกิริยาทางเคมี เพื่อต่อต้านการคุกคามนั้น ทำให้ภาวะร่างกายและจิตใจขาดสมดุล

ฟาร์เมอร์ และคนอื่น ๆ (Farmer and others. 1984 : 24) กล่าวถึงความเครียดว่าเป็นระดับความวิตกกังวล ที่บุคคลรับรู้ อันเนื่องมาจากภาวะการต่าง ๆ ซึ่งในภาวะการณ์เดียวกันนี้ จะทำให้บุคคลมีความเครียดต่างกัน ความเครียดยังแบ่งออกเป็น 2 ชนิด คือ ความเครียดทางบวก ซึ่งมีผลดีช่วยผลักดันบุคคลให้ไปสู่ความสำเร็จได้ และความเครียดทางลบ ซึ่งจะมีผลทำให้เกิดความท้อแท้ ดังนั้น ความเครียดทั้ง 2 ชนิดจึงแตกต่างกัน

ลาซารัส และโฟล์คแมน (Lazarus and Folkman. 1984 : 21) ให้นิยามเกี่ยวกับความเครียดว่าเป็นผลจากความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อม โดยที่บุคคลเป็นผู้ที่ประเมินด้วยสติปัญญา (Cognitive Appraisal) ว่าความสัมพันธ์นั้นเกินขีดความสามารถหรือขุมกำลัง (Resource) ที่ตนเองจะใช้ต่อต้านได้ และรู้สึกว่าถูกคุกคามหรือเป็นอันตรายต่อความเป็นสุข

ชูทิตย์ ปานปรีชา (2529 : 482) ได้ให้ความหมายของความเครียดไว้ดังนี้

1. ความเครียด เป็นภาวะทางจิตใจที่กำลังเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาในตัวคนหรือนอกตัวคน เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นจริงหรือคาดว่าจะเกิดขึ้น เป็นปัญหามาจากความผิดปกติทางร่างกาย หรือความผิดปกติทางจิตใจ

2. ความเครียด เป็นปฏิกิริยาทางจิตใจตอบสนองต่อสิ่งเร้า หรือสิ่งที่มากระตุ้น ซึ่งเป็นปัญหาที่กำลังเผชิญ

3 ความเครียด เป็นความรู้สึกไม่พอใจ ไม่สบายใจ เสมือนจิตใจถูกบีบคั้นบังคับให้ต้องเผชิญกับสิ่งเร้า ความรู้สึกดังกล่าว ทำให้เกิดความแปรปรวนทั้งร่างกายและจิตใจ

สุนทรี ภิญโญมิตร (2539 :17) กล่าวว่า ความเครียดเป็นการตอบสนองของบุคคล ต่อภาวะการณ์ที่มากระทบต่อความมั่นคงปลอดภัยของบุคคล ทำให้บุคคลต้องใช้ความสามารถของตนที่มีอยู่อย่างเต็มกำลังเพื่อรักษาภาวะที่ดีของตนเองไว้

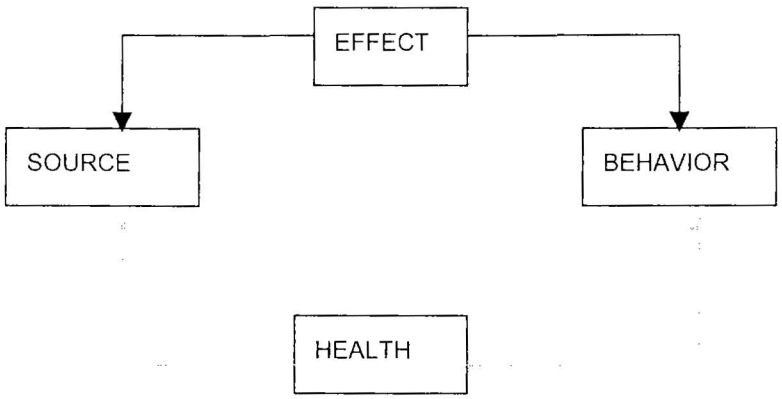
วีระ ไชยศรีสุข (2539 : 181) กล่าวว่า ความเครียดเป็นกลุ่มอาการที่ร่างกายมีปฏิกิริยาตอบสนอง ต่อสิ่งที่คุกคามหรือข้อเรียกร้องต่าง ๆ ทั้งจากภายในและภายนอกบุคคลทำให้บุคคลขาดภาวะเสียสมดุลของร่างกายและจิตใจ บุคคลต้องมีการปรับตัวหรือพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้สามารถรักษาภาวะสมดุลของตัวเองไว้

วัชรี ไชยจันดี (2541 : 37) กล่าวว่า ความเครียด หมายถึง ภาวะที่ร่างกายและจิตใจเกิดการตอบสนองต่อสิ่งที่มากระตุ้นทั้งภายในและภายนอกร่างกาย จนทำให้ร่างกายและจิตใจขาดสมดุล โดยแสดงออกทางร่างกาย จิตใจ และพฤติกรรม

จากความหมายต่าง ๆ ที่กล่าวข้างต้น อาจสรุปได้ว่า ความเครียด หมายถึงภาวะที่ร่างกายและจิตใจของบุคคลขาดสมดุล อันเนื่องมาจากปัจจัยต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกร่างกายทำให้จิตใจและร่างกายเกิดการปรับตัว เป็นผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายและจิตใจ ดังนี้ ความกลัว ไม่สบายใจ วิตกกังวล หงุดหงิด ซึมเศร้า เบื่อหน่าย นอนไม่หลับ ปวดศีรษะ เป็นต้น

1.2 แนวคิดเกี่ยวกับความเครียด

แนวความคิดเกี่ยวกับความเครียด ที่ผู้วิจัยให้ความสนใจนำมาศึกษา ได้แก่ แนวความคิดของ ฟาร์เมอร์ และคนอื่น ๆ (Farmer and others. 1984 : 20 – 24) ได้กล่าวถึงวงจรสุขภาพ (Health Cycle) ที่เกี่ยวกับความเครียด โดยใช้แบบจำลองพฤติกรรมความเครียด (The Stress Behavior model) ว่ามีขบวนการดังนี้

ภาพประกอบ 1 แบบจำลองพฤติกรรมความเครียด (The Stress Behavior Model)
ที่มา : Farmer et al. 1984 , pp. 20 – 24)

1. สาเหตุของความเครียด (Source of Stress) มีสาเหตุได้หลายทางตั้งแต่ตัวบุคคลเอง ครอบครัว เพื่อน สภาพแวดล้อมในการทำงาน บ่อยครั้งที่ความเครียดเกี่ยวข้องกับปัจจัยหลาย ๆ อย่างพร้อมกัน

2. ผลของความเครียด (Effect of Stress) โดยทั่วไปจะเกี่ยวข้องกับอารมณ์ความรู้สึกเช่น ความซึมเศร้า ความวิตกกังวล ความหงุดหงิด ฉุนเฉียว และมีผลทางสรีระ เช่น ปวดศีรษะ ท้องปั่นป่วน ซึ่งผลของความเครียดนี้ เป็นปฏิกิริยาของร่างกายที่มีต่อสาเหตุความเครียดในสถานการณ์นั้น ๆ

3. พฤติกรรม (Behavior) สืบเนื่องมาจากผลของความเครียดนั่นเอง เป็นการกระทำที่สัมพันธ์กับความรู้สึก เช่น บุคคลเกิดความเบื่อหน่าย (เป็นผลของความเครียด) ก็เลยนอนมาก (เป็นพฤติกรรมแสดงออก)

4. สุขภาพ (Health) ในที่นี้หมายถึงสุขภาพกายและสุขภาพจิต แต่เนื่องจากลักษณะของธรรมชาติของความเครียดนั้น อาจส่งผลให้เกิดพฤติกรรมทางบวก เช่น เกิดความมุ่งมั่นที่จะเผชิญกับความเครียด หรืออาจเกิดพฤติกรรมทางลบ เช่น ท้อแท้ สิ้นหวัง ดังนั้นเส้นประในรูปคือพฤติกรรมที่เกิดขึ้นนั้นจะมีผลต่อสุขภาพหรือไม่ ย่อมขึ้นอยู่กับพฤติกรรมนั้น จะเป็นพฤติกรรมทางบวก หรือลบ

ทฤษฎีที่เกี่ยวกับความเครียด

ทฤษฎีที่เกี่ยวกับความเครียดสามารถแบ่งได้ 3 กลุ่ม ดังนี้ (มณฑาทิพย์ ไชยศักดิ์. 2538 : 27)

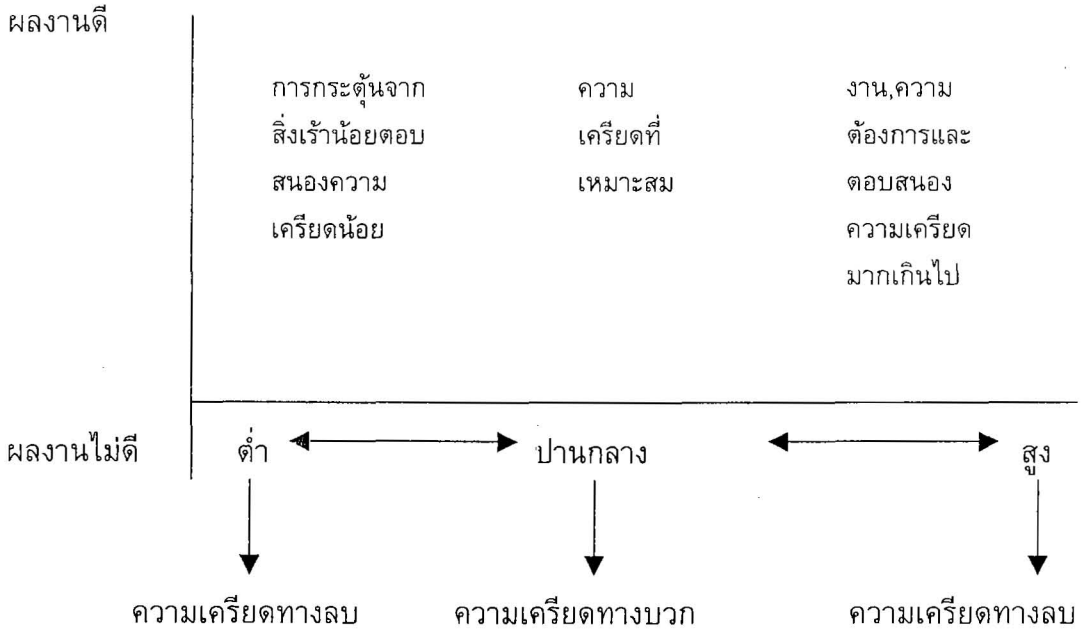
1. ทฤษฎีความเครียดที่เน้นทางด้านจิตวิทยา (Psychologe) ประกอบด้วย 3 รูปแบบดังนี้

1.1 รูปแบบพื้นฐานของการตอบสนอง (Response – Based Model) อธิบายว่าความเครียดเป็นกลุ่มของสิ่งรบกวนที่ขัดขวางการตอบสนองทางสรีรวิทยาและจิตวิทยาของบุคคลต่อภาวะคุกคาม ทฤษฎีกลุ่มนี้ได้แก่ ทฤษฎีพื้นฐานความเครียดของ เซลเย (Selye. 1956 : 31 – 35) ที่อธิบายว่า ความเครียดเป็นการตอบสนองของบุคคลต่อการกระตุ้น ซึ่งจะแสดงออกในรูปของกลุ่มอาการที่ไม่เฉพาะเจาะจง เป็นต้น

1.2 รูปแบบพื้นฐานของสิ่งเร้า (Stimulation – Based Modle) เป็นรูปแบบที่ อธิบายว่า ความเครียด เป็นกลุ่มของสถานการณ์ของสิ่งแวดล้อมที่เป็นสิ่งเร้ากระตุ้นให้เกิดการตอบสนองและสิ่งเร้านี้เป็นบ่อเกิดของความเครียด เช่น ความมากเกินพอ ความขัดแย้ง และสิ่งที่นอกเหนือการควบคุม ทฤฎีในกลุ่มนี้ เช่น ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงในชีวิตกับความเจ็บป่วย ของโฮล์ม และเรห์ (Holmes and Rahe. 1967 : 213 – 218) ทฤษฎีนี้เชื่อว่าเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในชีวิต ถือว่าเป็นความเครียดที่ทำให้มนุษย์ต้องปรับตัว

1.3 รูปแบบปฏิสัมพันธ์ของความเครียด (Interactional Model of Stress) เป็นรูปแบบพื้นฐานแนวคิดจาก 2 รูปแบบแรกรวมกัน และศึกษาในมิติที่ว่าความเครียดเป็นความไม่สมดุลระหว่างความต้องการและความสามารถในการตอบสนองของบุคคล ความเครียดจะเกิดขึ้นเมื่อบุคคลได้รับการคุกคาม และไม่สามารถจัดการกับความเครียดได้ ถ้าบุคคลมีแรงจูงใจ มีความสมดุลระหว่างความต้องการและการตอบสนอง บุคคลนั้นจะปลอดภัยจากความเครียด นักทฤษฎีในกลุ่มนี้ได้แก่ ลาซารัส และคนอื่น ๆ (Lazarus and other. 1976 ; Lazarus and Folkman. 1984)

2. ทฤษฎีความเครียดที่เกี่ยวกับการปฏิบัติงาน (Job Stress) ทฤษฎีในกลุ่มนี้ได้นำมาใช้อธิบายความเครียดในการทำงานอย่างกว้างขวาง ได้แก่ ทฤษฎีความสอดคล้องระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อม (Person - Environment Fit Theory) ซึ่งเป็นแนวคิดของ เฟรนช์ และคนอื่น ๆ (French and others. 1982) ทฤษฎีนี้ตั้งอยู่บนแนวคิดสำคัญ 2 ประการ คือ ความบีบคั้นขององค์การและความเครียดของบุคคล ปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบทั้งสองนี้ มีผลต่อสุขภาพและศักยภาพในการทำงานของบุคคล นั่นคือความเครียดจะเกิดขึ้นเมื่อการตอบสนอง หรือความต้องการของสิ่งแวดล้อมไม่สมดุลกับความต้องการ หรือความสามารถของบุคคลนั่นคือ ถ้าความต้องการหรือความสามารถของบุคคลและสิ่งแวดล้อมไม่สมดุลผลที่ตามมาก็คือความเครียด ซึ่งจะมีผลสะท้อนกลับมาที่การปฏิบัติงาน เกิดความรู้สึกที่ไม่ดีกับงาน นอกจากทฤษฎีนี้แล้ว ในกลุ่มนี้ยังมีแนวคิดว่าด้วย ความเครียดกับประสิทธิผลในการทำงานซึ่ง ระดับความเครียดมีความสัมพันธ์ทั้งทางบวก และทางลบกับสัมฤทธิ์ผลของการทำงาน คือระดับความเครียดที่เหมาะสมจะมีสัมฤทธิผลของการทำงานสูงสุด ซึ่งจะอยู่ที่จุดสูงสุดของตัวยูหัวกลับ ถ้าความเครียดสูงกว่านี้ สัมฤทธิผลของการทำงานจะลดลงอย่างรวดเร็ว ดังปรากฏตามภาพประกอบ 2

ภาพประกอบ 2 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างความเครียดและประสิทธิผลการปฏิบัติงาน

ที่มา : มณฑาทิพย์ ไชยศักดิ์. 2538 : 28

3. ทฤษฎีความเครียดที่เน้นผลกระทบของความเครียดที่มีต่อบุคคล ทฤษฎีในกลุ่มนี้ได้แก่ (Welford. 1974 : 4 – 9)

3.1 สมมติฐานตัวยูหัวกลับ (Inverted – U Hypothesis) ซึ่งอธิบายว่าเมื่อความเครียดเพิ่มขึ้น ผลการทำงาน (Job Performance) จะเพิ่มขึ้นจนถึงจุดสูงสุดของโค้งตัวยูหัวกลับ และความเครียดที่มากหรือน้อยเกินไปจะมีผล ทำให้ผลการทำงานต่ำลงด้วย

3.2 ทฤษฎีการตรวจจับสัญญาณ (Signal Detection Theory) เป็นทฤษฎีที่ว่าด้วยการตอบสนองเมื่อร่างกายได้รับสัญญาณกระตุ้นจากสิ่งคุกคาม จะตอบสนองทั้งร่างกายและจิตใจ ก่อให้เกิดผลต่อสุขภาพ เกิดความเจ็บป่วยได้ทั้งร่ายกายและจิตใจ

จากที่กล่าวมาแล้ว จากทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับความเครียด เช่น ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงในชีวิตกับความเจ็บป่วย ทฤษฎีนี้เชื่อว่า เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในชีวิต ถือว่าเป็นความเครียดที่ทำให้มนุษย์ต้องปรับตัว ซึ่งส่งผลมาถึงทฤษฎีความเครียดที่เกี่ยวกับการปฏิบัติงาน ทฤษฎีนี้ตั้งอยู่บนแนวคิดสำคัญ 2 ประการ คือความบีบคั้นขององค์การและความเครียดของบุคคล ปฏิสัมพันธ์ระหว่างสององค์ประกอบนี้ มีผลต่อสุขภาพและศักยภาพในการทำงานของบุคคลนั่นเอง ถ้าความต้องการหรือความสามารถของบุคคลและสิ่งแวดล้อมไม่สมดุลผลที่ตามมาก็คือความเครียด ซึ่งมีผลสะท้อนกลับมาที่การปฏิบัติงาน เกิดความรู้สึกที่ไม่ดีกับงาน ก่อให้เกิดปัญหาในการปฏิบัติงาน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับความเครียด ของฟาร์เมอร์ และคนอื่น ๆ

1.3 สาเหตุและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเครียด

สาเหตุของความเครียดหรือสิ่งที่ก่อให้เกิดความเครียด (Stressor) เกิดได้จากสาเหตุหรือปัจจัยหลาย ๆ อย่าง ความเครียดที่เกิดขึ้นมีความแตกต่างกันในแต่ละบุคคล แม้จะมีสาเหตุเดียวกันแต่ความรุนแรงไม่เท่ากัน ซึ่งขึ้นกับองค์ประกอบที่เกี่ยวกับบุคคลหลายประการ ได้แก พื้นฐานทางด้านจิตใจ อารมณ์ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมในขณะนั้น นอกจากนี้ยังขึ้นกับความมากน้อยของสิ่งที่มากระตุ้น

บราวน์ และโมเบิร์ก (Borwn and Moberg. 1980 : 170 – 172) กล่าวถึงสาเหตุที่ก่อให้เกิดความเครียดในการปฏิบัติงาน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. ความเครียดที่เกิดจากงานที่ได้รับมอบหมาย (Task – Based Stress) อันประกอบด้วยงานที่ยาก งานคลุมเครือ และงานมากเกินไป

2. ความเครียดที่เกิดจากบทบาท (Role – Based Stress) เป็นความเครียดเนื่องมาจากความคาดหวังของผู้อื่น ที่มีต่องานหรือพฤติกรรมการทำงานของตน ความคาดหวังเหล่านี้ทำให้เกิดความเครียด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่มีสัมพันธภาพไม่ดีต่อกัน

3. สิ่งแวดล้อมด้านสังคม (Social Environment) ได้แก่ สถานที่แออัด การขาดอิสระ การมีเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอ ความขัดแย้งระหว่างบุคคลเป็นต้น

4. สิ่งแวดล้อมด้านฟิสิกส์ (Physical Environment) ได้แก่ ความร้อน ความเย็น ที่มีผลต่อร่างกายและสุขภาพของบุคคล

5. ชีวิตส่วนตัว (Personal Life) ได้แก่ ลักษณะอุปนิสัยส่วนบุคคล เช่น เป็นคนวิตกกังวล หรือลักษณะครอบครัวและปัญหาในครอบครัว

6. การประเมินผลในการปฏิบัติงาน (Job Evaluation) ก่อให้เกิดความเครียดขึ้นได้

ฟาร์เมอร์ และคนอื่น ๆ (Farmer and other. 1984 : 20 – 24) ได้แบ่งสาเหตุของการเกิดความเครียดไว้ดังนี้

1. สาเหตุจากตัวบุคคล (Personal Source) เป็นสาเหตุที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิตของบุคคล ได้แก่ โครงสร้างบุคลิกภาพ ประสบการณ์ชีวิต อัตมโนทัศน์ของบุคคล (Self Concept) สุขภาพ และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในลักษณะของปัจเจกบุคคล

นอกจากนี้ยังมีการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยภายในตัวบุคคล ที่ทำให้เกิดความเครียด ดังนี้

1.1 อายุ (Maslach. อ้างใน สีจันทร์ ใจป้อ. 2545 : 26) บุคลที่มีอายุมากขึ้น จะมีประสบการณ์กับบุคคลหลายประเภท มีวุฒิอารมณ์สูงขึ้น มองชีวิตกว้างไกล และลึกซึ้งมากขึ้น สามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เป็นจริงได้ดีกว่าผู้ที่มีอายุน้อยกว่า

1.2 เพศ (Brow and Moberg. อ้างใน สีจันทร์ ใจป้อ 2545 : 26) โดยธรรมชาติเพศหญิงจะมีแนวโน้มมีความวิตกกังวลง่าย จึงอาจเป็นสาเหตุหนึ่ง ที่ทำให้เพศหญิงมีความเครียดสูงกว่าหรือมากกว่าเพศชาย

1.3 สถานภาพ (สุภาพรรณ โคตจรัส. อ้างใน สีจันทร์ ใจป้อ. 2545 : 27) คนที่มีครอบครัวและคนโสดจะให้ความสำคัญในงานแตกต่างกัน คนที่มีครอบครัวแล้วจะไม่ทุ่มเท ยึดงานเป็นสาระสำคัญของชีวิตเพียงประการเดียว แต่มีความต้องการจะประสบความสำเร็จในชีวิตครอบครัว จึงมีความทะเยอทะยานแข่งขัน และแสวงหาความก้าวหน้าในงาน ซึ่งเสี่ยงกับความล้มเหลวและผิดหวังน้อยกว่าคนโสด และการมีครอบครัวที่ดี เข้าใจ และให้ความสนับสนุนในเวลาที่เหมาะสมจะทำให้มีสุขภาพจิตที่ดี มีเพื่อนร่วมทุกข์ร่วมสุข และมีการพัฒนาตนเองอย่างเต็มที่ตามศักยภาพ ในขณะที่คนโสดจะอุทิศเวลาและกำลัง ความสามารถให้กับงานและความก้าวหน้ากับงานอย่างเต็มที่

1.4 วุฒิการศึกษา (ไพฑูรย์ สินลารัตน์. อ้างใน สีจันทร์ ใจป้อ. 2545 : 27) ผู้ที่มีวุฒิการศึกษาสูงจะมีเหตุมีผล มีความเชื่อมั่นในตนเอง สามารถพิจารณาแก้ไขปัญหา ตัดสินใจได้ดีกว่าผู้ที่มีวุฒิการศึกษาต่ำ และผู้ที่มีวุฒิการศึกษาสูงสามารถปรับตัวได้ดี เมื่อเผชิญกับความเครียด

1.5 ประสบการณ์ (ฟาริดา อับราฮิม. อ้างใน สีจันทร์ ใจป้อ. 2545 : 27) ในช่วงแรกของการทำงานเป็นช่วงเวลาที่มีความเสี่ยงต่อการเกิดความเครียดสูง เนื่องจากมีความกระตือรือร้นในการทำงานในการทำงาน และมีความคาดหวังในการทำงานสูง แต่เนื่องจากยังขาดประสบการณ์ ขาดทักษะในการปฏิบัติงาน และขาดแนวทางปฏิบัติตัวให้ถูกต้อง ทำให้ไม่สามารถทำงานได้สำเร็จตามที่คาดหวังไว้ จึงรู้สึกท้อแท้ผิดหวัง จนเกิดความเครียดได้ง่าย

2. สาเหตุจากเงิน (Financial Source) เป็นสาเหตุที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจ เช่นรายได้ สภาพทางการเงิน ความสามารถในการจัดหาอาหาร เครื่องนุ่งห่ม และที่อยู่อาศัย รวมทั้งการรับรู้ของบุคคลเกี่ยวกับสถานภาพทางการเงินที่ควรจะเป็น

3. สาเหตุจากสัมพันธภาพ (Relational Source) เป็นสาเหตุที่มีผลมาจากการปะทะสังสรรค์ (Interaction) กับคนอื่น ได้แก่ ครอบครัว เพื่อนบ้าน คู่สมรส เพื่อน

3. สาเหตุจากอาชีพการงาน (Occupational Source) เป็นสาเหตุที่สัมพันธ์กับประสบการณ์ในการทำงานและการดำเนินชีวิต ซึ่งหมายถึง ความรู้สึกและประสบการณ์ในอาชีพปัจจุบันรวมถึงการคาดหวังในอนาคต

ทวีป อภิสิทธิ์ (2532 : 22 – 23) ได้กล่าวถึงสาเหตุแห่งปัญหาของความเครียดทางอารมณ์ ที่เกิดขึ้นแก่คนทำงานราชการ หรือหน่วยงานต่าง ๆ ดังนี้

1. การมีงานมากเกินไป คนที่ทำงานหนัก ทำงานมากเกินไป ชนิดที่เรียกว่าหามรุ่งหามค่ำ ก็ทำให้เกิดความเครียดในอารมณ์ขึ้นได้ ถ้าพักผ่อนไม่เพียงพอสุขภาพกายก็จะเสื่อมโทรม และสุขภาพจิตก็จะเสื่อมโทรมไปด้วย

2. ความไม่แน่นอนของงานที่ทำ คนที่ทำงานอะไรแล้วไม่รู้อนาคตว่า วันนี้หรือวันพรุ่งนี้หน่วยงานที่ตนทำงานอยู่นั้นจะต้องล้มเลิก หรือหยุดกิจการไปหรือไม่ ผู้ทำงานในหน่วยงานเช่นนี้ก็ควรจะมีอารมณ์เครียดและไม่เป็นอันทำงานกันอย่างมีขวัญและกำลังใจอย่างแน่นอน

3. ความไม่ชัดเจนของหน้าที่การงานที่ทำ คนที่ทำงานแล้วไม่รู้บทบาทหน้าที่ของตนจะต้องทำและรับผิดชอบอะไรอย่างนั้น ไม่รู้ว่าสิ่งที่ตนทำไปผิดหรือถูก ใช่บทบาทหน้าที่ของตนหรือไม่ ในที่สุดก็จะเกิดความเครียดในการทำงานได้

4. การมองไม่เห็นอนาคตในการทำงานตรงจุดที่ทำอยู่ คนที่เข้าสู่ระบบงานแล้ว ต้องจมปลักอยู่กับหน้าที่การงานนั้น ๆ โดยมองไม่เห็นช่องทางว่าจะมีการเปลี่ยนแปลง หรือก้าวหน้าในหน้าที่การงานไปเป็นขั้นตอนอย่างไรหรือไม่นั้น ต่อให้คนที่ทำใจได้ ก็คงไม่มีใครไม่เกิดอารมณ์เครียดในการปฏิบัติงานที่ซ้ำซากจำเจ ยิ่งถูกเก็บอารมณ์เครียดไว้มาก ๆ และเป็นเวลานาน ก็อาจถึงขั้นเป็นโรคจิตประสาทได้เช่นกัน

5. สัมพันธภาพกับผู้อื่นไม่ดีพอ การที่สัมพันธภาพในการทำงานของบุคคลใดบุคคลหนึ่งกับผู้อื่น ไม่ว่าจะเป็นระหว่างผู้บังคับบัญชากับบุคคลนั้น หรือระหว่างผู้ร่วมงานกับบุคคลนั้นไม่ดีพอก็ตาม ย่อมก่อให้เกิดความเครียดทางอารมณ์ขึ้นได้กับผู้นั้น รวมทั้งผู้ร่วมงานด้วย และยิ่งถ้าสัมพันธภาพระหว่างผู้บังคับบัญชากับผู้ร่วมงานเลวร้ายถึงขั้นเข้าหน้ากันไม่ติดแล้ว ความเครียดทางอารมณ์ก็คงจะทวีความรุนแรง ถึงขั้นกลายเป็นโรคจิตประสาทได้โดยง่ายไม่ฝ่ายใดก็ฝ่ายหนึ่ง

สาเหตุและปัจจัยของความเครียดที่กล่าวข้างต้น พอสรุปได้ว่า การเกิดความเครียดนั้นมาจากสาเหตุใหญ่ ๆ 2 ประการคือ

1. ปัจจัยภายในตัวบุคคล เช่น อายุ เพศ สถานภาพ วุฒิการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน บุคลิกภาพของตัวบุคคล ความรู้สึกสูญเสียและความรู้สึกผิด ความเจ็บป่วยทางด้านร่างกายและอื่น ๆ ล้วนแต่เกี่ยวข้องกับความเครียดทั้งสิ้น

2. ปัจจัยภายนอก ได้แก่ ปัญหาจากอาชีพการงานในที่นี้โดยเฉพาะอาชีพครูที่เกี่ยวข้องกับงานปฏิรูปการศึกษา อันประกอบด้วยลักษณะงานที่ยาก งานคลุมเครือ และงานมากเกินไป ประกอบกับครูต้องปรับตัวเข้าหาความรู้ใหม่ ๆ จะเห็นได้ว่าครูในยุคปฏิรูปการศึกษาต้องรับผิดชอบงานมากขึ้น จึงต้องมีการปรับตัวให้เข้ากับเทคนิค วิธีสอนใหม่ ๆ งานปฏิรูประบบการเรียนการสอนในหลาย ๆ ด้านตามกระแสการปฏิรูปการศึกษา ปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคม ปัญหาความยากจน และสภาพสังคม เช่น การมีครูผู้สอนไม่เพียงพอ พื้นที่ในการปฏิบัติงานส่วนใหญ่จะเป็นป่าเขา ถนนเกือบทุกสายจึงมีสภาพคดเคี้ยวอ้อมไหลเขาและแหล่งเก็บน้ำ การเดินทางต้องใช้เวลามากเนื่องจากระยะทางไกล บางแห่งต้องใช้เรือเป็นพาหนะ บางแห่งต้องเดินเท้า เสียเวลาและค่าใช้จ่ายในการเดินทางมาก จึงทำให้บุคลากรมีการย้ายอยู่เสมอ จึงเกิดปัญหาครูไม่ครบชั้นและสิ่งที่ขาดแคลนในเรื่องงบประมาณและเครื่องมืออุปกรณ์ในการจัดการเรียนการสอน การเปลี่ยนแปลงในชีวิต และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องและแวดล้อมบุคคลนั้น ซึ่งอาจทำให้ครูต้องเผชิญกับภาวะการทำงานที่กดดัน ตลอดจนสาเหตุจากสัมพันธภาพในหน่วยงาน ซึ่งเป็นลักษณะพฤติกรรมการตอบสนองซึ่งกันและกันของบุคคลในหน่วยงาน ไม่ว่าจะเป็นระหว่างผู้บังคับบัญชากับบุคคลนั้น หรือระหว่างผู้ร่วมงานของบุคคลนั้นไม่ดีพอก็ตาม ย่อมก่อให้เกิดความเครียดทางอารมณ์ขึ้นได้กับผู้นั้น รวมทั้งผู้ร่วมงานด้วย และยิ่งถ้าสัมพันธภาพระหว่างผู้บังคับบัญชากับผู้ร่วมงานเลวร้ายถึงขั้นเข้าหน้ากันไม่ติดแล้ว ความเครียดทางอารมณ์ก็คงจะทวีความรุนแรง ถึงขั้นกลายเป็นโรคจิตประสาทได้โดยง่ายไม่ฝ่ายใดก็ฝ่ายหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นการกล่าวถึงสาเหตุและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเครียดของ บราวน์ และโมเบิร์ก (Borwn and Moberg) หรือ ทวีป อภิสิทธิ์ ต่างก็มีความเห็นสอดคล้องกับ ฟาร์เมอร์ และคนอื่น ๆ (Farmer and other) ดังที่กล่าวมาแล้วทั้งสิ้น

จากที่กล่าวมา ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษา ปัจจัยบางประการที่มีผลต่อความเครียด หมายถึง สาเหตุต่าง ๆ ที่คาดว่าจะส่งผลก่อให้เกิดความเครียดของครูผู้สอนในสถานศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน คือ ปัจจัยภายในตัวบุคคล ได้แก่ อายุ เพศ สถานภาพ วุฒิการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน รายได้ต่อเดือน และปัจจัยภายนอก ได้แก่ ปัญหาที่เกิดจากการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา หมายถึง ลักษณะงานที่ปฏิบัติที่ก่อให้เกิดปัญหา ที่ครูผู้สอนต้องปฏิบัติที่สืบเนื่องมาจากการปฏิรูปการศึกษา ที่อาจส่งผลต่อความเครียดของครู ประกอบด้วยงาน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา , ด้านการปฏิรูปการเรียนรู้ผู้เรียนเป็นสำคัญ , ด้านการวิจัยในชั้นเรียน และด้านการประกันคุณภาพการศึกษา ซึ่งปัญหาในการปฏิบัติงานการปฏิรูปการศึกษา และลักษณะชีวสังคม ส่งผลให้เกิดความเครียดขึ้น ในตัวบุคคลได้

1.4 ผลกระทบของความเครียด

ฟาร์เมอร์ และคนอื่น ๆ (Farmer and others. 1984 : 24) กล่าวว่า ผลของความเครียด โดยทั่วไปแล้วจะเกี่ยวข้องกับความรู้สึก หรืออารมณ์ เช่น ความซึมเศร้า ความวิตก

กังวล ความหงุดหงิดฉุนเฉียว รวมทั้งมีผลทางสรีระ เช่น ปวดศรีษะ ปั่นป่วนท้อง ซึ่งผลของความเครียดเป็นปฏิกิริยาของร่างกายที่มีต่อสาเหตุของความเครียดในสถานการณ์นั้น ๆ

พสุ เดชะรินทร์ (2536 : 87 – 88) กล่าวว่า ผลของความเครียดนั้นมีทั้งข้อดีและข้อเสีย ข้อดีของความเครียดนั้นจะช่วยให้เพิ่มความกระตือรือร้นในการทำงาน แต่คนส่วนใหญ่เมื่อนึกถึงความเครียดแล้วจะนึกถึงในทางที่ไม่ดีมากกว่า ความเครียดก่อให้เกิดปัญหากับบุคคลและองค์การที่บุคคลผู้นั้นทำงานอยู่ด้วยดังนี้

1. ผลกระทบต่อตัวบุคคล

1.1 ด้านพฤติกรรม ความเครียดอาจก่อให้เกิดความเบี่ยงเบนทางพฤติกรรม โดยมีการแสดงพฤติกรรมในลักษณะที่ผิดแปลกไปจากธรรมดา ซึ่งอาจจะมีผลต่อตนเองและบุคคลรอบข้างด้วย เช่น ทำให้ดื่มเหล้า สูบบุหรี่ ไปจนถึงขั้นทำร้ายตนเองและผู้อื่น

1.2 ด้านจิตวิทยา ความเครียดนอกจากจะมีผลต่อพฤติกรรมแล้วยังจะมีผลต่อสุขภาพจิตของบุคคลด้วย เช่น อาการนอนไม่หลับ ความแปรปรวนทางอารมณ์ หรือปัญหาเรื่องความสัมพันธ์ทางเพศ

1.3 ด้านสุขภาพ ผลกระทบของความเครียดที่เห็นได้ชัดเจนที่สุดคือ ในด้านสุขภาพของคนผู้นั้น ปัญหาเรื่องโรคหัวใจมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดที่สุดกับความเครียด โดยผู้มีอาการของโรคหัวใจส่วนใหญ่จะมีความเครียดชนิดต่าง ๆ เกิดขึ้นประกอบด้วย นอกจากนี้แล้วความเครียดยังสามารถนำไปสู่อาการเส้นโลหิตฝอยในสมองแตก หรืออาการธรรมดาต่างๆ เช่น ปวดศรีษะ ปวดท้อง หรือการเจ็บป่วย

2. ผลกระทบต่อองค์กร

2.1 ประสิทธิภาพในการทำงานลดน้อยลง สำหรับพนักงานทั่วไปแล้วความเครียดอาจทำให้ประสิทธิภาพในการทำงานลดน้อยลง สำหรับในระดับบริหารแล้วความเครียดอาจนำไปสู่การตัดสินใจที่ผิดพลาด หรือมีปัญหาในเรื่องความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น

2.2 เกิดความท้อถอย หรือยอมแพ้ต่อความเครียดเกิดขึ้น ซึ่งอาจนำไปสู่การลางานบ่อยครั้งขึ้น หรือแม้กระทั่งการลาออกจากงาน หรือการทำงานไม่สำเร็จตามกำหนดที่ตั้งไว้

2.3 ความเครียด สามารถก่อให้เกิดทัศนคติที่ไม่ดีต่อองค์กรที่ทำงาน ผู้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงาน หรือลูกน้อง ความพอใจในการทำงาน และความภักดีที่มีต่อองค์กรก็จะลดน้อยลง

จากที่กล่าวมา เกี่ยวกับผลกระทบของความเครียด สรุปได้ว่า ผลของความเครียดนั้นมีทั้งข้อดีและข้อเสีย ข้อดีของความเครียดจะช่วยเพิ่มความกระตือรือร้น และแรงจูงใจในการทำงาน แต่คนส่วนใหญ่เมื่อนึกถึงความเครียด แล้วจะนึกถึงแต่ความไม่ดีมากกว่า ความเครียดนั้นก่อให้เกิดปัญหากับบุคคลที่เกิดความเครียดนั้น และองค์กรที่บุคคลนั้นทำงานอยู่ด้วย ครูซึ่งถือว่าเป็นตัวจักรสำคัญ ในการที่จะทำให้การปฏิรูปการศึกษาดำเนินและพัฒนาไปอย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อครูเกิดความเครียดขึ้นแล้ว จึงนับว่าเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการปฏิรูปการศึกษา นอกจากนั้นความเครียดที่สะสมอยู่เป็นเวลานาน จะทำให้เกิดปัญหา

สุขภาพจิตใจที่ร้ายแรง เช่น อาจนำไปสู่การทำร้ายเด็กนักเรียน หรือทำร้ายตนเอง ตลอดจนการลาออกจากงานก่อนเกษียณอายุราชการ ซึ่งเป็นการทำให้สูญเสียบุคลากรทางการศึกษาไปอย่างน่าเสียดาย

1.5 ระดับของความเครียด

ระดับหรือความรุนแรงของความเครียด ชูทิตย์ ปานปรีชา (2529 : 483) ได้แบ่งไว้เป็น 3 ระดับคือ

ระดับแรก เป็นภาวะของจิตใจที่มีความเครียดอยู่เล็กน้อย ยังถือว่าเป็นภาวะปกติ พบได้ในชีวิตประจำวันของทุก ๆ คน ขณะกำลังเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ หรือกำลังต่อสู้กับความรู้สึกที่ไม่ดีของตนเอง ความเครียดเล็กน้อยนี้อาจไม่รู้สึกเพราะความเคยชิน หรือรู้สึกเพียงเล็กน้อยพอทนได้ ไม่มีการเปลี่ยนแปลงทางสรีรวิทยาของร่างกาย ความนึกคิด อารมณ์และพฤติกรรมให้เห็นได้ชัด ไม่เกิดผลเสียในการดำเนินชีวิต

ระดับสอง เป็นภาวะของจิตใจที่มีความเครียดปานกลาง เป็นระยะที่ร่างกายและจิตใจต่อสู้กับความเครียดที่มี แสดงออกให้เห็นโดยมีการเปลี่ยนแปลงทางสรีรวิทยาของร่างกาย ความคิด อารมณ์ พฤติกรรม และการดำเนินชีวิต ความเครียดระดับนี้ เป็นสัญญาณเตือนภัยว่ามีความเครียดมากกว่าปกติ ต้องรีบหาทางขจัดสาเหตุที่ทำให้เกิดความเครียด หรือผ่อนคลายความเครียดเสีย ถ้าปล่อยให้ความเครียดเพิ่มขึ้น จะทำให้เกิดพยาธิสภาพของร่างกายและจิตใจ เกิดเป็นโรคต่าง ๆ การดำเนินชีวิตประจำวันเสียไป ทำให้การทำงานต่ำลง หรือผิดพลาด การตัดสินใจเสียไปด้วย

ระดับสาม เป็นภาวะของจิตใจที่มีความเครียดรุนแรง หรือเครียดมาก ร่างกายและจิตใจพ่ายแพ้ต่อความเครียด มีการเปลี่ยนแปลงของร่างกายและจิตใจให้เห็นเด่นชัด มีพยาธิสภาพหรือป่วยเป็นโรคนี้ ทำให้การดำเนินชีวิตเสียไป การตัดสินใจผิดพลาด ระยะนี้ต้องการการดูแลช่วยเหลือและรักษา แม้สาเหตุที่ทำให้ความเครียดหมดไป หรือรู้จักผ่อนคลายความเครียดด้วยตนเอง ก็ยังไม่สามารถจะทำให้ความเครียดหมดไปได้โดยง่าย การช่วยเหลือตัวเองเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอ ต้องมีผู้อื่นเข้ามาช่วยด้วย

ที่กล่าวมาทั้งหมด สรุปได้ว่า ระดับของความเครียด ได้แบ่งไว้เป็น 3 ระดับ ระดับแรกเป็นภาวะของจิตใจที่มีความเครียดอยู่เล็กน้อย ยังถือว่าเป็นภาวะปกติ ระดับที่สอง เป็นภาวะของจิตใจที่มีความเครียดปานกลาง เป็นสัญญาณเตือนภัยว่ามีความเครียดมากกว่าปกติ ระยะที่สามเป็นภาวะของจิตใจที่มีความเครียดรุนแรง หรือเครียดมาก และหากครูมีความเครียดในระดับรุนแรง และไม่ได้รับการแก้ไขที่เหมาะสม ประสิทธิภาพของการทำงาน ประสิทธิภาพในการตัดสินใจ คุณภาพของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ก็จะน้อยลงหรือไม่มีเลย นักเรียนไม่บรรลุวัตถุประสงค์ในการเรียนรู้ วัตถุประสงค์ของการปฏิรูปการศึกษาก็จะไม่บรรลุผลสำเร็จ

1.6 การประเมินความเครียด

การประเมินความเครียดนั้นยังไม่มีเครื่องมือวัดได้โดยตรง เพราะความเครียดเป็นเรื่องของความรู้สึกนึกคิดที่เป็นนามธรรม แต่ความเครียดสามารถวัดทางอ้อมได้จากอาการแสดงออกทางกาย (Physical Symptoms) และปฏิกิริยาตอบสนอง (Reaction) (Mitchell. 1987 : 195) แต่ความเครียดสามารถวัดได้หลายวิธีดังที่ ชูทิตย์ ปานปรีชา (2529 : 482) กล่าวว่า การที่จะทราบว่าบุคคลใดมีความเครียดหรือไม่ มากและน้อยเพียงใดนั้นมี 2 วิธีดังนี้

วิธีแรก จากการสังเกตสิ่งที่ปรากฏออกมาในตัวคน ทั้งด้านอารมณ์ คำบอกเล่า พฤติกรรม รวมทั้งอาการต่าง ๆ เช่น มีอารมณ์หงุดหงิด โกรธง่าย ขาดความอดทน ยับยั้งควบคุมอารมณ์ไม่อยู่ บ่นถึงปัญหาที่มี แสดงอาการเหน็ดเหนื่อย ถอนหายใจ สั่นหน้ากระสับกระส่าย ตลอดทั้งแสดงพฤติกรรมที่ผิดไปจากเดิม หรือมีความแปรปรวนทางด้านร่างกาย เช่น เบื่ออาหาร น้ำหนักลด อ่อนเพลีย สำหรับสาเหตุของความเครียดที่ก่อให้เกิดอาการต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้นนี้ได้แก่ การมีงานที่ต้องรับผิดชอบมาก การมีปัญหามาก และการแก้ปัญหาไม่ตก เป็นต้น

วิธีที่สอง จากการใช้แบบทดสอบ ที่สร้างขึ้นมาเพื่อตรวจหาความเครียด โดยสามารถคำนวนออกมาเป็นตัวเลข เปรียบเทียบกับคะแนนมาตราฐานของแบบทดสอบนั้น ๆ และมากน้อยเพียงใด แบบทดสอบเกี่ยวกับความเครียดที่ใช้กัน ได้แก่ Health Opinion Survey (HOS) , Symptom Checklist 90 (SCL – 90) และ Cormell Medical Index (CMI)

แบบวัดระดับความเครียด โดยใช้แบบประเมินความเครียดของกรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข เป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale)

จากที่กล่าวมา พอสรุปได้ว่า ความเครียดสามารถวัดได้โดยการสังเกตอาการ การสัมภาษณ์ การใช้แบบสอบถามและแบบทดสอบ

ในสภาพการณ์ปัจจุบัน จะพบว่าสังคมไทยได้พัฒนารุดหน้าไปสู่ความทันสมัยมากขึ้น ทั้งด้านวิชาการ เทคโนโลยีและเศรษฐกิจ ทำให้บทบาทและสภาพของครูเปลี่ยนแปลงไป การดำเนินชีวิตของแต่ละบุคคลต้องเผชิญกับสภาพการณ์ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา จาสภาพการณ์เปลี่ยนแปลงของสังคมและเทคโนโลยีดังกล่าว สังคมไทยกำลังเผชิญกับวิกฤตการณ์ทางด้านสังคม การเมือง เศรษฐกิจ การเสื่อมสลายทางวัฒนธรรมและศีลธรรมอันดีงาม ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาต่างเห็นพ้องต้องกันว่า ทางรอดของสังคมไทยและวิกฤตการณ์ทางการศึกษา ได้แก่การปฏิรูปการศึกษา ดังนั้นครูจะต้องมีส่วนร่วมในการปฏิรูปการศึกษา ในการที่จะทำให้การปฏิรูปการศึกษาดำเนินและพัฒนาไป อย่างมีประสิทธิภาพ

2. การปฏิรูปการศึกษา

2.1 ความหมายของการปฏิรูปการศึกษา

ปฏิรูปการศึกษา มาจากคำว่า “ปฏิรูป” + “การศึกษา”

คำว่า "ปฏิรูป" และ "การศึกษา" ได้มีผู้ให้ความหมายไว้หลายท่าน ดังนี้

ชัยอนันต์ สมุทรวณิช (2538 : 1) กล่าวว่า การปฏิรูป หมายถึง แนวทางการจัดการกับสภาวะหรือสถานภาพหรือสถานภาพที่ดำรงอยู่เพื่อให้เกิดผลตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ตามที่ตั้งไว้ ด้วยวิธีการที่ไม่ใช่การเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรงฉับพลันทันที และมิใช่การบีบบังคับ แต่ด้วยการสร้างแรงบันดาลใจชักจูงให้มีการยอมรับการดำเนินการร่วมกันในหมู่ผู้เกี่ยวข้องอย่างสมัครใจ ทั้งนี้อาจต้องใช้เวลาระยะหนึ่ง เพื่อให้มีการยอมรับ เรียนรู้ ปรับตัว และปรับเปลี่ยนตามส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

การปฏิรูป คือ การแก้ไขปรับปรุงให้เหมาะสม (สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดสุพรรณบุรี 2539 : 23)

"ปฏิ" คือ กลับไปอย่างเก่า กลับเข้าที่ "รูป" คือ รูปแบบ ปฏิรูป จึงมีความหมาย 2 อย่าง คือ ทำให้กลับเข้ารูป หรือทำให้เหมาะสมกับสภาพที่เป็นอยู่ (สัญญลักษณ์ เทียมถนอม 2538 : 112)

ดังนั้น "การปฏิรูปการศึกษา" จึงมีความหมาย ดังนี้

การปฏิรูปการศึกษา หมายถึง การปรับเปลี่ยนระบบกลไกลต่าง ๆ ภายในระบบการศึกษา ซึ่งต้องทราบว่าเป้าหมายสุดท้ายของการศึกษาคืออะไร การศึกษาในอนาคตของสังคมไทยคืออะไร (กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, สำนักงานปฏิรูปการศึกษา 2539 ก : 57)

การปฏิรูปการศึกษา เป็นกระบวนการพัฒนาการศึกษาของผู้เรียนในระยะยาวที่หน่วยงานจัดการศึกษา และหน่วยสนับสนุนจะต้องร่วมมือกันจัดทำให้เป็นระบบ นอกจากหน่วยงานระดับชาติ และระดับจังหวัด จะสร้างวิสัยทัศน์ กำหนดภาระหน้าที่ การวางเป้าหมาย การกำหนดวัตถุประสงค์ตามเป้าหมายระดับจังหวัดและระดับชาติ (กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักปลัดกระทรวงศึกษาธิการ , สำนักงานปฏิรูปการศึกษา 2539 ค : 146)

ซึ่งสรุปได้ว่าการปฏิรูปการศึกษา หมายถึง การปรับปรุงการดำเนินงานของกระทรวงศึกษาธิการ โดยการเลือกสรร เปลี่ยนแปลงและเพิ่มเติมแนวทางที่มีอยู่เดิม ด้วยความคาดหมายว่าจะสามารถแก้ไขปัญหาและอุปสรรคที่มีอยู่เดิมให้เบาบางลงหรือหมดไป และสามารถพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้บรรลุถึงจุดมุ่งหมาย ครูซึ่งถือว่าเป็นตัวจักรสำคัญ ในการที่จะทำให้การปฏิรูปการศึกษา ดำเนินและพัฒนาไปอย่างมีประสิทธิภาพ

2.2 การปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542

มีนักการศึกษาและผู้รู้กล่าวถึงการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ดังนี้

รุ่ง แก้วแดง (2542 : ฉ) ได้กล่าวถึง การปฏิรูปการศึกษาว่า การศึกษาอนาคตของประเทศไทยขึ้นอยู่กับเด็กและเยาวชนในวันนี้ เพราะในโลกยุคใหม่ การแข่งขันขึ้นอยู่กับความรู้

ความสามารถของคนในชาติ โดยเฉพาะเศรษฐกิจที่ใช้ความรู้เป็นฐาน (Knowledge – based economy) ประเทศไทยจึงจำเป็นต้องปฏิรูปการเรียนรู้โดยเร็วที่สุด เพื่อเสริมสร้างศักยภาพของเยาวชน ให้สามารถคิดเป็น ทำเป็น มีทักษะในการจัดการ มีคุณธรรม และค่านิยมที่ดีงาม และการแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่อง

ดำรง จันทวานิช (สมนึก สุขวัฒนาภิรมย์ 2544 : 29 ; อ้างอิงมาจาก ดำรง จันทวานิช 2543 : ฌ) ได้กล่าวถึง การปฏิรูปการศึกษาว่า การปฏิรูปการศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งของการพัฒนาประเทศที่ยั่งยืน ดังนั้น การปฏิรูปการศึกษา จะสำเร็จลุล่วงอย่างดีจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากหลายฝ่าย เร่งร่วมกันพัฒนาในหลายด้านหลายประการพร้อมๆ กัน การปฏิรูปการเรียนรู้เป็นด้านหนึ่งของการปฏิรูปที่ทุกฝ่ายเชื่อมั่นว่า หากได้ดำเนินการอย่างจริงจังแล้ว ผลสัมฤทธิ์ของการปฏิรูปการศึกษาจะเกิดขึ้น และคุณภาพการศึกษาจะได้รับการพัฒนาขึ้นอย่างแน่นอน

ประเวศ วะสี (2543 : ก –ข) ได้กล่าวถึง การปฏิรูปการศึกษา สรุปได้ว่า หัวใจของการปฏิรูปการศึกษา คือ การปฏิรูปการเรียนรู้และหัวใจของการปฏิรูปการเรียนรู้ คือ การปฏิรูปจากการยึดวิชาเป็นตัวตั้งมาเป็น “ยึดมนุษย์หรือผู้เรียนเป็นตัวตั้ง” หรือที่เรียกว่า “ผู้เรียนสำคัญที่สุด”

ที่กล่าวว่า ผู้เรียนสำคัญที่สุด ไม่ได้แปลว่า ครูลดบทบาทหรือลดความสำคัญลง ตรงกันข้าม ครูกับมีบทบาทและความสำคัญมากขึ้น อีกทั้งทำให้การศึกษามีพลังและศักดิ์ศรีในการแก้ปัญหามนุษย์ สังคม และสิ่งแวดล้อม สังคมทุกวันนี้เชื่อมโยงซับซ้อน เคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว มนุษย์ไม่สามารถแก้ปัญหาความยากจน การไม่มีงานทำ ความเครียด ความรุนแรง ปัญหายาเสพติด ปัญหาโรคเอดส์ อุบัติเหตุ ความขัดแย้ง อาชญากรรม การทำลายสิ่งแวดล้อมและอื่น ๆ จึงไม่สามารถจัดระบบชีวิตและสังคมให้อยู่เย็นเป็นสุขได้ การเรียนโดยการท่องหนังสือ หรือเอาวิชากับโลกแห่งความเป็นจริงต่างกัน การเรียนโดยเอาวิชาเป็นตัวตั้ง ทำให้แยกออกจากความเป็นจริงของชีวิตและสังคมที่ซับซ้อนและเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว มนุษย์ควรเรียนรู้ในสถานการณ์จริง ถึงแม้ว่า สถานการณ์นั้น ให้รู้พอ รู้ทัน รู้เผชิญ และรู้จักจัดระบบชีวิตและสังคมให้อยู่ในดุลยภาพในสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงได้ การเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นตัวตั้งหรือผู้เรียนสำคัญที่สุด หมายถึง การเรียนรู้โดยอาศัยสถานการณ์จริง สถานการณ์จริงของแต่ละคนไม่เหมือนกัน จึงต้องเอานักเรียนแต่ละคนมาเป็นตัวตั้ง ครูจัดให้นักเรียนได้เรียนรู้จักประสบการณ์ กิจกรรมการทำงาน อันนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนครบทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย จิตใจหรืออารมณ์ ทางสังคม และสติปัญญา ซึ่งรวมถึงการพัฒนาการทางจิตวิญญาณด้วย มนุษย์ต่างจากสัตว์ที่มีพัฒนาการทางจิตวิญญาณ (Spiritual Development) ความเป็นมนุษย์อยู่ที่การพัฒนาการทางจิตวิญญาณ เหลือแต่มิติทางวัตถุ จึงพากันวิกฤติทั้งโลก การศึกษาสมัยใหม่ที่จะพามนุษย์รอดจากวิกฤติการณ์ ต้องไปให้ถึงพัฒนาการทางจิต เพราะจิตวิญญาณอยู่ในชีวิตมนุษย์ การเรียนที่เอาชีวิตเป็นตัวตั้ง จะทำให้คนพบมิติทางจิตวิญญาณ

กระทรวงศึกษาธิการ (2543 : 7-13) ได้สรุปถึงจุดหมายสำคัญของการปฏิรูปการเรียนรู้ไว้ว่า การพัฒนาคุณภาพของคนไทย เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศ ทุกฝ่ายต้องส่งเสริมให้เกิด

กระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวต ผู้เรียนมีโอกาสได้คิด ทำ ทบทวน พิสูจน์ผล แล้วนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง พึ่งพาตนเองได้เนื่องจากใฝ่หาความรู้ได้เอง และใช้ความรู้ทางสร้างสรรค์ เพื่อประโยชน์ของส่วนรวม

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า เป็นการถึงเวลาแล้วที่ประเทศไทยจะต้องปฏิรูปคนไทยให้เป็นคนไทยยุคใหม่ โดยปฏิรูปตนเองให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของกระแสโลกาภิวัฒน์ของโลกหรือโลกยุคข่าวสารข้อมูล อนุรักษ์ไว้ซึ่งวัฒนธรรมต่างชาติให้เหมาะสมกับวัฒนธรรมไทย อนุรักษ์ไว้ซึ่งวัฒนธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อความเขียวขจีร่มรื่น และเป็นแหล่งการเรียนรู้ของคนไทย จากเดิมยึดวิชาหรือเนื้อหาในหนังสือเป็นหลัก มาเป็นยึดมนุษย์หรือผู้เรียนเป็นตัวหลัก หรือเรียกว่า "ผู้เรียนสำคัญที่สุด" จากข้อมูลการปฏิบัติของครูอาจารย์ในบ้านเราพบความลักลั่นเป็นปัญหาพอสมควร จากความเข้าใจผิดเข้าใจไม่ครบถ้วนและเข้าใจไม่ตรงกัน จนมีผู้ยกเป็นประเด็นว่า รูปแบบการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญน่าจะเป็นการทำลายคุณภาพของการศึกษา ตัวอย่างของความสับสนจนทำให้ผู้ปกครองและนักเรียนเองก็สงสัย ในความดีงามของการเรียนการสอนแบบนี้ ครูบางคนอ้างถึงการเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จึงปล่อยให้ผู้เรียนเรียนตามลำพัง จนเกือบจะเรียกว่าเรียนตามยถากรรม กิจกรรมหนักไปทางการศึกษาค้นคว้าจากหนังสือและสื่อต่าง ๆ ตามความสนใจจนบางครั้งเกือบไร้ทิศทาง ไร้มาตรฐาน นักเรียนเองพอใจกับการได้ทำกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้เพื่อตนเอง สนุก เพลิดเพลิน ได้เรียนรู้หลายด้าน นอกจากได้ความรู้แต่นักเรียนก็เรียกร้องอยากให้ครูช่วยให้คำแนะนำในสิ่งที่ควรรู้ ควรเก่งตามมาตรฐานที่ดีงาม อยากให้ครูช่วยแนะนำในสิ่งที่ควรปรับปรุงในผลการทำกิจกรรมเพื่อทวีความรู้ความสามารถ รวมถึงช่วยแนะทิศทางที่นักเรียนแต่ละคนควรขวนขวายพยายามเรียนรู้ให้สอดคล้องกับพื้นฐาน ความถนัด ความสามารถที่แตกต่างของแต่ละคน

2.3 การดำเนินการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ

กระทรวงศึกษาธิการได้เริ่มมีการเคลื่อนไหวเพื่อปฏิรูปการศึกษา ตั้งแต่เดือนสิงหาคม 2538 โดยได้มีการศึกษาข้อมูลผลการดำเนินการจัดการศึกษา เอกสาร รายงาน การวิจัย ตลอดจนประสบการณ์การปฏิรูปการศึกษาของประเทศต่าง ๆ การศึกษาเกี่ยวกับข้อเสนอในการปฏิรูปการศึกษา การศึกษาขององค์กร หน่วยงาน และบุคคลหลายฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อเสนอในการปฏิรูปการศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัฒน์ ทั้งนี้กระทรวงศึกษาธิการเห็นความจำเป็นเร่งด่วน ที่จะต้องมีการปฏิรูปการศึกษา ดังนั้นในเดือนมกราคม 2539 จึงได้กำหนดบัญญัติ 10 ประการสำหรับเป็นแนวทางพัฒนาสถานศึกษา โดยได้นำเสนอต่อคณะรัฐมนตรีในคราวประชุมเมื่อวันที่ 9 เมษายน 2539 ซึ่งมีมติรับทราบแนวทางการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ และต่อมาคณะรัฐมนตรีในคราวประชุมเมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม 2539 ได้แต่งตั้งคณะกรรมการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการขึ้น (สำนักนายกรัฐมนตรี, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2540 : 63) และจัดตั้ง "สำนักงานปฏิรูปการศึกษา" สังกัดสำนักงานปลัดกระทรวง

ศึกษาธิการขึ้น มีหน้าที่กำหนดนโยบายทำการประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ทุกรูปแบบเพื่อสร้างความเข้าใจกับผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย

สำหรับแนวนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ ในการปฏิรูปการศึกษานั้นมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาการศึกษาให้สอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจของชาติ สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ระยะที่ 8 สอดคล้องกับกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคโลกาภิวัฒน์ และกำหนดให้การศึกษาไทยเป็นเลิศในปี 2550 แนวนโยบายดังกล่าวกำหนดเป็น 4 แนวทาง คือ 1) การปฏิรูปโรงเรียนและสถานศึกษา 2) การปฏิรูปครูและบุคลากรทางการศึกษา 3) การปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน 4) การปฏิรูปการบริหารการศึกษา ทั้งนี้กระทรวงศึกษาธิการได้ดำเนินงานปฏิรูปการศึกษาดังกล่าว อย่างต่อเนื่องตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา 4 ประการ และได้เพิ่มการดำเนินงานตามนโยบายของรัฐบาลที่ได้แถลงต่อรัฐสภา เมื่อวันที่ 11 ธันวาคม 2539 โดยมุ่งเน้นเป็นพิเศษ 3 ประการ คือ

1.จัดการศึกษา 12 ปีให้ประชาชนทุกเพศทุกวัย ตลอดจนให้เด็กและเยาวชนไทยได้เรียนอย่างต่อเนื่องในระบบโรงเรียนจนจบการศึกษา 12 ปีทุกคน ภายในปี 2550

2. ในปีการศึกษา 2540 ต้องนำเด็กอายุ 3-5 ปี เข้าเรียนในระดับชั้นอนุบาล เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมก่อนระดับประถมศึกษา

3. การจัดสรรงบประมาณต้องสอดคล้องกับโครงการปฏิรูปการศึกษา โดยมุ่งเน้นการเพิ่มงบประมาณด้านการลงทุนทางการศึกษา ให้มีสัดส่วนร้อยละ 40 ของงบประมาณกระทรวงศึกษาธิการ และให้การสนับสนุนทุนการศึกษาแก่ผู้ยากจน

กระทรวงศึกษาธิการ ได้วางระบบการปฏิรูปการศึกษา นับตั้งแต่การกำหนดเป้าหมายและยุทธศาสตร์การปฏิรูปเป็นภาพรวมของประเทศ จัดทำเกณฑ์มาตรฐานพฤติกรรมของนักเรียนและมาตรฐานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง การปรับหลักสูตร การอบรมวิชาชีพ การสร้างแบบทดสอบแบบประเมินผล และตรวจสอบ การจัดทำระบบรายงานต่อประชาชน

แนวคิดและหลักการสำคัญ

กระทรวงศึกษาธิการ ได้ดำเนินการปฏิรูปการศึกษามาอย่างเป็นระบบ และต่อเนื่อง โดยมีแนวคิดและหลักการ ดังนี้ (ศูนย์ปฏิบัติการปฏิรูปการศึกษา. 2544 : 3)

1. เน้นการพัฒนาคนไทยให้มีศักยภาพสูงขึ้น เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้คุณธรรม วัฒนธรรม ในการดำรงชีวิต และความสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

2. การจัดการศึกษา เป็นการจัดการศึกษาตลอดชีวิต เปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และให้มีการพัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิต

3. การจัดการศึกษา มีเอกภาพด้านนโยบาย มีความหลากหลายในทางปฏิบัติ มีการกระจายอำนาจ และมีมาตรฐานคุณภาพการศึกษาสูงขึ้น

4. ครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา เป็นครู คณาจารย์ และบุคลากรมืออาชีพ

5. มีการระดมสรรพกำลัง เพื่อการจัดการศึกษา

5. บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสถาบันต่าง ๆ มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามากขึ้น

7.จัดการศึกษาอย่างหลากหลาย มีการใช้สื่อ เทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษาอย่างเหมาะสม

แนวคิดและหลักการดังกล่าวข้างต้น เพื่อมุ่งหวังที่จะให้การจัดการศึกษาเป็นหน้าที่ของคนไทยทุกคน จึงต้องร่วมมือร่วมใจกันผลักดันการศึกษาให้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาคนไทย ให้มีศักยภาพสูงยิ่งขึ้น มีคุณสมบัติที่เหมาะสมและเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ด้วยกระบวนการจัดการที่มีประสิทธิภาพ โดยครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาที่มีความรู้ ความสามารถในวิชาชีพ ใช้วิธีการที่หลากหลายในการทำงาน และเน้นการสนับสนุน ส่งเสริม รวมทั้งการมีส่วนร่วมของทุกคน ทุกองค์กร

2.4 ความจำเป็นที่ต้องมีการปฏิรูปการศึกษา

ขณะที่ประเทศไทยต้องเผชิญกับภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจ และปัญหาในด้านการเมือง สังคม ความเสื่อมโทรมทางวัฒนธรรม และศีลธรรม อันเนื่องมาจากการจัดระบบการศึกษาที่ผิดพลาด นั่นก็คือ การจัดการเรียนการสอนไม่มุ่งเน้นให้ผู้เรียน คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น สอนให้ชัดเจนในเนื้อหาวิชา เน้นแต่การท่องจำ ถูกล้อมกรอบด้วยตารางสอน และห้องเรียน การศึกษาไม่พัฒนาให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์ แสดงความคิดเห็น แสวงหาความรู้ด้วยตนเอง และประยุกต์องค์ความรู้ไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ ดังนั้น เมื่อเกิดปัญหาขึ้นจึงไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ แนวทางที่จะกอบกู้ประเทศชาติได้ ก็คือ การปฏิรูปการศึกษา หัวใจของการปฏิรูปการศึกษา คือ การปฏิรูปการเรียนรู้ เพื่อที่จะให้ผู้เรียนได้พัฒนากระบวนการคิดวิเคราะห์ และพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนแต่ละคนอย่างเต็มที่ ด้านครูผู้สอนและผู้บริหารจะต้องทำการพัฒนาคุณภาพให้มีประสิทธิภาพในการประกอบวิชาชีพ โดยจะกำหนดมาตรฐานในเรื่องใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครูและเงินเดือน เพื่อให้อาชีพครูเป็นอาชีพที่รวมของคนดี คนเก่ง และยกย่องอาชีพครูให้เป็นอาชีพที่มีเกียรติ และ ศักดิ์ศรี สาระสำคัญของการปฏิรูปการศึกษา คือ ปฏิรูปสถานศึกษา ปฏิรูปหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน ปฏิรูปครูและบุคลากร ปฏิรูปการบริหารของสถานศึกษา เพื่อนำไปสู่การจัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้ คู่คุณธรรม และจัดการศึกษาให้มีคุณภาพสูงสุด เพื่อให้เกิดการพัฒนาทรัพยากรบุคคลของประเทศให้ เก่ง ดี มีสุข (คณะอนุกรมการการปฏิรูปการเรียนรู้. 2543 : 1)

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การปฏิรูปการเรียนรู้มีบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษาให้บรรลุความมุ่งหมายและหลักการดังกล่าว ผู้เรียน ครูผู้สอนและผู้เกี่ยวข้องในทุกส่วนของการจัดการศึกษา ต้องให้ความสำคัญต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ ตามแนวการจัดการศึกษาที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (หมวด 4 แนวทางจัดการศึกษา) คือ

1. การยึดหลักการ "ผู้เรียนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด" (มาตรา 22)
2. การเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และการบูรณาการ (มาตรา 23)
3. การจัดกระบวนการเรียนรู้โดยสถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (มาตรา 24)
4. บทบาทรัฐในการส่งเสริมแหล่งเรียนรู้ (มาตรา 25)
5. การประเมินผลการเรียนรู้ (มาตรา 26)
6. การพัฒนาหลักสูตรระดับต่าง ๆ (มาตรา 27 , 28)
7. บทบาทของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (มาตรา 29)
8. การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ (มาตรา 30)

เมื่อพิจารณาแนวการจัดการศึกษาในหมวด 4 ดังกล่าวข้างต้น ครูที่มีสมรรถนะ 5 ประการ คือเป็น 1) นักพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นและระดับสถานศึกษา 2) นักการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 3) นักการใช้นวัตกรรมการศึกษา รวมทั้งคอมพิวเตอร์เพื่อการศึกษา 4) นักวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง 5) นักวิจัยรวมทั้งนักวิจัยในชั้นเรียน ซึ่งเป็นกระบวนการดำเนินงานของครูมืออาชีพตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

จากแนวนโยบายแห่งรัฐและจากการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับประชาชน พ.ศ. 2540 ซึ่งปรากฏชัดในแนวนโยบาย มาตรา 81 ที่บอกว่า... จัดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติ ปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลง... สนับสนุนการวิจัย ค้นคว้าในศิลปะ วิทยาการต่าง ๆ พัฒนาวิชาชีพและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น... ทำให้เกิดพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ตามมาและแต่ละมาตรามีผลต่อการเปลี่ยนแปลง การปฏิรูปการศึกษาครั้งยิ่งใหญ่ ครูจะต้องปรับเปลี่ยนปฏิรูปตนเอง พัฒนา ประยุกต์กระบวนการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีการจัดการเรียนการสอนตามอัธยาศัย การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการจัดการศึกษา การจัดให้มีการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น อันเป็นที่มาของการให้ครูต้องจัดสร้างพัฒนาหลักสูตรด้วยตนเอง

2.5 การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

ความหมายของหลักสูตร

หลักสูตร (Curriculum) มีความหมายต่าง ๆ กัน เช่น

คอลลินส์ (Collins. 1987 : 348) ได้ให้ความหมายหลักสูตรไว้ว่า คือรายวิชาที่สอนในสถานศึกษา

ทาบา (Taba. 1962 : 10 – 11) กล่าวว่า "หลักสูตรคือแผนจัดการเรียนรู้ซึ่งมีจุดมุ่งหมาย เนื้อหา การจัดการเรียนการสอน และการประเมินผล"

เซเลอร์ และอเลคซานเดอร์ (Saylor and Alexander. 1974 : 6) "หลักสูตร คือ แผนที่จัดการเรียนรู้ให้แก่กลุ่มบุคคลโดยเฉพาะ เพื่อให้บรรลุจุดหมายที่กำหนดไว้ โดยมีโรงเรียนเป็นผู้รับผิดชอบ

ธำรง บัวศรี (อุมาพร หล่อสมฤดี. 2545 ; อ้างอิงจาก ธำรง บัวศรี. 2531 : 6) "หลักสูตร คือ แผนซึ่งได้ออกแบบจัดทำขึ้นเพื่อแสดงจุดหมาย การจัดเนื้อหาสาระ กิจกรรม และมวลประสบการณ์ในแต่ละโปรแกรมการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาการในด้านต่าง ๆ ตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้

กล่าวได้ว่า หลักสูตร คือ แผนการจัดการเรียนรู้ที่สถานศึกษาจัดให้แก่ผู้เรียน ประกอบด้วย จุดประสงค์ เนื้อหา การจัดการเรียนการสอน กิจกรรมและสื่อต่าง ๆ ตลอดจนการวัดและประเมินผล เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

ระดับการพัฒนาหลักสูตร

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ในมาตรา 27 ที่กำหนดระดับการพัฒนาหลักสูตรไว้อย่างชัดเจน ว่ามีอยู่ 2 ระดับ

1. ระดับชาติ เป็นหลักสูตรแกนกลางที่กำหนดให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองดีของชาติ การดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ

2. ระดับโรงเรียนหรือสถานศึกษา เป็นหลักสูตรที่กำหนดให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตร ที่สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

ตามคำสั่งกระทรวงศึกษาธิการ ที่ วก 1166/ 2544 ลงวันที่ 2 พฤศจิกายน 2544 เรื่องให้ใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 โดยมีเงื่อนไขและเวลาการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 ดังนี้

ปีการศึกษา 2546 ให้ใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และ 4

ปีการศึกษา 2547 ให้ใช้หลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และ 2 ชั้นประถมปีที่ 4 และ 5 ชั้นมัธยมปีที่ 1 และ 2 ชั้นมัธยมปีที่ 4 และ 5

ปีการศึกษา 2548 ให้ใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ทุกชั้นเรียน

ทั้งนี้ ให้เริ่มใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในโรงเรียนนำร่องและโรงเรียนเครือข่ายที่กระทรวงศึกษาธิการประกาศรายชื่อ ตั้งแต่ปีการศึกษา 2544 เป็นต้นไป

เหตุผลสำคัญที่นำมาสู่การปรับปรุงหลักสูตรของชาติ (กรมวิชาการ กระทรวง

ศึกษาธิการ. 2544 : 1) คือ ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการต่าง ๆ ของโลกยุคโลกาภิวัฒน์ มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจของทุกประเทศ รวมทั้งประเทศไทยด้วย จึงมีความจำเป็นที่ต้องปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาของชาติ ซึ่งถือเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา เพื่อสร้างคนไทยให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพพร้อมที่จะแข่งขันและร่วมมืออย่างสร้างสรรค์ในเวทีโลก นอกจากนั้น ยังพบว่ามีหลักสูตรที่ใช้อยู่ในปัจจุบันนานกว่า 10 ปี มีข้อจำกัดบางประการ เช่น 1.) การกำหนดหลักสูตรจากส่วนกลางไม่สามารถสะท้อนภาพความต้องการที่แท้จริงของสถานศึกษาและท้องถิ่น 2.) การนำหลักสูตรไปใช้ยังไม่สามารถสร้างฐานการคิด สร้างวิธีการเรียนรู้ให้คนไทยมีทักษะในการจัดการและทักษะในการดำเนินชีวิต สามารถเผชิญปัญหาสังคมและเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ซึ่งเป็นหลักสูตรแกนกลางได้กำหนดโครงสร้าง สาระและมาตรฐานการเรียนรู้ไว้ดังนี้ (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. 2544 : 4-7, 12)

โครงสร้าง

เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปตามหลักการ จุดหมายและมาตรฐานการเรียนรู้ ที่กำหนดให้สถานศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องมีแนวปฏิบัติในการจัดหลักสูตรสถานศึกษา จึงได้กำหนดโครงสร้างของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

1. ระดับช่วงชั้น

กำหนดหลักสูตรเป็น 4 ช่วงชั้น ตามระดับพัฒนาการของผู้เรียนดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1	ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3
ช่วงชั้นที่ 2	ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6
ช่วงชั้นที่ 3	ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3
ช่วงชั้นที่ 4	ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6

2. สาระการเรียนรู้

กำหนดสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วยองค์ความรู้ ทักษะหรือกระบวนการการเรียนรู้ และคุณลักษณะหรือค่านิยม คุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียน เป็น 8 กลุ่ม ดังนี้

2.1 ภาษาไทย

2.2 คณิตศาสตร์

2.3 วิทยาศาสตร์

2.4 สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

2.5 สุขศึกษาและพลศึกษา

2.6 ศิลปะและดนตรีนาฏศิลป์

2.7 การงานอาชีพและเทคโนโลยี

2.8 ภาษาต่างประเทศ

สาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มนี้เป็นพื้นฐานสำคัญที่ผู้เรียนทุกคนต้องเรียนรู้ โดยอาจจัดเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มแรกประกอบด้วย ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เป็นสาระการเรียนรู้ที่สถานศึกษาต้องใช้เป็นหลักในการจัดการเรียนการสอน เพื่อสร้างพื้นฐานการคิดและเป็นกลยุทธ์ในการแก้ปัญหาและวิกฤตของชาติ กลุ่มที่สองประกอบด้วย สุขศึกษาและพลศึกษา ศิลปะและดนตรี การงานอาชีพและเทคโนโลยี และภาษาต่างประเทศ เป็นสาระการเรียนรู้ที่เสริมสร้างพื้นฐานความเป็นมนุษย์ และสร้างศักยภาพในการคิดและการทำงานอย่างสร้างสรรค์

เรื่องสิ่งแวดล้อมศึกษา หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ ไว้ในสาระการเรียนรู้กลุ่มต่าง ๆ โดยเฉพาะ กลุ่มวิทยาศาสตร์ ศาสนาและวัฒนธรรม กลุ่มสุขศึกษาและพลศึกษา

กลุ่มภาษาต่างประเทศ กำหนดให้เรียนภาษาอังกฤษทุกช่วงชั้น ส่วนภาษาต่างประเทศอื่น ๆ สามารถเลือกจัดการเรียนรู้ได้ตามความเหมาะสม

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

เป็นกิจกรรมที่จัดให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถของตนตามศักยภาพ การพัฒนาที่สำคัญได้แก่ การพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ให้ครบทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ

กิจกรรมแนะแนว เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาความสามารถของผู้เรียนให้เหมาะสมตามความแตกต่างระหว่างบุคคล เสริมสร้างทักษะชีวิต วุฒิภาวะทางอารมณ์ การเรียนรู้ในเชิงพหุปัญญา ซึ่งผู้สอนทุกคนต้องให้คำปรึกษาด้านชีวิต การศึกษาต่อและการพัฒนาตนเองสู่โลกอาชีพและการมีงานทำ

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติตนเองอย่างครบวงจร โดยเน้นการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม เช่น ลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด และผู้บำเพ็ญประโยชน์เป็นต้น

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดสาระการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มไว้เฉพาะส่วนที่จำเป็นในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนทุกคนเท่านั้น สำหรับส่วนตอบสนองความสามารถ ความถนัด ความสนใจ ของผู้เรียนแต่ละคนนั้นสถานศึกษาสามารถกำหนดเพิ่มขึ้นได้ ให้สอดคล้องและสนองตอบศักยภาพของผู้เรียนแต่ละคน

3. มาตรฐานการเรียนรู้

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระ ที่เป็นข้อกำหนดคุณภาพผู้เรียนด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมแต่ละกลุ่ม เพื่อให้เป็นจุดมุ่งหมายในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ซึ่งกำหนดเป็น 2 ลักษณะ คือ

3.1 มาตรฐานการเรียนรู้การศึกษาขั้นพื้นฐาน

เป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ เมื่อผู้เรียนเรียนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน

3.2 มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น

เป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ เมื่อผู้เรียนเรียนจบในแต่ละช่วงชั้น คือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และ 6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และ 6

มาตรฐานการเรียนรู้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดไว้เฉพาะมาตรฐานการเรียนรู้ที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนทุกคนเท่านั้น สำหรับมาตรฐานการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ตลอดจนมาตรฐานการเรียนรู้ที่เข้มขึ้นตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียน ให้สถานศึกษาเพิ่มเติมได้

4. เวลาเรียน

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดเวลาในการจัดการเรียนรู้ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนไว้ ดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 –3 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 800 –1,000 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ 4-5 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 800 – 1,000 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ 4-5 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 1,000-1,200 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ 4 –5 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 มีเวลาเรียนปีละไม่น้อยกว่า 1,200 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละไม่น้อยกว่า 6 ชั่วโมง

จากที่กล่าวมาทั้งหมด สรุปได้ว่า ครูต้องมีความรู้ในการพัฒนาหลักสูตร และมีความรู้ในเนื้อหาวิชา ทักษะการสอน ทักษะการประเมิน และเป็นครูอาชีพ นอกจากนั้นในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ให้ความหมายของ “ครู” ว่าหมายถึง บุคลากรวิชาชีพซึ่งทำหน้าที่หลักทางด้านการเรียนการสอน และการส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยวิธีการต่าง ๆ ในสถานศึกษาทั้งของรัฐและเอกชน จากบทบาทหน้าที่ของครูดังที่กล่าวมาข้างต้น และในอนาคตหลังจากปี พ.ศ. 2545 ครูต้องได้รับการประเมินภายนอกสถานศึกษา ซึ่งกำหนดอยู่ในมาตรฐานที่ 22 ของมาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2543 : 28) มาตรฐานที่ 17 สถานศึกษามีการจัดการเรียนการสอนสอดคล้องกับหลักสูตร ความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น ตัวบ่งชี้

(1) มีการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม

(2) มีการจัดแนวการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับหลักสูตร ความต้องการของผู้เรียน / ท้องถิ่นและการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคมได้ สามารถเชื่อมโยงแก้ปัญหาท้องถิ่นได้และนำไปปฏิบัติได้จริง

มาตรฐานที่ 22 ครูมีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และได้กำหนดตัวบ่งชี้คือ

(1) ครูรู้เป้าหมายของหลักสูตรและเป้าหมายการจัดการศึกษา

(2) ครูมีความรู้ความสามารถในการพัฒนาหลักสูตร จัดทำแผนและกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

(3) ครูมีความรู้ความสามารถในการประเมินผลการเรียนการสอน และการนำผลการประเมินมาใช้พัฒนาคุณภาพ

จากข้อกำหนดมาตรฐานการศึกษาสำหรับการประเมินภายนอกดังกล่าวข้างต้น จำเป็นที่ครูต้องมีความรู้และสามารถพัฒนาหลักสูตรได้

5. ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

สกิลเบ็ก (Skilbeck. 1984 : 2) ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ว่าหมายถึง การวางแผน การออกแบบ การนำไปใช้ และการประเมินผล การกำหนดการเรียนรู้ของนักเรียนดำเนินการโดยสถานศึกษา เน้นการตัดสินใจร่วมกันระหว่างบุคลากรภายในสถานศึกษา ไม่ใช่กำหนดจากบุคคลภายนอก

เอ็กเกิลสตัน (Eggleston. 1980 : 7) ได้ให้ความหมายการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาว่าเป็นการพัฒนาหลักสูตรให้มีความสอดคล้องกับสภาพและความต้องการของนักเรียนในแต่ละโรงเรียน โดยมีการวางแผนนำไปใช้ และประเมินผลร่วมกัน มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรของโรงเรียน เช่น บุคลากร อาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ เป็นพันธกิจร่วมกันระหว่างโรงเรียนและชุมชน ครูได้แสดงศักยภาพอย่างเต็มที่ เป็นหลักสูตรที่โรงเรียนได้รับประโยชน์ โรงเรียนเป็นผู้ทำให้เกิดสัมฤทธิผลมากกว่าเป็นเพียงเจ้าของหลักสูตร

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2543 : 86 – 87) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ว่าคือการให้โรงเรียนมีอำนาจในการตัดสินใจในการจัดกิจการการศึกษาภายในโรงเรียนของตนได้มากขึ้น ครูทุกคนมีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาหลักสูตร ต้องพัฒนาหลักสูตรระดับห้องเรียนของตนเองอยู่ภายในกรอบที่ส่วนกลางกำหนด คณะกรรมการโรงเรียนจะเป็นผู้พิจารณาอนุมัติหลักสูตร โดยที่คณะกรรมการโรงเรียนที่กำหนดโครงสร้างและจุดหมายของหลักสูตร โรงเรียนอนุมัติหลักสูตรที่สร้างขึ้นเอง การเลือกใช้หลักสูตรจะไม่ยึดหลักสูตรโดยเฉพาะ ผู้บริหารโรงเรียนมีอำนาจในการวินิจฉัยตัดสินใจสั่งการเรื่องต่าง ๆ
ผู้บริหารมีอำนาจในการเปลี่ยนแปลงบุคลากรภายในโรงเรียน ครูมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องที่สำคัญ มีหน่วยงานภายนอก เช่น ศูนย์พัฒนาหลักสูตรทำหน้าที่ส่งเสริมการศึกษา สนับสนุน

หลักสูตรสถานศึกษา มีหน่วยงานภายนอกตรวจสอบคุณภาพมาตรฐาน

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2544 : 28 – 29) ได้กล่าวถึงการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ว่าคือ พันธกิจภาระหน้าที่ที่สถานศึกษาและชุมชนร่วมกันในการพัฒนาผู้เรียนให้เหมาะสมกับยุคสมัย โดยกำหนดเป็นวิสัยทัศน์ เป้าหมาย มาตรฐานการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ และผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง เพื่อให้ครูทุกคนนำไปออกแบบการเรียนการสอน มีการวางแผนร่วมกันทั้งสถานศึกษา เป็นหลักสูตรที่ครอบคลุมภาระงานการจัดการศึกษาทุกด้านของสถานศึกษา

การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาในความหมายต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา คือ การดำเนินการเพื่อให้ได้มาซึ่งแผนประสบการณ์หรือแผนจัดการเรียนรู้ ที่เกิดจากการตัดสินใจร่วมกันระหว่างบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียน เพื่อกำหนดการเรียนรู้ของนักเรียนที่ประกอบด้วย จุดประสงค์ เนื้อหาสาระ การจัดกระบวนการเรียนการสอน กิจกรรมและสื่อต่าง ๆ รวมทั้งการวัดและประเมินผล

และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตราที่ 27 ได้กำหนดให้มีการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้เป็นหลักสูตรแกนกลางของประเทศ โดยกำหนดสาระการเรียนรู้ มาตรฐานการเรียนรู้แต่ละกลุ่ม ดังนั้นจึงเป็นภาระกิจโดยตรงของสถานศึกษาที่ต้องนำหลักสูตรแกนกลางของประเทศ ไปจัดทำสาระรายละเอียดเป็นหลักสูตรของตนเอง เพื่อเป็นกรอบในการจัดการเรียนรู้ ให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานที่กำหนด และสนองต่อความต้องการของชุมชน ความถนัดความสนใจและความสามารถของผู้เรียน ครูต้องเป็นผู้พัฒนาหลักสูตรขึ้น ซึ่งแต่เดิมครูไม่ต้องจัดทำหรือพัฒนาหลักสูตรขึ้น เป็นหน้าที่ของกรมวิชาการเป็นผู้ร่างหลักสูตร โดยครูเป็นเพียงผู้สอนตามที่หลักสูตรกำหนดมาให้เท่านั้น ครูจึงต้องทุ่มเทเวลาในการทำงานเพิ่มมากขึ้น เพราะในปัจจุบันครูไม่ได้เป็นแต่เพียงผู้ที่ทำหน้าที่สอนหนังสือแต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น

รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของกรมวิชาการ

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2539 : 2-35) ได้กำหนดให้โรงเรียนสามารถพัฒนาหลักสูตรเองได้ภายใต้แนวทางการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ซึ่งมีรูปแบบการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตร 4 ลักษณะดังต่อไปนี้

1. การพัฒนาหลักสูตรโดยการปรับกิจกรรมการเรียนการสอน
2. การพัฒนาหลักสูตรโดยการปรับรายละเอียดของเนื้อหา
3. การพัฒนาหลักสูตรโดยพัฒนาสื่อการเรียนการสอน
4. การพัฒนาหลักสูตรโดยการจัดทำวิชา/รายวิชาเพิ่มเติมขึ้นมาใหม่

1. การพัฒนาหลักสูตรโดยการปรับกิจกรรมการเรียนการสอน

การพัฒนาหลักสูตรโดยการปรับกิจกรรมการเรียนการสอน โดยศึกษาจากคำอธิบายหรือคำอธิบายรายวิชาที่กำหนด ซึ่งประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ คือ

1.1 กิจกรรม ได้แก่ ส่วนที่ระบุถึงแนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ต้องจัดให้แก่ผู้เรียน สังเกตได้จากคำว่า ศึกษา ค้นคว้า ทดลอง สำรวจ ฝึก ปฏิบัติ วิเคราะห์ ฯลฯ

1.2 เนื้อหา ได้แก่ ส่วนที่ระบุถึงหัวข้อหรือขอบข่ายของเนื้อหาที่จะนำมาให้ผู้เรียนเรียน หรือฝึกเพื่อให้บรรลุผลตามจุดประสงค์

1.3 จุดประสงค์ ได้แก่ ส่วนที่ระบุถึงพฤติกรรมที่ต้องการให้เกิดขึ้นแก่ผู้เรียน หลังจากที่ได้เรียนรู้หรือฝึกทักษะตามที่ได้ระบุไปแล้วใน 1.1 และ 1.2 พฤติกรรมที่ต้องการให้เกิดนี้ประกอบด้วย ส่วนที่เป็นความรู้ ทักษะ เจตคติ และกระบวนการ

ผลที่ได้จากการศึกษา วิเคราห์ คำอธิบาย หรือคำอธิบายรายวิชานี้ ช่วยทำให้ผู้สอนมองเห็นภาพงานสอนของเนื้อหาที่ต้องเรียนรู้หรือฝึกทักษะอะไรบ้าง และประการสุดท้ายต้องการให้ผู้เรียนมีหรือเกิดพฤติกรรม ทั้งในด้านความรู้ ทักษะ เจตคติ รวมทั้งการจัดการอะไรบ้าง กิจกรรมต่าง ๆ ที่วิเคราะห์ออกมานี้ หลักสูตรกำหนดไว้กว้าง ๆ เป็นหน้าที่ของโรงเรียนที่ต้องพิจารณาว่ากิจกรรมดังกล่าวควรจัดโดยวิธีใด จัดอย่างไรให้เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น เนื้อหาและตัวผู้เรียน

2. การพัฒนาหลักสูตรโดยการปรับรายละเอียดของเนื้อหา

การพัฒนาหลักสูตรลักษณะนี้ เป็นการดำเนินการต่อเนื่องจากที่โรงเรียนได้วิเคราะห์เนื้อหา/คำอธิบายรายวิชาแล้ว โรงเรียนต้องนำเอาผลการวิเคราะห์ ในส่วนที่เป็นเนื้อหามาวิเคราะห์ออกไปอีกว่า จากหัวข้อหรือขอบข่ายเนื้อหาที่หลักสูตรกำหนดไว้ในแต่ละหัวข้อนั้นควรมีการเพิ่มเติมรายละเอียดเนื้อหาอะไรอีกบ้าง ทั้งนี้โดยพิจารณาตามความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพความต้องการ ของท้องถิ่นและคาบเวลาที่มีอยู่ เห็นได้ว่าการพัฒนาหลักสูตรโดยการปรับรายละเอียดเนื้อหานี้ โรงเรียนสามารถพิจารณากำหนดรายละเอียดเนื้อหาเพิ่มเติมให้สอดคล้องกับสภาพความต้องการของท้องถิ่นได้อย่างเต็มที่ โดยต้องไม่ทำให้จุดประสงค์การเรียนรู้เปลี่ยนไปและต้องคำนึงถึงความเหมาะสมของเวลาและผู้เรียนด้วย การพัฒนาหลักสูตรในลักษณะนี้โรงเรียนสามารถดำเนินการได้เอง

3. การพัฒนาหลักสูตรโดยพัฒนาสื่อการเรียนการสอน

การพัฒนาหลักสูตรในลักษณะของการพัฒนาสื่อการเรียนการสอน ด้วยการเลือกปรับปรุง หรือจัดทำสื่อการเรียนการสอนขึ้นใหม่ มีลักษณะดังนี้

3.1 ประเภทของสื่อการเรียนการสอน จำแนกประเภทตามลักษณะของสื่อการเรียนการสอนได้ ดังนี้

3.1.1 หนังสือเรียน เป็นหนังสือที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดให้ใช้สำหรับการเรียน มีสาระตรงตามที่ระบุไว้ในหลักสูตรอย่างถูกต้อง อาจมีลักษณะเป็นเล่ม เป็นแผ่น หรือเป็นชุดก็ได้

3.1.2 คู่มือครู แผนการสอน แนวการสอน หรือเอกสารอื่น ๆ ที่จัดทำขึ้นเพื่อช่วยครูในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแต่ละรายวิชา ให้เป็นไปตามจุดประสงค์ของหลักสูตร

3.1.3 หนังสือเสริมประสบการณ์ เป็นหนังสือที่จัดทำขึ้น โดยคำนึงถึงประโยชน์ในด้านการศึกษาหาความรู้ของตนเอง ความสนุกสนานเพลิดเพลิน ความซาบซึ้งในคุณค่าของภาษา การเสริมสร้างทักษะและนิสัยรักการอ่าน การเพิ่มพูนความรู้ ความเข้าใจในสิ่งที่เรียนรู้ตามหลักสูตรให้กว้างขวางขึ้น หนังสือประเภทนี้โรงเรียนควรจัดหาไว้บริการครูและนักเรียนในโรงเรียน

3.1.4 แบบฝึกหัด เป็นสื่อการเรียนสำหรับให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติ เพื่อช่วยเสริมให้เกิดทักษะและความแตกฉานในบทเรียน

3.1.5 สื่อการเรียนการสอนอื่น ๆ เช่น สื่อผสม วีดีทัศน์ แถบบันทึกเสียง ภาพพลิก แผ่นภาพ เป็นต้น

สื่อการเรียนการสอนข้างต้น โรงเรียนสามารถเลือกใช้ ปรับปรุง หรือจัดทำขึ้นเพื่อใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ได้ตามความเหมาะสม

3.2 การเลือกใช้สื่อการเรียนการสอน

เนื่องจากสื่อการเรียนการสอนมีหลายประเภทตามที่กล่าวมาข้างต้น และสื่อการเรียนการสอนแต่ละประเภทก็มีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกันออกไป อีกทั้งสื่อการเรียนการสอนที่ผลิตจากส่วนกลาง ก็มักจะให้เนื้อหาทั่ว ๆ ไป ซึ่งไม่เฉพาะเจาะจงท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่ง ฉะนั้นโรงเรียนจึงควรเลือกใช้สื่อการเรียนการสอนให้เหมาะสม กับสภาพของท้องถิ่นตน โดยขั้นตอนดังนี้

3.2.1 วิเคราะห์หลักสูตร โดยวิเคราะห์จุดประสงค์ คำอธิบาย/คำอธิบายรายวิชา และคาบเวลาเรียน ที่ปรากฏในหลักสูตรว่า วิชา/รายวิชานั้นมุ่งให้ผู้เรียนเกิดความรู้ เจตคติ ค่านิยม ทักษะและการปฏิบัติอย่างไร มีขอบข่ายเนื้อหาเพียงใด เพื่อนำมากำหนดสื่อการเรียนการสอนอย่างเหมาะสม และมีประสิทธิภาพ

3.2.2 สำรวจ รวบรวมสื่อการเรียนการสอน ที่มีเนื้อหาสาระเกี่ยวข้องหรือสอดคล้องกับจุดประสงค์และคำอธิบาย/คำอธิบายรายวิชา จากแหล่งต่าง ๆ เช่น ห้องสมุด สถาบันการศึกษาในท้องถิ่น ร้านจำหน่ายหนังสือ ฯลฯ เพื่อนำมาศึกษาวิเคราะห์ความเหมาะสมและความสอดคล้องกับหลักสูตร

3.2.3 วิเคราะห์สื่อการเรียนการสอน ที่ได้จากการสำรวจรวบรวมไว้ตามข้อ 3.2.2 เพื่อพิจารณาว่าสื่อการเรียนการสอนดังกล่าว สามารถนำมาใช้ประกอบการเรียนการสอนตามหลักสูตรได้หรือไม่เพียงใด

3.3 การปรับปรุงสื่อการเรียนการสอน

โรงเรียนอาจปรับปรุงสื่อการเรียนการสอนทั้งหนังสือเรียน คู่มือครู แผนการสอน หนังสือเสริมประสบการณ์ ให้ครอบคลุมเนื้อหาที่ปรับรายละเอียด หรือให้เป็นปัจจุบันได้

3.4 การจัดทำสื่อการเรียนการสอน

เมื่อโรงเรียนได้วิเคราะห์สื่อการเรียนการสอนเพื่อเลือกใช้ให้เหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่น แล้วพบว่ามีความจำเป็นที่โรงเรียนจะต้องจัดทำสื่อการเรียนการสอนขึ้นใหม่เพื่อให้สามารถนำมาใช้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เช่น หนังสือเรียน คู่มือครู แผนการสอน หนังสือเสริมประสบการณ์ สื่อการเรียนการสอนอื่น ๆ เป็นต้น

4. การพัฒนาหลักสูตรโดยการจัดทำวิชา/รายวิชา เพิ่มเติมขึ้นใหม่

แนวการจัดทำวิชา / รายวิชาเพิ่มเติม

การพัฒนาหลักสูตรลักษณะนี้เป็นการจัดทำวิชาหรือรายวิชาขึ้นใหม่ หลังจากที่ศึกษาแล้วพบว่า สิ่งที่ควรพัฒนานั้นไม่มีปรากฏอยู่ในหลักสูตรของกลุ่มประสบการณ์หรือรายวิชา/กลุ่มวิชาใด ๆ ในหลักสูตรแกนกลาง การพัฒนาหลักสูตรโดยการจัดทำวิชา/รายวิชาขึ้นใหม่นี้ ควรดำเนินการในรูปของคณะทำงาน โดยมีขั้นตอนการจัดทำดังนี้

1. ศึกษาจุดมุ่งหมายของหลักสูตร จุดประสงค์และโครงสร้าง เนื้อหาของกลุ่มประสบการณ์/กลุ่มวิชา/รายวิชาต่าง ๆ จากหลักสูตรแกนกลาง เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานประกอบการพิจารณาจัดทำและเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการซ้ำซ้อนกับเนื้อหาที่มีอยู่

2. นำเอาผลการศึกษาผลการวิเคราะห์ภาพที่ควรจะเป็น ของการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของท้องถิ่น ที่ได้จากการวางแผนอย่างมียุทธศาสตร์ มาใช้เป็นข้อมูลในการกำหนดจุดประสงค์และเนื้อหา

3. กำหนดจุดประสงค์ของวิชา/รายวิชาที่ต้องดำเนินการจัดทำขึ้นใหม่ โดย

3.1 วิเคราะห์จากปัญหา/ความต้องการของท้องถิ่น สำหรับกำหนดสภาพที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียน โดยระบุปัญหา/ความต้องการของท้องถิ่น ซึ่งได้แก่สิ่งที่ต้องการให้รู้ พฤติกรรมที่ต้องการให้เกิดและเงื่อนไขต่าง ๆ (ถ้ามี)

3.2 กำหนดจุดประสงค์ให้ครอบคลุมกับสภาพที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียน (ความรู้ ทักษะ เจตคติ และกระบวนการ) รวมทั้งสอดคล้องกับจุดประสงค์ของกลุ่มวิชา/กลุ่มประสบการณ์ด้วย ซึ่งลักษณะของจุดประสงค์ที่ดีต้องบอกสภาพที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียนเมื่อเรียนจบรายวิชานั้น ไม่ใช่การดำเนินงานหรือกิจกรรม

4. กำหนดเนื้อหา โดยการวิเคราะห์จากจุดประสงค์ ซึ่งระบุคำหลักของจุดประสงค์รายวิชานั้น ซึ่งประกอบด้วย ส่วนที่เป็นความรู้ และส่วนที่เป็นทักษะ เนื้อหาที่กำหนดนี้ต้อง

4.1 สอดคล้องกับจุดประสงค์รายวิชา

4.2 ประกอบด้วยส่วนที่เป็นความรู้และทักษะ

4.3 เหมาะสมกับวัยและพื้นความรู้ของผู้เรียน

4.4 เหมาะสมกับคาบเวลา

4.5 ไม่ขัดต่อความมั่นคงของชาติ ระบบการปกครองตามหลักประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดี

5. กำหนดเวลาเรียนสำหรับคำอธิบายหรือรายวิชาที่จัดทำขึ้นใหม่ ในการกำหนดคาบเวลาต้องเป็นไปตามเงื่อนไข เช่น ระดับประถมศึกษา จำนวนคาบเวลาที่กำหนดนั้นต้องไม่ทำให้คาบเวลาเรียนที่มีอยู่เปลี่ยนแปลงไป

6. เขียนคำอธิบาย/คำอธิบายรายวิชา ให้เป็นไปตามรูปแบบที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแม่บท โดยระบุแนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เนื้อหาและจุดประสงค์การเรียนรู้ของรายวิชา ตามแบบฟอร์มที่กำหนด

7.จัดทำเอกสารชี้แจงรายละเอียดประกอบการจัดทำวิชาหรือรายวิชาที่จัดทำขึ้นใหม่ ตามแบบฟอร์มที่กำหนด โดยให้มีรายละเอียดเนื้อหา ประกอบด้วย

7.1 เหตุผลความจำเป็น

7.2 จุดประสงค์ (ของวิชา/รายวิชาที่จัดทำ)

7.3 ขอบข่ายเนื้อหา

7.4 แนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

7.5 สื่อการเรียนการสอนที่สามารถนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน

7.6 แนวการวัดผลประเมินผล

ฯลฯ

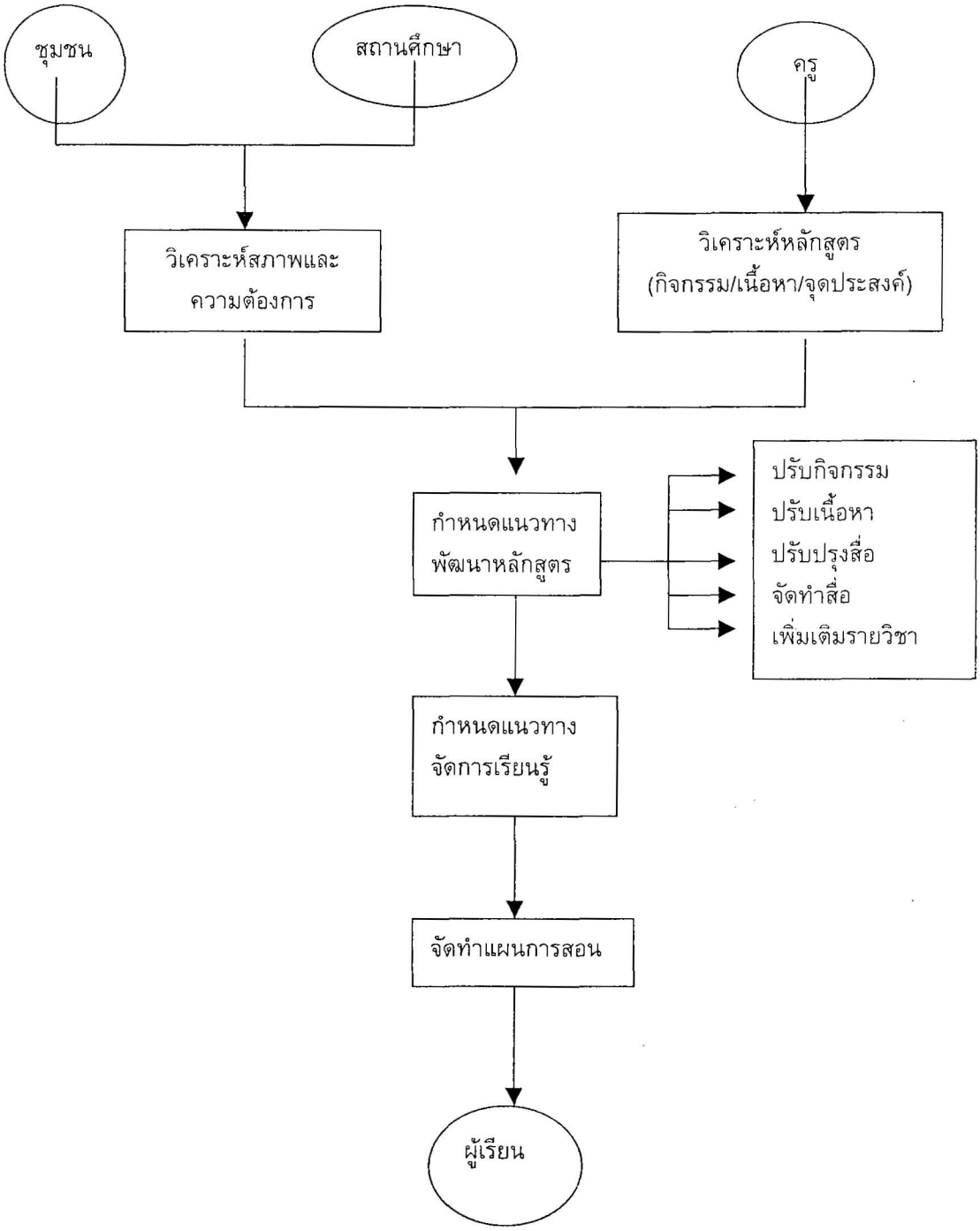
จากรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรด้วยการปรับกิจกรรม ปรับเนื้อหา ปรับปรุงสื่อ และเพิ่มเติมรายวิชาดังที่ได้กล่าวมาแล้ว กรมวิชาการได้กำหนดขั้นตอนการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่น และปรับรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรด้วยการเพิ่มกิจกรรม การจัดทำสื่อใหม่เพิ่มเติมขึ้นมา ซึ่งขั้นตอนในการพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่น (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. 2543 : 4-6) มีดังนี้

1. ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานในเรื่องต่าง ๆ เช่น
   1.1 ด้านการศึกษา
   1.2 ด้านเศรษฐกิจ
   1.3 ด้านสังคมและวัฒนธรรม
   1.4 ด้านสิ่งแวดล้อม
   1.5 ด้านการสื่อสาร / คมนาคม
   1.6 ด้านประชากร
2. ศึกษาวิเคราะห์หลักสูตรในด้านต่าง ๆ ดังนี้
   2.1 หลักการ จุดหมาย และโครงสร้าง
   2.2 จุดประสงค์และคำอธิบายรายวิชา
3. วางแผนและจัดทำหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่นในลักษณะต่าง ๆ เช่น
   3.1 การปรับกิจกรรมการเรียนการสอน
   3.2 การปรับรายละเอียดเนื้อหา
   3.3 ปรับปรุง และ/หรือ เลือกใช้สื่อการเรียนการสอน
   3.4 จัดทำสื่อการเรียนขึ้นใหม่
   3.5 จัดทำคำอธิบายและรายวิชาเพิ่มขึ้น
4. กำหนดแนวทางจัดการเรียนรู้

5. จัดทำแผนการสอน

การพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่นในลักษณะที่ 3.1 – 3.4 สถานศึกษาไม่จำเป็นต้องขออนุมัติ / ขออนุญาตจากกระทรวงศึกษาธิการ สถานศึกษาสามารถดำเนินการพัฒนาและนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน

สำหรับการพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่นในลักษณะที่ 3.5 การจัดทำคำอธิบายและรายวิชาเพิ่มเติม เมื่อสถานศึกษาได้ดำเนินการจัดทำคำอธิบาย หรือคำอธิบายรายวิชาขึ้นมาใหม่แล้วสถานศึกษา จะต้องดำเนินการเสนอให้กระทรวงศึกษาธิการ หรือผู้ที่ได้รับการอนุมัติและกระทรวงศึกษาธิการ ประกาศให้ใช้ได้แล้ว จึงสามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาได้ ดังภาพประกอบ 3 ดังนี้

ภาพประกอบ 3 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของกรมวิชาการ
(กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. 2543 : 6)

จากที่กล่าวมา เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร สรุปได้ว่า ครูจะต้องแสดงศักยภาพของตนเองด้วยการนำเนื้อหาของหลักสูตรแกนกลางมาวิเคราะห์ แล้วพัฒนาหลักสูตรด้วยตนเอง ศึกษา

ภูมิปัญญาท้องถิ่น วิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน ตลอดจนสิ่งที่มีค่าในท้องถิ่นที่สมควรให้เด็กเรียนแล้วนำมาสร้างหลักสูตรด้วยตนเอง เพราะหลักสูตรแกนกลางหรือหลักสูตรแม่บทเป็นเพียงหลักกว้าง ๆ ไม่อาจแก้ปัญหาเด็กได้ทุกท้องถิ่น มีแต่ครูในท้องถิ่นเท่านั้นที่จะเข้าใจได้ดี ครูในท้องถิ่นหรือในสถานศึกษานั้น ๆ จะเป็นผู้สร้างหลักสูตรด้วยตนเองได้ดีที่สุด ถึงแม้ว่าการขาดบุคลากรดำเนินการ เนื่องจากโรงเรียนบางแห่งในเขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี เขต 3 มีครูไม่ครบชั้น โดยเฉลี่ยนครู 5 คน สอน 6 ห้องเรียน ครูบางคนต้องดูแลนักเรียนหลายห้องในขณะเดียวกัน ขาดการรวบรวมข้อมูลให้เป็นปัจจุบัน ครูต้องปรับหลักสูตรการสอน ปรับปรุงสื่อเอกสารการปรับหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นต้องมีให้เพียงพอ ตลอดจนครูต้องมีความรู้และทักษะในการดำเนินการพัฒนาหลักสูตร ทั้งหมดที่กล่าวมาคือการแสดงศักยภาพของครูแห่งยุคปฏิรูปการศึกษา หรือที่เรียกว่า "ครูมืออาชีพ"

จากการปฏิรูปการศึกษาที่มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน ซึ่งเกิดขึ้นได้ครูจะต้องปฏิรูปการเรียนการสอน ถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด ต้องส่งเสริมผู้เรียนพัฒนาเต็มตามศักยภาพและมีความสุข โดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง จัดสาระการเรียนรู้บูรณาการความรู้และทักษะต่าง ๆ อย่างเหมาะสมกับระดับการศึกษา (แนวการดำเนินงานการปฏิรูปการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. 2542 : 24)

2.6 การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด

ความหมายของการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด (คณะอนุกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้. 2543 : 3-4) การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด เป็นความคิดเชิงปรัชญาที่กำหนดไว้ใน มาตรา 22 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 เป็นความหมายเดียวกันกับการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง คือ ยึดผู้เรียนเป็นหลัก ซึ่งได้พัฒนาเป็นเวลานานมาแล้วกว่า 80 ปี มีแนวทางในการจัดหลากหลาย ในการลงมือปฏิบัติครูผู้สอนจำเป็นต้องคิดวิเคราะห์ และเลือกจัดให้เหมาะสมกับผู้เรียน ธรรมชาติของวิชา และบริบททางสังคมและวัฒนธรรม

การจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด เป็นหลักการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นบนพื้นฐานการเรียนรู้หลายทฤษฎี เช่น พุทธปรัชญา จิตวิทยาสาขามนุษย์นิยม (Humanistic Approace) ทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential Learning) เป็นต้น ซึ่งได้มีนักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวไว้ เช่น

พระราชวรมุนี (ประยูร ธมฺมจิตโต) บรรยายในเรื่องกระบวนการเรียนรู้ในพุทธศาสนาไว้ว่า (การปฏิรูปการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด : แนวทางสู่การปฏิบัติ. 2543 : 3)

"เด็กเป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้ และครูต้องสร้างความใฝ่รู้ขึ้นในจิตใจของเด็กให้ได้คือให้มีธรรมฉันทะ คือความใฝ่รู้ และกัตตกัมยตาฉันทะ คือความใฝ่ทำ เด็กมีความสุขในการเรียนรู้

ครูสร้างบรรยากาศในโรงเรียนให้เป็นสัปปุริสสังเสวะ หมายความว่า ครูเป็นกัลยาณมิตร คือเพื่อนที่ดี มีเมตตา ให้ความรักความอบอุ่นแก่ผู้เรียน ครูอาจใช้วิธีการเสริมแรงทางบวกให้มากขึ้น จัดการเรียนการสอนโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยถือว่าผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ เพื่อจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ให้สอดคล้องกับความสนใจ และความสามารถของผู้เรียน"

ประเวศ วะสี (การปฏิรูปการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด : แนวทางสู่การปฏิบัติ. 2543 : 3) มองในเชิงหลักการว่า

"การจัดการเรียนรู้ที่เอาชีวิตจริงของผู้เรียนเป็นตัวตั้ง เรียนรู้เพื่อสร้างปัญญาให้รู้จักตนเอง รู้จักโลก สามารถพึ่งตนเองได้ทั้งทางเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม อยู่ร่วมกันอย่างมีดุลยภาพ เรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง มีความสุข สนุกสนานและเกิดฉันทะในการเรียนรู้"

สุมน อมรวิวัฒน์ (การปฏิรูปการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด : แนวทางสู่การปฏิบัติ. 2543 : 4) มีแนวคิดว่า

"การเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีอิสระภาพ ได้รับการพัฒนาเต็มศักยภาพของความเป็นมนุษย์ เรียนรู้อย่างมีความสุข เน้นกระบวนการคิด ปฏิบัติได้จริง สอดคล้องกับความถนัด ความสนใจ สอดคล้องกับคติ สอนให้ทำ นำให้คิด ลงมือทำ เรียนรู้สอนตนเอง เอาความจริงเป็นตัวตั้ง เอาวิชาเป็นตัวประกอบ"

โกวิท ประวาลพฤกษ์ (การปฏิรูปการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด : แนวทางสู่การปฏิบัติ. 2543 : 4) มีแนวคิดสู่การปฏิบัติการให้เกิดจริงว่า

"การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด หลังการเรียนรู้ ต้องการให้ผู้เรียนมีรูปแบบการคิดบางอย่าง และลงมือปฏิบัติได้ถูกต้องแม่นยำ ด้วยความรู้สึกชื่นชมยินดี อันเป็นการสร้างบุคลิกภาพที่ดี คุณธรรมและพัฒนาการรอบด้านของผู้เรียน ถ้าการศึกษาจัดได้ครบถ้วนด้วยกระบวนการดังกล่าวมาแล้ว ผู้เรียนก็จะเป็นผู้คิดได้เอง ตัดสินใจเอง ลงมือปฏิบัติควบคุมตนเองได้ มีศักยภาพในการตัดสินใจ และทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมเป็นประจำ คิด และทำเพื่อประโยชน์ของสังคมไทยโดยรวมอันเป็นค่านิยมที่พึงประสงค์ของชาติสืบต่อไป"

ทิศนา แขมมณี (ปฏิรูปการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด : แนวทางสู่การปฏิบัติ. 2543 : 4) มีแนวคิดว่า

"การเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง หมายถึง การเรียนการสอนที่ผู้เรียนมีบทบาทสำคัญที่สุด กล่าวคือผู้เรียนเป็นผู้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ ทั้งทางร่างกาย สติปัญญา สังคมและอารมณ์ ได้มีโอกาสแสวงหาความรู้ ข้อมูล คิดวิเคราะห์และสร้างความหมาย ความเข้าใจ ในสาระกระบวนการต่าง ๆ ด้วยตนเอง รวมทั้งลงมือปฏิบัติจัดกระทำ และนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน"

จากแนวคิดของผู้ทรงคุณวุฒิดังกล่าว อาจสรุปความหมายได้ว่า การจัดการเรียนรู้ที่เน้น

ผู้เรียนสำคัญที่สุด "เป็นการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน ให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ มีทักษะในการแสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ผู้เรียนสามารถนำวิธีการเรียนรู้ไปใช้ในชีวิตจริง และอยู่ร่วมกับคนอื่นได้อย่างมีความสุข"

แนวความคิดที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุดนี้ ได้มีอยู่ในการจัดการเรียนรู้ ตามหลักสูตรการศึกษาระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษา มาเป็นเวลานานอย่างต่อเนื่อง ซึ่งมีความชัดเจนในสาระและแนวทาง แต่ไม่เกิดผลในทางปฏิบัติเท่าที่ควรจะเป็น ครูผู้สอนทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ยังไม่ได้ความคิดหลักทั้งหมด จึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับเรื่องนี้ในระดับปฏิบัติการ

แนวปฏิบัติในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด

หลังจากมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แล้วนั้น จะต้องมีการปฏิรูปในหลาย ๆด้าน ได้แก่ ด้านความเสมอภาคของโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน แนวการจัดการศึกษา การบริหารและการจัดการการศึกษา มาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา โดยเฉพาะการปฏิรูปด้านแนวทางการจัดการศึกษาซึ่งเน้นการจัดกระบวนการเรียนรู้ ตามแนวการจัดการศึกษาที่กำหนดไว้ใน พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (หมวด 4 แนวทางจัดการศึกษา) คือ

1. การยึดหลักการ "ผู้เรียนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด" (มาตรา 22)
2. การเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และการบูรณาการ (มาตรา 23)
3. การจัดกระบวนการเรียนรู้โดยสถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (มาตรา 24)
4. บทบาทรัฐในการส่งเสริมการเรียนรู้ (มาตรา 25)
5. การประเมินผลการเรียนรู้ (มาตรา 26)
6. การพัฒนาหลักสูตรระดับต่าง ๆ (มาตรา 27 , 28)
7. บทบาทของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (มาตรา 29)
8. การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ (มาตรา 30)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ตั้งแต่มาตราที่ 22 – 30 ล้วนแล้วแต่มีผลต่อการปฏิรูปการศึกษาครั้งยิ่งใหญ่ ครูต้องปรับเปลี่ยนปฏิรูปตนเอง พัฒนา ประยุกต์กระบวนการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ครูและผู้เกี่ยวข้องกับวงการศึกษาทุกคน จะต้องรู้แนวการจัดการศึกษา และการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ เพื่อจะได้วางแผน และเตรียมการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนได้ถูกต้องเหมาะสมเพื่อให้สถานศึกษานั้นมีคุณภาพตามเกณฑ์การประเมินของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา ดังนี้

มาตรฐานที่ 18
สถานศึกษาจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
ตัวบ่งชี้

1. มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างหลากหลายเหมาะสมกับธรรมชาติของผู้เรียน
2. มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่กระตุ้นให้ผู้เรียน รู้จักคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์และคิดสร้างสรรค์
3. มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่กระตุ้นให้ผู้เรียน รู้จักศึกษาหาความรู้ แสวงหาคำตอบและสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง
4. มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น เทคโนโลยีและสื่อที่เหมาะสม มาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน
5. มีการจัดกิจกรรมเพื่อฝึกและส่งเสริมคุณธรรม และจริยธรรมของผู้เรียน
6. มีการจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาสุนทรียภาพอย่างตรบถ้วนทั้งด้านดนตรี ศิลปะและกีฬา
7. ส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตย การทำงานร่วมกับผู้อื่น และความรับผิดชอบต่อกลุ่มร่วมกัน
8. มีการประเมินพัฒนาการของผู้เรียนด้วยวิธีที่หลากหลายและต่อเนื่อง
9. มีการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนรักสถานศึกษาของตน และมีความกระตือรือร้นในการไปเรียน

มาตรฐานที่ 22
ครูมีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ และเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
ตัวบ่งชี้

1. ครูรู้เป้าหมายของหลักสูตรและเป้าหมายของจัดการศึกษา
2. ครูมีความรู้ความสามารถในการพัฒนาหลักสูตร จัดทำแผนและกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
3. ครูมีความสามารถในการประเมินผลการเรียนการสอน และการนำผลการประเมินมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพ

ในขณะนี้ทุกหน่วยงานทั้งในและนอกกระทรวงศึกษาธิการ ได้ตระหนักในความสำคัญของการปฏิรูปการเรียนรู้ และได้พัฒนาแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุดอย่างหลากหลาย แต่เป็นไปในทางทิศเดียวกัน เมื่อสังเคราะห์แนวดำเนินการแล้วอาจสรุปเป็นหลักการได้ดังนี้

หลักการในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุดหรือผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

1. การปรับความคิดของครูให้มองนักเรียนบนพื้นฐานของความรัก ความเข้าใจว่านักเรียนมีศักยภาพในการเรียนรู้ พร้อมเอื้ออำนวยความสะดวก จัดบรรยากาศให้เอื้อต่อผู้เรียนในการแสวงหาความรู้ มีอิสระในการคิด ลงมือปฏิบัติจริง

2. การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ยึดหลักพัฒนาผู้เรียนให้ถึงศักยภาพสูงสุด คือ ผู้เรียนได้พัฒนาตน ทั้งร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม หลังเรียนหรือหลังฝึกกิจกรรม มีความรู้สึกที่ดีเกี่ยวกับตนเอง ภาคภูมิใจในผลการปฏิบัติของตนเอง

3. การยึดชีวิตจริงของผู้เรียนเป็นหลักในการจัดประสบการณ์ การเรียนรู้เน้นให้ผู้เรียนมีศักยภาพในการคิดเชิงระบบ และคิดอย่างมีวิจารณญาณ มีรูปแบบการคิดของตนเอง ค้นพบตนเอง สามารถเชื่อมโยงความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ต่าง ๆ ไปใช้ในชีวิตจริงได้

4. การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ยึดหลักความแตกต่างระหว่างบุคคล

5. การจัดประสบการณ์โดยใช้คุณธรรมนำความรู้ บูรณาการคุณธรรมในการจัดประสบการณ์ทุกกลุ่มวิชา และทุกขั้นตอนในการจัดการเรียนรู้ ถือว่าครูทุกคนมีหน้าที่พัฒนาให้ผู้เรียนได้ประพฤติตนยึดหลักคุณธรรม และพัฒนาให้มีค่านิยมอันพึงประสงค์

6. การออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ใช้กระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลายสอดคล้องกับธรรมชาติวิชา และวิธีการเรียนรู้ของผู้เรียน ใช้วิธีวัดและประเมินด้วยวิธีการที่หลากหลาย วิธีการตามสภาพจริง และถือว่าการวัดประเมินเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการเรียนรู้ และใช้กระบวนการวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้

การจัดการเรียนการสอนตามแนวปฏิรูปการเรียนรู้

การจัดการเรียนการสอนเป็นสิ่งสำคัญ ที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามแนวทางที่ต้องการอย่างมีประสิทธิภาพ ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายและแนวทางการจัดการเรียนการสอนตามแนวปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ไว้ดังนี้

ทัศนีย์ บุญเติม (2540 : 484) ได้อธิบายว่า การสอน หมายถึง การทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ การสอนมโนทัศน์ใด ๆ คือ การทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้มโนทัศน์นั้น ๆ ข้อที่น่าสังเกตคือ บ่อยครั้งที่ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้แม้จะไม่มีการสอน และบ่อยครั้งที่การสอนเกิดขึ้นและสิ้นสุดลงโดยไม่มีการเรียนรู้เกิดขึ้น ถ้าเป้าหมายของการเรียนการสอนที่การเรียนรู้ของผู้เรียนก็ต้องเน้นที่ "การเรียน" ยิ่งปัจจุบันเป็นยุคของข้อมูลข่าวสาร และเทคโนโลยี มีความรู้เกิดขึ้นมากมายทุกวินาที ยิ่งจำเป็นที่การบริการและการจัดการเรียนการสอน ต้องยึดถือผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ต้องให้ผู้เรียนรู้ "วิธีการเรียนและวิธีการแสวงหาความรู้" มากกว่าเรียน "ตัวความรู้หรือเนื้อหาวิชาสำเร็จรูป" เพราะเนื้อหาวิชามีมากมาย ไม่มีทางที่ใครจะสอนหรือเรียนได้หมด คนในยุคนี้จำเป็นต้องศึกษาตลอดชีวิต ดังนั้น ต้องเน้นที่คุณภาพในการแสวงหาความรู้ของผู้เรียนเป็นอันดับแรก นั่นคือ การสอนมุ่งไปที่การทำให้ผู้เรียนมีเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองเป็นประเด็นสำคัญ สำหรับ ยุทธพงษ์ ไกยวรรณ (2541 : 55) ได้กล่าวว่า การสอน หมายถึง กระบวนการจัดสิ่งเร้าให้สอดคล้องกับกิจกรรมหรือประสบการณ์ เพื่อผู้เรียนจะได้เรียนรู้จากกิจกรรมและประสบการณ์ที่จัดให้ ส่วนการเรียนรู้ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม อันเป็นผลมาจากประสบการณ์ที่ค่อนข้างถาวร และเป็นไปในแนวทางที่สังคมต้องการ ซึ่งสอดคล้องกับ

กานเย บริก และเวเกอร์ (ชมพันธ์ กุญชร ณ อยุธยา. 2543 : 7 ; อ้างอิงมาจาก Gagne, Briggs and Wager. 1988 : 3) ได้ให้ทัศนะว่า การเรียนการสอน (instruction) หมายถึง เหตุการณ์ (events) ที่จัดขึ้นเพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ซึ่งรวมทั้งเหตุการณ์ ภายนอกและภายในของผู้เรียน เหตุการณ์ภายนอกของผู้เรียน ได้แก่ หนังสือตำราเรียน การพูดของครู รูปภาพ หรือวัสดุสิ่งของต่าง ๆ โดยมีครูเป็นผู้จัดเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ส่วนเหตุการณ์ภายในของผู้เรียน หมายถึง การที่ผู้เรียนมีกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง ตลอดจนศูนย์ปฏิบัติการปฏิรูปการศึกษา (2544 : 15) ได้วางเป้าหมายกระบวนการเรียนรู้ว่า เป็นการดำเนินงานที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี คนเก่ง มีคุณธรรมจริยธรรม รู้จักหน้าที่และความรับผิดชอบ โดยใช้กระบวนการเรียนการสอน และการปฏิบัติในสิ่งที่มีคุณค่าในการดำรงชีวิต และการเป็นพลเมืองดีของชาติโดยได้ดำเนินการทั้งการวิจัย พัฒนารูปแบบและเทคนิคการสอนโดย ให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2539 ก : 14 – 15) ได้กำหนดการจัดการเรียนการสอนไว้ดังนี้

1. การเรียนการสอนแบบมุ่งประสบการณ์ภาษา เป็นการสอนภาษาจากส่วนรวมไปหาส่วนย่อย ที่สามารถทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างสอดคล้องกับสภาพชีวิตจริงในชีวิตประจำวัน นักเรียนมีโอกาสฝึกทักษะทางภาษาอย่างต่อเนื่องตามลำดับขั้นการเรียนรู้ (ฟัง พูด อ่าน เขียน) นอกจากนี้ยังเน้นกระบวนการกลุ่ม และสามารถบูรณาการให้สัมพันธ์กับกลุ่มประสบการณ์อื่นได้

2. โดยใช้กระบวนการสร้างนิสัย เป็นการสอนเพื่อปลูกฝังคุณลักษณะและบุคลิกภาของนักเรียน โดยจัดกิจกรรมเป็นขั้นตอนสอดคล้องกับระดับพัฒนาการของพฤติกรรมด้านคุณลักษณะ ถ้าโรงเรียนจัดกิจกรรมตามขั้นตอนอย่างถูกต้อง นักเรียนจะเกิดคุณลักษณะที่ต้องการเป็นกิจนิสัยอย่างถาวร

3. การเรียนการสอนแบบบูรณาการ มีจุดเน้นให้นักเรียนได้เรียนรู้หลาย ๆ ด้านสอดคล้องกับกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ และสอดคล้องกับชีวิตประจำวัน การเรียนมีบรรยากาศไม่เป็นทางการเป็นธรรมชาติ นักเรียนมีความสุขในการเรียน มีโอกาสประยุกต์ใช้ความคิด ประสบการณ์ ความสามารถ ทักษะต่าง ๆ หลายด้านในเวลาเดียวกัน

4. การเรียนรู้โดยการค้นคว้าด้วยตัวเอง การสอนโดยวิธีสอนแบบค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง เป็นการสอนที่เน้นให้นักเรียนมีอิสระในการแสวงหาและสร้างความรู้ ตอบสนองต่อความสนใจใฝ่รู้ ตลอดจนฝึกการวิเคราะห์สังเคราะห์บูรณาการความรู้ และความรับผิดชอบ

5. การเรียนรู้แบบร่วมมือ หรือร่วมกันเรียนรู้เน้นการใช้กระบวนการกลุ่มเป็นเครื่องมือในการสร้างความรู้ และแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกันทำให้ได้ข้อสรุปที่สมบูรณ์มากขึ้น เนื่องจากได้ผ่านการพิจารณา วิเคราะห์ วิจารณ์ และปรับปรุงแล้ว นอกจากนั้นยังเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนที่มีความแตกต่างกันทั้งด้านสติปัญญา ความสามารถและประสบการณ์ ประสบผลสำเร็จในการเรียนรู้ได้

6. การเรียนรู้จากการทำโครงงาน เป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานจริง ผู้เรียนมีโอกาสใช้ความคิดในการแก้ปัญหาด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ นักเรียนจะมีโอกาสได้ทำการทดลอง พิสูจน์สิ่งที่ตนเองอยากรู้ด้วยตนเอง อีกทั้งสามารถวางแผนในการทำงานและรู้จักวิเคราะห์ประเมินผลงานได้ด้วยตนเอง

7. **การเรียนรู้โดยวิธีกรณีศึกษา** เน้นการให้นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้าเรื่องที่ตนเองสนใจ อยากรูอยากเรียนอะไรให้นักเรียนได้เรียนรู้ เพื่อเข้าใจถึงสภาพความเป็นจริงแล้วนำมาแก้ปัญหาร่วมกัน เป็นเรื่องราวที่เกี่ยวกับสภาพและปัญหาในชีวิตจริง ได้แก่ กรณีศึกษาป่าชุมชน กรณีศึกษาสภาพแวดล้อมในโรงเรียนหรือชุมชน

8. การเรียนรู้จากห้องปฏิบัติการทางภาษา ด้วยสังคมโลกที่เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง รวมทั้งเทคโนโลยีที่ได้พัฒนาให้มีประสิทธิภาพสูงยิ่งขึ้น ชีวิตความเป็นอยู่จึงเปลี่ยนแปลงไปมีการแข่งขันกันมากยิ่งขึ้น ความต้องการข้อมูล การตัดสินใจต้องรวดเร็วถูกต้อง ระบบการสื่อสารครอบคลุมทุกพื้นที่ทั่วโลก และสิ่งสำคัญที่บุคคลต้องมีก็คือภาษาที่สามารถสื่อสารกับคนส่วนใหญ่เข้าใจกันได้ ประเทศไทยจึงจำเป็นต้องพัฒนาการเรียนการสอนด้านภาษาให้ทันสมัย รวมทั้งจัดการเรียนการสอนโดยใช้ข้อมูลข่าวสารที่หลากหลายมาประยุกต์ให้เกิดประโยชน์แก่เยาวชนได้มากที่สุด

9. การเรียนรู้จากห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์ การเรียนรู้จะเกิดจากการค้นคว้าหาความรู้จากมวลข้อมูลที่มากมาย เครื่องมือที่จะนำพาเราเข้าไปถึงข้อมูลดังกล่าวเหล่านั้นได้ คือ เครื่องคอมพิวเตอร์ โดนเฉพาะในการศึกษาซึ่งถือว่าเป็นผู้สร้างเยาวชน หรือเป็นผู้นำทางด้านสังคมในอนาคต ดังนั้น จึงต้องเตรียมนักเรียนของเราให้เข้าสู่สังคมในอนาคตอย่างภาคภูมิ ในส่วนของโรงเรียนที่จะต้องนำคอมพิวเตอร์ไปสอนนักเรียน จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีโปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอน ซึ่งจะสอนวิชาอะไร เรื่องใด ก็ต้องสร้างพัฒนาหรือจัดหาโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่ตรงกับความต้องการ มาใช้ประกอบการเรียนการสอน

10. การเรียนรู้จากห้องปฏิบัติการทางวิทยาศาสตร์ ในยุคที่โลกพัฒนาไปอย่างรวดเร็วนั้นมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการปลูกฝังให้นักเรียนในโรงเรียนมีเจตคติ และมีความรู้ความสามารถพื้นฐานด้านวิทยาศาสตร์ โดยการทดลอง ปฏิบัติจริง ได้สังเกตและสัมผัสกับของจริงเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่แท้จริง จากการเรียนการสอน การจัดห้องวิทยาศาสตร์ที่มีความจำเป็นที่จะทำให้ นักเรียนได้มีโอกาสฝึกหัดและแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเอง

11. การเรียนรู้จากห้องสมุด ห้องสมุดเป็นแหล่งความรู้มีบทบาทสำคัญต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนนอกหลักสูตร และกิจกรรมส่งเสริมการอ่านผู้เรียนจะได้รับทั้งข่าวสารความรู้ประสบการณ์ ความเพลิดเพลินอีกทั้งเป็นการปลูกฝังการรู้คุณค่าของเวลา ความรับผิดชอบการใฝ่รู้ใฝ่เรียนแก่ผู้เรียนไปด้วย

การเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ยังมีอีกหลายรูปแบบและหลายวิธีการ

ด้วยกัน ซึ่งจะขอแนะนำไว้เฉพาะชื่อเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาค้นคว้า และทำความเข้าใจให้ถ่องแท้ครบถ้วนสืบไป ดังนี้ (กรมวิชาการ 2539 และ Apel. and Comozzi. 1996 : 98 – 139)

เกมการศึกษา	(Educational Game)
สถานการณ์จำลอง	(Simulation)
กรณีตัวอย่าง	(Case study)
บทบาทสมมุติ	(Role –Play)
แก้สถานการณ์	(Situation)
โปรแกรมสำเร็จรูป	(Programe Instruction)
ศูนย์การเรียน	(Learning Center)
ชุดการสอน	(Instructional Package)
คอมพิวเตอร์ช่วยสอน	(Computer Assisted)
โครงงาน	(Project)
การทดลอง	(Experimentary)
การถามตอบ	(Qoestion-Answer)
อภิปรายกลุ่มย่อย	(Small Group Discuss)
การแก้ปัญหา	(Problem –Solving)
สืบสวนสอบสวน	(Inquiry)
กลุ่มสืบค้นความรู้	(Group Investication)
การเรียนรู้แบบร่วมมือ	(Cooperative Learning)
ความคิดรวบยอด	(Concept Attainment)
อริยสัจ 4	(4 Noble Truts Method)
ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง	(Self Directed learning)
ทัศนศึกษานอกสถานที่	(Field Trip)
การเรียนรู้จากห้องสมุด	(Library Study)
พัฒนากระบวนการคิด	(Inductive Thinking)
ปทัสฐานของกลุ่ม	(Norminal Group)
งานวิเคราะห์ภาคสนาม	(Force Field Analysis)
ศิลป์สร้างสรรค์	(Creative Arts)
วิเคราะห์แหล่งข้อมูล	(Resources Identification)
การนำเสนอโดยวิดิโอ	(VDO Presentation)

ดังนั้น วิสัยทัศน์ของการจัดการเรียนรู้ ครูจะต้องมองถึงการจัดการเรียนรู้ที่เป็นลักษณะเชื่อมโยงแบบองค์รวมหรือที่เรียกว่า การบูรณาการ จะไม่ตัดทอนเป็นส่วน ๆ โดยมุ่งให้เกิด

การเรียนรู้ที่สมดุล มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเป็นผู้คิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ สร้างองค์ความรู้ด้าง ๆ ด้วยตนเอง และเรียนรู้อย่างมีความสุข เพื่อให้ผู้เรียนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุขอย่างแท้จริง

และจากมาตรา 24 การจัดกระบวนการเรียนรู้ ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มีบทบัญญัติที่ถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของการปฏิรูปการศึกษา ได้แก่ การปฏิรูปด้านการเรียนการสอน โดยกำหนดให้สถานศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการดังต่อไปนี้ 1) จัดเนื้อหาสาระกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ และความถนัดของผู้เรียนโดยคำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียน 2) ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา 3) จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนรู้จักประสบการณ์จริง ฝึกปฏิบัติทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง 4) จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนและสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา 5) ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อม สื่อการเรียนและอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมๆกันจากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ 6) จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลาทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับ บิดา มารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่ายเพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2542 : 23 – 25)

การดำเนินงานตามกระบวนการปฏิรูปการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะตามมาตรฐานการศึกษานั้น ครูทุกคนจะต้องมีส่วนร่วมในกระบวนการดังต่อไปนี้

1) การส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชน การที่ครูจะสามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะตามมาตรฐานการศึกษา เพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพนั้น จะต้องได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารและชุมชนในการพัฒนาการศึกษา ดังนั้นผู้บริหารและผู้สอนจะต้องร่วมกันสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนในการร่วมกันจัดการศึกษา ซึ่งผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาการศึกษา และมีการประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจระหว่างกัน

2) การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ครูจะต้องคำนึงถึงสภาพแวดล้อมซึ่งเป็นบรรยากาศที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ ทั้งในและนอกห้องเรียนให้เหมาะสมต่อการเรียนรู้ มีสื่อการสอนที่เร้าความสนใจผู้เรียน ตลอดจนการดำเนินกิจกรรมในบรรยากาศแห่งความเป็นกัลยาณมิตรย่อมเอื้อต่อการพัฒนาการเรียนรู้

3) การพัฒนางานของตนเอง ครูจะต้องแสวงหาความรู้และประสบการณ์เพื่อนำมาใช้ในการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ และการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สอดคล้องกับการปฏิรูปการเรียนรู้ตลอดจนมีการแลกเปลี่ยนผลการปฏิบัติงานที่ประสบความสำเร็จระหว่างกัน

4) การจัดการเรียนรู้สอดคล้องกับหลักสูตร ความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น ครูจะต้องร่วมมือกับสถานศึกษาในการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพความต้องการของท้องถิ่น โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม และมีการจัดแนวการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับหลักสูตร ความต้องการของผู้เรียน ความต้องการของท้องถิ่น และการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคม ให้สามารถเชื่อมโยงแก้ปัญหาท้องถิ่นได้ และเน้นการปฏิบัติจริง

5) การจัดกระบวนการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ครูทุกคนควรได้ทำความเข้าใจให้กระจ่างชัดในความหมาย และลักษณะของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ได้แก่

- มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหลากหลายเหมาะสมกับผู้เรียน
- กระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์และคิดสร้างสรรค์
- กระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักศึกษาหาความรู้ แสวงหาคำตอบและสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง
- นำภูมิปัญญาท้องถิ่น เทคโนโลยีและสื่อที่เหมาะสมมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน
- ฝึกและส่งเสริมคุณธรรม และจริยธรรมของผู้เรียน
- ผู้เรียนได้รับการพัฒนาสุนทรียภาพอย่างครบถ้วนทั้งด้านดนตรี ศิลปะและกีฬา
- ส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตย การทำงานร่วมกับผู้อื่นและความรับผิดชอบต่อกลุ่มร่วมกัน
- ประเมินการพัฒนาผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลายและต่อเนื่อง
- จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนรักสถานศึกษาของตน และมีความกระตือรือร้นในการเรียน

จากที่กล่าวมาทั้งหมด สรุปได้ว่า การจัดกระบวนการเรียนรู้ในมาตรา 24 นั้นสอดคล้องกับเกณฑ์ประกันคุณภาพการศึกษามาตรฐานที่ 18 เกี่ยวข้องกับสถานศึกษาจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นภาระงานที่ครูผู้สอนต้องปฏิบัติในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เป็นลักษณะเชื่อมโยงแบบองค์รวมหรือเรียกว่า การบูรณาการ ซึ่งครูต้องนำมาปรับใช้ให้เหมาะสมในการจัดการเรียนรู้

เทคนิควิธีการจัดกระบวนการเรียนรู้ มีอยู่มากมายหลายวิธีที่ส่งเสริมให้ความสำคัญแก่ผู้เรียนในฐานะที่เป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ ซึ่งครูสามารถนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับผู้เรียนและจุดประสงค์ของการเรียนรู้ ซึ่งจำแนกตามแนวคิดการจัดกิจกรรมและวิธีการเรียนรู้ ได้ดังนี้ (กรมวิชาการ. 2543 : 22 – 25)

เทคนิควิธีการจัดกระบวนการการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด

1. การจัดการเรียนการสอนทางอ้อม เป็นวิธีการจัดการเรียนการสอนที่ผู้เรียนสำคัญ

ที่สุดวิธีหนึ่ง ซึ่งมีแนวคิดพื้นฐานว่า "ยิ่งผู้เรียนมีวุฒิภาวะสูงขึ้น ยิ่งต้องมีความรับผิดชอบที่จะต้องค้นหา ค้นพบข้อความรู้ และสรุปข้อความรู้จากประสบการณ์การเรียนรู้ของตนเองมากขึ้น"

ตัวอย่างเทคนิควิธีการจัดการเรียนการสอนทางอ้อม เช่น การเรียนรู้แบบสืบค้น แบบแก้ปัญหา แบบสร้างแผนผังความคิด แบบใช้กรณีศึกษา แบบตั้งคำถาม แบบใช้การตัดสินใจ

2. เทคนิคการเรียนรู้เป็นรายบุคคล เป็นแนวทางหนึ่งของการเรียนรู้ที่ผู้เรียนแต่ละคน ปฏิบัติเพื่อพัฒนาคนเอง และฝึกทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต เทคนิคนี้เริ่มต้นจากครูหรือผู้เรียนเป็นผู้กำหนดหัวข้อปัญหา โดยผู้เรียนต้องศึกษา วิเคราะห์ สรุปอ้างอิง และสรุปข้อความรู้บนพื้นฐานของการวิเคราะห์และประเมินผลกระบวนการ

การเรียนรู้เป็นรายบุคคล สามารถปรับใช้ได้หลาย ๆ สถานการณ์ ตั้งแต่การเรียนในชั้นเรียนที่ครูคอยดูแลควบคุม จนถึงการฝึกทักษะการศึกษา ค้นคว้าในห้องสมุดที่ผู้เรียนต้องการกำกับการเรียนรู้ของตน

ตัวอย่างเทคนิคการศึกษาเป็นรายบุคคล เช่น การเรียนแบบศูนย์การเรียน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การทำรายงาน การมอบหมายงานเป็นรายบุคคล การทำโครงงาน การทำนิตยสาร คอมพิวเตอร์ช่วยสอน ชุดการสอน เป็นต้น

3. เทคนิคการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยี ปัจจุบันได้มีการนำเทคโนโลยีต่าง ๆ มาใช้เป็นส่วนเสริม หรือสนับสนุนการเรียนการสอนอย่างกว้างขวาง ซึ่งการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน ควรนำมาใช้ในฐานะเครื่องช่วยสอน ไม่ใช่ใช้แทนการสอน โดยครูอาจใช้เทคโนโลยีช่วยเสนอเนื้อหาที่ซับซ้อน ช่วยสนับสนุนการนำเสนอของครู ช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติเพื่อความชำนาญ หรือช่วยให้ครูสามารถจัดการเรียนการสอนกลุ่มขนาดใหญ่ได้ ซึ่งจะช่วยลดปัญหาการขาดแคลนครูบางสาขาได้ ด้วยการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน

ตัวอย่างการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยี เช่น การใช้สิ่งพิมพ์ ตำราเรียนและแบบฝึกหัด การใช้แหล่งทรัพยากรในชุมชน ศูนย์การเรียน ชุดการสอน คอมพิวเตอร์ช่วยสอน บทเรียนสำเร็จรูป เป็นต้น

4. เทคนิคการจัดการเรียนการสอนแบบเน้นการปฏิสัมพันธ์ เป็นการจัดการเรียนการสอนที่กระตุ้นให้ผู้เรียนมีปฏิกิริยา และตอบสนองต่อความรู้ ประสบการณ์ และความคิดเห็นของครู และเพื่อน ๆ ผู้เรียนจะได้ฝึกการจัดระบบความคิด การโต้แย้งอย่างมีเหตุผล และการพัฒนาทักษะทางสังคม โดยเน้นการอภิปราย การแบ่งปันความรู้ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

ตัวอย่างเทคนิคการจัดการเรียนการสอนแบบเน้นปฏิสัมพันธ์ เช่น การโต้วาที การระดมพลังสมอง การอภิปราย การเรียนแบบร่วมมือ การประชุมแบบต่าง ๆ เป็นต้น

5. เทคนิคการจัดการเรียนการสอนแบบเน้นประสบการณ์ เป็นการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการรับความรู้จากประสบการณ์ และการสะท้อนความคิดเห็นที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ ทั้งด้านเทคนิควิธีการปฏิบัติของผู้เรียน ผู้เรียนจะได้ตรวจสอบการเรียนรู้ของตน ได้รับ

ประสบการณ์ด้านอารมณ์ ความรู้สึกที่จะนำมาปรับความรู้สึก เจตคติ และค่านิยมของตน

ตัวอย่างเทคนิคการจัดการเรียนการสอนนี้ เช่น กรณีตัวอย่าง เกม สถานการณ์จำลอง บทบาทสมมุติ เป็นต้น

6. เทคนิคการเรียนการสอนแบบร่วมมือ เป็นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นการจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียน ให้แก่ผู้เรียนได้เรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่มเล็ก ๆ แต่ละกลุ่มประกอบด้วยสมาชิกที่มีความรู้ ความสามารถแตกต่างกัน โดยที่แต่ละคนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการเรียนรู้และในความสำเร็จของกลุ่ม ทั้งโดยการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การแบ่งปันทรัพยากรการเรียนรู้ รวมทั้งการเป็นกำลังใจให้กันและกัน คนที่เก่งจะช่วยเหลือคนที่อ่อนกว่า สมาชิกในกลุ่มไม่เพียงแต่รับผิดชอบต่อการเรียนของตนเองเท่านั้น หากแต่จะต้องร่วมรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของเพื่อนสมาชิกทุกคนในกลุ่ม ความสำเร็จของแต่ละบุคคล คือ ความสำเร็จของกลุ่ม

ตัวอย่างเทคนิคการจัดการเรียนการสอนแบบร่วมมือ เช่น ร่วมกันคิด ปริศนาความคิด กลุ่มร่วมมือ ร่วมมือแข่งขันหรือกลุ่มสืบค้น

7. เทคนิคการเรียนการสอนแบบบูรณาการ เป็นการจัดการเรียนการสอนที่นำเอาความรู้สาขาวิชาต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กันมาผสมผสานกัน เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนเกิดประโยชน์สูงสุด โดยเน้นองค์รวมความรู้ของแต่ละวิชา และเน้นที่การสร้างความรู้ของผู้เรียนมากกว่าการให้เนื้อหาโดยตัวครู

ตัวอย่างเทคนิคการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ เช่นการเรียนการสอนแบบใช้เรื่องเล่า หรือการเล่าเรื่อง (Story Line) การเรียนการสอนแบบแก้ปัญหา เป็นต้น

จากการที่ได้หยิบยกเอาสาระบางส่วนใน พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่เกี่ยวข้องกับครูมานำเสนอนั้น จะเห็นได้ว่าภาระกิจสำคัญของครู คือ การจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอน หมายถึง การจัดกระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์ต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงแนวคิดและวิธีการเรียนรู้ที่แท้จริง ซึ่งในการจัดการเรียนการสอนตามแนวปฏิรูปการเรียนรู้ นั่นก็คือ การจัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญยึดหลักผู้เรียนได้พัฒนาศักยภาพ และเพื่อการเรียนรู้ร่วมกัน เป็นคนดี คนเก่ง มีคุณธรรม จริยธรรม ตามที่สังคมต้องการ ครูจึงมีบทบาทสำคัญที่ต้องมีการเตรียมการจัดเนื้อหาสาระให้กับผู้เรียนได้พัฒนาความรู้ความสามารถ และเป็นพลเมืองดีของชาติ ความมุ่งหมายพื้นฐานของการสอนก็เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เรียนแต่ละคนให้เจริญงอกงามและเตรียมผู้เรียนให้ สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ กับทั้งให้สามารถดำรงตนอยู่ได้ทั้งในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ดังนั้นครูจึงต้องมีบทบาทสำคัญใน 3 ด้าน คือ เป็นผู้จัดการการเรียนรู้ เป็นผู้อำนวยความสะดวก และเป็นตัวกลางของการมีมนุษย์สัมพันธ์ ซึ่งในการปฏิบัติจริงตัวอย่างทั้งสามจะหลอมรวมไปด้วยกัน ครูแต่

ละคนสามารถพัฒนาบทบาทตนเองได้ โดยอาศัยทักษะที่ครูฝึกฝนจนเกิดความเชี่ยวชาญ และกลายเป็นแบบฉบับเฉพาะตัว เทคนิคการเรียนการสอนแต่ละเทคนิค จะมีประสิทธิผลในการสร้างทักษะ ข้อความรู้ ประสบการณ์ และการมีโอกาสแสดงบทบาทในการเรียนของผู้เรียนแตกต่างกันไป ดังนั้นในการออกแบบการจัดการเรียนการสอน ครูผู้สอนจะต้องวิเคราะห์จุดประสงค์การเรียนรู้ว่าต้องการให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมใดในเรื่องใด เนื่องจากเทคนิคการเรียนการสอนต่าง ๆ ที่มีอยู่ในปัจจุบันนี้ ยังไม่มีผลการวิจัยใดที่ชี้บ่งว่าวิธีใดดีที่สุด เพราะวิธีสอนแต่ละวิธีต่างก็มีลักษณะเด่นและข้อจำกัดในตัวเอง ซึ่งครูจะต้องพิจารณาเลือกและนำมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับจุดประสงค์ เนื้อหา รวมทั้งความสามารถ ความสนใจ และวิธีการ
เรียนรู้ของผู้เรียนด้วย

การจัดเนื้อหาสาระ

จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 24 กำหนดให้สถานศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการดังต่อไปนี้

1) จัดเนื้อหาสาระกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ และความถนัดของผู้เรียนโดยคำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียน
2) ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดเผชิญสถานการณ์และประยุกต์ความรู้มาใช้ เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา
3) จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนรู้จักประสบการณ์จริง ฝึกปฏิบัติทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง
4) จัดการเรียนการสอนให้ผสมผสานความรู้ต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนและสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา
5) ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อม สื่อการเรียนและอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อม ๆ กันจากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ
6) จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับ บิดา มารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

การจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมต่าง ๆ ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพขึ้นอยู่กับบทบาทของครูซึ่งเป็นตัวจักรสำคัญที่สุด ได้มีนักวิชาการและหน่วยงานทางการศึกษาได้กล่าวไว้ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2542 : 23) ได้กล่าวถึง การจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ในทำนองเดียวกัน สมศักดิ์ สินธุระเวชญ์ (2542 : 23) อธิบายว่า ผู้สอนต้อง

รู้ความแตกต่างของผู้เรียนแต่ละคน ต้องปรับตัวให้เข้ากับสภาวะต่าง ๆ ไม่สร้างความเครียดให้เกิดกับผู้เรียนในระหว่างการเรียนรู้ สำหรับ ไผท สิทธิสุนทร (2543 : 24 – 26) ให้ทัศนะว่า การค้นหาสิ่งที่ผู้เรียนสนใจเรียนรู้ การเรียนรู้ที่กระตุ้นพลังความคิดมากที่สุดจะเกิดขึ้นเมื่อผู้เรียนมีส่วนร่วมในการสร้างสิ่งที่มีความหมายต่อตนเอง ฉะนั้น การที่เด็กได้มีโอกาสเลือกเรียนรู้สิ่งที่สนใจ เขาจะเรียนรู้อย่างเต็มใจและมีความสุข ครูควรสังเกตหรือซักถามเด็กสนใจอยากเรียนรู้สิ่งใด จากนั้นจัดการเรียนการสอนให้เปิดกว้างและยืดหยุ่น เพื่อเปิดโอกาสให้เด็กได้เรียนหรือทำกิจกรรมที่ตนสนใจ การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีลักษณะสำคัญประการหนึ่ง คือ ครูต้องให้ความสำคัญแก่ผู้เรียนเป็นรายบุคคล โดยจัดการเรียนรู้ให้สนองต่อความแตกต่างของผู้เรียน

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ และความถนัดของผู้เรียนโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนรับผิดชอบการเรียนรู้ของตนเอง ทางหนึ่งในการจัดการเรียนการสอนให้สนองความแตกต่างของผู้เรียน คือ การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมรับผิดชอบในการเรียนรู้ของตนเอง โดยให้ผู้เรียนมีส่วนเลือกหัวข้อเรียนตามที่ตนสนใจ ร่วมออกแบบการเรียนรู้ และร่วมกำหนดวัตถุประสงค์หรือผลสัมฤทธิ์ที่จะได้จากการเรียนรู้ ตลอดจนการเข้าใจวิธีการเรียนรู้หรือลีลาการเรียนรู้ของแต่ละคน จะมีประโยชน์ในการออกแบบการเรียนรู้รวมทั้งกิจกรรมที่หลากหลาย ให้สามารถพัฒนาผู้เรียนแต่ละคนสู่ศักยภาพสูงสุด ครูในฐานะผู้อำนวยความสะดวก เพื่อการพัฒนาของแต่ละบุคคล ได้แก่ การที่ครูได้ช่วยให้นักเรียนแต่ละคนได้เรียนรู้ตามที่เขาต้องการ ไม่มีนักเรียนคนใดเลยที่เหมือนกัน เด็กแต่ละคนที่มาโรงเรียนจะมีประวัติการเรียนรู้ต่างกัน มีระดับการพัฒนาการทางร่างกาย สังคม และสติปัญญาต่างกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีรูปแบบการเรียนรู้และการเข้าถึงประสบการณ์ใหม่ ๆ ต่างกัน

ในฐานะที่ครูเป็นผู้อำนวยการความสะดวกให้นักเรียน แต่ละคนได้เรียนรู้

- ครูต้องรู้ถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลและปรับวิธีการเรียนแต่ละคนซึ่งจำเป็นที่ครูต้องใช้ประสบการณ์และทักษะความเชี่ยวชาญในการช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้ตามความต้องการของเขา
- ครูต้องสามารถสังเกต ประเมิน และจัดโปรแกรมการเรียนให้ตอบสนองต่อผู้เรียนที่ความแตกต่างกันตามพฤติกรรมการเรียนรู้ และความสามารถของแต่ละคน
- ครูต้องพัฒนาทักษะที่เหมาะสมต่อการบูรณาการ ผู้เรียนที่มีบุคลิกภาพพิเศษในการเรียนรู้ให้เข้ากับสภาพแวดล้อม ของการเรียนรู้ตามปกติ
- ครูต้องเรียนรู้ที่จะกระตุ้นให้นักเรียนแต่ละคน ได้ไปถึงศักยภาพสูงสุดของเขา
- ครูต้องอดทนต่อผู้เรียนที่ไม่เฉลียวฉลาด และไม่สามารถทำสิ่งใด ๆ ได้เหมือนกับผู้เรียนคนอื่น
- ครูต้องทำงานร่วมกับครูคนอื่น ๆ หรือที่ปรึกษาเพื่อให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการพิเศษหรือที่แตกต่างกันไปของผู้เรียนทุกคนได้

บทบาทใหญ่อีกประการหนึ่งของครูในการจัดการเรียนการสอนก็คือ การเป็นตัวกลางของการมีมนุษยสัมพันธ์ที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งพิจารณาได้ดังนี้

- ครูต้องพยายามกระตุ้นให้ผู้เรียนกล้าแสดงออก
- ครูต้องเป็นผู้มีความสามารถในการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียนเป็นรายบุคคลหรือเป็นกลุ่ม
- ครูต้องมีส่วนเกี่ยวข้องในการกระตุ้นให้เกิดการสร้างพฤติกรรมทางสังคมในหมู่ผู้เรียน ให้ผู้เรียนปฏิบัติกันด้วยดี ไม่มีการทะเลาะเบาะแว้ง หรือลดความขัดแย้ง ทั้งในระดับผู้เรียนแต่ละคนและระหว่างกลุ่มผู้เรียน
- ครูต้องเป็นผู้ชี้แนะ นำเสนอหรือสร้างค่านิยมที่ถูกต้อง ดีงาม เพื่อเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติของผู้เรียน
- ครูต้องพัฒนาแบบฉบับของการมีปฏิสัมพันธ์กับนักเรียน ซึ่งจะส่งผลอย่างมากต่อจุดมุ่งหมายในการสอนของครู
- ครูต้องสร้างความสัมพันธ์เชิงบวกกับนักเรียน ซึ่งจะช่วยให้เกิดความอบอุ่น การยอมรับนับถือ โดยดำเนินการดังนี้
    - ❁ เป็นแบบอย่างที่ดี
    - ❁ สร้างสภาพแวดล้อมที่เกื้อกูลต่อการเรียนรู้ และการประพฤติปฏิบัติของผู้เรียน
    - ❁ สร้างระบบการสื่อสารกับผู้เรียนให้ชัดเจนและมี ความสม่ำเสมอ
    - ❁ สร้างระบบการควบคุม ดูแล ที่เป็นธรรมและเป็นประชาธิปไตย

(กระทรวงศึกษาธิการ. 2542 : 34 – 38)

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า จากผลที่ผู้เรียนพึงได้รับ จากเทคนิคและวิธีการการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของครูในการปฏิรูปการสอน และนักเรียนได้ปฏิรูปการเรียนรู้ซึ่งเป็นไปอย่างมีคุณภาพ ทำให้ผู้เรียนเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ สามารถพึ่งตนเองได้ คิดในสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ตนเอง ครอบครัว ชุมชน และประเทศชาติ ส่งผลให้เด็กเป็นบุคคลที่มีคุณภาพต่อประเทศชาติในอนาคต ในโลกยุคโลกาภิวัฒน์ โลกของอินเตอร์เนต โลกของการสื่อสารอย่างไร้พรมแดน ฯลฯ และมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วนั้น สิ่งหนึ่งที่เป็นบทบาทของครูมืออาชีพก็คือการปรับเปลี่ยนแนวคิดและวิธีการสอน จากการสอนความรู้ให้แก่ผู้เรียน มาเป็นการสอนวิธีหาความรู้ ในโลกแห่งความรู้อันมีมากมายเหลือคณานับที่คุณครูคนไหน ๆ ก็ไม่อาจตามไปสอนผู้เรียนให้เรียนรู้เองจนหมดได้

ถ้าหากครูท่านใดได้เปลี่ยนแนวคิด วิธีการ และสามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้สอดคล้องกับเจตนารมย์ของ พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 คุณครูท่านนั้นก็จะได้สมญานามว่า ครูมืออาชีพ นั่นเอง หัวใจสำคัญของความสำเร็จของการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ อยู่ที่ความเป็นครูมืออาชีพที่มุ่งมั่นคิดค้น แสวงหาวิธีการต่าง ๆ ที่จะช่วยให้

ผู้เรียนทุกคนมีความสำเร็จในการเรียนรู้เต็มศักยภาพ ครบถ้วนตามมาตรฐาน โดยใช้พื้นฐานความรักเมตตาที่ครูมีต่อผู้เรียนทุกคนอย่างแท้จริง เช่น ครูในฐานะผู้จัดการ ในการจัดสภาพแวดล้อมของการเรียนรู้ ได้แก่ การที่ครูจะต้องสร้างสภาพแวดล้อมของการเรียนรู้ และวางแผน เพื่อช่วยให้ผู้เรียนพบจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้ของตนเอง ในฐานะผู้จัดการจะต้องดำเนินการจัดสภาพแวดล้อมของการเรียนรู้ ครูต้องประยุกต์ใช้ความรู้เกี่ยวกับศาสตร์ของการเรียนการสอน ดังนี้ ทฤษฎีการเรียนรู้ พัฒนาการเรียนการสอน , ผลงานวิจัยที่สนับสนุนการปฏิบัติภารกิจของครู , กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ในการตั้งและทดสอบสมมติฐานเกี่ยวกับการเรียนการสอน , วางแผนบริหารชั้นเรียนให้สอดคล้องกับรูปแบบการสอน

นอกจากนี้ครูยังต้องเป็นผู้เชี่ยวชาญในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยมีรูปแบบและขั้นตอนหลัก ๆ เช่น กำหนดวัตถุประสงค์การเรียนการสอน , ประเมินพฤติกรรมของผู้เรียนก่อนเข้าสู่การเรียนการสอน , ดำเนินการตามยุทธศาสตร์ของการสอนเพื่อให้ บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนด รูปแบบการจัดการเรียนการสอนดังที่กล่าวมานี้ จะช่วยให้ครูสามารถประเมินการทำงานของตนในแต่ละขั้นตอนได้อย่างต่อเนื่องมีความยืดหยุ่น และพร้อมที่จะปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมได้

การปฏิรูปการเรียนรู้ตาม พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กล่าวถึงการวิจัยไว้หลายมาตรา มีนัยแสดงให้เห็นว่า การวิจัยเป็นกระบวนการที่ควบคู่ไปกับกระบวนการเรียนรู้และกระบวนการทำงานของครู จากมาตรา 30 ให้สถานศึกษาพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งการส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษา ครูจึงต้องทำวิจัยในชั้นเรียนขึ้น เพื่อนำมาแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาการเรียนการสอนอย่างสม่ำเสมอ การจัดการศึกษาตามนัยของพ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 จึงเป็นการกระจายอำนาจการจัดการศึกษาจากส่วนกลางไปยังท้องถิ่นโดยตรง โดยมุ่งสนองความต้องการของท้องถิ่นและให้ทุกฝ่ายในสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ให้จัดการเรียนการสอนเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ทำงานเป็นทีม แสดงอย่างอิสระโดยการทำโครงงาน เป็นผู้ปฏิบัติจริง มีส่วนร่วมทุกกระบวนการและทุกกิจกรรมอันนำไปสู่การพัฒนาเต็มตามศักยภาพของผู้เรียนแต่ละบุคคล ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้โดยให้ความรู้และประสบการณ์จากการได้ปฏิบัติงานจริง ทั้งนี้ครูผู้สอนต้องเป็นกลไกในการจัดการให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ และครูจำเป็นต้องมีศักยภาพในการจัดกระบวนการการเรียนรู้ที่หลากหลาย เมื่อกระบวนการเรียนรู้จำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงไป บทบาทของครูก็ควรเปลี่ยนไปด้วย เพราะครูเป็นปัจจัยสำคัญในกระบวนการพัฒนาการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน รวมทั้งการจัดการเรียนการสอนต้องจัดให้มีเนื้อหาสาระและกิจกรรมสอดคล้องกับความสนใจ และความถนัดของผู้เรียนตามความแตกต่างระหว่างบุคคล จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงด้านต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ให้ผู้เรียนรู้วิธีแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง เรียนรู้จากความเข้าใจมากกว่าการท่องจำ ดังนั้นครูจึงต้องมีการคิดค้นหาวิธีและทดลองใช้เทคนิควิธีใหม่ๆ ซึ่งครูสามารถนำกระบวน การวิจัยในชั้นเรียน ใช้พัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้มีคุณภาพได้ เพราะการวิจัยเป็นการศึกษาหาความจริงอย่างเป็นระบบ ช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่

เกิดขึ้นในการเรียน การสอน และช่วยพัฒนาความรู้ความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ของครูให้มีประสิทธิภาพ

2.7 การวิจัยในชั้นเรียน

แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยในชั้นเรียน

การจัดกระบวนการเรียนรู้ ได้ระบุไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 หมวด 4 ว่าด้วย แนวทางการจัดการศึกษา มาตรา 24 ได้กำหนดให้ใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ และมาตรา 30 ให้สถานศึกษาพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถวิจัยเพื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษา

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การปฏิรูปการเรียนรู้ตาม พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กล่าวถึงการวิจัยไว้หลายมาตรา มีนัยแสดงให้เห็นว่า การวิจัยเป็นกระบวนการที่ควบคู่ไปกับกระบวนการเรียนรู้และกระบวนการทำงานของครู ครูจึงต้องทำวิจัยในชั้นเรียนขึ้น เพื่อนำมาใช้แก้ปัญหาหรือพัฒนาการเรียนการสอนอย่างสม่ำเสมอ

ความสำคัญของการวิจัยในชั้นเรียน

(คณะอนุกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้ 2543 : 61) กล่าวว่า เมื่อพูดถึงกระบวนการวิจัย มักจะนึกว่าเป็นเรื่องยาก ซับซ้อน แท้ที่จริงแล้ว กระบวนการวิจัยเป็นเรื่องของที่ผสมผสานอยู่ในวิถีชีวิตอยู่แล้ว เป็นเรื่องที่ช่วยให้การเรียนรู้ดำเนินไปอย่างคล่องตัว และมีประสิทธิภาพมากขึ้น เป็นการเรียนรู้ โดยค้นพบความรู้ด้วยตนเอง ครูผู้สอนเมื่อทำหน้าที่ผู้วิจัย ข้อมูลส่วนใหญ่ก็จะได้จากตัวนักเรียน ข้อมูลได้จากเครื่องมือที่มีอยู่แล้ว เช่น แบบทดสอบ สมุดบันทึก แบบฟอร์มการประเมิน การสังเกต ที่สามารถนำมาวิเคราะห์แล้วสะท้อนให้เห็นสภาพปัญหาของผู้เรียนได้ เมื่อครูให้ความสำคัญกับผู้เรียนและรู้ปัญหา หรือความต้องการจากนักเรียนแต่ละคน จะช่วยส่งเสริมให้ครูคิดรูปแบบ วิธีการสอน นวัตกรรมการสอน อันจะนำไปสู่การพัฒนาการเรียนรู้ในห้องเรียน เรียกว่า วิจัยในชั้นเรียน (Classroom Action Research)

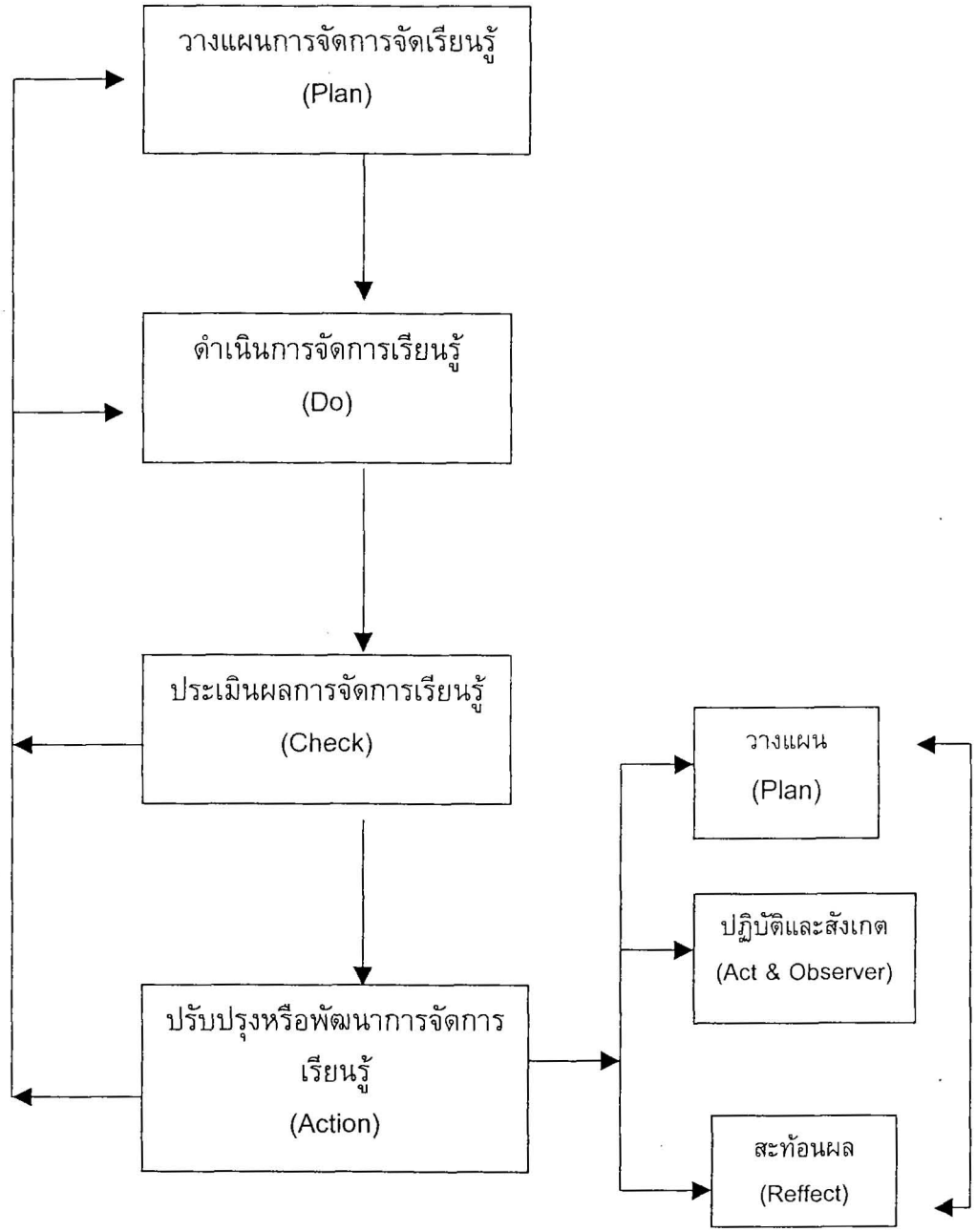
การวิจัยในชั้นเรียน ถือว่าเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการพัฒนากระบวนการเรียนการสอน การนำการวิจัยเข้าไปช่วยให้การจัดการเรียนรู้ของครู และนำผู้เรียนไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายของหลักสูตร ครูจำเป็นต้องมองให้เห็นองค์ประกอบ และภารกิจต่าง ๆ ในระบบการเรียนรู้ ทั้งทางด้านปัจจัย กระบวนการ และผลผลิตให้ชัดเจน แล้วเชื่อมโยงปัจจัยทั้งปวง มองเป็นองค์รวม เพราะปัญหาที่เกิดขึ้นในระบบการจัดการเรียนรู้ อาจเกิดขึ้นในระดับปัจจัย หรือกระบวนการ หรือผลผลิตก็ได้ กระบวนการวิจัยในชั้นเรียนจะช่วยในการหาคำตอบ ให้เกิดปัญหาหรือข้อบกพร่องจะได้ทั้งในระบบการเรียนการสอนนั้น ๆ ครูที่ทำการวิจัยได้สำเร็จ จำเป็นต้องได้รับการส่งเสริมจากผู้บริหารสถานศึกษาให้อิสระในทางความคิด อิสระในการทำงานค้นคว้า ทดลอง ที่สอดคล้องกับความต้องการ ความสนใจของผู้ทำวิจัย เพื่อครูจะได้พบปัญหาและแนวทางแก้ไข

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การวิจัยในชั้นเรียนเป็นการบูรณาการวิธีการปฏิบัติงานของครูผู้สอนกับการพัฒนาองค์ความรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติ เป้าหมายสำคัญก็คือการแก้ปัญหาการเรียนรู้ หรือพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนนั่นเอง

การจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการวิจัย (คณะอนุกรรมการปฏิรูปการศึกษา 2543 : 62 – 65)

การจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการวิจัย เป็นแนวทางที่จะพัฒนาคนให้เกิดปัญญา รู้รอบและรู้ลึก ครูผู้สอนและผู้เรียนจะต้องเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนรู้ แหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย

ภาพประกอบ 4 แผนภูมิการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการวิจัย

กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ และคณะอนุกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้. 2543 : 62

การจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการวิจัย มีรายละเอียดดังนี้

1. การวางแผนการจัดการเรียนรู้ (Plan) มีแนวทางดังนี้

1.1 การวิเคราะห์สาระการเรียนรู้ เป็นการวิเคราะห์คำอธิบายรายวิชาตามที่

กำหนดไว้ในหลักสูตร แล้วเขียนเป็นแผนที่ความคิด (Mind mapping) เพื่อแสดงภาพรวมเป็นโครงสร้างของสาระการเรียนรู้

1.2 การกำหนดสาระสำคัญของการเรียนรู้ เป็นการพิจารณาจากแผนที่ความคิดที่เป็นหัวเรื่องหลัก (Main topic) แล้วนำมาเขียนเป็นข้อความที่เรียบเรียงมาจากลักษณะเด่นของเนื้อหาที่เป็นหัวเรื่องหลัก หรือหัวเรื่องรองให้สั้นกะทัดรัด มีความหมายชัดเจน และเหมาะสมกับระดับชั้นของผู้เรียน หากมีหัวเรื่องหลักและหัวเรื่องรองหลายหัวข้อ ควรแยกเขียนสาระสำคัญของการเรียนรู้เป็นข้อ ๆ ด้วย

1.3 การกำหนดผลการเรียนรู้ เป็นการเขียนจุดประสงค์การเรียนรู้ที่ต้องการให้ เกิดกับผู้เรียนตามลำดับขั้นตอนของกระบวนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งควรครอบคลุมผลการเรียนรู้ทั้งด้านความรู้ ด้านทักษะ / กระบวนการ และด้านคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม

1.4 การออกแบบจัดการเรียนรู้ เป็นการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้และสื่อการเรียนรู้ที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้สอดคล้องกับสาระสำคัญของการเรียนรู้ และตรงตามผลการเรียนรู้ที่กำหนดไว้

การออกแบบจัดการเรียนรู้ จะต้องคำนึงถึงผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง มุ่งเน้นกิจกรรมการเรียนรู้ที่เป็นกระบวนการเรียนรู้อย่างมีความหมาย เหมาะสมกับผู้เรียน ใกล้เคียงกับสภาพชีวิตจริงของผู้เรียน มีความยืดหยุ่น หลากหลาย เช่น การเรียนรู้โดยการปฏิบัติจริง การเรียนรู้โดยการแก้ปัญหา (Problem Base Learning) การเรียนรู้จากสภาพจริง การเรียนรู้แบบร่วมมือ การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม การเรียนรู้โดยการค้นพบและสร้างความรู้เอง การเรียนรู้โดยใช้ทักษะกระบวนการ การเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จำลอง การเรียนรู้โดยใช้พหุปัญญา และการเรียนรู้โดยทำโครงงาน เป็นต้น

1.5 การออกแบบการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง เป็นการออกแบบวิธีการประเมินผล เครื่องมือวัดผล และแหล่งข้อมูลที่จะวัดและประเมินผลตามสภาพจริง ให้สอดคล้องกับผลการเรียนรู้หรือจุดประสงค์การเรียนรู้ในแต่ละข้อ

2. การดำเนินการจัดการเรียนรู้ (Do) เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ควบคู่กับการวัดผลประเมินผลตามสภาพจริง ตามที่ได้มีการออกแบบจัดการเรียนรู้ไว้แล้ว

3. การประเมินผลการจัดการเรียนรู้ (Check) เป็นการวัดและประเมินผลตามสภาพจริงควบคู่กับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละครั้งจนครบทั้งหน่วยการเรียน โดยให้ผู้เรียนเป็นกลุ่มหรือรายบุคคลมีส่วนร่วมในการวัดและประเมินผลตามสภาพจริงด้วย ผู้สอนจะต้องบันทึกผลการเรียนรู้ของผู้เรียนหลังจากการจัดการเรียนรู้แต่ละครั้งเสร็จแล้ว ดังนั้นข้อมูลที่ได้จากการวัดและประเมินผลตามสภาพจริงหลังจากการจัดการเรียนรู้ในครั้งใดครั้งหนึ่งจบแล้ว ควรนำผลมาพิจารณาและปรับปรุงกิจกรรมการเรียนรู้และสื่อการเรียนรู้ในครั้งต่อไป ให้มีความเหมาะสม และทันเหตุการณ์มากยิ่งขึ้น หรือกล่าวได้ว่าแผนการจัดการเรียนรู้ ควรมีความยืดหยุ่นและปรับเปลี่ยนได้ตามสภาพการเรียนที่แท้จริงของผู้เรียน

4. การปรับปรุงหรือพัฒนาการจัดการเรียนรู้ (Action) เป็นการนำเอาผลการเรียนรู้ของนักเรียนทุกคนหลังจากเรียนครบหน่วยการเรียนรู้นั้น ๆ แล้ว มาวิเคราะห์จัดกลุ่มของผู้เรียนตามผลการเรียนรู้ทั้งด้านความรู้ ด้านทักษะ / กระบวนการ และด้านคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม เพื่อหาแนวทางในการปรับปรุงหรือพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนให้บรรลุผลการเรียนรู้ตามที่กำหนดไว้หรือให้เต็มตามศักยภาพของผู้เรียนแต่ละคน ดังนี้

4.1 การวางแผน (Plan) เป็นความร่วมมือของผู้สอนหลาย ๆคนมาช่วยกันวางแผนปรับปรุงหรือพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ หรือสื่อการเรียนรู้เป็นสิ่งประดิษฐ์ ที่จะนำไปใช้ในการปรับปรุงหรือพัฒนาการเรียนรู้ตามสภาพปัญหาของผู้เรียนแต่ละคนหรือเป็นกลุ่ม ให้บรรลุผลการเรียนรู้ตามที่กำหนดไว้ ซึ่งอาจจะได้ผู้เรียนกลุ่มเก่งได้มีส่วนร่วมในการปรับปรุงหรือพัฒนาการเรียนรู้ในชั้นเรียนนั้น ๆ ด้วย ดังนั้นการวางแผนปรับปรุงหรือพัฒนาการเรียนรู้ตามสภาพปัญหาของผู้เรียน แต่ละคนหรือเป็นกลุ่ม อาจสรุปเป็นขั้นตอนดังนี้

1.) สำรวจและวิเคราะห์ปัญหา

2.) กำหนดวิธีการในการแก้ปัญหา

3.) พัฒนาวิธีการหรือนวัตกรรม

4.2 การปฏิบัติและการสังเกต (Act & Observe) เป็นการนำเอาวิธีการหรือนวัตกรรมไปใช้ในกิจกรรมเพื่อปรับปรุงหรือพัฒนาผู้เรียนเป็นรายบุคคลหรือเป็นกลุ่มที่มีสภาพปัญหาเหมือนกัน หรือใกล้เคียงกัน โดยมีการสังเกตผลการเรียนรู้เป็นระยะ ๆ และต่อเนื่องกัน สำหรับการสังเกตผลการเรียนรู้ของนักเรียนเป็นรายบุคคล และเป็นรายกลุ่มนี้ ควรมีผู้สังเกตหลาย ๆ คน อาจจะเป็นผู้สอนที่ร่วมทำงานเป็นทีม

4.3 การสะท้อนผล (Reffect) เป็นการนำผลที่ได้จากการสังเกตของผู้สอนทุกคน มาร่วมกันพิจารณาและสะท้อนความคิดและตัดสินใจ ในการปรับปรุงหรือพัฒนาการเรียนรู้ตามสภาพปัญหาของผู้เรียนแต่ละคน หรือเป็นกลุ่มอย่างต่อเนื่องเป็นระยะจนสามารถทำให้ผู้เรียน บรรลุผลการเรียนรู้ตามที่กำหนดไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล หลังจากนั้นจึงนำข้อมูลต่าง ๆ มาเขียนรายงานสรุปผลการปรับปรุงหรือพัฒนาการจัดการเรียนรู้ และเผยแพร่เพื่อเป็นการสร้างเครือข่ายการปฏิรูปการเรียนรู้ร่วมกันต่อไป

จากที่กล่าวมาทั้งหมด สรุปว่า เมื่อนำกระบวนการวิจัย วงจรเดมิ่ง (Deming Cycle) ซึ่งเป็นวงจรคุณภาพงาน เป็นวงจรที่คนทั่วไปรู้จัก คือ PDCA เป็นวงจรพัฒนาพื้นฐานหลักของการพัฒนาคุณภาพทั้งระบบ ดังนี้

1. วางแผนวิจัย คือ P – plan
2. ดำเนินการวิจัย คือ D – do
3. ตรวจสอบการดำเนินงานตามแผน คือ C – check
4. ปรับปรุงแก้ไข คือ A – action

สรุปได้ว่า วงจร PDCA เป็นกระบวนการพัฒนางานวิจัยในชั้นเรียน เป็นการพัฒนาการเรียนการสอน ดังนั้นการวิจัยในชั้นเรียนด้วยการใช้วงจร PDCA จึงต้องเริ่มทีละขั้น P- D –C –A และเคลื่อนหมุนไปเรื่อย ๆ ในแต่ละขั้นหรือแต่ละตัวของวงจร PDCA
ในตัวของมันเอง จะเห็นได้ว่าครูต้องวางแผนการสอน

วางแผนการวิจัย (Plan – P) ครูต้องวางแผน ในหัวข้อต่อไปนี้ 1) ทำทำไม 2) ทำอะไร 3) ใครทำ ทำกับกลุ่มเป้าหมายใด 4) ทำเวลาใด 5) ทำที่ไหน 6) ทำอย่างไร
7) ใช้งบประมาณเท่าไร การวางแผนวิจัยในชั้นเรียนเป็นการวางแผนตามคำถามต่อไปนี้ why , what และ how

การปฏิบัติ (DO- D) เป็นขั้นตอนที่ครูต้องลงมือปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ คือการที่ครูต้องลงมือเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อตอบปัญหาวิจัยที่ตั้งไว้ในแผน

ตรวจสอบ (Check – C) เป็นขั้นตอนที่ครูต้องประเมินการทำงานว่าเป็นไปตามแผนที่วางไว้หรือไม่ มีเรื่องอะไรที่ปฏิบัติได้ตามแผน มีเรื่องอะไรที่ไม่สามารถปฏิบัติได้ หรือปฏิบัติแล้วไม่ได้ผล การตรวจสอบนี้จะได้สิ่งที่สำเร็จตามแผน และสิ่งที่เป็นข้อบกพร่องที่ต้องแก้ไข

การปรับปรุงแก้ไข (Action – A) เป็นขั้นตอที่ครูต้องนำข้อบกพร่องมาวางแผนเพื่อปฏิบัติการแก้ไขข้อบกพร่อง แล้วลงมือแก้ไข ซึ่งในขั้นนี้อาจพบว่าประสบความสำเร็จ งานของครูวิจัยในชั้นเรียนจึงเป็นการทำไปเรื่อย ๆ ไม่มีการหยุดทำการวิจัยไปเรื่อย ๆ เป็นการพัฒนางานให้ดีขึ้นเรื่อย ๆ เพื่อเป็นการพัฒนาอย่างยั่งยืน

พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ (2544 : 49 – 51) กล่าวว่า การวิจัยเป็นกระบวนการที่ควบคู่ไปกับกระบวนการเรียนรู้ ครูจึงต้องทำวิจัยในชั้นเรียนขึ้น เพื่อนำมาใช้แก้ปัญหาหรือพัฒนาการเรียนการสอนอย่างสม่ำเสมอ การวิจัยในชั้นเรียนนั้น สามารถวิจัยได้ในทุกเรื่องที่เกี่ยวกับการพัฒนาการเรียนและการสอน แบ่งเป็นกลุ่มใหญ่ดังนี้ (สานปฏิรูป. กันยายน 2544 : 49 – 51)

1) การวิจัยเพื่อการเรียนการสอนบรรลุจุดประสงค์ของหลักสูตร

เป็นการวิจัยที่นำนวัตกรรมการศึกษา ซึ่งหมายถึง 1) สื่อการเรียนการสอนทุกประเภท 2) วิธีสอน เทคนิคการสอน กิจกรรมการเรียนการสอนต่าง ๆ ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน แล้วประเมินว่าการใช้นวัตกรรมการศึกษาทำให้ประสบความสำเร็จ หรือไม่ คือทำให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์ของการศึกษาในด้านต่าง ๆ ดังนี้

(1) บรรลุวัตถุประสงค์การศึกษาด้านพุทธธิพิสัย มีความรู้ความเข้าใจ มีทักษะการคิด และมีกระบวนการคิดแบบต่าง ๆ

(2) บรรลุวัตถุประสงค์ด้านจิตพิสัย มีเจตคติ อารมณ์ ความรัก ความพอใจ มีค่านิยม ความตระหนัก จิตสำนึก กระบวนการทางสังคม

(3) บรรลุวัตถุประสงค์ด้านทักษะพิสัย มีทักษะทางกาย ทักษะปฏิบัติ

2) การวิจัยเพื่อแก้ปัญหาการเรียนการสอน

ก่อนวิจัยเพื่อแก้ไขปัญหาการเรียนการสอน ครูควรศึกษาสาเหตุที่แท้จริง หรือสาเหตุที่ถูกต้องและชัดเจนของแต่ละปัญหานั้นได้ตรง อันจะทำให้ปัญหานั้นหมดไป

3) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณลักษณะ บางประการของนักเรียน

ครูอาจทำการวิจัย เพื่อพัฒนาคุณลักษณะบางประการของนักเรียน เช่น

- การพัฒนาความคิดริเริ่ม ความคิดสร้างสรรค์
- การพัฒนาความสามารถในการคิด และการใช้กระบวนการคิด
- การพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหา
- การพัฒนาเจตคติทางวิทยาศาสตร์
- การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมทางสังคม
- การพัฒนาระเบียบวินัยของตนเอง

ในการพัฒนาคุณลักษณะต่าง ๆ ดังกล่าว ครูอาจทำสิ่งต่อไปนี้เป็นเครื่องมือก็ได้ เช่น

- การสร้างชุดกิจกรรม
- การสร้างแบบฝึก
- การสร้างชุดการสอน
- การสร้างรูปแบบการสอน ฯลฯ

นวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้ที่ใช้วิจัยในชั้นเรียน

ตัวอย่างนวัตกรรมสื่อการเรียนรู้ที่ใช้ทดลองแก้ปัญหาการเรียนการสอน มีดังนี้

1) นวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้ ที่ใช้เพื่อพัฒนาความรู้ความเข้าใจ เช่น การใช้การอ่านจากเอกสารประเภทต่าง ๆ เมื่อผู้เรียนได้อ่านแล้ว สามารถได้ทำกิจกรรมต่อไปนี้

(1) อ่านเสร็จแล้วเสนอความรู้ ความเข้าใจโดยใช้ฝังกราฟฟิก

(2) อ่านแล้วทำแบบฝึกหัด ตอบคำถามเพื่อวัดความรู้ความเข้าใจ

(3) อ่านแล้วให้นักเรียนตั้งคำถาม และตอบคำถามได้ด้วยตนเอง

(4) อ่านแล้วให้นักเรียนย่อเรื่อง

(5) อ่านแล้วให้นักเรียนทำกำหนดประเด็น เพื่ออภิปรายได้ด้วยตนเอง

(6) อ่านแล้วให้นักเรียนอภิปรายตามประเด็น ที่ครูกำหนดให้

2) นวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้ เพื่อใช้พัฒนาการคิดและกระบวนการคิด เช่นนวัตกรรมต่อไปนี้

(1) โปรแกรมสำเร็จรูป ชุดการสอนเพื่อพัฒนาการคิด กระบวนการคิด

(2) การใช้ฝังกราฟฟิก (Graphic Organizers)

(3) หมวกเพื่อการคิด 6 ใบ (Six Thinking Hats)

(4) รูปแบบการสอนที่พัฒนาการคิด และกระบวนการคิด

(5) การใช้กิจกรรมเพื่อพัฒนาพหุปัญญา (Multiple Intelligences)

(6) การบริหารกายสู่การบริหารสมอง (Train Gym) เป็นต้น

3) นวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้ที่ใช้พัฒนาการทำงานร่วมกันอย่างเป็นกลุ่มอย่าเป็นทีมที่มีประสิทธิภาพ เช่น นวัตกรรมต่อไปนี้

(1) กระบวนการกลุ่ม (Group Process)

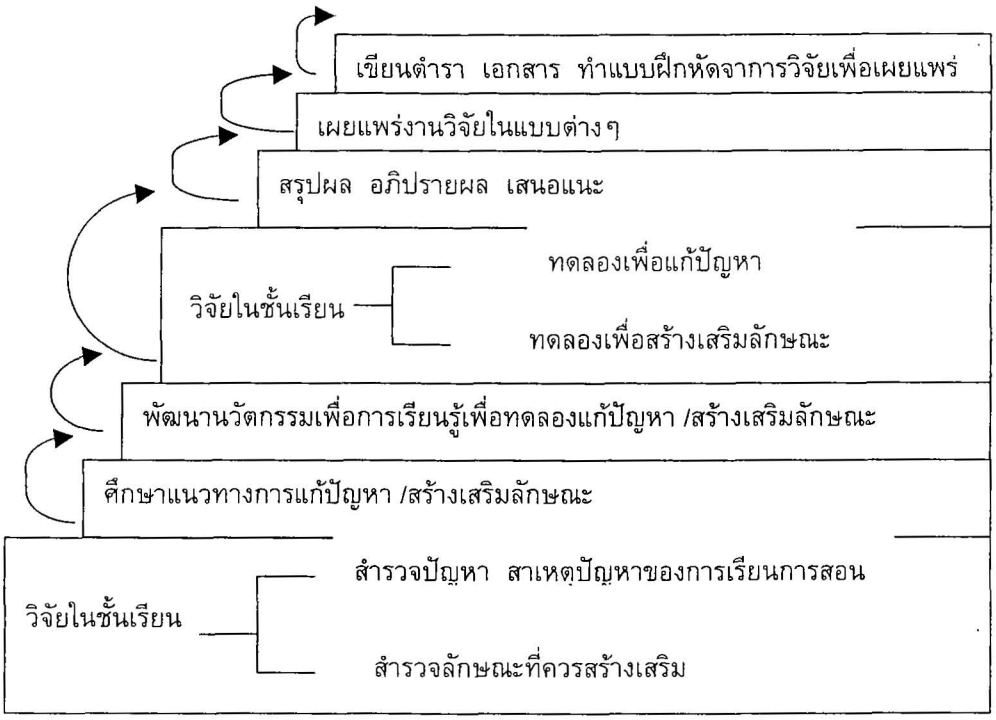
(2) กลุ่มสัมพันธ์ (Group Dynamics)

(3) การเรียนแบบร่วมมือ (Cooperative Learning)

(4) การเรียนแบบร่วมพลัง (Collaborative Learning)

ขั้นตอนในการวิจัยในชั้นเรียนเพื่อพัฒนาผู้เรียน และเผยแพร่ผลการวิจัย

ครูนักวิจัยระหว่างทำวิจัยในชั้นเรียนนั้นอาจทำได้ระดับห้องเรียนของตน ระดับชั้นที่ตนเองสอนและระดับโรงเรียน การวิจัยสามารถทำได้กับนักเรียนตั้งแต่ 1 คนขึ้นไปซึ่งเป็นไปตามผลการศึกษาว่า นักเรียนจำนวนเท่าใดที่เป็นปัญหาต้องแก้ไขด่วน หรือนักเรียนจำนวนเท่าใดที่ต้องสร้างเสริมพัฒนาลักษณะต่าง ๆ โดยสรุปแล้ว การวิจัยในชั้นเรียนไม่ได้จำกัดจำนวนคนและไม่ได้จำกัดเฉพาะผู้ที่มีปัญหาเท่านั้น สำหรับผู้เรียนเก่ง เรียนปานกลางหรือไม่มีปัญหาอยู่แล้ว ครูก็สามารถวิจัยในชั้นเรียนกับนักเรียนกลุ่มนี้ก็ได้ เช่นการเสริมสร้างลักษณะบางประการ ขั้นตอนการวิจัยในชั้นเรียนจนถึงขั้นสุดท้าย คือการเผยแพร่หรือขยายผล ดังแผนภาพต่อไปนี้

ภาพประกอบ 5 ขั้นตอนการวิจัยในชั้นเรียนเพื่อพัฒนาผู้เรียนและเผยแพร่ผลการวิจัย

แผนการวิจัยในชั้นเรียนและการเขียนรายงาน

1) แผนการวิจัยในชั้นเรียน คือพิมพ์เขียวที่ครูออกแบบไว้เพื่อให้เป็นแนวทางสู่การปฏิบัติ ต่อไปนี้เป็นฟอร์มของแผนการวิจัยในชั้นเรียน และแผนการวิจัยเพื่อทดลองแก้ปัญหา

(1) แผนการวิจัยนักเรียน : สำรวจนักเรียน คือการวางแผนเพื่อสำรวจนักเรียน ว่ามีปัญหาอะไรบ้าง มีจำนวนกี่คน อะไรเป็นสาเหตุของปัญหา รวมทั้งการใช้แนวทางแก้ปัญหาข้างต้นอย่างไร หรือสำรวจนักเรียนปกติว่า ควรจะเสริมสร้างลักษณะอย่างไร

การวางแผนวิจัยในชั้นเรียน สำรวจนักเรียนโดยวางแผนตามหัวข้อต่อไปนี้

1. ปัญหาการเรียนการสอน
2. คำถามวิจัย
3. ชื่องานวิจัย
4. วัตถุประสงค์ของการวิจัย
5. วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล หรือเครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล
6. วิธีวิเคราะห์ข้อมูล
7. วิธีการนำเสนอข้อมูล
8. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

(2) แผนการวิจัยในชั้นเรียนทดลองเพื่อแก้ปัญหา/เพื่อสร้างเสริมลักษณะนิสัย ในการวางแผนวิจัยในชั้นเรียนเพื่อทดลองนำนวัตกรรมการศึกษาไปใช้แก้ปัญหา หรือวิจัยนวัตกรรมการศึกษา แล้วนำไปทดลองในการวางแผน ตามหัวข้อต่อไปนี้

1. ปัญหาการเรียนการสอน
2. วิธีใช้แก้ปัญหา
3. ปัญหาของการวิจัย
4. ชื่อโครงการวิจัย
5. วัตถุประสงค์ของการวิจัย
6. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
7. ขอบเขตการวิจัย
8. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย
9. วิธีวิเคราะห์ข้อมูล
10. วิธีเสนอข้อมูล

(3) การเขียนรายงานวิจัยในชั้นเรียน

การเขียนรายงานวิจัยในชั้นเรียนแบบธรรมดา (Informal Report) หรือไม่เป็นเชิงวิชาการ สามารถเขียนประมาณ 1 – 2 หน้า โดยคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1. ทำไมจึงทำการวิจัยในชั้นเรียน
2. ทำอะไร ทำอย่างไร วิเคราะห์ข้อมูลอย่างไร

3. ได้ผลเป็นอย่างไร

เมื่อครูวิจัยได้วิจัยในชั้นเรียนหลายกรณี ก็อาจทำรายงานวิจัยทุกกรณีรวมเป็นเล่มใหญ่ เพื่อเสนอข้อค้นพบของการแก้ปัญหา โดยอาจเขียนรายงานวิจัยเชิงวิชาการ (Formal Report) คือประกอบด้วย 5 บทดังนี้ บทที่ 1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา บทที่ 2 เอกสารที่เกี่ยวข้อง บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย

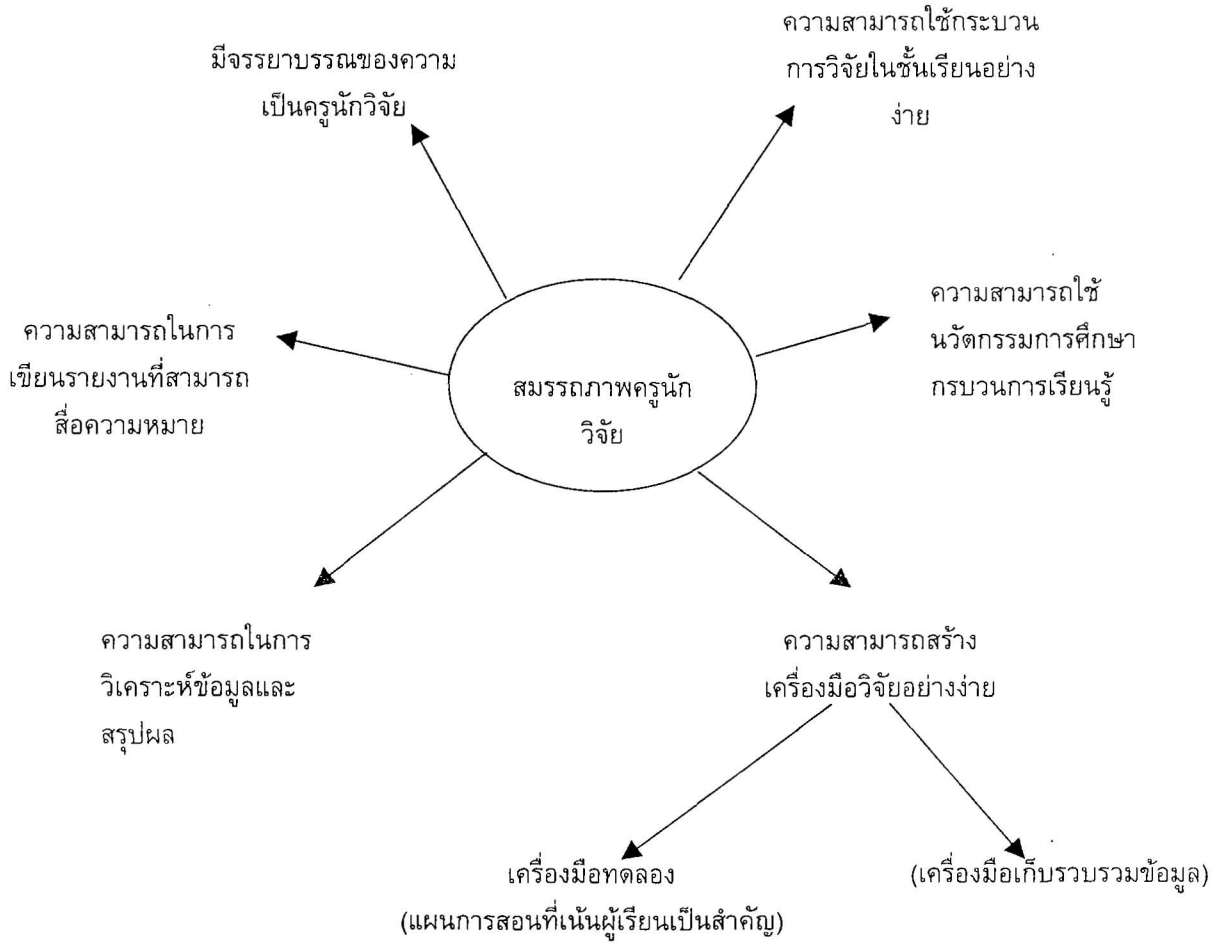
จากที่กล่าวมาในเรื่องการวางแผนการวิจัย สรุปได้ว่า เป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมที่สำคัญหลายประการได้แก่

1) การที่ครูต้องวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นในห้องเรียนเพื่อตั้งข้อสงสัย
2) การตั้งคำถามของครูวิจัย ที่มีความเฉพาะเจาะจง มีความเป็นรูปธรรม และเป็นคำถามที่วิจัยได้
3) การที่ครูต้องกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหา
4) การออกแบบการวิจัยของครู สำหรับเป็นแนวทางในการศึกษาเพื่อให้ได้คำตอบก่อนที่จะนำแผนปฏิบัติการไปปฏิบัติจริง
5) การเตรียมแผนสู่การปฏิบัติของครู

ครูที่ต้องการจะทำการวิจัยในชั้นเรียน มีรูปแบบของการวางแผนการทำงานครูจะใช้วิธีแบบใดในการนำเสนอความคิดของตนเองก็ได้ เนื่องจากการวิจัยในชั้นเรียน เน้นการวิจัยแบบไม่เป็นทางการ ตราบใดที่ครูผู้ทำการวิจัย และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่างมีความเข้าใจในกระบวนการและแผนการปฏิบัติงานตรงกัน ก็ถือว่า การนำเสนอผลรายงานการวิจัยนั้นใช้ได้

สมรรถภาพของครูวิจัย

ครูนักวิจัยผู้ทำวิจัยในชั้นเรียน จะสามารถทำวิจัยในชั้นเรียนได้มีประสิทธิภาพต้องมีสมรรถภาพครูนักวิจัยต่อไปนี้

ภาพประกอบ 6 สมรรถภาพครูนักวิจัย

กล่าวโดยสรุป การวิจัยในชั้นเรียน คือ การใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ค้นคว้าและสร้างความรู้ใหม่ และสิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ เกี่ยวกับการเรียนการสอน เพื่อเป็นแนวทางพัฒนาผู้เรียนอีกทั้งเป็นการพัฒนาตนเอง คือ ครูผู้สอน ดังนั้น ครูผู้วิจัยชั้นเรียน ก็คือ ครูผู้ใช้วิธีวิทยาศาสตร์ค้นคว้าสร้างความรู้ใหม่ เช่น กิจกรรมการสอน วิธีสอน เทคนิคการสอน และสิ่งประดิษฐ์สื่อใหม่ ๆ ที่เกี่ยวกับการเรียนการสอน เพื่อเป็นแนวทางแก้ไขปรับปรุง พัฒนาผู้เรียนให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ อีกทั้งเป็นการพัฒนาวิชาชีพของครูเองด้วย ดังนั้น กิจกรรมการวิจัยในชั้นเรียนจึงเป็นกิจกรรมที่ควบคู่ไปกับกิจกรรมการเรียนการสอนกระบวนการเรียนรู้ และกระบวนการทำงานของครู ครูจึงต้องทำวิจัยในชั้นเรียนขึ้นอย่างสม่ำเสมอ

ด้วยความเข้าใจคลาดเคลื่อนเกี่ยวกับรูปแบบการทำวิจัยของครู จึงทำให้การพัฒนาครูด้านการวิจัยที่ผ่านมาในประเทศไทยซึ่งใช้วิธีอบรมครู หรือการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ ด้านการวิจัยในชั้นเรียนไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตการปฏิบัติจริงของครู หลักสูตรการวิจัยสำหรับครูเน้นการให้ความรู้ด้านการวิจัยเชิงวิชาการ ผู้ที่เป็นวิทยากรฝึกอบรมก็จะเป็นกลุ่มอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาหรือนักวิชาการที่สำเร็จการศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา การพัฒนาครูด้านการวิจัยจะบรรจุสาระ

ความรู้ที่เป็นกระบวนการวิจัยแบบเป็นทางการ ซึ่งเป็นการวิจัยที่นักวิชาการในการทำวิจัยของตน อันมีเป้าหมายหลักเพื่อพัฒนาองค์ความรู้ในศาสตร์ของตนเอง การวิจัยแบบนี้มีหลักการวิจัยอย่างเคร่งครัด เพื่อให้ได้คำตอบเพื่อตอบคำถามวิจัยได้อย่างหนักแน่น โดยในนี้ครูจึงใช้การวิจัยอย่างเป็นทางการ มาทำวิจัยในปัญหาของตนเองจึงมีปัญหาหลายประการ ทำให้การวิจัยของครูไม่พัฒนาและก้าวหน้าเท่าที่ควร ด้วยเหตุผลหลายประการดังต่อไปนี้

1. ความรู้ของครูที่ได้จากการอบรม ไม่เพียงพอที่จะทำให้ครูสามารถทำวิจัยแบบเป็นทางการได้โดยลำพัง ส่งผลให้ครูทำวิจัยไม่เสร็จ และเกิดการท้อถอยในการทำวิจัย และท้ายที่สุดก็เกิดทัศนคติทางลบต่อการทำวิจัย

2. การทำวิจัยเป็นทางการ จำเป็นต้องอาศัยกระบวนการปริทัศน์เอกสาร หรือการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องอย่างมาก เพื่อให้กรอบความคิดของการวิจัยหนักแน่น และการออกแบบการวิจัยสมเหตุสมผล แต่ด้วยข้อจำกัดด้านเวลา อันเนื่องมาจากงานประจำวันของครู จึงไม่เปิดโอกาสให้ครูมีเวลาในการศึกษาเอกสารได้อย่างเต็มที่ สภาพที่เกิดขึ้น คือ เกิดการจ้างวานหรือมอบหมายให้ผู้อื่นทำการศึกษาค้นคว้าในส่วนนี้แทนครู ซึ่งส่งผลอย่างรุนแรงหลายประการ อาทิเช่น ครูไม่เกิดการเรียนรู้จากการศึกษาด้วยตนเอง สิ่งที่ครูได้มาไม่ได้นำมาใช้ปฏิบัติจริง แต่เป็นการทำเพื่อให้ครบถ้วนตามรูปแบบของกรวิจัยแบบเป็นทางการที่ต้องมี ครูได้ชื่อว่าเป็นผู้วิจัย แต่กลับไม่ได้มีการลงมือปฏิบัติตามบทบาทที่ครูพึงกระทำ

3. เป็นผลกระทบสืบเนื่องมาจากความยากลำบากของกระบวนการวิจัย ทำให้ครูที่ทำวิจัยเสร็จ จะยุติการทำวิจัยโดยมีผลงานเพียงแค่เรื่องเดียว ไม่ได้เกิดแรงจูงใจอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นการวิจัยของครูจึงเป็นการวิจัยเฉพาะกิจ ทำเพื่อหวังสร้างผลงานทางวิชาการเพื่อการเลื่อนขั้นหรือเลื่อนตำแหน่ง โดยนัยนี้งานวิจัยของครูก็ไม่ได้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาการเรียนการสอนตามที่ควรจะเป็น

4. ปัญหาวิจัยที่ครูกำหนดขึ้นเพื่อใช้ในการศึกษา เป็นปัญหาที่ครูพยายามเรียนแบบการวิจัยของนักวิชาการ มิใช่ปัญหาวิจัยที่เกิดจากสภาพปัญหาในห้องเรียนของตนเอง งานวิจัยของครูจึงให้คำตอบที่ไม่สามารถนำไปใช้ในการปรับปรุงแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นของครูผู้นั้น

5. งานวิจัยของครูที่ผ่านมาใช้เวลาในการดำเนินงานนานมาก สิ่งที่ครูค้นพบไม่สามารถนำไปใช้ได้ทันเหตุการณ์ เนื่องจากการเรียนการสอนที่เป็นปัญหาได้ลุล่วงผ่านมาแล้ว หรือนักเรียนที่มีปัญหาต้องการแก้ไขไม่ได้อยู่ในชั้นเรียนนั้นแล้ว

6. การทำวิจัยเป็นเรื่องที่ต้องรับการฝึกฝน จะเรียนรู้จากผู้รู้หรือผู้เชี่ยวชาญ แต่หลักสูตรการฝึกอบรมเรื่องการวิจัยส่วนใหญ่ เป็นหลักสูตรแบบเร่งรัด สาระในหลักสูตรเกี่ยวข้องกับหลักการของการทำวิจัย การเรียนรู้ศัพท์เทคนิคและกระบวนการต่าง ๆ ที่ใช้ในการวิจัย ซึ่งเป็นเรื่องที่ครูไม่คุ้นเคย เป็นเรื่องที่เข้าใจยาก และต้องอาศัยการฝึกปฏิบัติภายใต้พี่เลี้ยงที่เข้าใจในวิธีการวิจัยอย่างสม่ำเสมอ แต่ในสภาพจริงหลังจากการฝึกอบรม ครูที่ทำวิจัยไม่ได้มีพี่เลี้ยงในการทำวิจัย ไม่มีประสบการณ์และความชำนาญในการทำวิจัยอย่างแท้จริง ทำให้รายงานการวิจัยของครูมี

ความบกพร่องมากในเกือบทุกขั้นตอนของการวิจัย ทั้งการกำหนดกรอบความคิดของการวิจัย การเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การเขียนรายงานวิจัย เป็นต้น

สภาพปัญหาที่กล่าวข้างต้น จึงทำให้การทำวิจัยของครูไม่พัฒนาเท่าที่ควร ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาวิชาชีพครู เนื่องจากครูเกี่ยวข้องกับการพัฒนาการจัดการเรียนการสอน หน้าที่ของครูนอกจากการสอนแล้ว ยังต้องคิดค้นหาแนวทางใหม่ ๆ ที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามศักยภาพของตน และนำผลที่ได้จากการสืบค้นแนวทางเหล่านั้น ๆ มาประยุกต์ใช้และปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อ ๆ ไป การทำวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนจึงจำเป็นสำหรับการประกอบอาชีพครู ครูส่วนใหญ่ยังมีความรู้เรื่องการวิจัยในชั้นเรียนไม่เพียงพอ ประกอบกับภาระหน้าที่การสอนของครูที่ต้องสอน 18 – 24 คาบ หรือบางคนสอนถึง 3 – 5 รายวิชา เนื่องจากปัญหาอัตรากำลังครูผู้สอนของครูในเขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี เขต 3 จำนวนบุคคลากรไม่เพียงพอบางส่วนยังขาดบุคคลากรที่มีความรู้ความสามารถตรงกับวิชาเฉพาะหรือวิชาเอกที่ต้องการ จากปัญหาอุปสรรคดังกล่าวจึงพบว่าสิ่งที่เป็นปัญหาของครู คือ การคิดหาวิธีการแก้ไขปัญหา การกำหนดสิ่งทดลองเพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอน หลายครั้งที่ครูกำหนดปัญหาวิจัย แต่หาวิธีแก้ไขไม่ได้ เมื่อเป็นเช่นนี้ครูก็ไม่สามารถทำวิจัยได้ เนื่องจากไม่สามารถหา “อะไร” ไปทดลองใช้ได้ ดังนั้นมีบ่อยครั้งที่พบว่า “ทำไมนักเรียนจึงมีข้อบกพร่องด้านการอ่าน” “ทำไมนักเรียนจึงเขียนสะกดคำไม่ได้” การตั้งคำถามแบบนี้ทำให้ได้คำตอบเกี่ยวกับสาเหตุของปัญหา ซึ่งครูสามารถวิเคราะห์ได้จากพฤติกรรมการเรียนของนักเรียน และพฤติกรรมการสอนของครู คำถามวิจัยแบบนี้มีประโยชน์ระดับหนึ่ง แต่จะไม่สามารถแก้ปัญหาได้เลย หากครูไม่ตั้งคำถามวิจัยต่อไปว่า “วิธีแก้ปัญหานักเรียนมีข้อบกพร่องด้านการอ่านคืออะไร” “ผลที่เกิดกับนักเรียนจากการใช้วิธีดังกล่าวคืออะไร” ทุกวันนี้ครูตื่นตัวพัฒนาตนเอง และครูรู้สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในห้องเรียน แต่ครูไม่ทราบว่าจะใช้วิธีการแก้ไขปัญหาอย่างไร ทำให้ครูไม่ทราบว่าจะวิจัยเรื่องอะไร หัวข้อวิจัยของครูจึงเป็นหัวข้อวิจัยที่เน้นการสำรวจปัญหาแล้วไม่สามารถดำเนินการหาวิธีแก้ปัญหา ปัญหาในห้องเรียนหลายปัญหาจึงยังแก้ไขไม่ได้

สาเหตุเช่นนี้เนื่องจากความรู้เกี่ยวกับการเรียนการสอนตามแนวปฏิรูปมีจำกัด และครูยังไม่กล้าที่จะคิดนวัตกรรมใหม่มาใช้ในห้องเรียน หรือหากใช้ก็อธิบายไม่ได้ว่ามีเหตุผลอะไรในการนำแนวคิดนั้นมาใช้ จึงทำให้การทำวิจัยของครูไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควร

นอกจากนี้ความต้องการของบุคคลและสังคม คือ การได้รับการศึกษาที่ดีมีคุณภาพ ได้มาตรฐานอย่างเท่าเทียมกัน ในหมวด 6 ตาม พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งกำหนดไว้ เรื่องมาตรฐานการประกันคุณภาพมาตรฐานการศึกษา ประกอบด้วยระบบการประกันคุณภาพภายในและระบบการประกันคุณภาพภายนอก โดยหน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษา จัดให้มีคุณภาพภายในและให้ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการการบริหารการศึกษา โดยการจัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด ดังนั้นครูจะต้องมีส่วนร่วมในการจัดมาตรฐานการศึกษาตั้งแต่วางแผนการดำเนินงาน ตรวจสอบผลการดำเนินงานตามภาระรับผิดชอบ อย่างเป็นระบบ

และมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณภาพมาตรฐานที่กำหนดไว้ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2543 : 21 –22)

2.8 การประกันคุณภาพการศึกษา

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ 2542 มาตรา 48 เรื่องมาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษาได้กำหนดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษา 2 ระบบ คือ ระบบการประกันคุณภาพภายใน และระบบประกันคุณภาพภายนอก สำหรับการประกันคุณภาพภายในให้หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา และให้ถือว่าการประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยมีการจัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเปิดเผยต่อสาธารณชนเพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา และเพื่อรองรับการประกันคุณภาพภายนอก

ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษา

การประกันคุณภาพการศึกษา (Quality Assurance) กับการควบคุมคุณภาพ (Quality Control) สองคำนี้มักใช้แทนกันอยู่เสมอ ความแตกต่างในสองคำนี้อยู่ที่การสื่อความหมายถึง วิธีการในเรื่องคุณภาพ การควบคุมคุณภาพมีแนวความคิดอยู่บนพื้นฐานของ “การแก้ไข” ขณะที่การประกันคุณภาพมีแนวคิดอยู่บนพื้นฐาน “การป้องกัน” ในด้านการให้คำนิยามของคำ “คุณภาพ” การควบคุมคุณภาพให้ความหมายว่าเป็นเรื่องของความดี ความงาม แต่การประกันคุณภาพ ให้ความหมายในแง่มุมของการบรรลุความต้องการที่แท้จริงของลูกค้า (นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน สังคม) และสอดคล้องกับวิถีชีวิต การประกันคุณภาพจึงเป็นวัฒนธรรมใหม่ที่เปลี่ยนมิติ จากการเป็นผู้มีอำนาจกำหนดคุณภาพ และควบคุมคุณภาพเป็นการสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกัน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2541 : 2)

กษมา วรวรรณ ณ อยุธยา (2541 : 16) กล่าวว่าการประกันคุณภาพ หมายถึง ระบบประกันคุณภาพที่เกิดขึ้นในงานประถมศึกษา เพื่อให้มั่นใจว่าการจัดการศึกษาจะบรรลุจุดหมายสำคัญ คือ เด็กได้รับการพัฒนาที่สมดุลทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจและสติปัญญา อย่างน้อยในระดับพื้นฐานที่เด็กไทยทุกคนพึงได้รับและมีโอกาสพัฒนาไปจนเต็มตามศักยภาพของแต่ละคน

วิริยะ บุญยะนิวาสน์ (2541 : 1) กล่าวว่าการประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง ระบบที่สร้างความมั่นใจ พึงพอใจ ประทับใจต่อสังคม ผู้ปกครอง ลูกค้า ว่าโรงเรียนสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ ผู้จบการศึกษามีคุณภาพตามที่กำหนดไว้

จากความหมายดังกล่าว พอสรุปได้ว่า การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง ระบบที่สร้างความมั่นใจในการปฏิบัติการทั้งหลายของครูที่สถาบันการศึกษาให้กับผู้เรียน ได้รับการพัฒนา

ที่สมดุลทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา ตามศักยภาพของแต่ละบุคคลอย่างมีคุณภาพ ตามที่กำหนดไว้

วัตถุประสงค์ของการประกันคุณภาพ

กรมสามัญศึกษา ได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการประกันคุณภาพการศึกษาไว้ ดังนี้ (ทรงศรี ตุ่นทอง. 2542 : 1-16)

1. ช่วยให้โรงเรียนพัฒนาการจัดการศึกษา
2. ช่วยสร้างความมั่นใจแก่สังคมภายในและภายนอกประเทศ
3. ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อนักเรียน ผู้ปกครอง ผู้จ้างงาน สถานบันอุดมศึกษาและโรงเรียน
4. เกิดความชัดเจนและโปร่งใสเกี่ยวกับการจัดการศึกษา
5. เกิดความรับผิดชอบ (Accountability)

จากที่กล่าวมา สรุปได้ว่า การประกันคุณภาพการศึกษาเป็นกระบวนการที่สถานศึกษากำหนดขึ้น เป็นแนวในการปฏิบัติของครูเพื่อให้มั่นใจว่าถ้าทำตาม กระบวนการที่กำหนดไว้แล้ว การศึกษาจะมีคุณภาพ เป็นที่พึงพอใจของผู้รับบริการ

มาตรฐานและการประกันคุณภาพตาม พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้ให้ความสำคัญในเรื่องการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา เพราะได้กำหนดสาระบัญญัติเรื่องนี้ไว้หมวดหนึ่งโดยเฉพาะ คือ ในหมวดที่ 6 ว่าด้วยมาตรฐานและการประเมินคุณภาพการศึกษา เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องได้ตระหนักและดำเนินการในเรื่องนี้ได้ครบถ้วนถูกต้อง สาระบัญญัติในกฎหมายฉบับนี้ ปรากฏไว้ในมาตรา 47 ถึงมาตรา 51 แต่ละมาตรา แสดงให้เห็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติของสถานศึกษา ได้ดังนี้

มาตรา 47 ให้มีระบบการประกันคุณภาพ การศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ ประกอบด้วยระบบการประกันคุณภาพภายใน และระบบการประกันคุณภาพภายนอก

มาตรานี้ กล่าวถึงความสำคัญของระบบการประกันคุณภาพที่จะนำมาใช้เพื่อพัฒนาคุณภาพ และมาตรฐานของสถานศึกษา ระบบการประกันคุณภาพมี 2 ลักษณะ คือ การประกันคุณภาพภายใน และการประกันคุณภาพภายนอก ซึ่งรายละเอียดในเรื่องของระบบหลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษา ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

สถานศึกษาต้องตระหนักและทำความเข้าใจเป็นเบื้องต้น เกี่ยวกับประเด็นที่กล่าวถึง การประกันคุณภาพ กับ การพัฒนาคุณภาพการศึกษา ซึ่งทั้งสองสิ่งเป็นเหตุเป็นผลซึ่งกันและกัน กล่าวคือ ถ้าสถานศึกษามุ่งที่จะพัฒนา ก็ต้องจัดให้เป็นการประกันคุณภาพ หรือจะกล่าวอีกนัยหนึ่ง สถานศึกษาที่สนับสนุนและดำเนินการภายใน เรื่องการประกันคุณภาพ ก็เพื่อหวังผลในเชิงพัฒนาเป็นสำคัญ การประกันคุณภาพจึงไม่ใช่เรื่องที่หวังจะให้ได้ประกาศนียบัตรหรือหนังสือรับรอง

หรือให้ต้นสังกัดยอมรับ ฯลฯ โดยที่คุณภาพไม่ปรากฏในสถานศึกษา หรือผลผลิตไม่เป็นที่พอใจของผู้รับบริการ บุคลากรที่เกี่ยวข้องในสถานศึกษาจึงต้องมองความสัมพันธ์ ระหว่างการประกันคุณภาพ กับการพัฒนาสถานศึกษาให้ถูกต้อง เพื่อจะได้เห็นคุณค่าของการประกันคุณภาพและดำเนินการอย่างจริงจังให้เกิดผลต่อการพัฒนามากกว่าการนำหลักฐานมาแสดงว่าได้รับการประกันคุณภาพแล้ว

การประกันคุณภาพตามนิยามในพระราชบัญญัติ เป็นเรื่องของการประเมินผลและการติดตามตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานของสถานศึกษา ในเรื่องการประเมินผลเข้ามาเกี่ยวข้องกับการประกันคุณภาพของสถานศึกษา จึงทำให้เข้าใจว่าต่อไปนี้ คงจะมีหน่วยประเมินมาจับผิด หรือลงโทษสถานศึกษา ซึ่งก็เป็นเรื่องที่สร้างความเข้าใจไม่ถูกต้องเช่นเดียวกัน การประเมินตามเจตนาในพระราชบัญญัตินี้ ก็เพื่อต้องการให้สถานศึกษาทราบตัวเองมากยิ่งขึ้นว่า เด่น ด้อย ในเรื่องไหน เพียงใด จะได้นำผลจากการประเมินมาปรับปรุงแก้ไข ให้สามารถจัดการศึกษาให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไป

มาตรา 48 ให้หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษา จัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา และได้ถือว่าการประกันคุณภาพภายใน เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาที่ต้องดำเนินการ อย่างต่อเนื่องโดยมีการจัดทำรายงานประจำปี เสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัดหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเปิดเผยต่อสาธารณชนเพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา และเพื่อรองรับการประกันภายนอก

การประกันคุณภาพภายในเป็นเรื่องของสถานศึกษา และหน่วยงานต้นสังกัด

การดำเนินงานของสถานศึกษา ตามแนวทางที่กำหนดในมาตรฐานนี้ อาจแยกกล่าวเป็นข้อ ๆ ได้ดังนี้

1. ต้องจัดให้เป็นระบบการประกันคุณภาพ
2. ต้องดำเนินการต่อเนื่องเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารปกติ
3. ต้องจัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเปิดเผยต่อสาธารณชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาและการเตรียมรับการประเมินภายนอก

การประเมินคุณภาพภายในเป็นเรื่องที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษามากที่สุด ถ้าสถานศึกษาดำเนินการได้ครบถ้วนและถูกต้องตามแนวทางดังกล่าว สถานศึกษาก็จะอยู่ในสภาพที่ได้พัฒนา และปรับปรุงอยู่อย่างต่อเนื่อง และการดำเนินการเรื่องอื่น ๆ เกี่ยวข้องในหมวดที่ว่าด้วยมาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษาก็จะเป็นไปโดยราบรื่นไม่ก่อให้เกิดปัญหาอุปสรรคแต่อย่างใด

มาตรา 49 ให้มีสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา มีฐานะเป็นองค์การมหาชนทำหน้าที่พัฒนาเกณฑ์ วิธีการประเมินคุณภาพภายนอก และทำการประเมินผลการจัดการศึกษา เพื่อให้มีการตรวจสอบคุณภาพของสถานศึกษา โดยคำนึงถึง

ความมุ่งหมายและหลักการและแนวการจัดการศึกษาในแต่ละระดับตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้

ให้มีการประเมินคุณภาพภายนอกสถานศึกษาทุกแห่ง อย่างน้อยหนึ่งครั้งในทุกห้าปี นับตั้งแต่การประเมินครั้งสุดท้าย และเสนอผลการประเมินต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสาธารณชน

การประเมินคุณภาพสถานศึกษาจากองค์กรภายนอก จะดำเนินการโดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาซึ่งเป็นองค์การมหาชน สำนักงานนี้มีหน้าที่พัฒนาเกณฑ์ วิธีการปฏิบัติ และดำเนินการให้มีการตรวจสอบคุณภาพของสถานศึกษา ซึ่งสถานศึกษาทุกแห่งจะต้องได้รับการประเมินอย่างน้อยหนึ่งครั้งในทุกห้าปี (เกณฑ์กำหนดเวลาการประเมินในรอบแรกตามที่กำหนดในบทเฉพาะกาล มาตรา 27 ให้มีการประเมินภายนอกครั้งแรกภายใน 6 ปี นับตั้งแต่ พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มีผลบังคับใช้)

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา จะต้องจัดทำรายงานผลการประเมินสถานศึกษา เสนอหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะสถานศึกษาที่ถูกประเมิน และต้นสังกัดของสถานศึกษาที่ถูกประเมิน รวมทั้งจะต้องเปิดเผยรายงานให้สาธารณชนทราบด้วย รายงานการประเมินนี้ต้องเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการปรับปรุงพัฒนาสถานศึกษา กล่าวคือ สถานศึกษาจะได้ทราบข้อมูลว่าตัวเอง เด่น ด้อย ในเรื่องไหน ควรปรับปรุงอย่างไร ต้นสังกัดได้ทราบว่าสถานศึกษาในความรับผิดชอบอยู่ในสภาพเช่นไร ต้องส่งเสริมสนับสนุนในเรื่องอะไรบ้าง อย่างไร สาธารณชนโดยเฉพาะผู้ปกครองนักเรียนจะได้ทราบการดำเนินงานของโรงเรียน หากมีสิ่งใดที่พวกเขาจะช่วยเหลือสนับสนุนได้ ก็จะได้ช่วยเหลือ และในขณะเดียวกันจะได้ติดตามการปรับปรุงแก้ไขสิ่งที่โรงเรียนได้รับคำแนะนำให้ปรับปรุงแก้ไขด้วยอีกทางหนึ่ง

มาตรา 50 ให้สถานศึกษาให้ความร่วมมือในการจัดเตรียมเอกสาร หลักฐานต่าง ๆ ที่มีข้อมูลเกี่ยวข้องกับสถานศึกษา ตลอดจนบุคลากร คณะกรรมการสถานศึกษารวมทั้งผู้ปกครอง และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติภารกิจของสถานศึกษาให้ข้อมูลเพิ่มเติมในส่วนที่พิจารณาเห็นว่าเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติภารกิจของสถานศึกษา ตามคำร้องขอของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา หรือบุคคลหรือหน่วยงานภายนอก ที่สำนักงานดังกล่าวรับรองที่ทำการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษานั้น

สาระในมาตรานี้เป็นบทบังคับให้สถานศึกษา สนับสนุนการดำเนินงาน ของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา เกี่ยวกับการประเมินคุณภาพภายนอกตามที่กำหนดในมาตรา 49 สถานศึกษาจะปฏิเสธการปฏิบัติงานของผู้ทำหน้าที่ประเมินภายนอก ตามที่สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพกำหนดไม่ได้ แต่จะต้องอำนวยความสะดวกในการดำเนินงานกิจกรรมต่าง ๆ ให้ครบถ้วนตามกระบวนการประกันคุณภาพภายนอก

มาตรา 51 ในกรณีที่ผลการประเมินภายนอกของสถานศึกษาใดไม่ได้ตามมาตรฐานที่กำหนด ให้สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา จัดทำข้อ

เสนอแนะ การปรับปรุงแก้ไขต่อหน่วยงานต้นสังกัด เพื่อให้สถานศึกษาปรับปรุงแก้ไขภายในระยะเวลาที่กำหนด หากมิได้ดำเนินการดังกล่าวให้สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา รายงานต่อคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานหรือคณะกรรมการอุดมศึกษา เพื่อดำเนินการให้มีการปรับปรุงแก้ไข

การประเมินผลการดำเนินงานของสถานศึกษา โดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาในแต่ละมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาในแต่ละมาตรฐานจะมีเกณฑ์เพื่อพัฒนาว่าคุณภาพอยู่ในระดับใด หากประเมินแล้วเรื่องไหนยังไม่ผ่านเกณฑ์ ผู้ประเมินจะเสนอแนะให้สถานศึกษานั้นปรับแก้ และในบางเรื่องขืนปล่อยไว้จะเป็นอันตรายผลเสียหายต่อสถานศึกษา และบุคลากรในสถานศึกษา ก็จะกำหนดระยะเวลาให้ดำเนินการปรับแก้ไว้ด้วย เมื่อสถานศึกษาได้รับข้อเสนอแนะ ก็จะต้องรีบดำเนินการปรับแก้ทันที หากมิได้ดำเนินการ สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินมาตรฐาน และประเมินคุณภาพการศึกษา จะรายงานต้นสังกัดของสถานศึกษาในระดับสูงขึ้นไป เพื่อให้ดำเนินการในสายบังคับบัญชาต่อไป (จำรัส นองมาก. 2544 : 5 – 13)

กล่าวโดยสรุป เกี่ยวกับมาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา ที่เชื่อมโยงกับการดำเนินงานของสถานศึกษา จะเห็นว่าในมาตรา 47 เป็นการการนำในเรื่อง ระบบการประกันคุณภาพภายในและระบบการประกันคุณภาพภายนอก เพื่อมุ่งพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา มาตรา 48 กล่าวถึงการประกันคุณภาพภายใน ซึ่งเป็นเรื่องของหน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษา มาตรา 49 กล่าวถึงการประกันคุณภาพภายนอก เป็นเรื่องที่อยู่ในอำนาจหน้าที่ของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา ซึ่งเป็นองค์การมหาชน มาตรา 50 ให้อำนาจผู้ประเมินจากสำนักงานรับรองมาตรฐานต่าง ๆ จากสถานศึกษา เพื่อประโยชน์ในการประเมินภายนอก และมาตรา 51 เป็นบทบังคับสถานศึกษาให้ปรับปรุงแก้ไข ส่วนที่ยังดำเนินการไม่บรรลุตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดการดำเนินงาน เพื่อให้เป็นไปตามบทบัญญัติดังกล่าว ก็เป็นการสร้างหลักประกันในการที่สถานศึกษาจะจัดการเพื่อมุ่งพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ดังนั้นครูจะต้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา อย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพเพื่อให้ผู้เรียนมีคุณภาพมาตรฐานตามที่กำหนดไว้

มาตรฐานการศึกษาและตัวบ่งชี้

มาตรฐานการศึกษาแห่งชาติที่พัฒนาโดย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ซึ่งได้มีการระดมความคิดจากบุคคลฝ่ายต่าง ๆ จัดทำมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2543) มีทั้งหมด 27 มาตรฐาน 91 ตัวบ่งชี้ แบ่งเป็น 3 ด้าน คือ มาตราฐานด้านผู้เรียน มาตรฐานด้านกระบวนการ และมาตรฐานด้านปัจจัย โดยที่

1) มาตรฐานด้านผู้เรียน เน้นการพัฒนาด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และสังคม มุ่งให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะ 3 ประการ คือ เป็นคนดี มีความสามารถ และมีความสุข มี

12 มาตฐาน 38 ตัวบ่งชี้

2.) มาตรฐานด้านกระบวนการ เน้นในด้านกระบวนการบริหาร และกระบวนการจัดการเรียนการสอน มี 6 มาตรฐาน 29 ตัวบ่งชี้

3.) มาตรฐานด้านปัจจัย เป็นการกำหนดคุณลักษณะ หรือสภาพความพร้อมของผู้บริหาร ครู หลักสูตร อาคารสถานที่และชุมชน มี 9 มาตรฐาน 24 ตัวบ่งชี้

มาตรฐานการศึกษา เพื่อการประเมินคุณภาพภายนอก : ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน (จำรัส นองมาก. 2544 : 179 – 191)

มาตรฐานด้านผู้เรียน

มาตรฐานที่ 1

ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์

ตัวบ่งชี้

1. มีวินัย มีความรับผิดชอบ และปฏิบัติตามระเบียบและหลักธรรมเบื้องต้นของศาสนา
2. ซื่อสัตย์สุจริต (และมีจรรยาบรรณในวิชาชีพสำหรับระดับอาชีวศึกษา)
3. มีความเมตตา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และเสียสละเพื่อส่วนรวม
4. ประหยัด (ใช้สิ่งของและทรัพย์สินทั้งของตนเองและส่วนรวม อย่างประหยัดและคุ้มค่า)

มาตรฐานที่ 2

ผู้เรียนเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมและปฏิบัติตนตามระบอบประชาธิปไตย

ตัวบ่งชี้

1. เคารพและรับฟังคำแนะนำของพ่อแม่ ญาติและผู้ใหญ่
2. รักษาสิทธิเสรีภาพของตนเองและเคารพในสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น
3. มีความรู้และปฏิบัติตนตามกฎหมาย ไม่เป็นปัญหาของสังคมและอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข
4. ร่วมกิจกรรมในการพัฒนาสถานศึกษาและท้องถิ่น
5. รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

มาตรฐานที่ 3

ผู้เรียนมีจิตสำนึกที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม อนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม

ตัวบ่งชี้

1. รู้คุณค่าของสิ่งแวดล้อมและตระหนักถึงผลกระทบต่อตนเองและสังคมที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อม
2. ปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม และมีส่วนอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

3. ใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดและคุ้มค่า

มาตรฐานที่ 4

ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์และมีวิสัยทัศน์

ตัวบ่งชี้

1. สามารถจำแนกข้อมูล เปรียบเทียบและมีความคิดรวบยอด
2. สามารถประเมินค่าความน่าเชื่อถือของข้อมูล รู้จักพิจารณาข้อดี-ข้อเสีย ความถูก-ผิด ระบุสาเหตุ-ผล ค้นหาคำตอบ เลือกวิธีและมีปฏิภาณในการแก้ปัญหาและตัดสินใจได้อย่างสันติและมีความถูกต้องเหมาะสม
3. มีความคิดริเริ่ม มีจินตนาการ สามารถคาดการณ์และกำหนดเป้าหมายได้

มาตรฐานที่ 5

ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร

ตัวบ่งชี้

1. มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในกลุ่มประสบการณ์ / กลุ่มวิชา /หมวดวิชาที่สำคัญไม่ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำ (คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ สังคมศาสตร์ คอมพิวเตอร์ และวิชาเฉพาะสำหรับอาชีวศึกษา)
2. มีความสามารถในการใช้ภาษาสื่อสาร

มาตรฐานที่ 6

ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองและรักการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

ตัวบ่งชี้

1. มีความกระตือรือร้น สนใจการเรียนรู้จากแหล่งต่าง ๆ รู้จักตั้งคำถามเพื่อหาเหตุ-ผล
2. รักการอ่าน สามารถใช้ห้องสมุด แหล่งความรู้และสื่อต่าง ๆ ทั้งในและนอกสถานศึกษา
3. สามารถสรุปประเด็นจากการเรียนรู้และประสบการณ์ได้อย่างถูกต้องด้วยตัวเอง

มาตรฐานที่ 7

ผู้เรียนเห็นคุณค่าและภูมิใจในภูมิปัญญาไทย ศิลปะ และวัฒนธรรมที่ดีงามของไทย

ตัวบ่งชี้

1. รู้จักท้องถิ่น รักและร่วมพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง
2. มีความรู้ ความเข้าใจภูมิปัญญาไทย โดยเฉพาะภูมิปัญญาของท้องถิ่น และนำมาใช้ได้

3. ชื่นชมและสืบสานศิลปะ วัฒนธรรมและประเพณีที่ดีงามของท้องถิ่นและของไทย

มาตรฐานที่ 8

ผู้เรียนรู้จักตนเอง พึ่งตนเองได้ มีบุคลิกภาพที่ดี

ตัวบ่งชี้

1. รู้ถึงความถนัด ความสามารถ ความสนใจ ข้อดี ข้อด้อยของตนเอง และพยายามปรับปรุงตนเอง
2. เป็นตัวของตัวเอง มีความมั่นใจ กล้าแสดงออกอย่างเหมาะสมและให้เกียรติผู้อื่น
3. รู้กาละเทศะในการใช้คำพูด กิริยามารยาทและการแต่งกาย
4. สามารถกำหนดเป้าหมาย แนวทางตัดสินใจ และแก้ปัญหาของตนเองได้ (เฉพาะระดับมัธยมและอาชีวศึกษา)

มาตรฐานที่ 9

ผู้เรียนมีทักษะในการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต

ตัวบ่งชี้

1. สามารถทำงานตามลำดับขั้นตอนและผลงานประสิทธิภาพ
2. ขยัน อดทน ละเอียดรอบคอบในการทำงาน พัฒนางาน สามารถทำงานอย่างมีความสุข และภูมิใจในผลงานของตนเอง
3. สามารถทำงานเป็นทีม (ช่วยเหลือผู้อื่น ไม่เอาเปรียบให้ความร่วมมือ ยอมรับฟังความคิดเห็นและความสามารถของผู้อื่น ร่วมรับผิดชอบผลงานของกลุ่ม)
4. มีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต

มาตรฐานที่ 10

ผู้เรียนมีสุขนิสัย สุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่ดี

ตัวบ่งชี้

1. มีน้ำหนัก มีส่วนสูงตามเกณฑ์มาตรฐาน
2. มีสมรรถภาพทางกายตามเกณฑ์มาตรฐาน
3. ร่าเริงแจ่มใส มีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดีกับครู เพื่อน และบุคคลทั่วไป
4. รู้จักดูแลสุขภาพและป้องกันตัวเองไม่ให้เกิดอุบัติภัย

มาตรฐานที่ 11

ผู้เรียนปลอดจากสิ่งเสพย์ติดให้โทษและสิ่งมอมเมา

ตัวบ่งชี้

1. มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับโทษของสิ่งเสพย์ติดและสิ่งมอมเมา

2. ไม่เสพสิ่งเสพย์ติดและปลอดจากสิ่งมอมเมา และไม่แสวงหาผลประโยชน์

มาตรฐานที่ 12

ผู้เรียนมีสุนทรียภาพและลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรี และกีฬา

ตัวบ่งชี้

1. มีความชื่นชมและร่วมกิจกรรมด้านศิลปะ ดนตรีและกีฬา

มาตรฐานด้านกระบวนการ

มาตรฐานที่ 13

สถานศึกษามีการจัดองค์กรโครงสร้างและการบริหารงานอย่างเป็นระบบ ครบวงจร ให้บรรลุเป้าหมายการศึกษา

ตัวบ่งชี้

1. มีการจัดองค์กร / โครงสร้างการบริหารชัดเจน
2. มีปรัชญา แผนพัฒนา / ธรรมนูญสถานศึกษา แผนการดำเนินงานของสถานศึกษา และตัวชี้วัดความสำเร็จ
3. มีการปฏิบัติตามแผน
4. มีการนิเทศ ติดตาม ประเมินผล เปรียบเทียบกับเป้าหมายอย่างต่อเนื่อง
5. มีระบบข้อมูลสารสนเทศครบถ้วน ถูกต้อง ตรงกับความต้องการและทันต่อการใช้งาน
6. มีการบันทึกและรายงานผลการประเมินผล
7. มีการนำข้อมูลและผลการประเมินไปใช้ในการตัดสินใจและปรับปรุงงาน

มาตรฐานที่ 14

สถานศึกษาส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาการศึกษา

ตัวบ่งชี้

1. ผู้บริหารและครูสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อชุมชนในการร่วมกันจัดการศึกษา
2. มีการจัดประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความเข้าใจให้บุคลากรในสถานศึกษาและชุมชนเห็นความสำคัญในการจัดการศึกษาร่วมกัน
3. มีการประชาสัมพันธ์กิจกรรมของสถานศึกษาต่อชุมชนอย่างสม่ำเสมอ
4. ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาการศึกษา

มาตรฐานที่ 15

สถานศึกษามีการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ส่งเสริมสุขภาพอนามัยและความปลอดภัยของผู้เรียน

ตัวบ่งชี้

1. จัดสภาพแวดล้อมที่สะอาด เป็นระเบียบ ปลอดภัย

2. จัดป้องกันให้สถานศึกษาปลอดสารพิษ สิ่งเสพย์ติด อาชญากรรม และอบายมุข
3. จัดระบบสาธารณูปโภคที่ดี
4. จัดอำนวยความสะดวกให้ครู และบุคลากรอย่างเพียงพอและจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้

มาตรฐานที่ 16

สถานศึกษาส่งเสริมและพัฒนาบุคลากร / ครู ตามความจำเป็นและเหมาะสม อย่างสม่ำเสมอ

ตัวบ่งชี้

1. จัดครูเข้าสอนตรงตามสาขาวิชา หรือความถนัด หรือความรู้ความสามารถ
2. ครูได้รับการพัฒนาเกี่ยวกับเรื่องที่ใช้สอนหรือปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่องและสอดคล้องกับสภาพการเปลี่ยนแปลง
3. ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม

มาตรฐานที่ 17

สถานศึกษามีการจัดการเรียนการสอนสอดคล้องกับหลักสูตร ความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น

ตัวบ่งชี้

1. มีการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม
2. มีการจัดแนวการเรียนการสอนให้อดคล้องกับหลักสูตร ความต้องการของผู้เรียน / ท้องถิ่นและการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคม ให้สามารถเชื่อมโยง แก้ปัญหาท้องถิ่นได้และนำไปปฏิบัติได้จริง

มาตรฐานที่ 18

สถานศึกษาจัดกิจกรรมและการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

ตัวบ่งชี้

1. มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างหลากหลายเหมาะสมกับธรรมชาติของผู้เรียน
2. มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่กระตุ้นให้ผู้เรียน รู้จักคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์และคิดสร้างสรรค์
3. มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่กระตุ้นให้ผู้เรียน รู้จักศึกษาหาความรู้แสวงหาคำตอบและสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง

4. มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเทคโนโลยีและสื่อที่เหมาะสม มาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน
5. มีการจัดกิจกรรมเพื่อฝึกและส่งเสริมคุณธรรม และจริยธรรมของผู้เรียน
6. มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาสุนทรียภาพอย่างครบถ้วนทั้งด้านดนตรี ศิลปะและกีฬา
7. ส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตย การทำงานร่วมกับผู้อื่น และความรับผิดชอบต่อกลุ่มร่วมกัน
8. มีการประเมินพัฒนาการของผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลายและต่อเนื่อง
9. มีการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนรักสถานศึกษาของตน และมีความกระตือรือร้นในการไปเรียน

มาตรฐานด้านปัจจัย

มาตรฐานที่ 21

ครูมีวิญญาณความเป็นครู มีคุณธรรม จริยธรรม

ตัวบ่งชี้

1. ครูมีความเอื้ออาทร เข้าใจและเอาใจใส่ผู้เรียนทุกคนอย่างสม่ำเสมอและเท่าเทียมกัน
2. ครูมีมนุษย์สัมพันธ์ ควบคุมอารมณ์ได้ และรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
3. ครูมีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์ ตรงต่อเวลา อุทิศตนให้กับการพัฒนาผู้เรียน
4. ครูวางตนเหมาะสม เป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องความประพฤติ บุคลิกภาพ
5. ครูมีทัศนคติที่ดีต่ออาชีพ

มาตรฐานที่ 22

ครูมีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ และเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

ตัวบ่งชี้

1. ครูรู้เป้าหมายของหลักสูตรและเป้าหมายการจัดการศึกษา
2. ครูมีความรู้ความสามารถในการพัฒนาหลักสูตรจัดทำแผนและกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
3. ครูมีความสามารถในการประเมินผลการเรียนการสอน และการนำผลการประเมินมาใช้พัฒนาคุณภาพ

มาตรฐานที่ 23

ครูมีความสามารถในการแสวงหาความรู้ คิดวิเคราะห์ และสร้างองค์ความรู้ เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน

ตัวบ่งชี้

1. ครูมีนิสัยรักการแสวงหาความรู้และข่าวสารข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ เพื่อนำมาพัฒนาการเรียนการสอน
2. ครูมีความสามารถในการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนการสอน
3. ครูมีความสามารถในการวิเคราะห์ปัญหาและแก้ไขสถานการณ์ได้

มาตรฐานที่ 24

ครูมีคุณวุฒิ / ความรู้ ความสามารถตรงกับงานที่รับผิดชอบและมีครูเพียงพอ

ตัวบ่งชี้

1. ครูมีความถนัด / ความเชี่ยวชาญตรงกับงานที่ปฏิบัติ
2. มีจำนวนครูตามเกณฑ์

มาตรฐานที่ 25

สถานศึกษามีหลักสูตรที่เหมาะสมกับผู้เรียนและท้องถิ่น มีสื่อการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการเรียนรู้

ตัวบ่งชี้

1. มีหลักสูตรและเนื้อหาสาระของหลักสูตรที่เหมาะสมสอดคล้องกับเป้าหมายการศึกษาและความต้องการของท้องถิ่น
2. มีสื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสมและเอื้อต่อการเรียนรู้

กล่าวโดยสรุป มาตรฐานการศึกษา ที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ ซึ่งมีสาระสอดคล้องกับความมุ่งหมาย และหลักการ รวมทั้งแนวการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มีทั้งหมด 27 มาตรฐาน 91 ตัวบ่งชี้ แบ่งเป็น 3 ด้าน คือ มาตรฐานด้านผู้เรียน มาตรฐานด้านกระบวนการ และมาตรฐานด้านปัจจัย

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติได้เสนอร่างมาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินภายนอก ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานต่อคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ และต่อคณะรัฐมนตรี เพื่อพิจารณาอนุมัติให้เป็นไปตามระเบียบ และขั้นตอน จนในที่สุดคณะรัฐมนตรีก็เห็นชอบในหลักการเกี่ยวกับร่างมาตรฐานการศึกษาทั้ง 27 มาตรฐาน แต่ในการประเมินคุณภาพภายนอกในรอบแรก (หลังจากได้ประสานงานกับกระทรวงศึกษาธิการ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องแล้ว) ตกลงให้ใช้ 14 มาตรฐาน (จำรัส นองมาก. 2544 : 18 – 20)

มาตรฐานด้านผู้เรียน (7 มาตรฐาน)

มาตรฐานที่ 1 ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์

มาตรฐานที่ 4 ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ คิดไตร่ตรอง และมีวิสัยทัศน์

มาตรฐานที่ 5 ผู้เรียนมีความรู้ และมีทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร

มาตรฐานที่ 6 ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้และ

พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

มาตรฐานที่ 9 ผู้เรียนมีทักษะในการทำงานรักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต

มาตรฐานที่ 10 ผู้เรียนมีสุขนิสัย สุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี

มาตรฐานที่ 12 ผู้เรียนมีสุนทรียภาพและลักษณะนิสัยด้านศิลปะดนตรีและกีฬา

มาตรฐานด้านกระบวนการ (3 มาตรฐาน)

มาตรฐานที่ 13 สถานศึกษามีการจัดองค์กร / โครงสร้างและการบริหารอย่างเป็นระบบครบวงจร ให้บรรลุเป้าหมายการศึกษา

มาตรฐานที่ 14 สถานศึกษาส่งเสริมความสัมพันธ์ และความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาการศึกษา

มาตรฐานที่ 18 สถานศึกษามีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

มาตรฐานด้านปัจจัย (4 มาตรฐาน)

มาตรฐานที่ 20 ผู้บริหารมีภาวะผู้นำ และมีความสามารถในการบริหารจัดการ

มาตรฐานที่ 22 ครูมีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

มาตรฐานที่ 24 ครูมีคุณวุฒิ ความรู้ ความสามารถตรงกับงานที่รับผิดชอบ และมีครูเพียงพอ

มาตรฐานที่ 25 สถานศึกษามีหลักสูตรที่เหมาะสมกับผู้เรียนและท้องถิ่น มีสื่อการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการเรียนรู้

จากมาตรฐานคุณภาพการศึกษาในระดับขั้นพื้นฐาน ที่คณะรัฐมนตรีได้อนุมัติให้ใช้เป็นกรอบเพื่อการประเมินภายนอกมาแล้ว สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ซึ่งเป็นองค์การมหาชน มีหน้าที่พัฒนาเกณฑ์และวิธีการประเมินคุณภาพภายนอก และทำการประเมินผลการจัดการศึกษา เพื่อประเมินในแต่ละมาตรฐานทั้ง 14 มาตรฐานสำหรับการประเมินผลการจัดการศึกษาในรอบแรก

ผลการประเมินตามมาตรฐานการศึกษา (จำรัส นองมาก. 2544 : 86 – 89)

เนื่องจากสถานศึกษาแต่ละแห่งได้รับคำแนะนำจากหน่วยงานต้นสังกัดในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยกำหนดมาตรฐานการศึกษาที่แตกต่างกันและจำนวนไม่เท่ากัน ถ้าสถานศึกษารายงานโดยยึดมาตรฐานตามที่ต้นสังกัดกำหนดอาจจะไม่สอดคล้องกับมาตรฐานของชาติ ตามที่สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษากำหนด หากจะทำให้สอดคล้องกันเพื่อความสะดวกของสถานศึกษา ก็ควรจัดกลุ่มของมาตรฐานการศึกษาที่จะรายงานให้เป็นไปในแนวเดียวกัน โดยให้จัดหมวดหมู่ของมาตรฐาน หรือเรื่องราวที่จะรายงานตามแนวทางที่สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา กำหนดเป็น 4 กลุ่ม คือ

1) มาตรฐานเกี่ยวกับผู้เรียน
2) มาตรฐานเกี่ยวกับครู
3) มาตรฐานเกี่ยวกับผู้บริหาร
4) มาตรฐานอื่น ๆ ตามที่สถานศึกษาหรือหน่วยงานต้นสังกัดกำหนด

1.มาตรฐานเกี่ยวกับผู้เรียน ประกอบด้วยเรื่องต่อไปนี้

1) คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์
2) ความสามารถในการคิด มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ และมีวิสัยทัศน์
3) ความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร
4) นิสัยใฝ่รู้ใฝ่เรียน และทักษะในการแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง
5) ทักษะในการทำงานกับผู้อื่น และเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต
6) สุขนิสัย สุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี
7) สุนทรียภาพ และลักษณะนิสัยด้าน ศิลปะ ดนตรีและกีฬา

2. มาตรฐานที่เกี่ยวกับครู ประกอบด้วยเรื่องต่อไปนี้

1) ความรู้ความสามารถ ตรงกับงานที่รับผิดชอบ และมีจำนวนเพียงพอ
2) สามารถจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

3. มาตรฐานเกี่ยวกับผู้บริหาร

1) ภาวะผู้นำ และความสามารถในการบริหารจัดการ
2) การจัดองค์กร/โครงสร้าง และการบริหารงานอย่างเป็นระบบครบวงจรให้งานบรรลุเป้าหมาย
3) การส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาการศึกษา
4) การสนับสนุนงานกิจการนักเรียนเพื่อให้นักเรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ
5) การสนับสนุนงานวิชาการ โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน

4. มาตรฐานอื่น ๆ ให้ระบุสิ่งที่สถานศึกษาจัดดำเนินการอยู่ นอกเหนือจาก 14 เรื่อง ที่กล่าวมาแล้ว เช่น เรื่องความสะอาดสวยงาม ร่มรื่นของสถานศึกษา เป็นต้น

ในการเขียนรายงานผลการประเมินแต่ละมาตรฐาน จากที่สถานศึกษาปฏิบัติอยู่ตามความเป็นจริงให้สอดคล้องกับมาตรฐานชาติ จะต้องพิจารณาจากบริบทที่เกี่ยวข้องให้ครบถ้วน เพราะสิ่งที่กำหนดในมาตรฐานชาติเรื่องใดเรื่องหนึ่ง อาจจะตรงกับมาตรฐานที่ต้นสังกัดกำหนด หรืออาจจะตรงกับตัวชี้คุณภาพในมาตรฐานใดมาตรฐานหนึ่งที่ต้นสังกัดกำหนด หรืออาจจะตรงกับแนวปฏิบัติ หนังสือสั่งการ คำแนะนำ ฯลฯ ที่ต้นสังกัดแจ้งให้สถานศึกษาจัดทำอย่างใดอย่างหนึ่งก็ได้ การนำเสนอข้อมูลจึงจะสามารถทำให้ครอบคลุมสิ่งที่จำเป็นในการประเมินจากองค์กรภายนอกในโอกาสต่อไป

กล่าวโดยสรุป การประกันคุณภาพของสถานศึกษา ต้องมีการประเมินผล การติดตาม ตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานของสถานศึกษา ว่าได้ดำเนินการครบถ้วนถูกต้องตามลักษณะคุณภาพที่พึงประสงค์หรือไม่ และต้องดำเนินงานที่ทำให้การประกันคุณภาพเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารที่เป็นปกติได้นั้น จะต้องมีการปฏิบัติงานตามระบบที่กำหนดขึ้นโดยบุคลากรที่เกี่ยวข้องกันทุกคน ก็คือ ครูผู้สอนในสถานศึกษานั่นเอง ที่ต้องลงมือปฏิบัติทำเป็นประจำ ทุกวัน ถ้าพบว่ายังบกพร่องก็จะได้ปรับปรุง แก้ไข หรือถ้าดีอยู่แล้วก็จะได้แสวงหาวิธีการเพื่อจัดทำให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นเมื่อปรับปรุงในระยะหนึ่งแล้วก็มีการประเมินและพัฒนาต่อ ๆ ไปอีก สถานศึกษาที่จัดดำเนินการเรื่องการประกันคุณภาพ ก็จะมีแต่เจริญก้าวหน้า เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ๆ อยู่ตลอดเวลา

จากที่กล่าวมา สรุปได้ว่า ครูทุกคนจะต้องเห็นความสำคัญของการประเมินคุณภาพและพยายามสร้างวัฒนธรรมนี้ ให้เกิดขึ้นในการทำงานของครูทุกคน เช่นในระดับโรงเรียน ถ้าครูทุกคนเห็นประโยชน์ในการประเมินและนำผลการประเมินมาปรับปรุงแก้ไข ทุกคนก็สามารถทำให้ดีขึ้นได้ การที่จะสร้างวัฒนธรรมในการประเมินได้นั้นต้องรู้จักสร้างความหวังก่อน เพราะความหวังเป็นเกณฑ์หวังว่าจะทำสำเร็จแค่ไหน เช่น ครูจะสอนให้เด็กเรียนอย่างมีความสุข ครูก็ต้องตั้งความหวังว่าจะสำเร็จแค่ไหน ว่าตัวเองจะสอนให้เด็กชอบวิชาที่ตนเองสอนเท่าไร เพราะถ้าเด็กรักวิชาที่ครูสอนเด็กก็มีความสุข แต่ถ้าครูสอนแล้วเด็กไม่ชอบวิชานี้ เด็กก็มีแต่ความทุกข์ เมื่อครูตั้งความหวังว่าปีนี้เราจะสอนให้เด็กรักวิชานี้เพิ่มขึ้นกี่เปอร์เซ็นต์ แล้วก็มีการตรวจวัดกันจริง ๆ ในช่วงเวลาที่ประเมินว่าเด็กชอบเท่าไร การวัดเป็นการหาความจริงแล้วนำความจริงไปเปรียบเทียบกับที่ตั้งความหวังไว้ เพื่อนำผลมาปรับปรุงแก้ไขต่อไป ผู้บริหารก็ต้องตั้งความหวังว่าตัวเองจะทำให้โรงเรียนนี้ประสบความสำเร็จ บรรณารักษ์ก็ต้องตั้งความหวังของบรรณรักษ์ ให้เด็กรักการอ่านการค้นคว้าทั้งหมดนี้คือความหวัง ต่อจากนั้นก็มีการตรวจวัดผลงานกันจริง ๆ ว่าได้ตามที่หวังไว้หรือไม่ ถ้ายังไม่ได้ก็ปรับปรุงวิธีการทำงานใหม่ ถ้าบรรลุแล้วก็ตั้งความหวังให้สูงขึ้นต่อ ๆ ไป

จากบริบทของงานปฏิรูปการศึกษาที่กล่าวมาข้างต้นนั้น ไม่ว่าจะเป็น การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การปฏิรูปการเรียนรู้ผู้เรียนเป็นสำคัญ การวิจัยในชั้นเรียน และการประกันคุณภาพการศึกษา ซึ่งเป็นภาระงานที่สอดคล้องเกี่ยวข้องกันทั้งสิ้น เพื่อเป็นกรอบในการจัดการเรียนรู้ตามแนวปฏิรูปการศึกษาทั้งระบบ ซึ่งเป็นภาระงานที่ครูต้องมีการปรับตัว เพราะครู คือปัจจัยชี้ขาดในการปฏิรูปการศึกษา จะเห็นได้ว่ามาตรฐานด้านผู้เรียน 7 มาตรฐาน ,มาตรฐานด้านกระบวนการ 3 มาตรฐาน และมาตรฐานด้านปัจจัย 4 มาตรฐาน ล้วนแล้วแต่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานของครูที่เกี่ยวข้องกับงานปฏิรูปการศึกษาทั้งสิ้น บริบทต่างๆไม่ว่าจะเป็นเรื่องการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การปฏิรูปการเรียนรู้ผู้เรียนเป็นสำคัญ การวิจัยในชั้นเรียน จะต้องเป็นงานที่สอดรัดกันอย่างแยกออกจากกันไม่ได้ ซึ่งจุดมุ่งหมายสุดท้ายก็จะส่งผลให้สถานศึกษานั้น ๆ มีการจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา เมื่อครูปฏิบัติงานดังกล่าวจนเป็นปกติอยู่เป็นประจำ ก็จะส่งผลให้ผ่านการประเมินคุณภาพทางการศึกษา ก็จะถือว่าบรรลุวัตถุประสงค์ของการปฏิรูปการศึกษา เพราะครูเป็นเครื่องมือและกลไกสำคัญในการพัฒนาคนและสังคม ตลอดจนประเทศชาติ ให้มีการพัฒนาที่ยั่งยืน การพัฒนาประเทศ จะต้องพัฒนาคุณภาพ

ของคนทั้งประเทศ โดยอาศัยการศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคุณภาพของคน ครูเป็นกุญแจสำคัญที่จะไขไปสู่ความสำเร็จ หากครูดี ครูเก่ง ครูมีคุณภาพและศักยภาพสูง ทำให้ผู้เรียนเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ สามารถพึ่งตนเองได้ คิดในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน และประเทศชาติ ส่งผลให้เด็กเป็นบุคคลที่มีคุณภาพต่อประเทศชาติในอนาคต

ด้วยกระทรวงศึกษาธิการ ได้ประกาศกำหนดเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อจัดเตรียมการบริหารงาน บริหารงานบุคคล และการวางระบบการทำงานให้พร้อมสำหรับการบริหารจัดการทางการศึกษาในรูปแบบใหม่ ซึ่งจะเกิดขึ้นเมื่อกฎหมายว่าด้วยระเบียบราชการกระทรวงศึกษาธิการได้รับความเห็นชอบต่อรัฐสภา และประกาศใช้มีผลตามกฎหมาย ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศแบ่งเขตพื้นที่การศึกษาทั่วประเทศ เป็น 175 เขต เมื่อวันที่ 30 ตุลาคม 2545 โดยจังหวัดกาญจนบุรีแบ่งออกเป็น 3 เขตพื้นที่ คือ

เขต 1 ประกอบด้วย อำเภอเมืองกาญจนบุรี อำเภอท่าม่วง และอำเภอด่านมะขามเตี้ย สถานที่ตั้งอำเภอเมืองกาญจนบุรี

เขต 2 ประกอบด้วย อำเภอพนมทวน อำเภอบ่อพลอย อำเภอเลาขวัญ อำเภอห้วยกระเจา อำเภอหนองปรือ และอำเภอท่ามะกา สถานที่ตั้งอำเภอพนมทวน

เขต 3 ประกอบด้วย อำเภอไทรโยค อำเภอทองผาภูมิ อำเภอสังขละบุรี และอำเภอศรีสวัสดิ์ สถานที่ตั้งอำเภอไทรโยค

เพื่อให้การเตรียมการแต่ละด้านข้างต้นเป็นไปอย่างมีประสิทธิผล กระทรวงศึกษาธิการได้จัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการปฏิรูปการศึกษาของจังหวัดขึ้น เพื่อเตรียมการบริหารงาน บริหารงานบุคคล และวางระบบการทำงานให้พร้อม สำหรับการบริหารจัดการการศึกษาในรูปแบบใหม่ ตามเจตนารมณ์ พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 พร้อมกับได้จัดสรรงบประมาณเพื่อปฏิบัติภาระกิจหลัก เขตพื้นที่ละ 950,000 บาท โดยให้ระดมงบประมาณจากสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ กรมสามัญศึกษา และสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

ต่อมาในช่วงเดือนพฤศจิกายน ศูนย์ปฏิบัติการปฏิรูปการศึกษาจังหวัดได้ดำเนินการเตรียมความพร้อมเพื่อการบริหารงาน ของเขตพื้นที่การศึกษา จึงให้มีคำสั่งของจังหวัดกาญจนบุรี ที่ 2540/2545 ลงวันที่ 22 พฤศจิกายน 2545 แต่งตั้งคระทำงานประจำเขตพื้นที่การศึกษา มีหน้าที่ดำเนินการภารกิจหลักตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด (แผนพัฒนาการศึกษา เขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี เขต 3. 2545 : 1)

แผนการดำเนินงานตามแผนพัฒนาการศึกษา เขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี เขต 3

พ.ศ. 2546 – 2550

กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดแนวทางในการพัฒนาเขตพื้นที่การศึกษาให้สอดคล้องกับ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 – 2549) แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาการศึกษา ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ระยะที่ 9 ของกระทรวงศึกษาธิการ และสอดคล้องกับ นโยบาย ภารกิจที่จำเป็นของรัฐบาล เขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี เขต 3 ได้ตระหนักถึงความจำเป็นในการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ จึงได้วิเคราะห์สภาพแวดล้อม กำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ให้สอดคล้องกับสภาพจริงในการกำหนดแนวทางพัฒนา ซึ่งเขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี เขต 3 สามารถกำหนดโครงการในช่วง พ.ศ. 2546 – 2550 ได้ 7 แผนงาน 19 โครงการ ดังนี้

1. **แผนงานการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย**
   - 1.1 งานจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน
   - 1.2 โครงการส่งเสริมความเสมอภาคด้านโอกาสทางการศึกษา
2. **แผนงานพัฒนาคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย**
   - 2.1 โครงการประกันคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐาน
   - 2.2 โครงการส่งเสริมความเป็นเลิศทางวิชาการ
   - 2.3 โครงการส่งเสริมสุขภาพอนามัย
   - 2.4 โครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม
3. **แผนงานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย**
   - 3.1 โครงการพัฒนาบุคลากรด้านการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
   - 3.2 โครงการพัฒนาบุคลากรด้านการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้
   - 3.3 โครงการประเมินหลักสูตรการใช้หลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
   - 3.4 โครงการส่งเสริมพัฒนาทักษะทางอาชีพ
4. **แผนงานบริหารการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย**
   - 4.1 โครงการส่งเสริมการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (SBM)
5. **แผนงานบริหารจัดการงบประมาณ ประกอบด้วย**
   - 5.1 โครงการชุมชนร่วมทุนสนับสนุนการศึกษา
   - 5.2 โครงการรณรงค์การจัดซื้อ จัดหาวัสดุครุภัณฑ์ในท้องถิ่น
6. **แผนงานพัฒนาบุคลากร ประกอบด้วย**
   - 6.1 โครงการพัฒนาบุคลากรด้านแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น
   - 6.2 โครงการพัฒนาบุคลากรด้านเทคโนโลยีทางการศึกษา
   - 6.3 โครงการพัฒนาแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตพื้นที่การศึกษา
   - 6.4 โครงการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา
   - 6.5 โครงการพัฒนาบุคลากรสำนักงาน
7. **แผนงานความสัมพันธ์ชุมชน ประกอบด้วย**

7.1 โครงการเขตพื้นที่การศึกษา ส่งเสริมความสัมพันธ์ชุมชน

รายละเอียดของแผนงาน / โครงการ

1. แผนงานการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1.1 งานจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

วัตถุประสงค์

เพื่อให้การจัดการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานให้เป็นไปตาม พ.ร.บ.การศึกษาขั้นพื้นฐาน

เป้าหมาย

นักเรียนได้รับการศึกษาตามหลักสูตร

แนวทางดำเนินงาน

ดำเนินการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน ท้องถิ่น และมาตรฐานการศึกษาของชาติ

1.2 โครงการเสริมสร้างความเสมอภาคด้านโอกาสทางการศึกษา

วัตถุประสงค์

เพื่อให้การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำหรับผู้ด้อยโอกาสมีความเหมาะสม

เป้าหมาย

นักเรียนที่ด้อยโอกาสได้รับการศึกษาตามหลักสูตรขั้นพื้นฐานอย่างเหมาะสม และมีความรู้พื้นฐานเพียงพอต่อการศึกษาหรือประกอบอาชีพ

แนวทางดำเนินงาน

ดำเนินการจัดการศึกษาให้แก่ผู้ด้อยโอกาสตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างเหมาะสม

1. จัดปัจจัยเกื้อหนุนให้เพียงพอและเหมาะสมกันแต่ละสภาพพื้นที่และกลุ่มผู้เรียน เช่น
   - จัดที่พักนักเรียนในโรงเรียนพื้นที่ห่างไกลเส้นทางคมนาคม
   - จัดรถรับส่งนักเรียนในเส้นทางที่ไม่มีรถประจำทาง
   - ระดมทุนการศึกษาเพื่อนักเรียนยากจนและด้อยโอกาส
   - จัดปัจจัยพื้นฐานจำเป็นสำหรับนักเรียนยากจนและด้อยโอกาส
   - จัดปัจจัยพื้นฐานในพื้นที่ที่เสี่ยงภัย
2. ประสานความร่วมมือและระดมทรัพยากรจากหน่วยงาน องค์กร ชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น สถานประกอบการ ฯลฯ ในการจัดการศึกษาร่วมกันและเข้ามาร่วมจัดการศึกษา
3. ส่งเสริมกลุ่มโรงเรียนให้มีศักยภาพเพียงพอในการเป็นแกนนำ การให้บริการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เช่น การรับนักเรียน การใช้ทรัพยากรร่วมกันและอื่น ๆ

4. ส่งเสริมการเรียนร่วม ทั้งเด็กพิการและด้อยโอกาสเรียนร่วมในโรงเรียนเฉพาะทาง

5. จัดตั้งศูนย์และเครือข่ายสารสนเทศ ทั้งผู้เรียนปกติ ผู้พิการ (ด้อยโอกาสและมีความสามารถพิเศษให้มีข้อมูลครบถ้วน)

6. ส่งเสริมและดำเนินการศึกษาวิจัยและพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับผู้ด้อยโอกาส

7. แนวทางอื่น ๆ ตามความเหมาะสม

2. แผนงานพัฒนาคุณภาพการศึกษา

2.1 โครงการประกันคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐาน

วัตถุประสงค์

1.เพื่อจัดระบบการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา

2.เพื่อให้สถานศึกษาจัดการศึกษาได้คุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาของชาติ พร้อมรับการประเมินภายนอก

เป้าหมาย

สถานศึกษาในเขตพื้นที่ ทุกโรงเรียนจัดระบบการประกันคุณภาพภายใน พร้อมรับการประเมินภายนอก ภายในเวลากำหนดและปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง

แนวทางดำเนินงาน

1. จัดประชุมเชิงปฏิบัติการระบบประกันคุณภาพการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาและครูวิชาการ

2. คัดเลือกโรงเรียนแกนนำในเขตพื้นที่ อำเภอละ 5 โรงเรียน เพื่อกำหนดเป็นโรงเรียนเครือข่ายในการขยายผลให้โรงเรียนสมาชิก

3. ดำเนินงานตามโครงการ นิเทศ กำกับ ติดตามการดำเนินงาน เพิ่มความเข้มข้นในการปฏิบัติ

4. รายงานผลการปฏิบัติงาน ปรับปรุงแก้ไข พัฒนาให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น

2.2 โครงการส่งเสริมความเป็นเลิศทางวิชาการ

วัตถุประสงค์

เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถ และทักษะตามมาตรฐานการศึกษาของชาติ

เป้าหมาย

นักเรียนได้รับการศึกษาและจบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความรู้ความสามารถ ตามมาตรฐานการศึกษาของชาติ

แนวทางการดำเนินงาน

1. สนับสนุนส่งเสริมให้โรงเรียนเน้นกระบวนการเรียนรู้ทางด้าน คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีเป็นพิเศษ
2. สนับสนุนส่งเสริมให้กลุ่มโรงเรียน เป็นศูนย์กลางของการพัฒนาการเรียนการสอนสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ
3. สนับสนุนส่งเสริมให้มีการจัดด้านพัฒนาอัจฉริยภาพนักเรียน
4. สนับสนุนให้มีการประกวดและแข่งขันตามความสามารถของนักเรียนทั้งภายในและภายนอกเขตพื้นที่การศึกษา
5. สนับสนุนส่งเสริมให้โรงเรียนพัฒนากระบวนการเรียนรู้แบบโครงงาน
6. จัดให้มีการเผยแพร่ผลงานและความก้าวหน้าทางด้านวิชาการของนักเรียนต่อสาธารณชน

2.3 โครงการส่งเสริมสุขภาพอนามัย

วัตถุประสงค์

เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้ที่มีร่างกายและจิตใจที่สมบูรณ์ ดำรงชีวิตอยู่ในครอบครัวและสังคมอย่างมีความสุข

เป้าหมาย

นักเรียนที่จบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานมีสุขภาพร่างกายและจิตใจสมบูรณ์แข็งแรงปราศจากสารเสพติดและโรคเอดส์

แนวทางดำเนินงาน

1. สนับสนุนส่งเสริมให้มีการจัดแข่งขันกีฬานักเรียน
2. ส่งเสริมให้โรงเรียนจัดโครงการอาหารกลางวันให้กับนักเรียนอย่งทั่วถึง
3. ส่งเสริมสุขภาพอนามัยนักเรียน เช่น

- ส่งเสริมกีฬาเพื่อสุขภาพ
-การรณรงค์ป้องกันโรคร้ายแรง/ เอดส์
-ส่งเสริมบริโภคอาหารที่มีคุณค่า
-ส่งเสริมกิจกรรมนันทนาการและการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์
-การปฏิบัติตนในด้านความปลอดภัย สุขนิสัย ที่อยู่อาศัย

4. การรณรงค์การใช้สารป้องกันการใช้สารเสพติด
5. พัฒนาบุคลากรที่ทำหน้าที่ส่งเสริมสุขภาพอนามัยของนักเรียน
6. ประสานกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชนให้การมีส่วนร่วม ในการส่งเสริมสุขภาพอนามัยของนักเรียน
7. ส่งเสริมการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

- ติดตามประเมินผลการบริหารและการจัดดำเนินงานอนามัยของโรงเรียน

2.4 โครงการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม

วัตถุประสงค์

เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์

เป้าหมาย

นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์

แนวทางการดำเนินงาน

1. ส่งเสริมการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น ลูกเสือเนตรนารี ยุวกาชาด ฯลฯ
2. จัดยกย่องเชิดชูเกียรติครูและบุคลากรทางการศึกษาที่จัดกิจกรรมและเป็นแบบอย่างที่ดี
3. สนับสนุนส่งเสริมและจัดให้มีการประกวดแข่งขันทักษะด้านต่าง ๆ
4. ยกย่องเชิดชูเกียรตินักเรียน ที่ประพฤติปฏิบัติตนเหมาะสมและเป็นแบบอย่างที่ดี
5. สนับสนุนส่งเสริมการจัดกิจกรรมประชาธิปไตยในสถานศึกษา
6. ส่งเสริมการวิจัยเกี่ยวกับแนวทางส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียน
7. นิเทศ ติดตามประเมินผลการบริหารและการจัดดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม

3. แผนงานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

3.1 โครงการพัฒนาบุคลากรด้านการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

วัตถุประสงค์

เพื่อพัฒนาบุคลากรในสถานศึกษาให้มีความรู้ความสามารถในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

เป้าหมาย

ครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษา จัดทำหลักสูตรสถานศึกษาได้

แนวทางดำเนินงาน

1. พัฒนาครู และบุคลากรทางการศึกษาให้มีความรู้ความสามารถในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา
1. ส่งเสริมสนับสนุนให้ครูสามารถพัฒนาหลักสูตรระดับสถานศึกษา
2. พัฒนารูปแบบการพัฒนาครูและบุคลากรที่เน้นประสิทธิภาพการพัฒนาหลักสูตรสูงสุด

3.2 โครงการพัฒนาบุคลากรด้านการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้

วัตถุประสงค์

เพื่อให้ครูและบุคลากรทางการศึกษามีความสามารถในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะตามมาตรฐานการศึกษาของชาติ

เป้าหมาย

ครูและบุคลากรทางการศึกษาสามารถปฏิบัติงานได้ตามมาตรฐานการปฏิบัติงานของแต่ละตำแหน่ง

แนวทางดำเนินงาน

1.ปรับปรุงพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมและพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและมาตรฐานที่เหมาะสม

2. ดำเนินการและส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาในเรื่องต่าง ๆ ให้เหมาะสม

2.1 การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

2.2 การใช้และพัฒนาสื่อ เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้

2.3 การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้

2.4 การวัดและประเมินผลที่เน้นการประเมินผลจากสภาพจริงและจากการปฏิบัติงาน

3. ส่งเสริม สนับสนุน ให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียนและอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้

3.3 โครงการประเมินหลักสูตรและการใช้หลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

วัตถุประสงค์

เพื่อสนับสนุน ส่งเสริม และเสนอแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาการใช้หลักสูตรสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ

เป้าหมาย

สถานศึกษาทุกแห่งปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยคำนึงถึงการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และตรงกับความต้องการขท้องถิ่น

แนวทางการดำเนินงาน

1. ส่งเสริมสนับสนุนให้สถานศึกษาจัดทำหลักสูตรสถานศึกาาให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา ความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน ตามกรอบหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2. นิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผล หลักสูตร และการใช้หลักสูตรสถานศึกษา

3.4 โครงการส่งเสริมและพัฒนาทักษะทางอาชีพ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ทุกระดับชั้นมีทักษะพื้นฐานทางด้านอาชีพตามวัยของ

นักเรียน

2. เพื่อให้นักเรียนได้ประสบการณ์ตรงในอาชีพที่ตนเองคิดจะยึดเป็นอาชีพต่อไปในอนาคต

เป้าหมาย

1. นักเรียนทุกคนทีทักษะพื้นฐานทางด้านอาชีพที่เหมาะสมกับวัยของนักเรียน

2. นักเรียนทุกคน ได้เข้าเยี่ยมชมหรือฝึกทักษะอาชีพ จากหน่วยสถานประกอบการหรือบุคคล

แนวทางการดำเนินงาน

1. จัดประชุมเชิงปฏิบัติการครูที่ทำการสอนวิชาเกี่ยวกับทักษะทางอาชีพเพื่อประสานแนวความคิดในการทำงาน แสวงหาวิธีการและแนวทางการปฏิบัติ

2. ประสานหน่วยงานราชการ สถานประกอบการ และบุคคล เพื่อเป็นช่องทางให้นักเรียนได้เข้าไปศึกษาดูงานรับประสบการณ์ตรงกับอาชีพต่าง ๆ

3. นิเทศ ติดตาม ประเมินผล และพัฒนาวิธีการดำเนินการตามนโยบายต่อไป

4. แผนงานบริหารการศึกษาขั้นพื้นฐาน

4.1 โครงการส่งเสริมการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (SBM)

วัตถุประสงค์

เพื่อให้โรงเรียนสามารถพัฒนาการศึกษาตามศักยภาพ และความต้องการที่แท้จริงของประชาชนในท้องถิ่น

เป้าหมาย

โรงเรียนทุกโรงเรียนสามารถพัฒนาการศึกษาตามศักยภาพและตามความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น

แนวทางการดำเนินงาน

1. ประชุมชี้แจงสร้างความเข้าใจแก่ครู ผู้บริหารโรงเรียน และกรรมการสถานศึกษา

2. กระจายงบประมาณ และทรัพยากรการบริหารอื่น ๆ ให้แก่โรงเรียน พร้อมทั้งกระจายอำนาจการตัดสินใจการสั่งการให้แก่โรงเรียนนิเทศ ติดตามผล

5. แผนงานบริหารจัดการงบประมาณ

5.1 โครงการชุมชนร่วมทุนสนับสนุนการศึกษา

วัตถุประสงค์

เพื่อระดมทรัพยากรมาใช้สนับสนุนการศึกษาในท้อง

เป้าหมาย

โรงเรียนได้รับการสนับสนุนจากประชาชนในท้องถิ่นในรูปของเงินสด สิ่งของ และ หรือ กำลังแรงงานที่สามารถตีค่าเป็นเงินได้ ไม่ต่ำกว่า 30,000 บาท

แนวทางการดำเนินงาน

1. ประชาสัมพันธ์ ชี้แจง ทำความเข้าใจ ผู้บริหาร/ครู และกรรมการสถานศึกษา

2. ประชาสัมพันธ์โดยใช้สื่อสารมวลชน เพื่อชักชวนให้ชุมชนร่วมบริจาคทรัพย์สิ่งของ หรือแรงงาน ช่วยเหลือโรงเรียน และประกาศยกย่องผู้บริจาคทรัพย์เพื่อสนับสนุนการศึกษา

5.2 โครงการรณรงค์การจัดซื้อ จัดหาวัสดุ ครุภัณฑ์ในท้องถิ่น

วัตถุประสงค์

เพื่อส่งเสริมประชาชนในท้องถิ่นที่มีรายได้มากขึ้นจากการขายวัสดุครุภัณฑ์ ให้แก่ เขตพื้นที่การศึกษา และโรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษา

เป้าหมาย

เขตพื้นที่การศึกษา และโรงเรียนในเขตฯ ทุกโรงเรียน จัดซื้อ จัดหาวัสดุครุภัณฑ์จากท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิ่งของในส่วนที่ประชาชนในพื้นที่สามารถผลิตได้

แนวทางการดำเนินงาน

1. ประชาสัมพันธ์ เชิญชวน ผู้บริหาร รวมทั้งเจ้าหน้าที่พัสดุ ทราบถึงประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นเมื่อซื้อวัสดุครุภัณฑ์จากประชาชนในท้องถิ่น

2. นิเทศ และติดตาม ประเมินผลเป็นระยะ

6. แผนงานพัฒนาบุคลากร

6.1 โครงการพัฒนาบุคลากรด้านแหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น

วัตถุประสงค์

เพื่อพัฒนาครู และบุคลากรทางการศึกษาด้านแหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น

เป้าหมาย

ครู และบุคลากรทางการศึกษา ร้อยละ 20 ต่อปี มีความรู้ความสามารถในการใช้และนำแหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาช่วยจัดการเรียนรู้

แนวทางการดำเนินงาน

1. สำรวจความรู้ความสามารถและความต้องการในการพัฒนา
2. จัดอบรมบุคลากรด้านแหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น
3. มอบหมายภารกิจให้โรงเรียนรับผิดชอบดำเนินการ

4. ติดตาม ประเมินผล การปฏิบัติงานของบุคลากรด้านแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

6.2 โครงการพัฒนาบุคลากรด้านเทคโนโลยีทางการศึกษา

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนาให้ครูและบุคลากรทางการศึกษา สามารถใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยในการเรียนการสอนและการทำงานได้

2. เพื่อพัฒนาให้ครูและบุคลากรทางการศึกษา สามารถใช้เทคโนโลยีเพื่อการติดต่อสื่อสารได้

เป้าหมาย

1.ครูและบุคลากรทางการศึกษาร้อยละ 80 สามารถใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยในการเรียนการสอน และสามารถใช้เครื่องมือสื่อสารได้

แนวทางการดำเนินงาน

1. สำรวจความรู้ความสามารถของบุคลากรทางการศึกษา เกี่ยวกับการใช้คอมพิวเตอร์และเครื่องมือสื่อสาร

2. จัดอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ และเครื่องมือสื่อสาร

3. นิเทศ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงาน

6.3 โครงการพัฒนาแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ในเขตพื้นที่การศึกษา

วัตถุประสงค์

เพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่นให้สามารถใช้ประโยชน์เพื่อการศึกษาได้อย่างดีมีคุณภาพ

เป้าหมาย

โรงเรียนทุกโรงเรียนพัฒนาแหล่งเรียนรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่น อย่างน้อยโรงเรียนละ 1 แห่ง

แนวทางการดำเนินงาน

1. สำรวจ/ค้นหา แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น

2. สร้างความตระหนักและความเข้าใจในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่นให้แก่โรงเรียนและชุมชน

3. ส่งเสริมให้มีการวางแผน และดำเนินการเพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น

4. นิเทศ ติดตามและประเมินผล

6.4 โครงการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

วัตถุประสงค์

1. เพื่อจัดหาสื่อการเรียนการสอนที่เป็นเทคโนโลยี ให้แก่สถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี เขต 3

2.เพื่อซ่อมแซมบำรุงรักษา สื่อการเรียนการสอนที่เป็นเทคโนโลยีให้สามารถใช้งานได้อย่างมีคุณภาพ

เป้าหมาย

1. โรงเรียนทุกโรงเรียนมี เทคโนโลยีการศึกษา ตามเกณฑ์ที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด

2.เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาที่โรงเรียนมี สามารถใช้งานได้อย่างมีคุณภาพ

แนวทางดำเนินงาน

1. สำรวจสภาพ คุณภาพและปริมาณของสื่อการเรียนการสอนที่เป็นเทคโนโลยีที่สถานศึกษามีอยู่

2. เขตพื้นที่การศึกษา และโรงเรียนร่วมกันระดมทรัพยากรเพื่อจัดหาสื่อ-เครื่องมือและอุปกรณ์ที่เป็นเทคโนโลยีการศึกษา ให้แก่สถานศึกษา

3. สำรวจความรู้ความสามารถของบุคลากร

4. พัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถด้านเทคโนโลยีทางการศึกษา

5. สถานศึกษาจัดซ่อมแซม บำรุงรักษา เครื่องมือและอุปกรณ์ต่าง ๆ ให้ใช้งานได้อย่างมีคุณภาพ

6. นิเทศ ติดตาม ประเมินและพัฒนาบุคลากรอย่างสม่ำเสมอ

6.5 โครงการพัฒนาบุคลากรสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

วัตถุประสงค์

เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรในสำนักงานด้วยกระบวนการวิจัย

เป้าหมาย

บุคลากรในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาร้อยละ 80 พัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานด้วยกระบวนการวิจัย

แนวทางการดำเนินงาน

1. สำรวจข้อมูลพื้นฐานกระบวนการปฏิบัติงานด้วยกระบวนการวิจัย
2. จัดประชุมปฏิบัติการพัฒนาบุคลากรสำนักงาน
3. มอบภาระกิจให้บุคลากรดำเนินงาน
4. นิเทศ ติดตาม ประเมินผลการปฏิบัติงาน

5. รายงานผลการดำเนินงาน

7.แผนงานความสัมพันธ์ชุมชน

8.1 โครงการเขตพื้นที่การศึกษา ส่งเสริมความสัมพันธ์ชุมชน

วัตถุประสงค์

เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจ และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างชุมชนกับเขตพื้นที่การศึกษา และระหว่างชุมชนกับโรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษา

เป้าหมาย

เขตพื้นที่การศึกษา มีกิจกรรม เพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์กับชุมชนอย่างน้อย เดือนละ 1 ครั้ง

แนวทางการดำเนินงาน

1. ประชุมปรึกษาหารือ เพื่อสร้างกรอบแนวคิดในการดำเนินงาน
2. ใช้สื่อสารมวลชน ประชาสัมพันธ์ และจัดกิจกรรมเสริม ในช่วงเทศกาลสำคัญของปี
3. นิเทศ ติดตาม ประเมินผลและพัฒนากิจกรรมต่อเนื่อง

กล่าวโดยสรุป แผนพัฒนาการศึกษา เขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี เขต 3 พ.ศ. 2546 – 2550 ในระยะ 5 ปี ข้างหน้า จำแนกแผนงาน/โครงการต่าง ๆ อยู่ในแผนงานทั้ง 7 แผนงาน นี้ มีทั้งสิ้น 19 โครงการ การปฏิบัติงานด้านการปฏิรูปการศึกษาที่ผ่านมาจะเห็นได้ว่ายังมีปัญหาในเรื่องข้อจำกัดของทรัพยากรที่จะนำมาใช้บริหารงาน ไม่ว่าจะเป็นข้อจำกัดในเรื่องของงบประมาณ วัสดุ ครุภัณฑ์ กำลังคน ฯลฯ ในเขตพื้นที่ 4 อำเภอ คือ อำเภอไทรโยค อำเภอทองผาภูมิ อำเภอสังขละบุรี และอำเภอศรีสวัสดิ์ จากสภาพการดำเนินงานที่ผ่านมาและองค์ประกอบของเขตฯ ทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกองค์กร จะเห็นได้ว่าบุคลากรทางการศึกษาของเขตฯ มีศักยภาพในการปฏิบัติงาน ชุมชนและท้องถิ่นให้ความร่วมมือและสนับสนุนการปฏิบัติงาน หากแต่สภาพภูมิประเทศที่แตกต่างกัน การคมนาคมที่ไม่สะดวกในบางพื้นที่ และบุคลากรทางการศึกษามีจำนวนไม่เพียงพอกับผู้เรียน เป็นสาเหตุสำคัญที่เขตฯ ต้องเร่งพัฒนา เพื่อให้การปฏิบัติงานตามภารกิจเกิดประโยชน์สูงสุด

เขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี เขต 3 ได้ดำเนินการปฏิรูปการศึกษาให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 อย่างต่อเนื่องและจริงจังดังกล่าวมาข้างต้น ซึ่งแม้จะอยู่ในระหว่างการดำเนินการ และพัฒนาปรับปรุงเป็นส่วนใหญ่และผลการประเมินจะยังไม่สามารถชี้วัดถึงสัมฤทธิ์ผลต่อผู้เรียนออกมาอย่าง ชัดเจนก็ตาม แต่เขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี เขต 3 ยังมีความมุ่งมั่นที่จะดำเนินการปฏิรูปการศึกษาในด้านต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องและจริงจัง เพื่อให้บรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ต่อไป

กล่าวโดยสรุปได้ว่า จากสภาพที่เป็นปัญหาจากปัจจัยภายนอกในการปฏิบัติงานของครู ในเขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี เขต 3 ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานเดิมที่เป็นปัญหาที่ก่อให้เกิด

ความเครียด ในการปฏิบัติงานด้านการเรียนการสอนอยู่เดิมแล้ว ประกอบกับภาระงาน และการปรับตัวให้สอดคล้องกับการปฏิรูปการศึกษา อาจเป็นสาเหตุส่งผลให้ครูเกิดความเครียดเพิ่มขึ้นได้ และความเครียดจะเป็นปัจจัยสำคัญ ที่จะส่งผลให้เกิดผลเสียหลายประการตามมา ทำให้ความสัมพันธ์ของบุคคล ประสิทธิภาพในการทำงาน สุขภาพจิต รวมทั้งจะส่งผลเสียไปถึงบุคคลที่อยู่ใกล้เคียงด้วย

ครูซึ่งถือเป็นตัวจักรสำคัญ ในการที่จะทำให้การปฏิรูปการศึกษาดำเนินและพัฒนาไปอย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อครูเกิดความเครียดขึ้นแล้ว จึงนับว่าเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการปฏิรูปการศึกษา และหากครูมีความเครียดในระดับสูง และไม่ได้รับการแก้ไขที่เหมาะสม ประสิทธิภาพของการทำงาน ประสิทธิภาพในการตัดสินใจ คุณภาพของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ก็จะน้อยลง นักเรียนไม่บรรลุวัตถุประสงค์ในการเรียนรู้ วัตถุประสงค์ของการปฏิรูปการศึกษาก็จะไม่บรรลุผลสำเร็จ นอกจากนั้นความเคียดที่สะสมอยู่เป็นเวลานาน จะทำให้เกิดปัญหาสุขภาพจิตที่ร้ายแรง เช่น อาจนำไปสู่การทำร้ายเด็กนักเรียน หรือทำร้ายตนเอง ตลอดจนการลาออกจากงานก่อนเกษียณอายุราชการ ซึ่งเป็นการทำให้สูญเสียบุคลากรทางการศึกษาไปอย่างน่าเสียดาย

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ฮาลเพิตร์ (Halpert. 1967 : 2359) ได้ศึกษาความเครียดของครูฝึกสอน ในโรงเรียนประถมศึกษาและโรงเรียนมัธยมศึกษา ในรัฐแคลิฟอร์เนีย จำนวน 248 คน พบว่าปัจจัยที่ก่อให้เกิดความเครียดคือ ความไม่พอใจในการบริหารงาน กับลักษณะส่วนตัวของครูพี่เลี้ยง และการขัดแย้งกับนักเรียน

ไพรซ์ (Price. 1971 : 5727 – 5728) ได้สำรวจหาความสัมพันธ์ระหว่างความเครียดกับความพึงพอใจในการทำงานของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา พบว่าความเครียดที่เกิดขึ้นกับครู เกิดจากความไม่พอใจในการทำงาน และปัจจัยสำคัญชี้ให้เห็นถึงความไม่พึงพอใจในการทำงานของครู คือ การถูกย้ายโรงเรียน ความมีชื่อเสียงของโรงเรียน การลาหยุดงานหรือการขาดงาน และการถูกออกจากครูด้วยเหตุผลอื่นนอกเหนือจากการตายหรือเกษียณอายุราชการ

เฮ้าส์ (House. 1974 : 17 – 27) ได้ศึกษาเรื่องความเครียดจากการปฏิบัติงานที่มีผลต่อการเกิดโรคหัวใจในคนอเมริกันผิวขาว โดยศึกษาตัวแปรที่ก่อให้เกิดความเครียด อันเป็นสาเหตุของโรคหัวใจ ผลการศึกษาพบว่า คนที่มีบุคลิกแบบ A ซึ่งมีลักษณะแบบก้าวร้าว มีความทะเยอทะยานสูง ชอบการแข่งขัน รีบเร่งทำงานให้ทันเวลาที่กำหนดเอาไว้ ลักษณะของบุคลิกภาพต่าง ๆ ดังกล่าวนี้ ก่อให้เกิดความเครียดสูง และมีผลต่อการเกิดโรคหัวใจสูงอีกด้วย นอกจากนี้ ตัวแปรด้านความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน ก็เป็นตัวแปรหนึ่งที่ก่อให้เกิดความเครียดอันเป็นสาเหตุของโรคหัวใจ กล่าวคือ ถ้ามีความพึงพอใจและภาคภูมิใจงานต่ำ จะมีความเครียดสูง ทำให้เกิดโรคหัวใจอื่น ๆ สูงด้วย

กิเรียคู และซัตคลิฟเฟ (Kyriacou and Sutcliffe. 1977 : 299) ได้ให้ความหมายของความเครียดของครู (Teacher stress) ว่าเป็นการตอบสนองที่ครูแสดงออกทางอารมณ์ เช่น โกรธ วิตกกังวล ซึมเศร้า ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงทางสรีระและชีวเคมีที่เกิดขึ้น ฮอร์โมนอะดรีโนคอร์ติโคทรอฟิค (Adrenocorti-cotrophic hormone) หลั่งเข้าสู่กระแสเลือด ซึ่งทั้งหมดนี้ เป็นผลจากการแสดงบทบาทในอาชีพครู และในปีต่อมา เขาได้ทำการศึกษาความเครียดของครูที่สอนในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลาง จำนวน 16 แห่ง ในประเทศอังกฤษ โดยใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 257 คน ผลของการศึกษา พบว่า ร้อยละ 19.9 ของครูที่ทำการสำรวจ มีความเครียดอยู่ในระดับสูงและค่อนข้างสูง และเมื่อมีการวิเคราะห์องค์ประกอบพบว่าสาเหตุของความเครียดเกิดจากองค์ประกอบ 4 ประการคือ พฤติกรรมที่ไม่ดีของนักเรียน ความกดดันในเรื่องเวลา กฎระเบียบของโรงเรียนหละหลวม และมีเงื่อนไขในการทำงานที่ไม่ดี นอกจากนี้ยังพบว่าอาการที่ปรากฏบ่อย ๆ เมื่อมีความเครียดเกิดขึ้น คือ การอ่อนเพลียและความรู้สึกไม่สมหวัง (Kyriacou and Sutcliffe. 1978 : 159 – 167)

สำหรับพาร์ท (Partt. 1978 : 3 – 14) ได้ทำการศึกษาสาเหตุที่ก่อให้เกิดความเครียดของครู โดยใช้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นครูในโรงเรียนประถมศึกษา จำนวน 124 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม Test (Teacher Event Stress Inventory) ซึ่งประกอบด้วย 43 ข้อ ข้อความ ผลการศึกษาพบว่า ความเครียดของครูเกิดจากสาเหตุหลัก 5 ประการ คือ ครูไม่สามารถแก้ปัญหาการสอนที่เกิดขึ้น นักเรียนไม่สนใจที่จะเรียนรู้ นักเรียนขาดความเอาใจใส่ขณะทำการสอน นักเรียนมีความประพฤติก้าวร้าว และความสัมพันธ์ระหว่างผู้ร่วมงานไม่ดี

ในปีต่อมา กิเรียคู และซัตคลิฟเฟ (Kyriacou and Sutcliffe. 1979 : 89 – 96) ได้ทำการสำรวจความเครียดของครูโรงเรียนมัธยมศึกษาอีกครั้ง โดยใช้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นครูในโรงเรียนขนาดกลาง จำนวน 16 แห่ง ในประเทศอังกฤษ จำนวนครู 218 คน ผลการศึกษาพบว่า ครูร้อยละ 23.4 มีความเครียดสูง นอกจากนี้ยังพบว่าความเครียดมีความสัมพันธ์ทางลบกับความพึงพอใจในการทำงาน และมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการลาออกจากการเป็นครู

นิเดิล และคนอื่น ๆ (Needle and other. 1981 : 175 – 181) ได้ทำการศึกษาถึงสาเหตุของความเครียดของครู ผลการศึกษาพบว่า เกิดจากสาเหตุดังนี้คือ งานที่ทำไม่น่าสนใจ มีโอกาสในการก้าวหน้าน้อย งานมีมากเกินไป ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานและผู้บริหารไม่ดี มีรายได้น้อยและไม่มีความปลอดภัยในการทำงาน และได้กล่าวไว้ว่า อาชีพครูเป็นอาชีพที่เผชิญกับปัญหาความเครียดได้มากกว่าอาชีพอื่น ๆ และนับวันจะเพิ่มสูงขึ้น ซึ่งความเครียดนี้จะส่งผลเป็นอันตรายร้ายแรงต่อสุขภาพ การงานและการดำรงชีวิตที่ดีของครู

ซึ่งในปีต่อมา แฮมเมน และเดอมาโย (Hammen and Demayo. 1982 : 96 – 101) ได้ทำการสำรวจพบว่า ครูประมาณร้อยละ 76 มีความเครียดในระดับปานกลางหรือค่อนข้างสูง และครูอีกร้อยละ 20 มีความเครียดในระดับสูงมาก

คาเพล (Caple. 1987 : 279 – 288) ได้ทำการศึกษาถึงสาเหตุของการเกิดความเครียดของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา จำนวน 78 คน จาก 4 โรงเรียน โดยให้ตอบแบบรายงาน

ตนเองในแบบวัดความเครียด ผลการศึกษาพบว่าปัจจัย 6 ประการต่อไปนี้ มีความสัมพันธ์กับความเครียดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คือ การหมดไฟในตัว ความถี่และความรุนแรงของการหมดไฟ การมีอารมณ์หวั่นไหวและเหนื่อยล้า ลักษณะเฉพาะตนและผลงานที่โดดเด่น บทบาทที่คลุมเครือ และสายการบังคับบัญชา

ฟอนตานา และ อะเบาเซอรี่ (Fontana and Abouserie. 1993 : 261 – 270) ได้ทำการศึกษาระดับความเครียดของครูในปี 1993 โดยใช้แบบทดสอบ PLSS (The Professional Life Stress Scale) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และได้ทำการหาความสัมพันธ์ระหว่างระดับความเครียดของครูกับบุคลิกภาพของครูด้านการแสดงตัว – เก็บตัว (Extroversion-Introversion) ลักษณะอาการทางประสาท (Neuroticism) และลักษณะอาการทางจิต (Psychoticism) กลุ่มตัวอย่างเป็นครูในโรงเรียนประถมศึกษา จำนวน 24 คน ครูโรงเรียนมัธยมศึกษา จำนวน 71 คน เป็นชาย 44 คน เป็นหญิง 51 คน อายุเฉลี่ยประมาณ 41.3 ปี ผลการศึกษาพบว่า ครูส่วนใหญ่ 72.6 % มีความเครียดอยู่ในระดับปานกลาง 23.2 % อยู่ในระดับความเครียด และ 4.2 % มีความเครียดอยู่ในระดับต่ำ จากการทดสอบความแตกต่างโดยใช้ t – test พบว่า เพศชายและเพศหญิงมีความเครียดอยู่ในระดับที่ไม่แตกต่างกัน ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างระดับความเครียดกับบุคลิกภาพของครูพบว่า ความเครียดกับลักษณะอาการทางจิตและลักษณะอาการทางประสาท มีความสัมพันธ์กันทางบวก ส่วนความเครียดกับบุคลิกภาพแสดงตัวมีความสัมพันธ์กันทางลบ และเมื่อวิเคราะห์โดยการใช้การถดถอยแบบพหุคูณ พบว่าลักษณะบุคลิกภาพเก็บตัว และลักษณะอาการทางประสาท สามารถใช้เป็นตัวทำนายระดับความเครียดได้ดีที่สุด

ศิริอนันต์ จูทะเตมีย์ (2524 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสาเหตุที่ก่อให้เกิดความเครียดของอาจารย์พยาบาล ที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาในกรุงเทพมหานคร ตัวอย่างประชากรคือ อาจารย์พยาบาล ที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาพยาบาลในกรุงเทพมหานคร จำนวน 210 คน เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ก่อให้เกิดความเครียดในระดับสูง คือ ค่าตอบแทน สวัสดิการ และงานด้านการสอน ส่วนสภาพการปฏิบัติงานในหน่วยงาน ความก้าวหน้าในการทำงาน สัมพันธภาพในหน่วยงาน และการบริหารงานในหน่วยงาน ก่อให้เกิดความเครียดแก่อาจารย์พยาบาลในระดับกลาง นอกจากนี้ยังพบว่า กลุ่มอาจารย์ที่มีอายุ 25 – 35 ปี จะมีความเครียดมากที่สุดในทุก ๆด้าน กลุ่มอาจารย์ที่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี จะมีความเครียดมากที่สุด ส่วนกลุ่มอาจารย์ที่มีวุฒิการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรีและกลุ่มประกาศนียบัตรมีความเครียดระดับปานกลาง อาจารย์ที่สอนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ มีความเครียดมากที่สุด กลุ่มอาจารย์ที่สอนเฉพาะภาคปฏิบัติและสอนเฉพาะภาคทฤษฎี มีความเครียดในระดับปานกลาง และอาจารย์พยาบาลที่มีประสบการณ์สอน 1 – 5 ปี จะมีความเครียดมากที่สุด ส่วนอาจารย์ที่มีประสบการณ์การสอน 6 – 10 ปี และมากกว่า 10 ปี จะมีความเครียดระดับปานกลาง

พีระ ครึกครื้นจิต (2529 : 121 – 129) ได้ทำการสำรวจความเครียดและปัจจัยที่มีผลต่อความเครียดของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยทำการเปรียบเทียบระหว่างเขตการศึกษาส่วนกลาง

กับเขตการศึกษา 5 ที่สังกัดกองการมัธยม กรมสามัญ กระทรวงศึกษาธิการ ในปีการศึกษา 2528 เครื่อมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถามที่ได้การปรับปรุงมาจากแบบสอบถาม HOS (Health Opinion Survey) ซึ่งแพทย์หญิงบรรจง สืบสมาน ได้แปลไว้ โดยผู้วิจัยได้เพิ่มเติมเนื้อหาในแบบสอบถาม เกี่ยวกับปัจจัยทางด้าน ลักษณะส่วนตัว ปัจจัยทางด้านสภาพครอบครัว ปัจจัยทางด้านสภาพสังคม และปัจจัยทางด้านการงาน ผลการวิจัยพบว่า ครูโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตการศึกษาส่วนกลางกับเขตการศึกษา 5 มีความเครียดแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (P = .0214) ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อความเครียดของครูโรงเรียนมัธยมศึกษาส่วนกลางและเขตการศึกษา 5 คือปัจจัยทางด้านสภาพสังคม เกี่ยวกับปัญหาการเงินและหนี้สิน และปัจจัยทางด้านการทำงาน ปัญหาเกี่ยวกับความคิดเห็นต่องานที่ทำ ส่วนปัจจัยทางด้านลักษณะส่วนตัว ปัญหาเกี่ยวกับวุฒิการศึกษา ปัจจัยทางด้านการงานปัญหาเกี่ยวกับความสัมพันธ์กับผู้ร่วมงานและความพอเพียงของอุปกรณ์การเรียนการสอน เป็นปัจจัยที่มีผลต่อความเครียดของครูโรงเรียนมัธยมศึกษาเฉพาะในเขตการศึกษาส่วนกลางเท่านั้น

เทพวัลย์ สุชาติ (2530 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเครียดของนักสังคมสงเคราะห์ทางการแพทย์ โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นนักสังคมสงเคราะห์ทางแพทย์ที่ปฏิบัติงานอยู่ในโรงพยาบาลฝ่ายกายของรัฐ ในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด จำนวน 208 คน ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่สัมพันธ์กับความเครียดของนักสังคมสงเคราะห์ทางการแพทย์ฝ่ายกาย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ อายุ บุคลิกภาพแบบก้าวร้าว มีความทะเยอทะยาน ชอบการแข่งขัน ใจร้อน รีบด่วน การทำงานต้องใช้ทันกับเวลาที่ขีดเส้นตายเอาไว้ ความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน โดยเฉพาะองค์ประกอบในด้านความก้าวหน้าในการทำงาน เงินเดือนและสวัสดิการ สภาพแวดล้อมทางกายภาพ สำหรับลำดับความสำคัญของปัจจัยที่สัมพันธ์กับความเครียดของนักสังคมสงเคราะห์ทางการแพทย์ฝ่ายกาย มีตามลำดับคือ ความพึงพอใจในการทำงาน บุคลิกภาพแบบก้าวร้าว มีความทะเยอทะยาน ชอบการแข่งขัน ใจร้อน รีบด่วน การทำงานต้องให้ทัน กับเวลาที่ขีดเส้นตายเอาไว้ และอายุ

อรวีร์ กีรติเสถียร (2534 : 130 – 136) ได้ทำการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความเครียดในการอยู่เป็นโสดของสตรี โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาของปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเครียดในการอยู่เป็นโสดของสตรี ซึ่งปัจจุบันที่นำมาศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งหน้าที่ โอกาสที่จะได้แต่งงาน บุคลิกภาพ ความเชื่ออำนาจภายใน – ภายนอกตน และแรงสนับสนุนทางสังคม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นสตรีโสด ที่มีอายุตั้งแต่ 30 ปีขึ้นไป มีอาชีพเป็นพยาบาลในโรงพยาบาลศิริราช จำนวน 191 คน ซึ่งได้มาโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย ผลการศึกษาพบว่า บุคลิกภาพแสดงตัว – เก็บตัว และความเชื่ออำนาจภายใน-ภายนอกตน มีความสัมพันธ์กับความเครียดในการอยู่เป็นโสดของสตรีทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนปัจจัยแรงสนับสนุนทางสังคมและระดับการศึกษา มีความสัมพันธ์กับความเครียดในการอยู่เป็นโสดของสตรีทางลบ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ชุมพรศรี ฉัตรปิยานนท์ (2538 : บทคัดย่อ) ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยบางประการกับความเครียดของครู ในโรงเรียนมัธยมศึกษา กลุ่มตัวอย่างเป็นข้าราชการครูสังกัดกรมสามัญศึกษา ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2538 ของจังหวัดชัยนาจ ซึ่งเลือกมาโดยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น จำนวน 297 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ แบบสอบถามความเครียด และแบบสอบถามปัจจัยที่ก่อให้เกิดความเครียดของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา

ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยบางประการซึ่งได้แก่ บุคลิกภาพแบบเก็บตัว สัมพันธภาพในหน่วยงาน สภาวะทางเศรษฐกิจ และลักษณะงานที่ทำ มีความสัมพันธ์กับความเครียดของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .01 ส่วนน้ำหนักความสำคัญของปัจจัยบางประการ ที่ส่งผลต่อความเครียดของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 คือ บุคลิกภาพแบบเก็บตัว และลักษณะงานที่ทำ สำหรับสัมพันธภาพในหน่วยงาน และสภาวะทางเศรษฐกิจ ไม่ส่งผลต่อความเครียดของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา และเมื่อพิจารณาวิเคราะห์หาสาเหตุ พบว่า บุคลิกภาพแบบเก็บตัวมีอิทธิพลส่งผลโดยตรงต่อความเครียดของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา แต่ไม่มีอิทธิพลส่งผลต่อลักษณะงานที่ทำ ส่วนสัมพันธภาพในหน่วยงาน และสภาวะทางเศรษฐกิจ ไม่มีอิทธิพลต่อความเครียดของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษาโดยตรง และจะไปมีอิทธิพลโดยอ้อมโดยผ่านมาในลักษณะงานที่ทำ ซึ่งลักษณะงานที่ทำมีสาเหตุมาจากสภาวะทางเศรษฐกิจ และสัมพันธภาพในหน่วยงาน แล้วมามีอิทธิพลส่งผลต่อความเครียดของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา

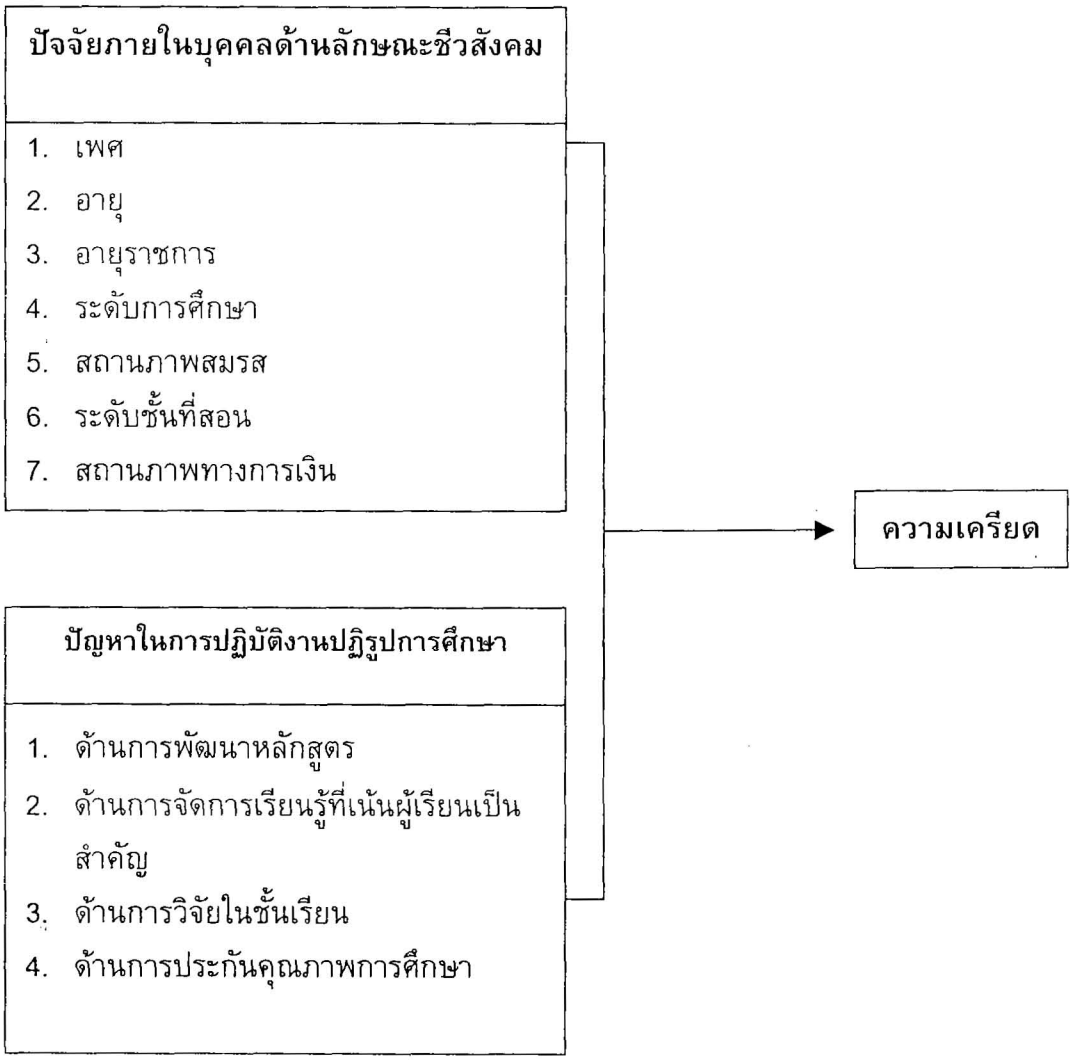
นิกุล ประทีปพิชัย (2540 : บทคัดย่อ) ศึกษาตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับความเครียดในการปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์ เขตการศึกษา 5 โดยศึกษาความสำพันธ์ระหว่างตัวแปร เพศ อายุ ประสบการณ์ในการทำงาน บุคลิกภาพ ทัศนคติ ต่อการปฏิบัติงานกับความเครียดในการปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์ และค้นหาตัวแปรที่ส่งผลต่อความเครียดในการปฏิบัติงาน ของศึกษานิเทศก์และเปรียบเทียบความเครียดในการปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์ จำแนกตามตัวแปร เพศ อายุ เป็นศึกษานิเทศก์ในการทำงาน ทัศนคติในการปฏิบัติงาน ทัศนคติในการปฏิบัติงาน และบุคลิกภาพ กลุ่มตัวอย่างเป็นศึกษานิเทศก์ เขตการศึกษา 5 จำนวน 220 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับความเครียดในการปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์ สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ การหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน กาวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว และวิธีการของ Studen Newman – Kuels การทดสอบค่า (t – test) ผลการวิจัยปรากฏว่า 1. ทัศนคติการปฏิบัติงาน และบุคลิกภาพแบบเอ มีความสัมพันธ์กับความเครียดในการปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนตัวแปร เพศ และประสบการณ์ในการทำงานของศึกษานิเทศก์อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ 2. ตัวแปรที่สามารถพยากรณ์ความเครียดในการปฏิบัติงาน และบุคลิกภาพแบบเอ ซึ่งตัวแปรทั้งทั้งสองนี้สามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของความเครียดในการปฏิบัติงานได้ร้อยละ 34.00 โดยมีสมการที่สามารถพยากณ์ความเครียดในการปฏิบัติงานที่ก่อให้เกิดอาการโดยรวมของ

ศึกษานิเทศก์ ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2.1 สภาพการพยากรณ์ความเครียดในการปฏิบัติงานที่ก่อให้เกิดความเครียดของศึกษานิเทศก์ ในรูปคะแนนดิบ S – total = 0.95 (Attitude) + 0.51 (Personality) +27.17 2.2 สมการพยากรณ์ความเคียดในการปฏิบัติงานที่ก่อให้เกิดกาการโดยรวมของศึกษานิเทศก์ ในรูปคะแนนมาตรฐาน S – total = 0.57 (Attitude) + 0.13 (Personality) 3. ศึกษานิเทศก์ชายและหญิง มีความเครียดในการปฏิบัติงานไม่แตกต่างกัน 4. ศึกษานิเทศก์ที่มีอายุต่างกัน มีความเครียดในการปฏิบัติงานไม่แตกต่างกัน 5. ศึกษานิเทศก์ที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน มีความเครียดในการปฏิบัติงานไม่แตกต่างกัน 6. ศึกษานิเทศก์ที่มีทัศนคติต่อการปฏิบัติงานแตกต่างกันมีความเครียดในการทำงานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สีจันทร์ ใจป้อ (2545 : 122 – 126) ได้ทำการศึกษา ความเครียดของครูยุคปฏิรูปการศึกษา : กรณีครูสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดเชียงใหม่ กลุ่มตัวอย่าง คือ ครูสังกัดกองการมัธยมศึกษา กรมสามัญ จังหวัดเชียงใหม่ ปีการศึกษา 2544 ใช้วิธีสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 519 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วยแบบสอบถาม 4 ตอน ได้แก่ แบบสอบถามปัจจัยส่วนบุคคล แบบวัดระดับความเครียด แบบสอบถามปัจจัยที่มีผลต่อความเครียดของครูในยุคปฏิรูปการศึกษา เป็นแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเอง ประกอบด้วยปัจจัยทั่วไป 3 ด้าน คือ ฐานะทางเศรษฐกิจ สัมพันธภาพในครอบครัว สัมพันธภาพในที่ทำงาน และปัจจัยด้านการปฏิรูปการศึกษา จำนวน 4 ด้าน คือ การปฏิรูปการเรียนรู้ผู้เรียนสำคัญที่สุด ใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครู การประกันคุณภาพการศึกษา การวิจัยในชั้นเรียน จากผลการวิจัยพบว่า ครูที่มี เพศ อายุ อายุราชการ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษาต่างกัน ประเมินผลปัจจัยทั่วไปที่มีต่อความเครียดไม่แตกต่างกัน แต่ครูที่มีสถานภาพทางการเงินต่างกัน ประเมินผลของปัจจัยทั่วไปที่มีต่อความเครียด แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 และเมื่อทดสอบความแตกต่างรายคู่ พบว่า ครูมีสถานะทางการเงินไม่พอใช้และมีหนี้ กับครูที่มีสถานะการเงินพอใช้ พอใช้และเหลือเก็บ ประเมินผลของปัจจัยทั่วไปที่มีต่อความเครียด แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนเพศ อายุ อายุราชการ สถานภาพสมรส และระดับการศึกษาไม่มีความสัมพันธ์กับผลที่มีต่อความเครียดของปัจจัยทั่วไปอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และปัจจัยส่วนบุคคลด้าน อายุ ระดับการศึกษา สถานะทางการเงิน มีความสัมพันธ์กับผลที่มีต่อความเครียดของปัจจัยด้านการปฏิรูปการศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วน เพศ อายุราชการ สถานภาพสมรส ไม่มีความสัมพันธ์กับผลที่มีต่อความเครียดของปัจจัยด้านปฏิรูปการศึกษาอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ระดับความเครียดของครูสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดเชียงใหม่ จากการวิจัยพบว่า ครูส่วนใหญ่มีระดับความเครียดอยู่ในเกณฑ์ปกติ (ร้อยละ 56.80) รองลงมามีความเครียดสูงกว่าระดับปกติเล็กน้อย (ร้อยละ 20.50) และโดยรวมแล้วมีค่าเฉลี่ยคะแนนระดับความเครียดอยู่ที่ 13.80 ซึ่งจัดอยู่ในระดับความเครียดปกติ

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า ความเครียดนั้นก่อให้เกิดผลดี และผลเสียแก่มนุษย์ ความเครียดในระดับที่ไม่มากเกินไป จะทำให้ประสิทธิภาพในการทำงานเพิ่มขึ้น แต่ความเครียดในระดับสูงจะก่อให้เกิดผลเสียแก่ร่างกายและจิตใจ ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ข้าราชการครูเป็นอาชีพที่ต้องปฏิบัติงานด้วยการอุทิศแรงกาย แรงใจ เวลา และความสามารถ ให้กับลูกศิษย์อย่างเต็มกำลัง เพื่อสร้างเยาวชนของชาติให้เป็นผู้มีความสามารถต่อไปในภายภาคหน้า ดังนั้นจึงถือว่าครูเป็นอาชีพที่มีความสำคัญ และอีกทั้งด้วยสภาพแวดล้อมในสังคมปัจจุบัน มีหลายสิ่งหลายอย่างที่จะเป็นผลกระทบทำให้เกิดความเครียดกับครูได้ตลอดเวลา ผู้วิจัยจึงสนใจและนำปัญหานี้มาทำการศึกษา

จากเอกสารและงานวิจัยที่ได้ศึกษาดังกล่าว ผู้วิจัยได้สร้างแผนภาพแสดงเหตุ ได้ดังนี้

ภาพประกอบ 7 การแสดงสาเหตุการเกิดความเครียดของครู

สมมติฐานการวิจัย

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้นำมาเป็นแนวทางในการตั้งสมมติฐานการวิจัย ดังนี้

1. ครูผู้สอนที่มีลักษณะชีวสังคมต่างกัน มีความเครียดในการปฏิบัติงานแตกต่างกัน
2. ครูผู้สอนที่มีลักษณะชีวสังคมต่างกัน มีปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาต่างกัน
3. ครูผู้สอนมีปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาต่างกัน มีความเครียดต่างกัน

บทที่ 3
วิธีการดำเนินการศึกษาค้นคว้า

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เพื่อศึกษาปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา และลักษณะชีวสังคม ที่ส่งผลต่อความเครียดของครูผู้สอน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี เขต 3 โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามลำดับขั้นตอนดังนี้

1. การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
3. ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ และหาคุณภาพของเครื่องมือ
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นครูผู้สอนที่ปฏิบัติหน้าที่ทำการสอนในโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี เขต 3 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2547 จำนวน 111 โรงเรียน ข้าราชการครูทั้งสิ้น 1,156 คน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างเป็นครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี เขต 3 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2547 ซึ่งเลือกมาโดยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) มีขนาดโรงเรียนเป็นชั้น และมีโรงเรียนเป็นหน่วยการสุ่ม (Sampling Unit) โดยทำตามลำดับขั้นตอนดังนี้

1. ประมาณกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ด้วยความเชื่อมั่น 95 % (α = .05) เมื่อเทียบกับตารางขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ควรเลือกจากกลุ่มประชากร พบว่าต้องใช้กลุ่มตัวอย่างอย่างน้อย จำนวน 286 คน (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2536 : 260 ; อ้างอิงมาจาก Yamane. 1967 : 886 – 887) แต่การวิจัยครั้งนี้ใช้กลุ่มตัวอย่างครูผู้สอน 330 คน

2. แบ่งโรงเรียนออกเป็น 3 ขนาด ขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก ซึ่งใช้นักเรียนเป็นเกณฑ์ในการแบ่ง และจากการสำรวจปรากฏว่า มีโรงเรียนขนาดใหญ่ 9 โรงเรียน ขนาดกลาง 60 โรงเรียน และขนาดเล็ก 42 โรงเรียน มีครูทั้งสิ้น 1,156 คน

3. สุ่มโรงเรียนออกจากขนาดโรงเรียนแต่ละขนาด ด้วยอัตราส่วนประมาณ 25 %

3. สุ่มโรงเรียนออกจากขนาดโรงเรียนแต่ละขนาด ด้วยอัตราส่วนประมาณ 25 % ของโรงเรียนแต่ละขนาด ได้โรงเรียนขนาดใหญ่ ขนาดกลาง ขนาดเล็ก จำนวน 2 ,14 และ 10 ตามลำดับ ได้จำนวนครูผู้สอนเทียบตามเกณฑ์สัดส่วนทั้งสิ้น 330 คน ดังแสดงในตาราง

ตาราง 1 แสดงจำนวนกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามขนาดของโรงเรียน

ลำดับที่	โรงเรียน	ขนาดโรงเรียน	จำนวนครู
1	ไทรโยคน้อยวิทยา	ใหญ่	20
2	อนุบาลทองผาภูมิ	ใหญ่	23
3	อนุบาลไทรโยค	กลาง	20
4	พุทธวิมุติวิทยา	กลาง	11
5	บ้านวังสิงห์	กลาง	11
6	บ้านวังโพธิ์	กลาง	18
7	บ้านดินโส	กลาง	18
8	ทองผาภูมิวิทยา	กลาง	18
9	สมาคมป่าไม้อุทิศแห่งประเทศไทย	กลาง	20
10	บ้านเกริงกระเวีย	กลาง	13
11	บ้านซองกาเรีย	กลาง	15
12	บ้านห้วยมาลัย	กลาง	15
13	บ้านใหม่พัฒนา	กลาง	11
14	บ้านท่าดินแดง	กลาง	21
15	บ้านน้ำมุด	กลาง	12
16	บ้านองสิต	กลาง	8
17	บ้านเขาช้าง	เล็ก	14
18	บ้านปากกิเลน	เล็ก	6
19	บ้านยางโทน	เล็ก	7
20	บ้านหินดาด	เล็ก	6
21	บ้านจันเดย์	เล็ก	6
22	บ้านห้วยเขย่ง	เล็ก	7
23	บ้านวังกระแจะ	เล็ก	4
24	บ้านทุ่งนา	เล็ก	9
25	บ้านเจ้าเณร	เล็ก	11
26	บ้านแก่งแคบ	เล็ก	6
	รวม	26	330

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้ เครื่องมือที่ผู้วิจัยใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามปัจจัยด้านลักษณะชีวสังคม เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง จำนวน 7 ข้อ คือ เพศ อายุ อายุราชการ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน ระดับชั้นที่สอน สถานะทางการเงิน

ตอนที่ 2 - แบบวัดความเครียดของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งผู้วิจัยใช้แบบประเมินความเครียด HOS (Health Opinion Survey) โดยแพทย์หญิงบรรจง สืบสมาน ได้ดัดแปลงมาจากแบบสำรวจวัดความเครียดของแมคมิวแลนด์ (McMillan. 1950) และแบบวัดความเครียดของกรมสุขภาพจิต (กระทรวงสาธารณสุข. 2541) ซึ่งผู้วิจัยได้นำแบบวัดความเครียดทั้ง 2 แบบมาปรับใช้ในการวิจัยครั้งนี้ แล้วนำแบบสอบถามมาหาคุณภาพด้านความเชื่อมั่นใหม่ ด้วยการใช้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นข้าราชการครูผู้สอน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2547 ในจังหวัดกาญจนบุรี ที่ไม่ได้เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย จำนวน 100 คน แบบสอบถามประกอบด้วยข้อคำถามเกี่ยวกับอาการต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเมื่อมีความเครียดที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา จำนวน 20 ข้อ

ตัวอย่างแบบสอบถามวัดความเครียด

แบบวัดความเครียด		ระดับอาการ		
ข้อ	อาการ พฤติกรรมหรือความรู้สึก	บ่อยครั้ง (2)	บางครั้ง (1)	ไม่เคยเลย (0)
1	ท่านนอนไม่หลับ เพราะมีความกังวลใจ ที่ต้องทำการวิจัยในชั้นเรียน			
2	ท่านรู้สึกหงุดหงิดรำคาญใจ เมื่อต้องมีภาระงานเพิ่มขึ้นในการพัฒนาหลักสูตร			
3	ท่านทำอะไรไม่ได้เลย เพราะขาดสมาธิ ที่ต้องจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ			

เกณฑ์ให้คะแนนมีดังนี้

ไม่เคยเลย เท่ากับ 0 คะแนน

บางครั้ง เท่ากับ 1 คะแนน

บ่อยครั้ง เท่ากับ 2 คะแนน

เกณฑ์ในการแปลความหมาย

คะแนน	0 – 13	หมายถึง	มีความเครียดน้อย
คะแนน	14 – 27	หมายถึง	มีความเครียดปานกลาง
คะแนน	28 – 40	หมายถึง	มีความเครียดสูง

ตอนที่ 3 แบบสอบถามปัจจัยภายนอก ได้แก่ งานปฏิรูปการศึกษา ที่ส่งผลต่อระดับปัญหาในการปฏิบัติงานที่ส่งผลต่อ ความเครียดของครูผู้สอน ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง จำนวน 4 ด้าน คือ ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา , ด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ , ด้านการวิจัยในชั้นเรียน , และด้านการประกันคุณภาพการศึกษา ซึ่งเป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ จำนวน 40 ข้อ

ตัวอย่าง แบบสอบถามปัญหาในการทำงานปฏิรูปการศึกษา ที่ส่งผลความเครียดของครูผู้สอน

งานปฏิรูปการศึกษา	ระดับปัญหา				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	5	4	3	2	1
ด้านการพัฒนาหลักสูตร					
1. การขาดความรู้ ความเข้าใจ ในการพัฒนาหลักสูตร ทำให้เกิดปัญหาในการปฏิบัติงานของท่าน มากน้อยแค่ไหน					
2. การที่ต้องเพิ่มภาระงาน ในการพัฒนาหลักสูตรให้แก่ครู เป็นปัญหาในการปฏิบัติงานของท่านมากน้อยแค่ไหน					
3. การทำงานที่ประกอบด้วยกระบวนการทำงานหลายขั้นตอนในการพัฒนาหลักสูตร ทำให้เกิดปัญหาในการปฏิบัติงานของท่าน มากน้อยแค่ไหน					

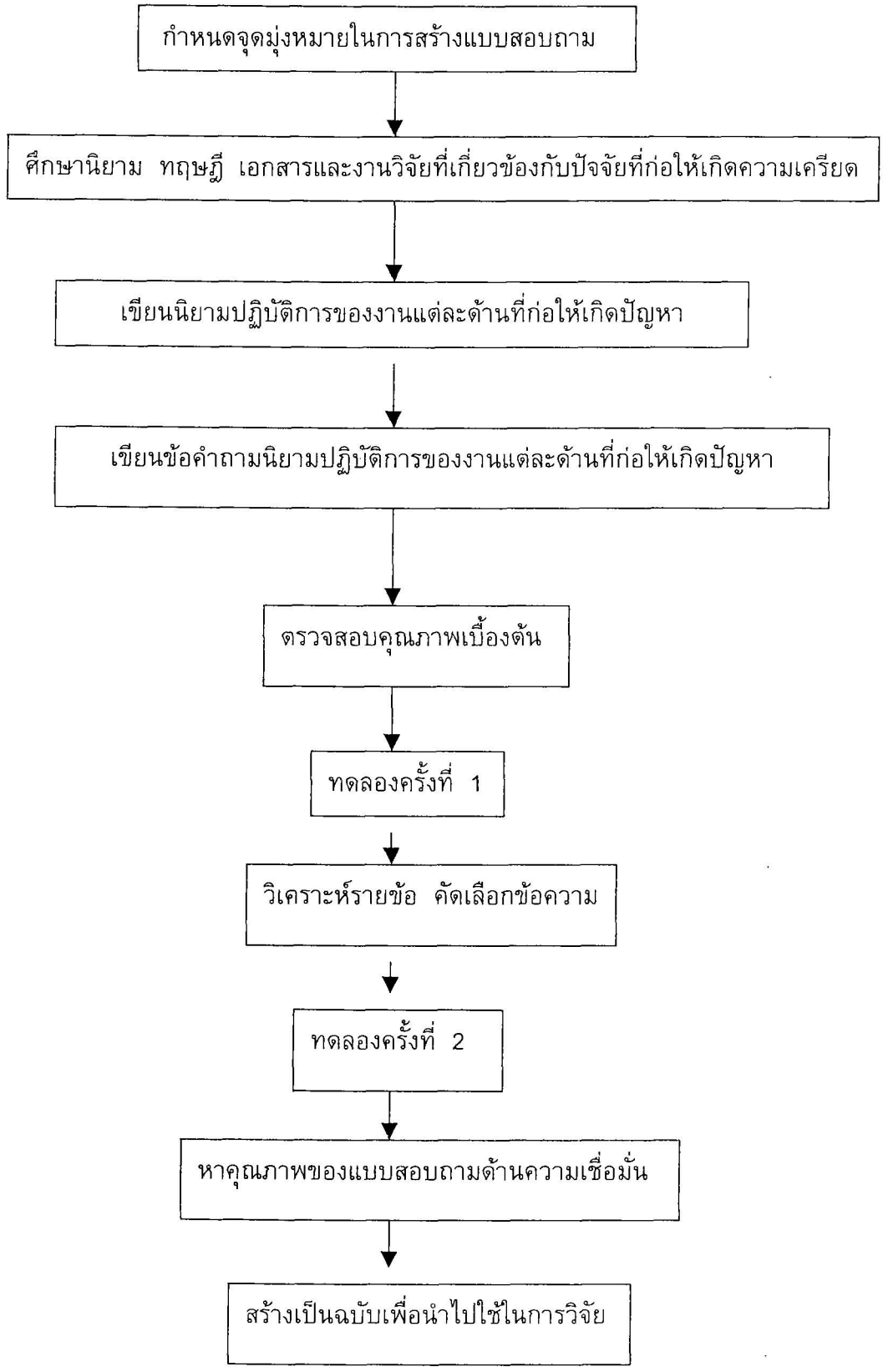
เกณฑ์ในการให้คะแนนมีดังนี้

1	หมายถึง	ระดับปัญหาในการปฏิบัติงานน้อยที่สุด
2	หมายถึง	ระดับปัญหาในการปฏิบัติงานน้อย
3	หมายถึง	ระดับปัญหาในการปฏิบัติงานปานกลาง
4	หมายถึง	ระดับปัญหาในการปฏิบัติงานมาก
5	หมายถึง	ระดับปัญหาในการปฏิบัติงานมากที่สุด

เกณฑ์การแปลความหมาย

คะแนนเฉลี่ย	1.00 – 1.49	หมายถึง	ปัญหาในการทำงานปฏิรูปการศึกษาระดับน้อยที่สุด
คะแนนเฉลี่ย	1.50 – 2.49	หมายถึง	ปัญหาในการทำงานปฏิรูปการศึกษาระดับน้อย
คะแนนเฉลี่ย	2.50 – 3.49	หมายถึง	ปัญหาในการทำงานปฏิรูปการศึกษาระดับปานกลาง
คะแนนเฉลี่ย	3.50 – 3.49	หมายถึง	ปัญหาในการทำงานปฏิรูปการศึกษาระดับมาก
คะแนนเฉลี่ย	4.50 – 5.00	หมายถึง	ปัญหาในการทำงานปฏิรูปการศึกษาระดับมากที่สุด

แบบสอบถามวัดระดับปัญหาในการปฏิบัติงาน ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นเองตามนิยามปฏิบัติการ โดยมีวิธีดำเนินการสร้างตามลำดับขั้น ดังแสดงใน ภาพประกอบ 8 คือ

การหาคุณภาพเครื่องมือ

ขั้นตอนในการสร้างแบบสอบถามและการหาคุณภาพเครื่องมือมีดังนี้

1. ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และวัตถุประสงค์ของการวิจัย รวมทั้งการสัมภาษณ์ครูผู้สอนเกี่ยวกับความเครียดที่มีต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน และปัญหาในการทำงานปฏิรูปการศึกษา เพื่อดำเนินการสร้างแบบสอบถามปัจจัยที่มีผลต่อความเครียดของครูผู้สอนกับงานปฏิรูปการศึกษา

2. นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา และผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content Validity) เพื่อปรับปรุงแก้ไข

3. นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ทดลองใช้ (Try Out) กับข้าราชการครูในโรงเรียนสังกัดเขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี เขต 3 ที่ไม่ได้เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 100 คน เพื่อหาความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อัลฟา (Alpha Coefficient) ของ Cronbach

3.1 แบบวัดความเครียด

จำนวน 20 ข้อ

3.2 แบบสอบถามงานปฏิรูปการศึกษา ที่ส่งผลต่อระดับปัญหาในการปฏิบัติงาน จำนวน 40 ข้อ ได้แก่

- ด้านพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
- ด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นรู้ผู้เรียนเป็นสำคัญ
- ด้านการวิจัยในชั้นเรียน
- ด้านการประกันคุณภาพการศึกษา

ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ **0.71**

เกณฑ์การตัดสิน

ใช้คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างเป็นเกณฑ์ในการแปลความหมายคะแนน โดยกำหนดระดับปัญหาในการปฏิบัติงาน ออกเป็น 3 ระดับ ซึ่งมีเกณฑ์ในการพิจารณาดังนี้

คะแนนสูง / จำนวนระดับ = 50/3 = 16.6

จากหลักเกณฑ์ดังกล่าวจึงสามารถแปลความหมายได้ดังนี

ระดับปัญหาในการปฏิบัติงาน	คะแนน
น้อย	1 - 16.67
ปานกลาง	16.68 - 33.35
สูง	33.36 - 50.00

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง โดยมีขั้นตอนในการดำเนินงานดังนี้

1. ผู้วิจัยติดต่อขอทำหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อใช้ติดต่อกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี เขต 3 ขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลจากโรงเรียนที่ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่าง

2. ติดต่อสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี เขต 3 เพื่อขอความร่วมมือออกใบอนุญาต ให้ข้าราชการครูเป็นกลุ่มตัวอย่าง

3. ติดต่อโรงเรียนที่ได้รับการคัดเลือกเป็นกลุ่มตัวอย่าง ขออนุญาตผู้บริหารโรงเรียน และติดต่อขอความร่วมมือจากหัวหน้าหมวดวิชาต่าง ๆ เพื่อนัดหมาย วัน เวลา ในการนำแบบสอบถามไปส่ง และรวบรวมเพื่อขอรับคืน

4. เตรียมแบบสอบถามให้เพียงพอกับจำนวนครูที่ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่าง เดินทางไปแจกและรับคืน ตามกำหนดเวลาที่นัดหมาย ของแต่ละโรงเรียนที่ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่าง

5. นำผลที่ได้มาวิเคราะห์ หาค่าทางสถิติ และทดสอบสมมติฐานที่ตั้งไว้

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (Statistical Package for Social Science) โดยวิเคราะห์ตามลำดับดังนี้

1. ศึกษาปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา ความเครียดของครู โดยหาค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. เปรียบเทียบปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา ความเครียดของครูจำแนกตามลักษณะชีวสังคม ซึ่งได้แก่ เพศ อายุ อายุราชการ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา ระดับชั้นที่สอน รายได้ต่อเดือน สถานะทางเศรษฐกิจ โดยใช้การทดสอบค่า t และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One – way ANOVA)

3. เปรียบเทียบความเครียดของครู จำแนกตามปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการพัฒนาหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ด้านการวิจัยในชั้นเรียน ด้านการประกันคุณภาพการศึกษา โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One - way ANOVA) และทดสอบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีของ Dunnett และ Scheffe'

บทที่ 4
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดสัญลักษณ์ที่ใช้แทนความหมายต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

N	แทน	จำนวนครูผู้สอนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง
$\bar{X}$	แทน	ค่าเฉลี่ย
S.D.	แทน	ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน
t	แทน	ค่าสถิติที่ใช้พิจารณาใน t – Distribution
F	แทน	ค่าสถิติที่ใช้พิจารณาใน F – Distribution
df	แทน	ชั้นแห่งความเป็นอิสระ
SS	แทน	ผลรวมกำลังสองของคะแนน
MS	แทน	ค่าความแปรปรวน
*	แทน	มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการศึกษาค้นคว้าเสนอตามลำดับดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาเปรียบเทียบความเครียดในการปฏิบัติงานของครูผู้สอน จำแนกตามลักษณะชีวสังคม

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาเปรียบเทียบปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาของครูผู้สอน จำแนกตามลักษณะชีวสังคม

ตอนที่ 3 ผลการศึกษาเปรียบเทียบความเครียดของครู จำแนกตามปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาเปรียบเทียบความเครียดในการปฏิบัติงานของครูผู้สอน จำแนกตามลักษณะชีวสังคม ดังแสดงในตาราง 3 ถึง ตาราง 13

ตาราง 2 ค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานความเครียดในการปฏิบัติงานของครูผู้สอน จำแนกตามลักษณะชีวสังคม

ลักษณะชีวสังคม	ความเครียดในการปฏิบัติงาน			
	N	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความเครียด
1. เพศ				
หญิง	205	11.85	7.50	น้อย
ชาย	92	14.15	9.64	ปานกลาง
2. อายุ				
ต่ำกว่า 25 ปี	7	13.71	9.25	น้อย
26 – 30 ปี	60	14.02	8.74	ปานกลาง
31 – 35 ปี	42	12.81	8.43	น้อย
36 – 40 ปี	36	12.89	9.38	น้อย
41 – 45 ปี	70	13.07	8.31	น้อย
46 – 50 ปี	67	11.01	7.42	น้อย
51 – 55 ปี	13	9.38	5.40	น้อย
56 – 60 ปี	2	9.00	5.65	น้อย
3. อายุราชการ				
ต่ำกว่า 10 ปี	122	13.82	8.42	ปานกลาง
10 – 20 ปี	62	11.77	7.99	น้อย
สูงกว่า 20 ปี	113	11.65	8.17	น้อย
4. สถานภาพสมรส				
โสด	92	12.72	8.09	น้อย
สมรส	186	12.76	8.40	น้อย
หม้าย	19	9.95	7.84	น้อย

ตาราง 2 (ต่อ)

ลักษณะชีวสังคม	ความเครียดในการปฏิบัติงาน			
	N	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความเครียด
5. ระดับการศึกษา				
ต่ำกว่าปริญญาตรี	16	10.94	6.57	น้อย
ปริญญาตรี	271	12.74	8.44	น้อย
สูงกว่าปริญญาตรี	10	10.50	5.60	น้อย
6. ระดับชั้นที่สอน				
ประถมศึกษา	194	11.60	7.93	น้อย
มัธยมศึกษา	62	16.53	9.24	ปานกลาง
ประถมและมัธยมศึกษา	41	11.15	6.46	น้อย
7. รายได้ต่อเดือน				
ต่ำกว่า 10,000 บาท	83	13.40	8.44	น้อย
10,001 – 20,000 บาท	123	11.89	8.35	น้อย
20,001 – 30,000 บาท	89	12.75	8.11	น้อย
สูงกว่า 30,000 บาท	2	11.50	0.70	น้อย
8. สถานะทางเศรษฐกิจ				
รายได้พอใช้	129	11.36	7.42	น้อย
รายได้พอใช้และเหลือเก็บ	44	15.43	9.92	ปานกลาง
รายได้ไม่พอใช้	37	15.00	8.58	ปานกลาง
รายได้ไม่พอใช้และมีหนี้	87	11.87	8.02	น้อย
รวม	297	12.38	7.76	น้อย

จากตาราง 2 พบว่า ครูผู้สอนมีความเครียดในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณาตามลักษณะชีวสังคม พบว่า ครูผู้สอนมีความเครียดในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับน้อย

ตาราง 3 เปรียบเทียบความเครียดในการปฏิบัติงานของครูผู้สอน จำแนกตามเพศ

เพศ	N	$\bar{X}$	S.D.	t
หญิง	205	11.85	7.50	2.02*
ชาย	92	14.15	9.64	

จากตาราง 3 พบว่า ครูผู้สอนที่เป็นผู้หญิงและครูผู้สอนที่เป็นผู้ชาย มีความเครียดในการปฏิบัติงานแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 4 เปรียบเทียบความเครียดในการปฏิบัติงานของครูผู้สอน จำแนกตามอายุ

แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F
ระหว่างกลุ่ม	7	477.82	68.26	.99
ภายในกลุ่ม	289	19807.14	68.53	
รวม	296	20284.96		

จากตาราง 4 พบว่า ครูผู้สอนที่มีอายุต่างกันมีความเครียดในการปฏิบัติงานไม่แตกต่างกัน

ตาราง 5 เปรียบเทียบความเครียดในการปฏิบัติงานของครูผู้สอน จำแนกตามอายุราชการ

แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F
ระหว่างกลุ่ม	2	326.25	163.12	2.40
ภายในกลุ่ม	294	19958.71	67.88	
รวม	296	20284.96		

จากตาราง 5 พบว่า ครูผู้สอนที่มีอายุราชการต่างกันมีความเครียดในการปฏิบัติงานไม่แตกต่างกัน

ตาราง 6 เปรียบเทียบความเครียดในการปฏิบัติงานของครูผู้สอน จำแนกตามสถานภาพสมรส

แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F
ระหว่างกลุ่ม	2	139.25	69.62	1.01
ภายในกลุ่ม	294	20145.71	68.52	
รวม	296	20284.96		

จากตาราง 6 พบว่า ครูผู้สอนที่มีสถานภาพสมรสต่างกันมีความเครียดในการปฏิบัติงานไม่แตกต่างกัน

ตาราง 7 เปรียบเทียบความเครียดในการปฏิบัติงานของครูผู้สอน จำแนกตามระดับการศึกษา

แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F
ระหว่างกลุ่ม	2	93.13	46.56	0.67
ภายในกลุ่ม	294	20191.83	68.68	
รวม	296	20284.96		

จากตาราง 7 พบว่า ครูผู้สอนที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีความเครียดในการปฏิบัติงานไม่แตกต่างกัน

ตาราง 8 เปรียบเทียบความเครียดในการปฏิบัติงานของครูผู้สอน จำแนกตามระดับชั้นที่สอน

แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F
ระหว่างกลุ่ม	2	1239.77	619.88	9.56*
ภายในกลุ่ม	294	19045.19	64.78	
รวม	296	20284.96		

จากตาราง 8 พบว่า ครูผู้สอนที่มีระดับชั้นที่สอนต่างกันมีความเครียดในการปฏิบัติงานแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผู้วิจัยจึงทดสอบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีของ Dunnett ดังแสดงในตาราง 9

ตาราง 9 เปรียบเทียบความเครียดในการปฏิบัติงานของครูผู้สอนที่สอนในระดับชั้นที่ต่างกัน เป็นรายคู่

ระดับชั้นที่สอน	$\bar{X}$	ประถมศึกษา	มัธยมศึกษา	ประถมและมัธยมศึกษา
		11.60	16.53	11.15
ประถมศึกษา	11.60	-	4.93*	0.45
มัธยมศึกษา	16.53		-	5.39*
ประถมและมัธยมศึกษา	11.15			-

จาตาราง 9 พบว่า ครูผู้สอนที่สอนในระดับประถมศึกษามีความเครียดในการปฏิบัติงานแตกต่างจากครูผู้สอนที่สอนระดับมัธยมศึกษา และครูผู้สอนที่สอนระดับมัธยมศึกษามีความเครียดในการปฏิบัติงาน แตกต่างจากครูผู้สอนที่สอนระดับประถมและมัธยมศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 10 เปรียบเทียบความเครียดในการปฏิบัติงานของครูผู้สอน จำแนกตามรายได้ต่อเดือน

แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F
ระหว่างกลุ่ม	3	119.62	39.87	0.57
ภายในกลุ่ม	293	20165.34	68.82	
รวม	296	20284.96		

จากตาราง 10 พบว่า ครูผู้สอนที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกันมีความเครียดในการปฏิบัติงานไม่แตกต่างกัน

ตาราง 11 เปรียบเทียบความเครียดในการปฏิบัติงานของครูผู้สอนจำแนกตามสถานะทางเศรษฐกิจ

แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F
ระหว่างกลุ่ม	3	810.96	270.32	4.06*
ภายในกลุ่ม	293	19474.00	66.46	
รวม	296	20284.96		

จากตาราง 11 พบว่า ครูผู้สอนที่มีสถานะทางเศรษฐกิจต่างกันมีความเครียดในการปฏิบัติงานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผู้วิจัยจึงทดสอบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีของ Dunnett ดังแสดงในตาราง 12

ตาราง 12 เปรียบเทียบความเครียดในการปฏิบัติงานของครูผู้สอนที่สถานะทางเศรษฐกิจต่างกันเป็นรายคู่

สถานะทางเศรษฐกิจ	$\bar{X}$	รายได้พอใช้	รายได้พอใช้และเหลือเก็บ	รายได้ไม่พอใช้	รายได้ไม่พอใช้และมีหนี้
		11.36	15.43	15.00	11.87
รายได้พอใช้	11.36	-	4.08*	3.64	0.52
รายได้พอใช้และเหลือเก็บ	15.43		-	0.43	3.56
รายได้ไม่พอใช้	15.00			-	3.13
รายได้ไม่พอใช้และมีหนี้	11.87				-

จาตาราง 12 พบว่า ครูผู้สอนที่มีสถานะทางเศรษฐกิจรายได้พอใช้และเหลือเก็บ มีความเครียดในการปฏิบัติงานแตกต่างจากครูผู้สอนที่มีสถานะทางเศรษฐกิจรายได้พอใช้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตอนที่ 2 ผลการเปรียบเทียบปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาของครูผู้สอนที่มีลักษณะชีวสังคมต่างกัน

ตาราง 13 ค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาของครูผู้สอน จำแนกตามลักษณะชีวสังคม

ตาราง 13 ค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาของครูผู้สอน จำแนกตามลักษณะชีวสังคม

ลักษณะชีวสังคม	N	ปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา											
		ด้านการพัฒนาหลักสูตร			ด้านการจัดการเรียนรู้ผู้เรียนเป็นสำคัญ			ด้านวิจัยในชั้นเรียน			ด้านการประกันคุณภาพการศึกษา		
		$\bar{X}$	S.D.	ระดับปัญหา	$\bar{X}$	S.D.	ระดับปัญหา	$\bar{X}$	S.D.	ระดับปัญหา	$\bar{X}$	S.D.	ระดับปัญหา
1. เพศ													
หญิง	205	31.03	7.95	ปานกลาง	29.54	7.24	ปานกลาง	30.68	7.70	ปานกลาง	30.72	7.96	ปานกลาง
ชาย	92	31.62	8.96	ปานกลาง	29.88	8.95	ปานกลาง	32.03	8.38	ปานกลาง	31.51	9.04	ปานกลาง
2. อายุ													
ต่ำกว่า 36 ปี	109	33.36	10.14	สูง	32.26	11.93	ปานกลาง	33.85	11.49	สูง	33.41	12.37	สูง
36 – 50 ปี	173	33.39	8.33	สูง	29.12	7.81	ปานกลาง	30.14	8.07	ปานกลาง	30.43	30.43	ปานกลาง
51 – 60 ปี	15	29.27	8.75	ปานกลาง	26.33	7.25	ปานกลาง	30.93	9.65	ปานกลาง	28.40	28.40	ปานกลาง
3. อายุราชการ													
ต่ำกว่า 10 ปี	122	32.83	7.82	ปานกลาง	31.33	7.30	ปานกลาง	32.79	7.15	ปานกลาง	32.43	8.37	ปานกลาง
10 – 20 ปี	62	29.60	7.25	ปานกลาง	28.10	7.56	ปานกลาง	30.42	8.12	ปานกลาง	30.81	8.33	ปานกลาง
สูงกว่า 20 ปี	113	30.35	8.99	ปานกลาง	28.69	8.17	ปานกลาง	29.66	8.33	ปานกลาง	29.49	8.03	ปานกลาง
4. สถานภาพสมรส													
โสด	92	32.02	8.05	ปานกลาง	30.80	7.71	ปานกลาง	32.41	7.16	ปานกลาง	31.98	8.46	ปานกลาง
สมรส	186	30.96	8.30	ปานกลาง	29.65	7.82	ปานกลาง	30.92	8.07	ปานกลาง	30.92	8.19	ปานกลาง
หม้าย	19	29.74	9.06	ปานกลาง	24.11	5.70	ปานกลาง	26.53	8.59	ปานกลาง	26.58	7.64	ปานกลาง
5. ระดับการศึกษา													
ต่ำกว่าปริญญาตรี	16	27.63	7.80	ปานกลาง	26.19	5.91	ปานกลาง	27.13	6.70	ปานกลาง	25.88	6.73	ปานกลาง
ปริญญาตรี	271	31.38	8.25	ปานกลาง	29.80	7.89	ปานกลาง	31.39	7.99	ปานกลาง	31.19	8.23	ปานกลาง
สูงกว่าปริญญาตรี	10	32.40	8.88	ปานกลาง	31.10	7.14	ปานกลาง	29.60	6.70	ปานกลาง	33.00	10.45	ปานกลาง
6. ระดับชั้นที่สอน													
ประถมศึกษา	194	30.73	7.80	ปานกลาง	28.66	7.35	ปานกลาง	30.07	7.67	ปานกลาง	29.90	7.81	ปานกลาง
มัธยมศึกษา	62	31.84	10.40	ปานกลาง	31.84	9.68	ปานกลาง	33.48	8.82	สูง	34.08	9.22	สูง
ประถมและมัธยมศึกษา	41	32.56	6.61	ปานกลาง	31.05	5.80	ปานกลาง	32.44	6.88	ปานกลาง	31.37	8.15	ปานกลาง
7. รายได้ต่อเดือน													
ต่ำกว่า 10,000 บาท	83	32.63	8.27	ปานกลาง	31.68	10.69	ปานกลาง	33.04	10.19	ปานกลาง	32.91	11.14	ปานกลาง
10,001 – 20,000 บาท	123	31.31	9.58	ปานกลาง	29.91	9.96	ปานกลาง	31.26	10.04	ปานกลาง	30.82	10.43	ปานกลาง
20,001 บาทขึ้นไป	89	30.48	9.28	ปานกลาง	29.02	7.96	ปานกลาง	30.58	8.56	ปานกลาง	30.89	8.08	ปานกลาง
8. สถานะทางเศรษฐกิจ													
รายได้พอใช้	129	30.97	7.50	ปานกลาง	29.39	7.84	ปานกลาง	30.37	7.56	ปานกลาง	32.10	8.34	ปานกลาง
รายได้พอใช้และเหลือเก็บ	44	31.66	8.81	ปานกลาง	31.25	7.52	ปานกลาง	32.68	8.31	ปานกลาง	30.27	8.44	ปานกลาง
รายได้ไม่พอใช้	37	33.41	9.38	สูง	31.22	7.83	ปานกลาง	32.54	8.33	ปานกลาง	30.93	8.05	ปานกลาง
รายได้ไม่พอใช้และมีหนี้	87	30.41	8.54	ปานกลาง	28.54	7.76	ปานกลาง	30.76	8.03	ปานกลาง	29.00	12.72	ปานกลาง
รวม	297	31.42	9.15	ปานกลาง	30.13	9.63	ปานกลาง	31.54	9.67	ปานกลาง	31.42	9.99	ปานกลาง

จากตาราง 13 พบว่า ครูผู้สอนมีปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านการพัฒนาหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ด้านการวิจัยในชั้นเรียน ด้านการประกันคุณภาพการศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้านตามลักษณะชีวสังคม พบว่า ด้านการพัฒนาหลักสูตร ครูผู้สอนที่มีอายุต่ำกว่า 36 ปี ครูผู้สอนที่มีอายุตั้งแต่ 36 – 50 ปี และครูผู้สอนที่มีสถานะทางเศรษฐกิจรายได้ไม่พอใช้ มีปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาอยู่ในระดับสูง ด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ครูผู้สอนมีปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง ด้านการวิจัยในชั้นเรียน ครูผู้สอนที่มีอายุต่ำกว่า 36 ปี และครูผู้สอนที่สอนในระดับชั้นมัธยมศึกษา มีปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาอยู่ในระดับสูง และด้านการประกันคุณภาพการศึกษา ครูผู้สอนที่มีอายุต่ำกว่า 36 ปี และครูผู้สอนที่สอนในระดับชั้นมัธยมศึกษา มีปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาอยู่ในระดับสูง และส่วนอื่นๆ อยู่ในระดับปานกลาง

ตาราง 14 เปรียบเทียบปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาด้านการพัฒนาหลักสูตร จำแนกตามเพศ

เพศ	N	$\bar{X}$	S.D.	t
หญิง	205	31.03	7.95	-0.56
ชาย	92	31.62	8.96	

จากตาราง 14 พบว่า ครูผู้สอนที่เป็นผู้หญิงและครูผู้สอนที่เป็นผู้ชาย มีปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาด้านการพัฒนาหลักสูตรไม่แตกต่างกัน

ตาราง 15 เปรียบเทียบปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จำแนกตามเพศ

เพศ	N	$\bar{X}$	S.D.	t
หญิง	204	29.54	7.24	-0.32
ชาย	92	29.88	8.95	

จากตาราง 15 พบว่า ครูผู้สอนที่เป็นผู้หญิงและครูผู้สอนที่เป็นผู้ชาย มีปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญไม่แตกต่างกัน

ตาราง 16 เปรียบเทียบปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาด้านการวิจัยในชั้นเรียน จำแนกตามเพศ

เพศ	N	$\bar{X}$	S.D.	t
หญิง	204	30.68	7.70	-1.36
ชาย	92	32.03	8.38	

จากตาราง 16 พบว่าครูผู้สอนที่เป็นผู้หญิงและครูผู้สอนที่เป็นผู้ชาย มีปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาด้านการวิจัยในชั้นเรียนไม่แตกต่างกัน

ตาราง 17 เปรียบเทียบปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาด้านการประกันคุณภาพการศึกษา จำแนกตามเพศ

เพศ	N	$\bar{X}$	S.D.	t
หญิง	204	30.72	7.96	-0.75
ชาย	92	31.51	9.04	

จากตาราง 17 พบว่าครูผู้สอนที่เป็นผู้หญิงและครูผู้สอนที่เป็นผู้ชาย มีปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาด้านการประกันคุณภาพการศึกษาไม่แตกต่างกัน

ตาราง 18 เปรียบเทียบปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา จำแนกตามอายุ

ปัญหาในการปฏิรูปการศึกษา	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F
ด้านการพัฒนาหลักสูตร	ระหว่างกลุ่ม	2	663.359	331.680	4.040*
	ภายในกลุ่ม	294	24139.03	82.106	
	รวม	296	24802.39		
ด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	ระหว่างกลุ่ม	2	887.310	443.655	4.901*
	ภายในกลุ่ม	294	26611.83	90.516	
	รวม	296	27499.14		
ด้านการวิจัยในชั้นเรียน	ระหว่างกลุ่ม	2	928.469	464.234	5.096*
	ภายในกลุ่ม	294	26781.26	91.093	
	รวม	296	27709.72		
ด้านการประกันคุณภาพการศึกษา	ระหว่างกลุ่ม	2	740.022	370.011	3.773*
	ภายในกลุ่ม	294	28834.37	98.076	
	รวม	296	29574.39		

จากตาราง 18 พบว่า ครูผู้สอนที่มีอายุต่างกันมีปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา ด้านการพัฒนาหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ด้านการวิจัยในชั้นเรียน ด้านการประกันคุณภาพการศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากการที่พบว่า ครูผู้สอนที่มีอายุต่างกันมีปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา ด้านการพัฒนาหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ด้านการวิจัยในชั้นเรียน ด้านการประกันคุณภาพการศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผู้วิจัยจึงทดสอบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีเชฟเฟ่ (Scheffe') ดังแสดงในตาราง 19 ถึง 22

ตาราง 19 เปรียบเทียบปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาด้านการพัฒนาหลักสูตรของครูผู้สอนที่มีอายุต่างกัน

อายุ	$\bar{X}$	ต่ำกว่า 36 ปี	36-50 ปี	51 ปีขึ้นไป
		33.36	30.39	29.27
1. ต่ำกว่า 36 ปี	33.36	-	2.97*	4.09*
2. 36 – 50 ปี	30.39	-	-	1.12
3. 51 ปีขึ้นไป	29.27	-	-	-

จากตาราง 19 พบว่า ครูผู้สอนที่มีอายุต่ำกว่า 36 ปี มีปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาด้านการพัฒนาหลักสูตรแตกต่างจากครูผู้สอนที่มีอายุ 51 ปีขึ้นไป และครูผู้สอนที่มีอายุต่ำกว่า 36 ปี มีปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาด้านการพัฒนาหลักสูตรแตกต่างจากครูผู้สอนที่มีอายุ 36-50 ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนคู่อื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน

ตาราง 20 เปรียบเทียบปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของครูผู้สอนที่มีอายุต่างกัน

อายุ	$\bar{X}$	ต่ำกว่า 36 ปี	36-50 ปี	51 ปีขึ้นไป
		32.26	29.12	26.33
1. ต่ำกว่า 36 ปี	32.26	-	3.14*	5.92*
2. 36 – 50 ปี	29.12	-	-	2.78
3. 51 ปีขึ้นไป	26.33	-	-	-

จากตาราง 20 พบว่า ครูผู้สอนที่มีอายุต่ำกว่า 36 ปี มีปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญแตกต่างจากครูผู้สอนที่มีอายุ 51 ปีขึ้นไป และครูผู้สอนที่มีอายุต่ำกว่า 36 ปี มีปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญแตกต่างจากครูผู้สอนที่มีอายุ 36-50 ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนคู่อื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน

ตาราง 21 เปรียบเทียบปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาด้านการวิจัยในชั้นเรียนของครูผู้สอนที่มีอายุต่างกัน

อายุ	$\bar{X}$	ต่ำกว่า 36 ปี	36-50 ปี	51 ปีขึ้นไป
		33.85	30.14	30.93
1. ต่ำกว่า 36 ปี	33.85	-	3.71*	2.92
2. 36 – 50 ปี	30.14	-	-	.79
3. 51 ปีขึ้นไป	30.93	-	-	-

จากตาราง 21 พบว่า ครูผู้สอนที่มีอายุต่ำกว่า 36 ปี มีปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาด้านการวิจัยในชั้นเรียนแตกต่างจากครูผู้สอนที่มีอายุ 36-50 ปี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 22 เปรียบเทียบปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาด้านการประกันคุณภาพการศึกษาของครูผู้สอนที่มีอายุต่างกัน

อายุ	$\bar{X}$	ต่ำกว่า 36 ปี	36-50 ปี	51 ปีขึ้นไป
		33.41	30.43	28.40
1. ต่ำกว่า 36 ปี	33.41	-	2.99*	5.01*
2. 36 – 50 ปี	30.43	-	-	2.03
3. 51 ปีขึ้นไป	28.40	-	-	-

จากตาราง 22 พบว่า ครูผู้สอนที่มีอายุต่ำกว่า 36 ปี มีปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาด้านการประกันคุณภาพการศึกษาแตกต่างจากครูผู้สอนที่มีอายุ 51 ปีขึ้นไป และครูผู้สอนที่มีอายุต่ำกว่า 36 ปี มีปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาด้านการประกันคุณภาพการศึกษาแตกต่างจากครูผู้สอนที่มีอายุ 36-50 ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนคู่อื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน

ตาราง 23 เปรียบเทียบปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา จำแนกตามอายุราชการ

ปัญหาในการปฏิรูปการศึกษา	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F
ด้านการพัฒนาหลักสูตร	ระหว่างกลุ่ม	2	563.49	281.74	4.20*
	ภายในกลุ่ม	294	19690.14	66.97	
	รวม	296	20253.63		
ด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	ระหว่างกลุ่ม	2	595.39	297.69	5.02*
	ภายในกลุ่ม	293	17374.35	59.29	
	รวม	295	17969.74		
ด้านการวิจัยในชั้นเรียน	ระหว่างกลุ่ม	2	605.42	302.71	4.93*
	ภายในกลุ่ม	293	17956.73	61.28	
	รวม	295	18562.15		
ด้านการประกันคุณภาพการศึกษา	ระหว่างกลุ่ม	2	508.10	254.05	3.74*
	ภายในกลุ่ม	293	197871.56	67.82	
	รวม	295	20379.66		

จากตาราง 23 พบว่า ครูผู้สอนที่มีอายุราชการต่างกันมีปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา ด้านการพัฒนาหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ด้านการวิจัยในชั้นเรียน ด้านการประกันคุณภาพการศึกษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากการที่พบว่า ครูผู้สอนที่มีอายุราชการต่างกันมีปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา ด้านการพัฒนาหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ด้านการวิจัยในชั้นเรียน ด้านการประกันคุณภาพการศึกษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผู้วิจัยจึงทดสอบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีของเชฟเฟ่ (Scheffe') ดังแสดงในตาราง 24 – 27

ตาราง 24 เปรียบเทียบปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาด้านการพัฒนาหลักสูตรของครูผู้สอนที่มีอายุราชการต่างกัน

อายุราชการ	$\bar{X}$	ต่ำกว่า 10 ปี	10 – 20 ปี	สูงกว่า 20 ปี
		32.83	29.60	30.35
ต่ำกว่า 10 ปี	32.83	-	3.23*	2.47
10 – 20 ปี	29.60		-	-0.76
สูงกว่า 20 ปี	60.35			-

จากตาราง 24 พบว่า ครูผู้สอนที่มีอายุราชการ ต่ำกว่า 10 ปี มีปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาด้านการพัฒนาหลักสูตร แตกต่างจากครูผู้สอนที่มีอายุราชการ 10 – 12 ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนคู่อื่น ๆ ไม่แตกต่าง

ตาราง 25 เปรียบเทียบปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ของครูผู้สอนที่มีอายุราชการต่างกัน

อายุราชการ	$\bar{X}$	ต่ำกว่า 10 ปี	10 – 20 ปี	สูงกว่า 20 ปี
		31.33	28.10	28.69
ต่ำกว่า 10 ปี	31.33	-	3.23*	2.64*
10 – 20 ปี	28.10		-	-0.59
สูงกว่า 20 ปี	28.69			-

จากตาราง 25 พบว่า ครูผู้สอนที่มีอายุราชการ ต่ำกว่า 10 ปี มีปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ แตกต่างจากครูผู้สอนที่มีอายุราชการ 10 – 12 ปี และ ครูผู้สอนที่มีอายุราชการ สูงกว่า 20 ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนคู่อื่น ๆ ไม่แตกต่าง

ตาราง 26 เปรียบเทียบปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาด้านการวิจัยในชั้นเรียนของครูผู้สอนที่มีอายุราชการต่างกัน

อายุราชการ	$\bar{X}$	ต่ำกว่า 10 ปี	10 – 20 ปี	สูงกว่า 20 ปี
		32.79	30.42	29.66
ต่ำกว่า 10 ปี	32.79	-	2.37	3.12*
10 – 20 ปี	30.42		-	0.76
สูงกว่า 20 ปี	29.66			-

จากตาราง 26 พบว่า ครูผู้สอนที่มีอายุราชการ ต่ำกว่า 10 ปี มีปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาด้านการวิจัยในชั้นเรียน แตกต่างจากครูผู้สอนที่มีอายุราชการ สูงกว่า 20 ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนคู่อื่น ๆ ไม่แตกต่าง

ตาราง 27 เปรียบเทียบปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาด้านการประกันคุณภาพการศึกษาของครูผู้สอนที่มีอายุราชการต่างกัน

อายุราชการ	$\bar{X}$	ต่ำกว่า 10 ปี	10 – 20 ปี	สูงกว่า 20 ปี
		32.43	30.81	29.49
ต่ำกว่า 10 ปี	32.43	-	1.62	2.94*
10 – 20 ปี	30.81		-	1.32
สูงกว่า 20 ปี	29.49			-

จากตาราง 26 พบว่า ครูผู้สอนที่มีอายุราชการ ต่ำกว่า 10 ปี มีปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาด้านการประกันคุณภาพการศึกษา แตกต่างจากครูผู้สอนที่มีอายุราชการ สูงกว่า 20 ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนคู่อื่น ๆ ไม่แตกต่าง

ตาราง 28 เปรียบเทียบปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา จำแนกตามสถานภาพสมรส

ปัญหาในการปฏิรูปการศึกษา	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F
ด้านการพัฒนาหลักสูตร	ระหว่างกลุ่ม	2	113.25	56.63	0.82
	ภายในกลุ่ม	294	20140.37	68.50	
	รวม	296	20253.62		
ด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	ระหว่างกลุ่ม	2	704.94	352.47	5.98*
	ภายในกลุ่ม	293	17264.81	58.92	
	รวม	295	17969.75		
ด้านการวิจัยในชั้นเรียน	ระหว่างกลุ่ม	2	558.52	279.26	4.54*
	ภายในกลุ่ม	293	18003.63	61.44	
	รวม	295	18562.15		
ด้านการประกันคุณภาพการศึกษา	ระหว่างกลุ่ม	2	459.28	229.64	3.37*
	ภายในกลุ่ม	293	19920.37	67.98	
	รวม	295	20379.65		

จากตาราง 28 พบว่า ครูผู้สอนที่มีสถานภาพสมรสต่างกันมีปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา ด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ด้านการวิจัยในชั้นเรียน ด้านการประกันคุณภาพการศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านการพัฒนาหลักสูตร ไม่แตกต่างกัน

จากการที่พบว่าครูผู้สอนที่มีสถานภาพสมรสต่างกันมีปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา ด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ด้านการวิจัยในชั้นเรียน ด้านการประกันคุณภาพการศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผู้วิจัยจึงทดสอบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีของเชฟเฟ่ (Scheffe') ดังแสดงในตาราง 29 ถึง 31

ตาราง 29 เปรียบเทียบปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของครูผู้สอนที่มีสถานภาพสมรสต่างกัน

สถานภาพสมรส	$\bar{X}$	โสด	สมรส	หม้าย
		30.80	29.65	24.11
โสด	30.80	-	1.16	6.70*
สมรส	29.65		-	5.54*
หม้าย	24.11			-

จากตาราง 29 พบว่า ครูผู้สอนที่มีสถานภาพสมรสเป็นหม้าย มีปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ แตกต่างจากครูผู้สอนที่มีสถานภาพสมรสเป็นโสด และสมรส อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนคู่อื่น ๆ ไม่แตกต่าง

ตาราง 30 เปรียบเทียบปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาด้านการวิจัยในชั้นเรียนของครูผู้สอนที่มีสถานภาพสมรสต่างกัน

สถานภาพสมรส	$\bar{X}$	โสด	สมรส	หม้าย
		32.41	30.92	26.53
โสด	32.41	-	1.48	5.88*
สมรส	30.92		-	4.40
หม้าย	26.53			-

จากตาราง 30 พบว่า ครูผู้สอนที่มีสถานภาพสมรสเป็น หม้าย มีปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาด้านการวิจัยในชั้นเรียน แตกต่างจากครูผู้สอนที่มีสถานภาพสมรสเป็นโสด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนคู่อื่น ๆ ไม่แตกต่าง

ตาราง 31 เปรียบเทียบปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาด้านการประกันคุณภาพการศึกษาของครูผู้สอนที่มีสถานภาพสมรสต่างกัน

สถานภาพสมรส	$\bar{X}$	โสด	สมรส	หม้าย
		31.98	30.92	26.58
โสด	31.98	-	1.06	5.40*
สมรส	30.92		-	4.34
หม้าย	26.58			-

จากตาราง 31 พบว่า ครูผู้สอนที่มีสถานภาพสมรสเป็น หม้าย มีปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาด้านการประกันคุณภาพการศึกษา แตกต่างจากครูผู้สอนที่มีสถานภาพสมรสเป็นโสด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนคู่อื่น ๆ ไม่แตกต่าง

ตาราง 32 เปรียบเทียบปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา จำแนกตามระดับการศึกษา

ปัญหาในการปฏิรูปการศึกษา	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F
ด้านการพัฒนาหลักสูตร	ระหว่างกลุ่ม	2	227.63	113.81	1.67
	ภายในกลุ่ม	294	20026.00	68.11	
	รวม	296	20253.63		
ด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	ระหว่างกลุ่ม	2	218.62	109.31	1.80
	ภายในกลุ่ม	293	17751.13	60.58	
	รวม	295	17969.75		
ด้านการวิจัยในชั้นเรียน	ระหว่างกลุ่ม	2	297.84	148.92	2.38
	ภายในกลุ่ม	293	18264.31	62.33	
	รวม	295	18562.15		
ด้านการประกันคุณภาพการศึกษา	ระหว่างกลุ่ม	2	469.92	234.96	3.45*
	ภายในกลุ่ม	293	19909.73	67.95	
	รวม	295	20379.65		

จากตาราง 32 พบว่า ครูผู้สอนที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา ด้านการพัฒนาหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ด้านการวิจัย

ในชั้นเรียน แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านการประกันคุณภาพการศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากการที่พบว่าครูผู้สอนที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา ด้านการประกันคุณภาพการศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผู้วิจัยจึงทดสอบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีของเชฟเฟ่ (Scheffe') ดังแสดงในตาราง 33

ตาราง 33 เปรียบเทียบปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาด้านการประกันคุณภาพการศึกษาของครูผู้สอนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน

ระดับการศึกษา	$\bar{X}$	ต่ำกว่าปริญญาตรี	ปริญญาตรี	สูงกว่าปริญญาตรี
		25.88	31.19	33.00
ต่ำกว่าปริญญาตรี	25.88	-	5.32*	-7.13
ปริญญาตรี	31.19		-	-1.81
สูงกว่าปริญญาตรี	33.00			-

จากตาราง 33 พบว่า ครูผู้สอนที่มีระดับการศึกษาปริญญาตรี มีปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาด้านการประกันคุณภาพการศึกษา แตกต่างจากครูผู้สอนที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 34 เปรียบเทียบปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา จำแนกตามระดับชั้นที่สอน

ปัญหาในการปฏิรูปการศึกษา	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F
ด้านการพัฒนาหลักสูตร	ระหว่างกลุ่ม	2	144.63	72.31	1.05
	ภายในกลุ่ม	294	20109.00	68.39	
	รวม	296	20253.63		
ด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	ระหว่างกลุ่ม	2	561.94	280.97	4.72*
	ภายในกลุ่ม	293	17407.80	59.41	
	รวม	295	17969.74		
ด้านการวิจัยในชั้นเรียน	ระหว่างกลุ่ม	2	624.71	312.36	5.10*
	ภายในกลุ่ม	293	17937.44	61.22	
	รวม	295	18562.15		
ด้านการประกันคุณภาพการศึกษา	ระหว่างกลุ่ม	2	818.42	409.21	6.12*
	ภายในกลุ่ม	293	19561.24	66.76	
	รวม	295	20379.66		

จากตาราง 34 พบว่า ครูผู้สอนที่สอนในระดับชั้นที่ต่างกันมีปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา ด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ด้านการวิจัยในชั้นเรียน ด้านการประกันคุณภาพการศึกษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านการพัฒนาหลักสูตรไม่แตกต่างกัน

จากการที่พบว่า ครูผู้สอนที่สอนในระดับชั้นที่ต่างกันมีปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา ด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ด้านการวิจัยในชั้นเรียน ด้านการประกันคุณภาพการศึกษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผู้วิจัยจึงทดสอบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีของ Dunnett ดังแสดงในตาราง 35 ถึง 37

ตาราง 35 เปรียบเทียบปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ของครูผู้สอนที่สอนในระดับชั้นที่ต่างกัน

ระดับชั้นที่สอน	$\bar{X}$	ประถมศึกษา	มัธยมศึกษา	ประถมศึกษาและมัธยมศึกษา
		28.66	31.84	31.05
ประถมศึกษา	28.66	-	3.18*	2.39
มัธยมศึกษา	31.84		-	0.79
ประถมศึกษาและมัธยมศึกษา	31.05			-

จากตาราง 35 พบว่า ครูผู้สอนที่สอนในระดับชั้นมัธยมศึกษา มีปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาด้านการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ แตกต่างจากครูผู้สอนที่สอนในระดับชั้นประถมศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 36 เปรียบเทียบปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาด้านการวิจัยในชั้นเรียนของครูผู้สอนที่สอนในระดับชั้นที่ต่างกัน

ระดับชั้นที่สอน	$\bar{X}$	ประถมศึกษา	มัธยมศึกษา	ประถมศึกษาและมัธยมศึกษา
		30.07	33.48	32.44
ประถมศึกษา	30.07	-	3.41*	2.37
มัธยมศึกษา	33.48		-	1.04
ประถมศึกษาและมัธยมศึกษา	32.44			-

จากตาราง 36 พบว่า ครูผู้สอนที่สอนในระดับชั้นประถมศึกษา มีปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาด้านการวิจัยในชั้นเรียน แตกต่างจากครูผู้สอนที่สอนในระดับชั้นมัธยมศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 37 เปรียบเทียบปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาด้านการประกันคุณภาพการศึกษาของครูผู้สอนที่สอนในระดับชั้นที่ต่างกัน

ระดับชั้นที่สอน	$\bar{X}$	ประถมศึกษา	มัธยมศึกษา	ประถมศึกษาและมัธยมศึกษา
		29.90	34.08	31.37
ประถมศึกษา	29.90	-	4.18*	1.46
มัธยมศึกษา	34.08		-	2.72
ประถมศึกษาและมัธยมศึกษา	31.37			-

จากตาราง 37 พบว่า ครูผู้สอนที่สอนในระดับชั้นประถมศึกษา มีปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา ด้านการประกันคุณภาพการศึกษา แตกต่างจากครูผู้สอนที่สอนในระดับชั้นมัธยมศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 38 เปรียบเทียบปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา จำแนกตามรายได้ต่อเดือน

ปัญหาในการปฏิรูปการศึกษา	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F
ด้านการพัฒนาหลักสูตร	ระหว่างกลุ่ม	2	202.286	101.143	1.209
	ภายในกลุ่ม	294	24600.10	83.674	
	รวม	296	24802.39		
ด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	ระหว่างกลุ่ม	2	315.402	157.701	1.706
	ภายในกลุ่ม	294	27183.74	92.462	
	รวม	295	27499.14		
ด้านการวิจัยในชั้นเรียน	ระหว่างกลุ่ม	2	276.960	138.480	1.484
	ภายในกลุ่ม	294	27432.76	39.309	
	รวม	295	27709.72		
ด้านการประกันคุณภาพการศึกษา	ระหว่างกลุ่ม	2	252.990	126.495	1.268
	ภายในกลุ่ม	294	29321.40	99.733	
	รวม	295	29574.39		

จากตาราง 38 พบว่า ครูผู้สอนที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกันมีปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา ด้านการพัฒนาหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ด้านการวิจัย

ในชั้นเรียน ด้านการประกันคุณภาพการศึกษา ไม่แตกต่างกัน

ตาราง 39 เปรียบเทียบปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา จำแนกตามสถานะทางเศรษฐกิจ

ปัญหาในการปฏิรูปการศึกษา	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F
ด้านการพัฒนาหลักสูตร	ระหว่างกลุ่ม	3	249.85	83.28	1.22
	ภายในกลุ่ม	293	20003.78	68.27	
	รวม	296	20253.63		
ด้านการจัดการเรียนรู้	ระหว่างกลุ่ม	3	319.15	106.38	1.76
ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	ภายในกลุ่ม	292	17650.59	60.44	
	รวม	295	17969.74		
ด้านการวิจัยในชั้นเรียน	ระหว่างกลุ่ม	3	265.75	88.58	1.41
	ภายในกลุ่ม	292	18296.40	62.65	
	รวม	295	18562.15		
ด้านการประกันคุณภาพการศึกษา	ระหว่างกลุ่ม	3	743.25	247.75	3.68*
	ภายในกลุ่ม	292	19636.41	67.24	
	รวม	295	20379.66		

จากตาราง 39 พบว่า ครูผู้สอนที่มีสถานะทางเศรษฐกิจต่างกันมีปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา ด้านการประกันคุณภาพการศึกษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านการพัฒนาหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ด้านการวิจัยในชั้นเรียน ไม่แตกต่างกัน

จากการที่พบว่า ครูผู้สอนที่มีสถานะทางเศรษฐกิจต่างกันมีปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา ด้านการประกันคุณภาพการศึกษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผู้วิจัยจึงทดสอบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีของเชฟเฟ่ (Scheffe') ดังแสดงในตาราง 40

ตาราง 40 เปรียบเทียบปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาด้านการประกันคุณภาพการศึกษาของครูผู้สอนที่มีสถานะทางเศรษฐกิจต่างกัน

สถานะทางเศรษฐกิจ	$\bar{X}$	พอใช้	พอใช้และเหลือเก็บ	ไม่พอใช้	ไม่พอใช้และมีหนี้
		30.64	33.43	33.27	29.22
พอใช้	30.64	-	2.79	2.63	1.42
พอใช้และเหลือเก็บ	33.43		-	0.16	4.21*
ไม่พอใช้	33.27			-	4.05
ไม่พอใช้และมีหนี้	29.22				-

จากตาราง 40 พบว่า ครูผู้สอนที่มีสถานะทางเศรษฐกิจพอใช้และเหลือเก็บ มีในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาด้านการประกันคุณภาพการศึกษาแตกต่างจากครูผู้สอนที่มีสถานะทางเศรษฐกิจไม่พอใช้และมีหนี้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตอนที่ 3 ผลการศึกษาเปรียบเทียบความเครียดของครู จำแนกตามปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา

ตาราง 41 ค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความเครียดของครูจำแนกตามปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา

ปัญหาในการปฏิบัติงาน	ความเครียดในการปฏิบัติงาน			
ปฏิรูปการศึกษา	N	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความเครียด
1.ด้านการพัฒนาหลักสูตร				
น้อย	14	5.64	5.00	น้อย
ปานกลาง	172	10.06	6.75	น้อย
สูง	111	17.32	8.47	น้อย
2. ด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ				
น้อย	15	4.07	3.61	น้อย
ปานกลาง	201	10.61	6.78	น้อย
สูง	80	19.15	8.37	ปานกลาง
3. ด้านการวิจัยในชั้นเรียน				
น้อย	14	4.21	5.57	น้อย
ปานกลาง	170	10.90	6.95	น้อย
สูง	112	16.19	8.88	น้อย
4. ด้านการประกันคุณภาพการศึกษา				
น้อย	18	5.78	5.27	น้อย
ปานกลาง	171	10.23	6.74	น้อย
สูง	107	17.50	8.51	ปานกลาง

จากตาราง 41 พบว่า ครูผู้สอนมีความเครียดในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาส่วนมากอยู่ในระดับต่ำ

ตาราง 42 เปรียบเทียบความเครียดของครูผู้สอน จำแนกตามปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา ด้านการพัฒนาหลักสูตร

แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F
ระหว่างกลุ่ม	2	266.01	2133.00	39.14*
ภายในกลุ่ม	294	16018.95	54.48	
รวม	296	20284.96		

จากตาราง 42 พบว่า ครูผู้สอนมีความเครียดในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาด้านการพัฒนาหลักสูตร แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผู้วิจัยจึงทดสอบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีของ Dunnett ดังแสดงในตาราง 43

ตาราง 43 เปรียบเทียบความเครียดของครูผู้สอนในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาด้านการพัฒนาหลักสูตรเป็นรายคู่

ด้านการพัฒนาหลักสูตร	$\bar{X}$	น้อย	ปานกลาง	สูง
		5.64	10.06	17.32
น้อย	5.64	-	4.42	11.68*
ปานกลาง	10.06		-	7.27*
สูง	17.32			-

จากตาราง 43 พบว่า ครูผู้สอนที่อยู่ในกลุ่มที่มีคะแนนความเครียดสูงมีความเครียดในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาด้านการพัฒนาหลักสูตร แตกต่างจากครูผู้สอนที่มีคะแนนความเครียดอยู่ในกลุ่มต่ำ และ ครูผู้สอนที่มีคะแนนความเครียดอยู่ในกลุ่มปานกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 44 เปรียบเทียบความเครียดของครูผู้สอน จำแนกตามปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา ด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F
ระหว่างกลุ่ม	2	5322.80	2661.40	52.22*
ภายในกลุ่ม	293	14931.08	50.95	
รวม	295	20253.88		

จากตาราง 44 พบว่า ครูผู้สอนมีความเครียดในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผู้วิจัยจึงทดสอบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีของ Dunnett ดังแสดงในตาราง 45

ตาราง 45 เปรียบเทียบความเครียดของครูผู้สอนในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเป็นรายคู่

ด้านการพัฒนาหลักสูตร	$\bar{X}$	ต่ำ	ปานกลาง	สูง
		4.07	10.61	19.15
ต่ำ	4.07	-	6.54*	15.08*
ปานกลาง	10.61		-	78.54*
สูง	19.15			-

จากตาราง 45 พบว่าครูผู้สอนที่อยู่ในกลุ่มที่มีคะแนนความเครียดสูงมีความเครียดในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ แตกต่างจากครูผู้สอนที่มีคะแนนความเครียดอยู่ในกลุ่มต่ำ และ ครูผู้สอนที่มีคะแนนความเครียดอยู่ในกลุ่มปานกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ ครูผู้สอนที่มีคะแนนความเครียดอยู่ในกลุ่มต่ำ มีความเครียดในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ แตกต่างจากครูผู้สอนที่มีคะแนนความเครียดอยู่ในกลุ่มปานกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 46 เปรียบเทียบความเครียดของครูผู้สอน จำแนกตามปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา ด้านการวิจัยในชั้นเรียน

แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F
ระหว่างกลุ่ม	2	2917.16	1458.58	24.65*
ภายในกลุ่ม	293	17336.72	59.17	
รวม	295	20253.88		

จากตาราง 46 พบว่า ครูผู้สอนมีความเครียดในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาด้านการวิจัยในชั้นเรียน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผู้วิจัยจึงทดสอบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีของ Dunnett ดังแสดงในตาราง 47

ตาราง 47 เปรียบเทียบความเครียดของครูผู้สอนในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาด้านการวิจัยในชั้นเรียนเป็นรายคู่

ด้านการพัฒนาหลักสูตร	$\bar{X}$	ต่ำ	ปานกลาง	สูง
		4.21	10.90	16.19
ต่ำ	4.21	-	6.69*	11.97*
ปานกลาง	10.90		-	5.29*
สูง	16.19			-

จากตาราง 47 พบว่าครูผู้สอนที่อยู่ในกลุ่มที่มีคะแนนความเครียดสูงมีความเครียดในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาด้านการวิจัยในชั้นเรียน แตกต่างจากครูผู้สอนที่มีคะแนนความเครียดอยู่ในกลุ่มต่ำ และ ครูผู้สอนที่มีคะแนนความเครียดอยู่ในกลุ่มปานกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ ครูผู้สอนที่มีคะแนนความเครียดอยู่ในกลุ่มต่ำ มีความเครียดในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาด้านการวิจัยในชั้นเรียน แตกต่างจากครูผู้สอนที่มีคะแนนความเครียดอยู่ในกลุ่มปานกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 48 เปรียบเทียบความเครียดของครูผู้สอน จำแนกตามปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาด้านการประกันคุณภาพการศึกษา

แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F
ระหว่างกลุ่ม	2	4363.92	2181.96	40.23*
ภายในกลุ่ม	293	15883.96	54.23	
รวม	295	20253.88		

จากตาราง 48 พบว่า ครูผู้สอนมีความเครียดในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาด้านการประกันคุณภาพการศึกษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผู้วิจัยจึงทดสอบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีของ Dunnett ดังแสดงในตาราง 49

ตาราง 49 เปรียบเทียบความเครียดของครูผู้สอนในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาด้านการประกันคุณภาพการศึกษา เป็นรายคู่

ด้านการพัฒนาหลักสูตร	$\bar{X}$	ต่ำ	ปานกลาง	สูง
		5.78	10.23	17.50
ต่ำ	5.78	-	4.45*	11.72*
ปานกลาง	10.23		-	7.27*
สูง	17.50			-

จากตาราง 49 พบว่าครูผู้สอนที่อยู่ในกลุ่มที่มีคะแนนความเครียดสูงมีความเครียดในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาด้านการประกันคุณภาพการศึกษา แตกต่างจากครูผู้สอนที่มีคะแนนความเครียดอยู่ในกลุ่มต่ำ และ ครูผู้สอนที่มีคะแนนความเครียดอยู่ในกลุ่มปานกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ ครูผู้สอนที่มีคะแนนความเครียดอยู่ในกลุ่มต่ำ มีความเครียดในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาด้านการประกันคุณภาพการศึกษา แตกต่างจากครูผู้สอนที่มีคะแนนความเครียดอยู่ในกลุ่มปานกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

บทที่ 5
สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

1. จุดมุ่งหมายของการวิจัย
2. สมมติฐานในการวิจัย
3. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย
4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
5. การวิเคราะห์ข้อมูล
6. สรุปผลการวิจัย
7. อภิปรายผล

จุดมุ่งหมายของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายดังนี้

1. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความเครียดในการปฏิบัติงานของครูผู้สอน จำแนกตามลักษณะชีวสังคม

2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาของครูผู้สอน จำแนกตามลักษณะชีวสังคม

3. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความเครียดของครูผู้สอน จำแนกตามปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการพัฒนาหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ด้านการวิจัยในชั้นเรียน ด้านการประกันคุณภาพการศึกษา

สมมติฐานในการวิจัย

1. ครูผู้สอนที่มีลักษณะชีวสังคมต่างกัน มีความเครียดในการปฏิบัติงานแตกต่างกัน
2. ครูผู้สอนที่มีลักษณะชีวสังคมต่างกัน มีปัญหาในการปฏิบัติปฏิรูปการศึกษาต่างกัน
3. ครูผู้สอนที่มีปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาต่างกัน มีความเครียดต่างกัน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรีเขต 3 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2547 จำนวน 330 คน ได้มาโดยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น มีขนาดโรงเรียนเป็นชั้น และมีโรงเรียนเป็นหน่วยการสุ่ม จากตารางการสุ่มต้องใช้กลุ่มตัวอย่าง อย่างน้อย 286 คน (ล้วน สายยส และอังคณา สายยส. 2536 : 260 ; อ้างอิงมาจาก

Yamane. 1967 : 886 – 887) ผู้วิจัยได้แจกแบบสอบถามจำนวน 330 ชุด ได้รับคืน 296 ชุด คิดเป็นร้อยละ 89.69 ของจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย แบบสอบถามลักษณะชีวสังคม แบบวัดความเครียด แบบสอบถามปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา ซึ่งหาความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน และหาค่าความเชื่อมั่นตามวิธีของครอนบัค (Cronbach) ได้ค่าความเชื่อมั่น .71

วิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (Statistical Package for Social Science) โดยวิเคราะห์ตามลำดับดังนี้

1. ศึกษาปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา ความเครียดของครู โดยหาค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. เปรียบเทียบปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา ความเครียดของครูจำแนกตามลักษณะชีวสังคม ซึ่งได้แก่ เพศ อายุ อายุราชการ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา ระดับชั้นที่สอน รายได้ต่อเดือน สถานะทางเศรษฐกิจ โดยใช้การทดสอบค่าที และ การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One – way ANOVA)

3. เปรียบเทียบความเครียดของครู จำแนกตามปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการพัฒนาหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ด้านการวิจัยในชั้นเรียน ด้านการประกันคุณภาพการศึกษา โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One – way ANOVA) และทดสอบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีของ Dunnett และ Scheffe'

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการเปรียบเทียบความเครียดในการปฏิบัติงานของครูผู้สอน จำแนกตามลักษณะชีวสังคม พบว่า ครูผู้สอนมีความเครียดในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา อยู่ในระดับปานกลางบ้าง และมีความเครียดในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา อยู่ในระดับน้อยเป็นส่วนมาก เมื่อพิจารณาตามตัวแปรลักษณะชีวสังคม โดยพบว่า ครูผู้สอนที่มีเพศ อายุ อายุราชการ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา มีรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีความเครียดในการปฏิบัติงานไม่แตกต่างกัน

1.1 ครูผู้สอนที่มีรับชั้นที่สอนต่างกัน มีความเครียดในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยพบว่าครูที่สอนในระดับประถมศึกษา มีความเครียดในกสรปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา แตกต่างจากครูผู้สอนในระดับมัธยมศึกษา และครู

ผู้สอนที่สอนในระดับมัธยมศึกษา มีความเครียดในการปฏิบัติงาน แตกต่างจากครูผู้สอนระดับประถมและมัธยมศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

1.2 ครูผู้สอนที่มีสถานะทางเศรษฐกิจต่างกัน มีความเครียดในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยพบว่า ครูผู้สอนที่มีสถานะทางเศรษฐกิจ รายได้พอใช้และเหลือเก็บ มีความเครียดในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาแตกต่างจากครูผู้สอนที่มีสถานะทางเศรษฐกิจรายได้พอใช้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. ผลการเปรียบเทียบปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา ของครูผู้สอนที่มีลักษณะชีวสังคมต่างกัน พบว่า ครูผู้สอนมีปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านการพัฒนาหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ด้านการวิจัยในชั้นเรียน ด้านการประกันคุณภาพการศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้านตามลักษณะชีวสังคม พบว่า ด้านการพัฒนาหลักสูตร ครูผู้สอนที่มีอายุต่ำกว่า 36 ปี ครูผู้สอนที่มีอายุตั้งแต่ 36 – 50 ปี และครูผู้สอนที่มีสถานะภาพทางเศรษฐกิจรายได้ไม่พอใช้ มีปัญหาในการปฏิบัติงานด้านการพัฒนาหลักสูตร อยู่ในระดับสูง ด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ครูผู้สอนมีปัญหาในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับปานกลาง ด้านการวิจัยในชั้นเรียน ครูผู้สอนที่มีอายุต่ำกว่า 36 ปี และครูผู้สอนที่สอนในระดับชั้นมัธยมศึกษา มีปัญหาในด้านการปฏิบัติงานด้านการวิจัยในชั้นเรียน อยู่ในระดับสูง และด้านการประกันคุณภาพการศึกษา ครูผู้สอนที่มีอายุต่ำกว่า 36 ปี และครูผู้สอนที่สอนในระดับมัธยมศึกษา มีปัญหาในการปฏิบัติงาน ด้านการประกันคุณภาพการศึกษา อยู่ในระดับสูง และส่วนอื่น ๆ อยู่ในระดับปานกลาง

2.1 ผลการวิจัยพบว่า ครูผู้สอนที่มีอายุต่างกัน มีปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา ด้านการพัฒนาหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ด้านการวิจัยในชั้นเรียน ด้านการประกันคุณภาพการศึกษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เปรียบเทียบปัญหาในการปฏิรูปการศึกษา ด้านพัฒนาหลักสูตร ของครูผู้สอนที่มีอายุต่างกัน พบว่า ครูผู้สอนที่มีอายุต่ำกว่า 36 ปี มีปัญหาด้านการพัฒนาหลักสูตร แตกต่างจากครูผู้สอนที่มีอายุ 51 ปีขึ้นไป และครูผู้สอนที่มีอายุต่ำกว่า 36 ปี มีปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาด้านการพัฒนาหลักสูตร แตกต่างจากครูผู้สอนที่มีอายุ 36 – 56 ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนคู่อื่น ๆ ไม่แตกต่าง

2.2 เปรียบเทียบปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา ด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ของครูผู้สอนที่มีอายุต่างกัน พบว่า ครูผู้สอนที่มีอายุต่ำกว่า 36 ปี มีปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา ด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ แตกต่างจากครูผู้สอนที่มีอายุ 51 ปีขึ้นไป และครูผู้สอนที่มีอายุต่ำกว่า 36 ปี มีปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา ด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ แตกต่างจากครูผู้สอนที่มีอายุ 36 – 50 ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนคู่อื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน

2.3 เปรียบเทียบปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา ด้านวิจัยในชั้นเรียน ของครูผู้สอนที่มีอายุต่างกัน พบว่า ครูผู้สอนที่มีอายุต่ำกว่า 36 ปี มีปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูป

การศึกษา ด้านการวิจัยในชั้นเรียน แตกต่างจากครูผู้สอนที่มีอายุ 36 – 50 ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.4 เปรียบเทียบปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา ด้านการประกันคุณภาพการศึกษา ของครูผู้สอนที่มีอายุต่างกัน พบว่า ครูผู้สอนที่มีอายุต่ำกว่า 36 ปี มีปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา ด้านการประกันคุณภาพการศึกษา แตกต่างจากครูผู้สอนที่มีอายุ 51 ปีขึ้นไป และครูผู้สอนที่มีอายุต่ำกว่า 36 ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนคู่อื่น ๆ ไม่แตกต่าง

2.5 เปรียบเทียบปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา จำแนกตามอายุราชการ พบว่า ครูผู้สอนที่มีอายุราชการต่างกัน มีปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา ด้านการพัฒนาหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ด้านการวิจัยในชั้นเรียน ด้านการประกันคุณภาพการศึกษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

โดยพบว่า ครูผู้สอนที่มีอายุราชการต่ำกว่า 10 ปี มีปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา ด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ แตกต่างจากครูผู้สอนที่มีอายุราชการสูงกว่า 20 ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนคู่อื่น ๆ ไม่แตกต่าง

ครูผู้สอนที่มีอายุราชการต่ำกว่า 10 ปี มีปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาด้านการประกันคุณภาพการศึกษา แตกต่างจากผู้มีอายุราชการสูงกว่า 20 ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนคู่อื่น ๆ ไม่แตกต่าง

2.6 เปรียบเทียบปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา จำแนกตามสถานภาพสมรส พบว่า ครูที่มีสถานภาพสมรสต่างกัน มีปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ด้านการวิจัยในชั้นเรียน ด้านการประกันคุณภาพการศึกษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

โดยพบว่า ครูผู้สอนที่มีสถานภาพสมรสเป็นหม้าย มีปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ แตกต่างจากครูผู้สอนที่มีสถานภาพสมรสเป็นโสด และสมรส อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนคู่อื่น ๆ ไม่แตกต่าง

ครูผู้สอนที่มีสถานภาพสมรสเป็นหม้าย มีปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาด้านการวิจัยในชั้นเรียน แตกต่างจากครูผู้สอนที่มีสถานภาพสมรสเป็นโสด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนคู่อื่น ๆ ไม่แตกต่าง

ครูผู้สอนที่มีสถานภาพสมรสเป็นหม้าย มีปัญหาในการปฏิบัติงานด้านการประกันคุณภาพการศึกษา แตกต่างจากครูผู้สอนที่มีสถานภาพสมรสเป็นโสด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนคู่อื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน

2.7 เปรียบเทียบปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา จำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า ครูผู้สอนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา ด้านการพัฒนาหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ด้านการวิจัยในชั้นเรียน

ไม่แตกต่างกัน ส่วนด้านการประกันคุณภาพการศึกษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

โดยพบว่า ครูผู้สอนที่มีระดับการศึกษาระดับปริญญาตรี มีปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาด้านการประกันคุณภาพการศึกษา แตกต่างจากครูผู้สอนที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.8 เปรียบเทียบปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา จำแนกตามระดับชั้นที่สอน พบว่า ครูผู้สอนที่สอนในระดับชั้นที่ต่างกัน มีปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา ด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ด้านการวิจัยในชั้นเรียน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านการพัฒนาหลักสูตร ไม่แตกต่างกัน

โดยพบว่า ครูผู้สอนที่สอนในระดับชั้นมัธยมศึกษา มีปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา ด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ แตกต่างจากครูผู้สอนที่สอนในระดับชั้นประถมศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ครูผู้สอนที่สอนในระดับประถมศึกษา มีปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาด้านการวิจัยในชั้นเรียน แตกต่างจากครูผู้สอนในระดับชั้นมัธยมศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ครูผู้สอนที่สอนในระดับประถมศึกษา มีปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาด้านการประกันคุณภาพการศึกษา แตกต่างจากครูผู้สอนที่สอนในระดับชั้นมัธยมศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.9 เปรียบเทียบปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา จำแนกตามรายได้ต่อเดือน พบว่า ครูผู้สอนที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา ด้านการพัฒนาหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ด้านการวิจัยในชั้นเรียน ด้านการประกันคุณภาพการศึกษา ไม่แตกต่างกัน

2.10 เปรียบเทียบปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา จำแนกตามสถานะทางเศรษฐกิจ พบว่า ครูผู้สอนที่มีสถานะทางเศรษฐกิจต่างกัน มีปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา ด้านการประกันคุณภาพการศึกษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

โดยพบว่า ครูผู้สอนที่มีสถานะทางเศรษฐกิจพอใช้และเหลือเก็บ มีปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา ด้านการประกันคุณภาพการศึกษา แตกต่างจากครูผู้สอนที่มีสถานะภาพทางเศรษฐกิจไม่พอใช้และมีหนี้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ผลการศึกษาเปรียบเทียบความเครียดของครู จำแนกตามปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา พบว่า ครูผู้สอนมีความเครียดในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา ส่วนมากอยู่ในระดับน้อย

3.1 เปรียบเทียบความเครียดของครูผู้สอน ในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา ด้านการพัฒนาหลักสูตร พบว่า ครูผู้สอนมีความเครียดในการปฏิบัติงาน ด้านการพัฒนาหลักสูตร แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

โดยพบว่า ครูผู้สอนที่อยู่ในกลุ่มที่มีคะแนนความเครียดสูง มีความเครียดในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา ด้านการพัฒนาหลักสูตร แตกต่างจากครูผู้สอนที่มีคะแนนความเครียดอยู่ในกลุ่มต่ำ และครูผู้สอนที่มีคะแนนความเครียดอยู่ในกลุ่มปานกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.2 เปรียบเทียบความเครียดของครูผู้สอน ในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา ด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ พบว่า ครูผู้สอนที่อยู่ในกลุ่มที่มีคะแนนความเครียดสูง มีความเครียดในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา ด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ แตกต่างจากครูผู้สอนที่มีคะแนนความเครียดอยู่ในกลุ่มต่ำ และครูผู้สอนที่มีคะแนนความเครียดอยู่ในกลุ่มปานกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และครูผู้สอนที่มีคะแนนความเครียดอยู่ในกลุ่มต่ำ มีความเครียดในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา ด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ แตกต่างจากครูผู้สอนที่มีคะแนนความเครียดอยู่ในกลุ่มปานกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.3 เปรียบเทียบความเครียดของครูผู้สอน จำแนกตามปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา ด้านการวิจัยในชั้นเรียน พบว่า ครูผู้สอนมีความเครียดในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา ด้านการวิจัยในชั้นเรียน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยพบว่า ครูผู้สอนที่อยู่ในกลุ่มที่มีคะแนนความเครียดสูง มีความเครียดในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา ด้านการวิจัยในชั้นเรียน แตกต่างจากครูผู้สอนที่มีคะแนนความเครียดอยู่ในกลุ่มต่ำ และครูผู้สอนที่มีคะแนนความเครียดอยู่ในระดับปานกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และครูผู้สอนที่มีคะแนนความเครียดอยู่ในกลุ่มต่ำ มีความเครียดในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา ด้านการวิจัยในชั้นเรียน แตกต่างจากครูผู้สอนที่มีคะแนนความเครียดอยู่ในกลุ่มปานกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.4 งานปฏิรูปการศึกษา ด้านการประกันคุณภาพการศึกษา พบว่า ครูผู้สอนที่อยู่ในกลุ่มที่มีคะแนนความเครียดสูง มีความเครียดในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา ด้านการประกันคุณภาพการศึกษา แตกต่างจากครูผู้สอนที่มีคะแนนความเครียดอยู่ในกลุ่มต่ำ และครูผู้สอนที่มีคะแนนความเครียดอยู่ในกลุ่มปานกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และครูผู้สอนที่มีคะแนนความเครียดอยู่ในกลุ่มต่ำ มีความเครียดในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาด้านการประกันคุณภาพการศึกษา แตกต่างจากครูผู้สอนที่มีคะแนนความเครียดอยู่ในกลุ่มปานกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผล

1. ผลการเปรียบเทียบความเครียดในการปฏิบัติงานของครูผู้สอน จำแนกตามลักษณะชีวสังคม พบว่า ครูผู้สอนมีความเครียดในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา ในระดับน้อย

เป็นส่วนมาก นอกจากครูผู้สอน ที่มีอายุ 26 – 30 ปี ครูผู้สอนที่มีอายุราชการต่ำกว่า 10 ปี ครูผู้สอนที่สอนระดับชั้นมัธยมศึกษา ครูผู้สอนที่มีสถานะทางเศรษฐกิจรายได้พอใช้และเหลือเก็บ และครูผู้สอนที่มีสถานะทางเศรษฐกิจรายได้ไม่พอใช้ มีความเครียดในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง ชูฑิตย์ ปานปรีชา. (2529 : 11) ได้ให้ความหมายของความเครียดในระดับน้อยไว้ว่า เป็นภาวะของจิตใจที่มีความเครียดอยู่เล็กน้อย ถือว่าเป็นปกติที่พบได้ในชีวิตประจำวันของทุกคนขณะเผชิญปัญหาต่าง ๆ ส่วนความเครียดระดับปานกลาง เป็นระยะที่ร่างกายและจิตใจต่อสู้กับความเครียดที่มี แสดงออกให้เห็นโดยมีการเปลี่ยนแปลงทางสรีรวิทยาของร่างกาย ความคิด อารมณ์ พฤติกรรม และการดำเนินชีวิต ความเครียดระดับนี้ เป็นสัญญานเตือนภัยว่ามีความเครียดมากกว่าปกติ ต้องรีบหาสาเหตุที่ทำให้เกิดความเครียด หรือผ่อนคลายความเครียด ถ้าปล่อยให้ความเครียดเพิ่มขึ้น จะทำให้เกิดพยาธิสภาพของร่างกายและจิตใจ เกิดเป็นโรคต่าง ๆ การดำเนินชีวิตประจำวันเสียไป ทำให้การทำงานต่ำลงหรือผิดพลาด การตัดสินใจเสียไปด้วย

ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับ ศรีจันทร์ ใจป้อ (2545 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาถึงความเครียดของครูยุคปฏิรูปการศึกษา : กรณีครูสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าครูส่วนใหญ่มีระดับความเครียดอยู่ในเกณฑ์ปกติ หรืออยู่ในระดับน้อย ซึ่งที่ครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี เขต 3 ส่วนใหญ่เป็นผู้มีประสบการณ์การทำงานมาพอสมควรและมีวุฒิการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี เมื่อต้องเผชิญความเครียดในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา จึงสามารถปรับตัวได้ดี ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ Lewis. (1992 : 18 – 25) ที่ศึกษาปัจจัยที่ก่อให้เกิดความเครียด ปฏิกริยาของร่างกาย และพฤติกรรมที่สนองตอบ เมื่อเกิดความเครียด พบว่า การใช้ประสบการณ์ในการทำงาน การพยายามแก้ปัญหาด้วยตนเอง การพูดคุยปรึกษาเพื่อนร่วมงาน จะช่วยลดภาวะความเครียดได้ และเป็นสิ่งที่น่ายินดี เพราะครูผู้สอนส่วนใหญ่มีความเครียดอยู่ในระดับน้อย ก็ย่อมแสดงให้เห็นว่าครูผู้สอนมีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน อันจะส่งผลต่อการปฏิรูปการศึกษา

1.1 ครูผู้สอนที่มีอายุ 26 – 30 ปี ครูผู้สอนที่มีอายุราชการต่ำกว่า 10 ปี ครูผู้สอนที่สอนในระดับชั้นมัธยมศึกษา ครูผู้สอนที่มีสถานะทางเศรษฐกิจพอใช้และเหลือเก็บ และครูผู้สอนที่มีสถานะภาพทางเศรษฐกิจไม่พอใช้ มีความเครียดในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งความเครียดในระดับนี้ เป็นสัญญานเตือนภัยว่ามีความเครียดมากกว่าปกติ ต้องรีบหาทางขจัดสาเหตุที่ทำให้เกิดความเครียด หรือผ่อนคลายความเครียดเสีย ถ้าปล่อยให้ความเครียดเพิ่มขึ้น จะทำให้พยาธิสภาพของร่างกายและจิตใจ เกิดโรคต่าง ๆ การดำเนินชีวิตประจำวันเสียไป ทำให้ประสิทธิภาพการทำงานต่ำลง ทวีป อภิสิทธิ์. (2532 : 22 – 23) ได้กล่าวถึงสาเหตุแห่งปัญหาความเครียดทางอารมณ์ ที่เกิดขึ้นแก่คนทำงานราชการหน่วยงานต่าง ๆ ว่าเกิดขึ้นเนื่องจากสิ่งต่อไปนี้ การมีงานทำมากเกินไป – น้อยเกินไป การเลื่อนขั้นตำแหน่งที่ไม่เหมาะสม ความไม่แน่นอนของงานที่ทำ ความไม่ชัดเจนของหน้าที่การงาน การมองไม่เห็นอนาคตในการทำงานที่ทำอยู่นั้น หรือการมีสัมพันธภาพกับผู้อื่นไม่ดีพอ เป็นต้น นอกจากนั้นผลการวิจัยในครั้งนี้ ยังสอดคล้องกับแนวคิดของฟาร์เมอร์และคนอื่น ๆ (Famer and others. 1984

: 20 – 24) ที่แบ่งสาเหตุของการเกิดความเครียดไว้ดังนี้ สาเหตุจากตัวบุคคล เช่น โครงสร้างบุคลิกภาพ สาเหตุจากเงิน เช่น สถานภาพทางการเงิน รายได้ สาเหตุจากสัมพันธภาพซึ่งเป็นผลมาจากการปะทะสังสรรค์ (Interaction) กับคนอื่น และสาเหตุจากอาชีพการงานที่สัมพันธ์กับประสบการณ์ในการทำงาน การดำเนินชีวิต และรวมถึงการคาดหวังในอนาคต

2. ผลการเปรียบเทียบปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา ของครูผู้สอนที่มีลักษณะชีวสังคมต่างกัน พบว่า มีปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา ทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านการพัฒนาหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ด้านการวิจัยในชั้นเรียน และด้านการประกันคุณภาพการศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง

2.1 เมื่อพิจารณารายด้านตามลักษณะชีวสังคม โดยพบว่า ด้านการพัฒนาหลักสูตร ครูผู้สอนที่มีอายุต่ำกว่า 36 ปี และครูผู้สอนที่มีอายุตั้งแต่ 36 – 50 ปี และครูผู้สอนที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจรายได้ไม่พอใช้ มีปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาด้านการพัฒนาหลักสูตร อยู่ในระดับสูง สืบเนื่องมาจากครูผู้สอนซึ่งเป็นครูผู้สอนที่ปฏิบัติการสอนแต่เพียงอย่างเดียว ไม่คุ้นเคยกับกระบวนการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งเป็นกระบวนการที่ครูต้องนำเนื้อหาหลักสูตรแกนกลางมาวิเคราะห์ ตามกระบวนการหลายขั้นตอน และต้องทุ่มเทเวลานอกเหนือจากการสอนในการพัฒนาหลักสูตร อายุเป็นตัวแปรที่สำคัญอย่างหนึ่งซึ่งเป็นคุณลักษณะประจำตัวของบุคคล เพราะอายุเป็นเงื่อนไขภายในของบุคคลที่มีผลต่อการตอบสนองของสิ่งเร้าที่ก่อให้เกิดปัญหาในการปฏิบัติงาน (สมจิต หนุเจริญกุล. 2534 : 98) โดยไรท์ (Wright. 1997 : 60) กล่าวว่ากลุ่มอายุที่มีความเสี่ยงสูง คือ 35 ปีขึ้นไป เนื่องจากภาวะร่างกายมีการเสื่อมถอย ส่วนครูที่มีรายได้ไม่พอใช้นั้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ บราวน์ และโมเบิร์ก (Borwn and Moberg. : 170 – 172) กล่าวถึงสาเหตุที่ก่อให้เกิดความเครียดในการปฏิบัติงาน สาเหตุจากเงิน (Financial Source) เป็นสาเหตุที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจ เช่น รายได้ สภาพการเงิน ความสามารถในการจัดหาอาหาร เครื่องนุ่งห่ม และที่อยู่อาศัย รวมทั้งการรับรู้ของบุคคลเกี่ยวกับสภาพการเงินที่ควรจะเป็น

2.2 ครูผู้สอนที่มีอายุต่ำกว่า 36 ปี และครูผู้สอนที่สอนในระดับชั้นมัธยมศึกษา มีปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา ด้านการวิจัยในชั้นเรียน อยู่ในระดับสูง อายุ (Maslasc. อ้างใน สีจันทร์ ใจป้อ. 2545 : 26) บุคคลที่มีอายุมากขึ้นจะมีประสบการณ์กับบุคคลหลายประเภท สามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เป็นจริงได้ดีกว่า ผู้มีอายุน้อยกว่า ส่วนครูผู้สอนที่สอนในระดับมัธยมศึกษา มีปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาด้านการวิจัยในชั้นเรียน อยู่ในระดับสูง ซึ่งสอดคล้องกับฟาร์เมอร์และคนอื่น ๆ (Famer and others. 1984 : 20 – 24) ที่แบ่งสาเหตุของความเครียดไว้ เช่น สาเหตุจากอาชีพการงานโดยเฉพาะลักษณะงานสอนในระดับชั้นที่แตกต่างกัน ประกอบกับภาระหน้าที่การสอนของครูที่ต้องสอน 18 – 24 คาบ หรือบางคนสอนถึง 3 – 5 รายวิชา จากอุปสรรคดังกล่าว จึงพบว่าสิ่งที่เป็นปัญหาของครู คือ การคิดหาวิธีแก้ปัญหา การกำหนดสิ่งทดลองเพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอนหลายครั้งที่ครูกำหนดปัญหาวิจัย แต่หาวิธีแก้ไขไม่ได้ ครูต้องเปลี่ยนบทบาทจากครูผู้สอนมาเป็น

ครูนักวิจัย เผชิญกับภาระงาน ความรับผิดชอบที่เพิ่มมากขึ้น การพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียนให้เป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ไม่แน่ใจในความถูกต้องของงานที่ตัวเองรับผิดชอบ สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา ด้านการวิจัยในชั้นเรียน

2.3 ครูผู้สอนที่มีอายุต่ำกว่า 36 ปี และครูผู้สอนที่สอนในระดับชั้นมัธยมศึกษา มีปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา ด้านการประกันคุณภาพการศึกษาอยู่ในระดับสูง เนื่องมาจากการจัดระบบการติดตามและประเมินผล การประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนในสังกัดซึ่งเป็นผลให้ครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี เขต 3 ต้องเตรียมพร้อมรับการประเมินทั้งภายในและภายนอก ทำให้มีความรู้สึกไม่ปลอดภัยในการปฏิบัติงาน เพราะต้องกังวลเสมอว่า ผลการประเมินจะผ่านหรือไม่ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Needie et al. (1981 : 87) ที่ได้ศึกษาถึงสาเหตุของปัญหาในการปฏิบัติงานของครู พบว่า ความไม่มีความปลอดภัยในการปฏิบัติงานเป็นปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา ด้านการประกันคุณภาพการศึกษาของครู

2.4 ครูผู้สอนมีปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา ด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ อยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากครูต้องปรับเปลี่ยนปฏิรูปตนเอง จัดกระบวนการเรียนรู้ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ดังนี้ ครูต้องปฏิรูปกระบวนการเรียนการสอน ถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด ต้องส่งเสริมผู้เรียนพัฒนาเต็มตามศักยภาพและมีความสุข โดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง จัดสาระการเรียนรู้บูรณาการความรู้และทักษะต่าง ๆ อย่างเหมาะสมกับระดับการศึกษา ครูต้องศึกษาผู้เรียนเป็นรายบุคคล คิดค้นและใช้นวตกรรมในการสอนที่หลากหลายและเหมาะสม

3. ผลการศึกษาเปรียบเทียบความเครียดของครูผู้สอน จำแนกตามปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา พบว่า ครูผู้สอนมีความเครียดในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา อยู่ในระดับปานกลางและระดับน้อยเป็นส่วนมาก แต่มีปัญหาในการปฏิบัติงาน ด้านการประกันคุณภาพการศึกษา ด้านการวิจัยในชั้นเรียน ด้านการพัฒนาหลักสูตร อยู่ในระดับสูง และปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา ด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ อยู่ในระดับปานกลางตามลำดับ ซึ่งแตกต่างกันกับ ระดับความเครียดในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาของครูผู้สอน

จากผลการวิจัยในครั้งนี้ พบว่า ครูผู้สอนมีความเครียดในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาอยู่ในระดับน้อย และปานกลาง แต่มีปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา ด้านการประกันคุณภาพการศึกษา ด้านการวิจัยในชั้นเรียน ด้านการพัฒนาหลักสูตร อยู่ในระดับสูงและปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา ด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ อยู่ในระดับปานกลาง ย่อมแสดงให้เห็นว่าลักษณะงานที่ครูผู้สอนต้องปฏิบัติในการปฏิรูปการศึกษา ที่ก่อให้เกิดปัญหาในการปฏิบัติงาน เป็นการปฏิบัติงานที่เป็นลักษณะงานใหม่ ที่ยังขาดความรู้ความเข้าใจ ขาดทักษะ ในการปฏิบัติงาน ปริมาณงานที่ทำมีมากขึ้นกว่าเดิมที่เคยปฏิบัติ งานที่มีระบบการทำงานหลายขั้นตอน และต้องใช้ความสามารถทำงานร่วมกับบุคคลในหน่วยงานเดียวกันและผู้ที่มี

ส่วนเกี่ยวข้องหลายหน่วยงาน งานที่ต้องปฏิบัติอย่างมีระบบและมีการควบคุมคุณภาพมาตรฐานตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ จึงทำให้ครูผู้สอนมีปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา ทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับสูงและปานกลาง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรหาแนวทางในการพัฒนาให้ความรู้กับครูในเรื่องการปฏิรูปการศึกษา ให้สอดคล้องกับความต้องการ และความเข้าใจของครู

2. หน่วยงานควรให้ความสนใจ กับกลุ่มครูที่สอนระดับชั้นมัธยมศึกษา กลุ่มครูที่มีรายได้ไม่พอใช้ และกลุ่มครูที่มีประสบการณ์ในการสอนน้อย เนื่องจากผลการวิจัยในครั้งนี้ พบว่าครูผู้สอนในกลุ่มดังกล่าว มีความเครียดและมีปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาปัจจัยด้านอื่น นอกเหนือจากปัจจัยที่ผู้วิจัยได้ศึกษา ที่ส่งผลต่อความวิตกกังวล ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิรูปการศึกษา

2. ควรศึกษาถึงความพึงพอใจ และความคิดเห็น ของครูและนักเรียนที่มีต่อการปฏิรูปการศึกษา

3. ควรศึกษาถึงความคาดหวังของผู้บริหาร ครูผู้สอน ผู้ปกครอง นักเรียน ที่มีต่อการปฏิรูปการศึกษา

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

กรมวิชาการ. (2539). **ท้องถิ่นกับการพัฒนาหลักสูตร**. กรุงเทพฯ : กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.

_____. (2544). **หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).

กรมวิชาการ คณะอนุกรรมการการปฏิรูปการเรียนรู้ ในคณะกรรมการปฏิรูปการศึกษา. (2543). "การปฏิรูปการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญที่สุด : แนวทางสู่การปฏิบัติ", **เอกสารวิชาการชุดปฏิรูปการเรียนรู้ เพื่อการพัฒนาศักยภาพโรงเรียนโดยปัจจัยองค์รวม**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : กรมวิชาการ.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). **เส้นทางสู่ความสำเร็จของการปฏิรูปการศึกษาไทย : แนวทางการดำเนินงานการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา.

_____. (2544). **หัวใจของการปฏิรูปการศึกษา ตามแนว พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา.

จำรัส นองมาก. (2544). **ปฏิบัติการประกันคุณภาพการศึกษา**. กรุงเทพฯ : ซันปริ้นติ้ง.

ชินโอสถ หัสบำเบอ. (2531). สุขภาพจิตในการทำงาน และพฤติกรรมของมนุษย์, **สารกองการพยาบาล**. 10(12) : 75-77.

ชุมพรศรี ฉัตรปิยานนท์. (2538). **การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยบางประการกับความเครียดของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา**. ปริญญานิพนธ์ กศ.ด. (วัดผลการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.

ชูทิตย์ ปานปรีชา. (2539). "ความเครียด", **จิตวิทยาทั่วไป**. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ชูศรี วงษ์รัตนะ. (2537). **เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย**. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ทวีป อภิสิทธิ์. (2533, ธันวาคม). ความเครียดทางอารมณ์ของคนทำงาน (ราชการ). **ประชาศึกษา**. 40(3) : 22-25.

เทพวัลย์ สุชาติ. (2530). **ปัจจัยที่สัมพันธ์กับความเครียดของนักสังคมสงเคราะห์ทางการแพทย์**. วิทยานิพนธ์ สค.ม. (จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. อัดสำเนา.

ธำรง บัวศรี. (2531). **ทฤษฎีหลักสูตร : การออกแบบและการพัฒนา**. กรุงเทพฯ : เอราวัณการพิมพ์.

นิกุล ประทีปพิชัย. (2540) . **ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับความเครียดในการปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์ เขตการศึกษา 5**. ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.

พสุ เดชะรินทร์. (2536). "การบริหารความเครียด (Stress Management) สาเหตุผลกระทบและการควบคุม". **จุฬาลงกรณ์วารสาร**. 5(20) : 83 – 96.

พิมพันธ์ เดชะคุปต์. (2544). **แนวคิดและแนวปฏิบัติสำหรับครูมัธยมเพื่อการปฏิรูปการศึกษา**. กรุงเทพฯ : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พีระ ครึกครื้นจิต. (2529). **ความเครียดและปัจจัยที่มีต่อความเครียดของครูโรงเรียนมัธยมศึกษา. การศึกษาเปรียบเทียบระหว่างเขตการศึกษาส่วนกลางและเขตการศึกษา 5**. วิทยานิพนธ์ สส.ม. (สุขศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. อัดสำเนา.

ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. (2536). **เทคนิคการวิจัยการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ.

วัชรี ไชยจันดี. (2541). **ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับความเครียดในการสอนภาคปฏิบัติของอาจารย์นิเทศ วิทยาลัยพยาบาล สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข**. ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาพัฒนาการ). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.

วีระ ไชยศรีสุข. (2533). "ความเครียด", **สุขภาพจิต**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : แสงศิลป์การพิมพ์.

ศิริอนันต์ จูทะเตมีย์. (2523). **ความเครียดของอาจารย์พยาบาลที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาพยาบาลในกรุงเทพ**. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. อัดสำเนา.

ศุภชัย ยาวะประภาษ. (2525, มิถุนายน). "ความเครียดของนักบริหาร : ปัญหาและทางออก". **วารสารสังคมศาสตร์**. 19(2) : 62 – 89.

ศูนย์ปฏิบัติการปฏิรูปการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2544). **เสียงเด็ก เสียงชาวบ้าน เสียงครู สู้ก้าวย่างอย่างมั่นใจในการปฏิรูปการศึกษาขั้นพื้นฐาน**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา.

สีจันทร์ ใจป้อ. (2545). **ความเครียดของครูยุคปฏิรูปการศึกษา : กรณีครูสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดเชียงใหม่**. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา). เชียงใหม่ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. อัดสำเนา.

สุนทรี ภิญโญมิตร. (2539). **ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ก่อให้เกิดความเครียด การสนับสนุนจากคู่สมรสกับการปรับตัวด้านจิตใจของมารดาหลังคลอดที่มีบัตรเจ็บป่วย**. วิทยานิพนธ์ วท.ม. (พยาบาลศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. อัดสำเนา.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี เขต 3. (2546). **แผนพัฒนาการศึกษา เขตพื้นที่การศึกษาที่ 3 จังหวัดกาญจนบุรี พุทธศักราช 2546 – 2550**. กาญจนบุรี : สำนักงานเขตพื้นที่กาญจนบุรี เขต 3.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2543). **มาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอก : ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : จุดทอง.

_____. (2541, ตุลาคม). **รายงานการศึกษาวิเคราะห์เพื่อการปฏิรูปการศึกษา**. กรุงเทพฯ : ม. ป.พ..

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. (2542). **ราชกิจจานุเบกษา**. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ.

สำรวมจิต สุนทราภิรมย์สุข. (2538). ความเครียดกับการปรับตัว. **วารสารวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ชลบุรี**. 8(1) : 35 – 52.

อมรากุล อินโอชานนท์. (2532). "ความเครียดในการทำงานในกองสุขภาพจิต กรมการแพทย์ กระทรวงสาธรณสุข". **บรรณาธิการสุขภาพจิต 12**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา.

อรวีร์ กีรติเสถียร. (2538). **ปัจจัยที่มีผลต่อความเครียดในการอยู่เป็นโสดของสตรี**. ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.

อุมาพร หล่อสมฤดี. (2545). **รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน**. ปริญญานิพนธ์ กศ.ด. (การวิจัยและพัฒนาหลักสูตร). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.

Caple, S.A. (1987, June). "The Incidence of and Influences on Stress and Bumout in Secondary School Teachers," **Brithish Journal of Educational Psychology**. 57(15) : 279 – 288.

David, Fontana. And Reda Abouserie. (1993, July). " Stress Level, Gender and Personality Factors in Teacher," **Brithish Journal of Educational Psychology**. 63(7) : 261 – 270.

Elazar. J. Pedhazur. (1984). **Multiple Regression in Behavioral Research**. New York : Holt, Rinehart and Winston. Lnc.

Farmor, Richard E. and others. (1984). **Stress Management for Human Services**. P.20 – 24. Michigan : Stage Publication Inc.

Fishbein, Morris. (1975). **The New Illustrated Medical and Health Encyclopedia**. Vol. 4. New York : H.S. Stuntman Co.

Halpert, R. (1967, May). "A Study of the sources, Manifestations and Magnitude of Stress Among Student Teachers at UCLA," **Dissertation Abstracts International**. 27 (8-A) : 2539.

Hammen, C. and R. DeMayo. (1982, Febuary). "Cognitive Correlates of Teacher Stress and Depressive Symptoms : Implications for Attributional Model of Depressiop," **Journal of Abnomal Psychology**. 91(11) : 96-101.

House, Jame S. (1974, March). "Occupational Stress and Coronary Heart Disease," **Journal of Hearth and Social Behavior**. 15(22) : 17-27.

John, Pratt. (1978, May). "Percieved stress among teacher : the effect of age and background of children taught," **Educational Review**. 30(26) : 3-14.

Kelinger, F.N. and E.j. Pedhazur. (1973). **Multiple Regreesion in Behavioral Research**. New York : Winston.

Kyriacou, C. and J. Sutcliffe. (1978, September). "Teacher Stress : Prevalence, Source, and Symptoms," **Brithish Journal of Educational Psychology**. 48(7) : 159-167.

Kyriacou, C. and J. Sutcliffe. (1979, October). "Teacher Stress and Satisfaction," **Educational Research**. 21(16) : 89-96.

Needle, R.H. , T. Griffin and R. Svendsen. (1981, March). Woccupational Stress Coping and Health Problems of Teacher," **the Journal of School Health**. 51(18) : 175-181.

Price, L. (1971, July). "Organization Stress ND Job Satisfaction of Public High School Teacher", **Dissertation Abnormal International**. 31(11-A) : 5727-5728.

Selye, Hams. (1965). The Stress of Life. PP.53-54. New York : **McGraw-Hill Book**.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

จดหมายติดต่อขอความร่วมมือในการวิจัย

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ บัณฑิตวิทยาลัย มศว โทร. 5731, 5618

ที่ ศธ 0519.12/4663 **วันที่** 26 เมษายน 2547

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญ

เรียน คณบดีคณะศึกษาศาสตร์

เนื่องด้วย นางทิพย์วรรณ ธูปหอม นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการประถมศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำปริญญานิพนธ์ เรื่อง "ปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา และลักษณะชีวสังคมที่ส่งผลต่อความเครียดของครูผู้สอนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี เขต 3" โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ลัดดาวัลย์ เกษมเนตร เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำปริญญานิพนธ์ ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยขอเรียนเชิญ รองศาสตราจารย์เสาวณีย์ สิกขาบัณฑิต และ อาจารย์รุ่งทิวา นาบำรุง เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจแบบสอบถามปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา และลักษณะชีวสังคมที่ส่งผลต่อความเครียดของครูผู้สอนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี เขต 3

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ข้าราชการในสังกัดเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจแบบสอบถามให้ นางทิพย์วรรณ ธูปหอม และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้ด้วย

(รองศาสตราจารย์นภาภรณ์ หะวานนท์)
รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ
รักษาราชการแทนคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ที่ ศธ 0519.12/4664

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

26 เมษายน 2547

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญ

เรียน ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี เขต 3

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม

เนื่องด้วย นางทิพย์วรรณ ธูปหอม นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการประถมศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำปริญญานิพนธ์ เรื่อง "ปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา และลักษณะชีวสังคมที่ส่งผลต่อความเครียดของครูผู้สอนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี เขต 3" โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ลัดดาวัลย์ เกษมเนตร เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำปริญญานิพนธ์ ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยขอเรียนเชิญท่าน เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจแบบสอบถามปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา และลักษณะชีวสังคมที่ส่งผลต่อความเครียดของครูผู้สอนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี เขต 3

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจแบบสอบถามให้ นางทิพย์วรรณ ธูปหอม และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์นภาภรณ์ หะวานนท์)
รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ
รักษาราชการแทนคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
โทร. 02-664-1000 ต่อ 5731, 5618

หมายเหตุ : ต้องการสอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อนิสิต โทรศัพท์ 034-515730 มือถือ 01-9412883

ที่ ศธ 0519.12/ร102

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

10 พฤษภาคม 2547

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เพื่อพัฒนาเครื่องมือการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี เขต 3

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม

เนื่องด้วย นางทิพย์วรรณ ธูปหอม นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการประถมศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำปริญญานิพนธ์ เรื่อง "ปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาและลักษณะชีวสังคมที่ส่งผลต่อความเครียดของครูผู้สอน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี เขต 3" โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประพันศิริ สุเสารัจ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ลัดดาวัลย์ เกษมเนตร เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำปริญญานิพนธ์ ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อพัฒนาเครื่องมือการวิจัย โดยขอให้ครูผู้สอนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี เขต 3 จำนวน 100 คน เป็นกลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาและลักษณะชีวสังคมที่ส่งผลต่อความเครียดของครูผู้สอน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี เขต 3 ในระหว่างเดือนมิถุนายน - กรกฎาคม 2547

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ นางทิพย์วรรณ ธูปหอม ได้เก็บข้อมูลในการทำปริญญานิพนธ์ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุรวุฒิ ปัดไธสง)
ประธานยุทธศาสตร์การประกันคุณภาพการศึกษา
รักษาราชการแทนคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
โทร. 02-664-1000 ต่อ 5618, 5731

หมายเหตุ : ต้องการสอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อนิสิต โทรศัพท์ มือถือ 01-9412883

ที่ ศธ 0519.12/5676

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

11 มิถุนายน 2547

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี เขต 3

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม

เนื่องด้วย นางทิพย์วุรรณ ธูปหอม นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการประถมศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำปริญญานิพนธ์ เรื่อง "ปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาและลักษณะชีวสังคมที่ส่งผลต่อความเครียดของครูผู้สอน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี เขต 3" โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประพันศิริ สุเสารัจ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ลัดดาวัลย์ เกษมเนตร เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำปริญญานิพนธ์ ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย โดยขอให้ครูผู้สอนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี เขต 3 จำนวน 330 คน ตอบแบบสอบถามปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษาและลักษณะชีวสังคมที่ส่งผลต่อความเครียดของครูผู้สอน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี เขต 3 ในระหว่างเดือนมิถุนายน - กรกฎาคม 2547

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ นางทิพย์วุรรณ ธูปหอม ได้เก็บข้อมูลในการทำปริญญานิพนธ์ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เพ็ญสิริ จีระเดชากุล)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
โทร. 02-664-1000 ต่อ 5618, 5731

หมายเหตุ : ต้องการสอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อนิสิต โทรศัพท์ มือถือ 01-9412883

ภาคผนวก ข

แบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถาม

ปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา และลักษณะชีวสังคม ที่ส่งผลต่อความเครียดของครูผู้สอน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี เขต 3

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามนี้เป็นส่วนหนึ่งของปริญญานิพนธ์ ระดับปริญญาโท สาขาการประถมศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มีความมุ่งหมายที่จะศึกษาปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา และลักษณะชีวสังคม ที่ส่งผลต่อความเครียดของครูผู้สอน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี เขต 3

2. ข้อคำถามทุกข้อไม่มีผลกระทบต่อตัวท่านแต่อย่างใด กรุณาอ่านและตอบคำถามทุกข้อตามความคิดเห็นของท่าน ซึ่งคำตอบนั้นไม่มีถูก ไม่มีผิด เพราะความคิดและการตัดสินใจของแต่ละคนย่อมไม่เหมือนกัน ดังนั้นขอให้ท่านตอบแบบสอบถามนี้ให้ตรงกับสภาพความเป็นจริงของท่านมากที่สุด คำตอบที่ได้นี้จะถือเป็นความลับเฉพาะเพื่อนำผลไปใช้ในการวิจัย ทางวิชาการเท่านั้น

3. ถ้าท่านให้ข้อมูลอย่างถูกต้อง ครบถ้วนตามความคิดเห็นของท่านอย่างแท้จริงจะเป็นประโยชน์ต่องานวิจัยเป็นอย่างยิ่ง ผู้วิจัยขอขอบพระคุณที่ท่านให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีมา ณ โอกาสนี้

ทิพย์วรรณ ธูปหอม
ผู้วิจัย

ตอนที่ 1 ปัจจัยในตัวบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม (ปัจจัยด้านลักษณะชีวสังคม)

<u>คำชี้แจง</u> : โปรดเขียนเครื่องหมาย (✓) ลงในหน้าข้อความ หรือเติมคำในช่องว่างที่ตรงกับความเป็นจริง

1. เพศ

( ) หญิง ( ) ชาย

2. อายุ

( ) ต่ำกว่า 25 ปี ( ) 26 – 30 ปี

( ) 31 – 35 ปี ( ) 36 – 40 ปี

( ) 41 – 45 ปี ( ) 46 – 50 ปี

( ) 51 – 55 ปี ( ) 56 – 60 ปี

3. อายุราชการ

( ) ต่ำกว่า 10 ปี ( ) 10 – 20 ปี ( ) สูงกว่า 20 ปี

4. สถานภาพสมรส

( ) โสด ( ) สมรส ( ) ม่าย

5. ระดับการศึกษา

( ) ต่ำกว่าปริญญาตรี ( ) ปริญญาตรี ( ) สูงกว่าปริญญาตรี

6. ระดับชั้นที่สอน

( ) ระดับประถม ( ) ระดับมัธยม ( ) ระดับประถมและมัธยม

7. รายได้ต่อเดือน

( ) ต่ำกว่า 10,000 บาท ( ) 10,001 – 20,000 บาท

( ) 20,001 – 30,000 บาท ( ) สูงกว่า 30,000 บาท

8. สถานะทางเศรษฐกิจ

( ) รายได้พอใช้ ( ) รายได้พอใช้ และเหลือเก็บ

( ) รายได้ไม่พอใช้ ( ) รายได้ไม่พอใช้และมีหนี้

ตอนที่ 2 แบบวัดความเครียด

คำชี้แจง : ในช่วงเวลา 3 เดือนที่ผ่านมา ท่านมีความรู้สึก หรือเคยมีอาการต่างๆ ต่อไปนี้ บ่อยเพียงใด (โปรดเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องแสดงระดับอาการที่เกิดขึ้นกับตัวท่านตามความเป็นจริงมากที่สุด เพียงข้อละ 1 เครื่องหมาย โดยที่แบบสอบถามแต่ละข้อมีให้ท่านเลือก 3 ตัวเลือก คือ 2, 1, 0)

2 หมายถึง ระดับอาการบ่อยครั้ง

1 หมายถึง ระดับอาการบางครั้ง

0 หมายถึง ระดับอาการไม่เคยเลย

แบบวัดความเครียด		ระดับอาการ		
ข้อ	อาการ พฤติกรรมหรือความรู้สึก	บ่อยครั้ง (2)	บางครั้ง (1)	ไม่เคยเลย (0)
1.	ท่านนอนไม่หลับ เพราะมีความกังวลใจ ที่ต้องทำวิจัยในชั้นเรียน			
2.	ท่านรู้สึกหงุดหงิดรำคาญใจ ที่ต้องมีภาระงานเพิ่มขึ้นในการพัฒนาหลักสูตร			
3.	ท่านรู้สึกเบื่อหน่าย ไม่อยากทำอะไร เมื่อนึกถึงการที่ต้องทำวิจัยในชั้นเรียน			
4.	เมื่อท่านตื่นนอนตอนเช้า ท่านรู้สึกเซ็ง และระเหี่ยท้อแท้ ที่ต้องจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ			
5.	ท่านรู้สึกเพลีย จนไม่อยากทำอะไร ที่ต้องปฏิบัติงานตามเกณฑ์ประกันคุณภาพการศึกษา			
6.	ท่านมีอาการมึนงงหรือเวียนศีรษะบ่อย ที่ต้องปฏิบัติงานตามเกณฑ์ประกันคุณภาพการศึกษา			
7.	ท่านจะมีอาการปากสั่น เสียงสั่น เวลาไม่พอใจที่ต้องมีภาระงานเพิ่มจากการปฏิรูปการศึกษา			

แบบวัดความเครียด		ระดับอาการ		
ข้อ	อาการ พฤติกรรมหรือความรู้สึก	บ่อยครั้ง (2)	บางครั้ง (1)	ไม่เคยเลย (0)
8.	ท่านตื่นเต้น กับเหตุการณ์ที่ไม่คุ้นเคย ที่ต้องจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ			
9.	ท่านมีอารมณ์ฉุนเฉียว กับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ที่ต้องมีภาระงานเพิ่มในการทำวิจัยในชั้นเรียน			
10.	ท่านมีเรื่องกลุ้มใจ เป็นประจำ สืบเนื่องมาจากการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการปฏิรูปการศึกษา			
11.	ท่านมีอาการเหม่อลอย จนบางครั้งไม่รู้ว่าตัวเองกำลังทำอะไรอยู่ สืบเนื่องมาจากการมีภาระงานเพิ่มจากการปฏิรูปการศึกษา			
12.	ท่านมีอาการกระวนกระวายใจ เป็นประจำที่ต้องปฏิบัติงานตามเกณฑ์ประกันคุณภาพการศึกษา			
13.	ท่านเคยท้อแท้ จนไม่อยากทำอะไร เมื่อนึกถึงการที่ต้องพัฒนาหลักสูตรด้วยตนเอง			
14.	ท่านเคยรู้สึกหายใจขัด หรือมีอาการเหนื่อยหอบโดยไม่ได้ออกแรง เมื่อนึกถึงงานที่ต้องปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับการปฏิรูปการศึกษา			
15.	ท่านเหงื่อออก ตัวเย็นเพราะตกใจ ที่ต้องมีภาระงานเพิ่มจากการปฏิรูปการศึกษา			

แบบวัดความเครียด		ระดับอาการ		
ข้อ	อาการ พฤติกรรมหรือความรู้สึก	บ่อยครั้ง (2)	บางครั้ง (1)	ไม่เคยเลย (0)
16.	ท่านมีอาการซึมเศร้า ไม่อยากทำอะไร เมื่อนึกถึงการที่ต้องปฏิบัติงานตามเกณฑ์ประกัน คุณภาพการศึกษา			
17.	ท่านรู้สึกหมดหวังในชีวิต เมื่อนึกถึงในการที่ต้องปฏิบัติงานตามเกณฑ์ประกันคุณภาพการศึกษา			
18.	ท่านมีอาการปากคอแห้ง ในขณะที่ต้องพัฒนาหลักสูตร			
19.	ท่านมีอาการปวดศีรษะข้างเดียว หรือปวดบริเวณขมับทั้งสองข้าง ที่ต้องปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการปฏิรูปการศึกษา			
20.	ท่านรู้สึกกลัวผิดพลาดในการทำสิ่งต่างๆ อยู่เป็นประจำเมื่อนึกถึงการที่ต้องปฏิบัติงานตามเกณฑ์ประกันคุณภาพการศึกษา			

ตอนที่ 3 แบบสอบถามปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา ที่ส่งผลต่อความเครียด

คำชี้แจง : โปรดเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องคำตอบตามความคิดเห็นของท่าน

5 หมายถึง ระดับปัญหาในการปฏิบัติงานมากที่สุด

4 หมายถึง ระดับปัญหาในการปฏิบัติงานมาก

3 หมายถึง ระดับปัญหาในการปฏิบัติงานปานกลาง

2 หมายถึง ระดับปัญหาในการปฏิบัติงานน้อย

1 หมายถึง ระดับปัญหาในการปฏิบัติงานน้อยที่สุด

งานปฏิรูปการศึกษา	ระดับปริมาณงานที่ปฏิบัติ				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	5	4	3	2	1
ด้านการพัฒนาหลักสูตร					
1. การขาดความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาหลักสูตร ทำให้เกิดปัญหาในการปฏิบัติงานของท่านมากน้อยแค่ไหน					
2. การวิเคราะห์หลักสูตร เพื่อกำหนดกิจกรรม เป็นงานใหม่ที่ท่านยังขาดความรู้ความเข้าใจ ทำให้เกิดปัญหาในการปฏิบัติงานของท่าน มากน้อยแค่ไหน					
3. การขาดความรู้ ความเข้าใจ ในการพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่นทำให้เกิดปัญหาในการปฏิบัติงานของท่าน มากน้อยแค่ไหน					
4. การจัดทำวิชาเพิ่มเติมขึ้นใหม่ ในการพัฒนาหลักสูตรเป็นงานใหม่ที่ท่าน ยังขาดความรู้ ความเข้าใจ ทำให้เกิดปัญหาในการปฏิบัติงานของท่าน มากน้อยแค่ไหน					
5. การประเมินผลการเรียนรู้ ตามหลักสูตร เป็นงานใหม่ที่ท่านยังขาดความรู้ ความเข้าใจ ทำให้เกิดปัญหาในการปฏิบัติงานของท่าน มากน้อย แค่ไหน					
6. การทำงานที่ประกอบด้วย การทำงานหลายขั้นตอนในการพัฒนาหลักสูตร ทำให้เกิดปัญหาในการปฏิบัติงานของท่าน มากน้อยแค่ไหน					

งานปฏิรูปการศึกษา	ระดับปริมาณงานที่ปฏิบัติ				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	5	4	3	2	1
ด้านการพัฒนาหลักสูตร					
7. การกำหนดแนวทางการเรียนรู้ เป็นงานที่ต้องใช้ความสามารถทำงานร่วมกับบุคคลหลายฝ่าย ทำให้เกิดปัญหาในการปฏิบัติงานของท่านมากน้อยแค่ไหน					
8. การปรับกิจกรรม ปรับเนื้อหา ปรับปรุงสื่อ เป็นการเพิ่มปริมาณงานที่ท่านเคยปฏิบัติทำให้เกิดปัญหาในการปฏิบัติงานของท่านมากน้อยแค่ไหน					
9. การพัฒนาหลักสูตร เป็นงานที่ต้องปฏิบัติอย่างเป็นระบบ และมีคุณภาพมาตรฐานควบคุม ทำให้เกิดปัญหาในการปฏิบัติงานของท่าน มากน้อยแค่ไหน					
10. การประเมินผลการเรียนรู้ ตามหลักสูตร เป็นงานใหม่ที่ท่านยังขาดความรู้ ความเข้าใจ ทำให้เกิดปัญหาในการปฏิบัติงานของท่าน มากน้อยแค่ไหน					

ปัจจัยด้านลักษณะงานปฏิรูปการศึกษา	ระดับของความรู้สึกเครียดในการปฏิบัติงาน				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	5	4	3	2	1
ด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ					
1. การจัดการเรียนรู้ ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ทำให้ท่านต้องมีภาระงานเพิ่มในการวางแผนการจัดการเรียนรู้ ทำให้เกิดปัญหาในการปฏิบัติงานของท่าน มากน้อยแค่ไหน					
2. การจัดการเรียนรู้ ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นงานที่ท่านต้องปฏิบัติอย่างเป็นระบบ ตามเกณฑ์ประกันคุณภาพ เป็นปัญหาในการปฏิบัติงานของท่าน มากน้อยแค่ไหน					
3. การจัดการเรียนการสอนอย่างหลากหลาย เหมาะสมกับผู้เรียน เป็นงานใหม่ที่ท่านยังขาดความรู้ ความเข้าใจ เป็นปัญหาในการปฏิบัติงานของท่าน มากน้อยแค่ไหน					

ปัจจัยด้านลักษณะงานปฏิรูปการศึกษา	ระดับของความรู้สึกเครียดในการปฏิบัติงาน				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	5	4	3	2	1
ด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ					
4. การจัดการเรียนการสอน ที่กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดทักษะความคิด เป็นงานที่ต้องปฏิบัติอย่างเป็นระบบ ตามเกณฑ์การประกันคุณภาพการศึกษา เป็นปัญหาในการปฏิบัติงานของท่านมากน้อยแค่ไหน					
5. การต้องใช้ความสามารถในการทำงานร่วมกับบุคคลหลายฝ่าย ในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาร่วมในการจัดการเรียนรู้ ทำให้เกิดปัญหาในการปฏิบัติงานของท่านมากน้อยแค่ไหน					
6. การที่ต้องทำงานอย่างเป็นระบบ การทำงานหลายขั้นตอน ในการประเมินการพัฒนาผู้เรียน ด้วยวิธีที่หลากหลาย และต่อเนื่อง เป็นปัญหาในการปฏิบัติงานของท่านมากน้อยแค่ไหน					
7. การต้องทำงาน ที่ต้องใช้ความสามารถในการจัดการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาสุนทรียภาพ ศิลปะ และกีฬา เป็นปัญหาในการปฏิบัติงานของท่าน มากน้อยแค่ไหน					
8. การทำงานที่ต้องใช้ความสามารถ ในการนำเทคโนโลยี และสื่อที่เหมาะสมมาประยุกต์ใช้ เป็นปัญหาในการปฏิบัติงานของท่าน มากน้อยแค่ไหน					
9. การทำงานที่ต้องใช้ความสามารถ ในการจัดการเรียนการสอน ที่กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดทักษะความคิด เป็นปัญหาในการปฏิบัติงานของท่าน มากน้อยแค่ไหน					
10. การต้องทำงานอย่างเป็นระบบ ตามเกณฑ์ประกันคุณภาพการศึกษา ในการฝึกและส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียน เป็นปัญหาในการปฏิบัติงานของท่านมากน้อยแค่ไหน					

งานปฏิรูปการศึกษา	ระดับปัญหา				
	มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
ด้านการวิจัยในชั้นเรียน					
1. เอกสารความรู้เรื่องงานวิจัยในชั้นเรียนมีน้อย เป็นปัญหาในการปฏิบัติงานของท่าน มากน้อยแค่ไหน					
2. การขาดความรู้ความเข้าใจ ในการสรุปผลการวิจัย ทำให้เกิดปัญหาในการปฏิบัติงานของท่านมากน้อยแค่ไหน					
3. หน่วยงานของท่าน ไม่ให้ความสนับสนุนด้านงบประมาณการทำวิจัยในชั้นเรียน ทำให้เกิดปัญหาในการปฏิบัติงานของท่านมากน้อยแค่ไหน					
4. ความไม่ชัดเจน ในการทำวิจัยในชั้นเรียน ทำให้เกิดปัญหาในการปฏิบัติงานมากน้อยแค่ไหน					
5. หน่วยงาน ไม่สนับสนุนในเรื่องการอบรม ให้ความรู้ เรื่องการวิจัยในชั้นเรียน ทำให้เกิดปัญหาในการปฏิบัติงานมากน้อยแค่ไหน					
6. การเพิ่มภาระงาน ที่นอกเหนือจากการสอนตามปกติของท่านในการทำวิจัยในชั้นเรียน เป็นปัญหาในการปฏิบัติงานของท่านมากน้อยแค่ไหน					
7. การทำงานที่ต้องใช้ความสามารถในการค้นพบปัญหาต่างๆ ในชั้นเรียนของนักเรียนแต่ละคนได้ถูกต้อง เป็นปัญหาในการปฏิบัติงานของท่านมากน้อยแค่ไหน					
8. การทำงานที่มีระบบ การทำงานหลายขั้นตอนในการสำรวจปัญหา หาสาเหตุของการเรียนการสอนทำให้เกิดปัญหาในการปฏิบัติงานของท่านมากน้อยแค่ไหน					
9. การทำงานที่ต้องปฏิบัติอย่างเป็นระบบ และมีคุณภาพ ในการทำลองเพื่อแก้ปัญหา ทำให้เกิดปัญหาในการปฏิบัติงานของท่าน มากน้อยแค่ไหน					

งานปฏิรูปการศึกษา	ระดับปัญหา				
	มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
ด้านการวิจัยในชั้นเรียน					
10. ท่านกลัวว่างานวิจัยในชั้นเรียนที่ทำ ไม่ได้มาตรฐานตามเกณฑ์ประกันคุณภาพ ทำให้เกิดปัญหาในการปฏิบัติงานของท่าน มากน้อยแค่ไหน					
ด้านการประกันคุณภาพการศึกษา					
1. การประกันคุณภาพการศึกษา เป็นงานใหม่ที่ท่านยังขาดความรู้ ความเข้าใจ เป็นปัญหาในการปฏิบัติงานมากน้อยแค่ไหน					
2. การที่ท่านยังขาดความรู้ ความเข้าใจ ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ให้นักเรียนมีความสามารถในการคิดวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ ทำให้เกิดปัญหาในการปฏิบัติงานของท่านมากน้อยแค่ไหน					
3. ผู้บริหาร ผู้ร่วมงาน มีความเข้าใจแตกต่างกันในหลักเกณฑ์การประกันคุณภาพการศึกษา ทำให้เกิดปัญหาในการปฏิบัติงานของท่านมากน้อยแค่ไหน					
4. การเพิ่มภาระงาน ที่ต้องรับผิดชอบมากกว่าเดิมในการประกันคุณภาพการศึกษา เป็นปัญหาในการปฏิบัติงานของท่าน มากน้อยแค่ไหน					
5. การเพิ่มภาระงาน ในการที่ท่านต้องจัดเตรียมเอกสารการสอน รายงานสรุปการสอนอย่างเป็นระบบอยู่เสมอ เป็นปัญหาในการปฏิบัติงานของท่านมากน้อยแค่ไหน					
6. การประกันคุณภาพการศึกษา เป็นงานที่ต้องปฏิบัติอย่างเป็นระบบ มีการควบคุมคุณภาพมาตรฐานที่กำหนดไว้ เป็นปัญหาในการปฏิบัติงานของท่านมากน้อยแค่ไหน					

งานปฏิรูปการศึกษา	ระดับปัญหา				
	มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
7. การทำงานที่ต้องปฏิบัติอย่างเป็นระบบ ตามเกณฑ์การประกันคุณภาพการศึกษา ในการจัดการเรียนการสอน อย่างมีประสิทธิภาพ และเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นปัญหาในการปฏิบัติงานของท่าน มากน้อยแค่ไหน					
8. การทำงานที่ต้องปฏิบัติอย่างเป็นระบบ ตามเกณฑ์การประกันคุณภาพการศึกษา ในการฝึกฝนให้ผู้เรียน แสวงหาความรู้ เพื่อพัฒนาตนเอง อย่างต่อเนื่อง เป็นปัญหาในการปฏิบัติงานของท่านมากน้อยแค่ไหน					
9. การทำงานที่ต้องปฏิบัติอย่างเป็นระบบ ตามเกณฑ์ประกันคุณภาพการศึกษาในการฝึกฝนให้ผู้เรียนมีสุขนิสัย สุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่ดี เป็นปัญหาในการปฏิบัติงานของท่าน มากน้อยแค่ไหน					
10. การจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ และให้ผู้เรียนได้รับการศึกษา ได้มาตรฐานเท่าเทียมกัน ต้องใช้ความสามารถในการทำงานร่วมกับบุคคลหลายฝ่าย เป็นปัญหาในการปฏิบัติงานของท่านมากน้อยแค่ไห					

ภาคผนวก ค

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือเรียงตามลำดับอักษร

1. นายจำนงค์ ยอดขำ	อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กาญจนบุรี เขต 3
2. อาจารย์รุ่งทิวา นาบำรุง	อาจารย์ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
3. รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวนีย์ สิขาบัณฑิต	อาจารย์ภาควิชาเทคโนโลยีการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ภาคผนวก ง

ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม

ปัญหาในการปฏิบัติงานปฏิรูปการศึกษา

Reliability

****** Method 1 (space saver) will be used for this analysis ******

RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)

Item-total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Alpha if Item Deleted
A1	113.3600	90.8792	.1849	.7068
A2	114.2200	91.8703	.0547	.7145
A3	113.9800	89.5349	.2000	.7059
A4	115.0700	91.5607	.0671	.7141
A5	114.6300	93.4880	-.0454	.7224
A6	114.5100	91.3231	.0964	.7117
A7	114.3000	90.1919	.1702	.7075
A8	114.6300	88.9223	.1816	.7075
A9	113.6900	87.7918	.4317	.6957
A10	113.5100	90.4544	.1767	.7071
B1	117.5800	94.0440	-.0698	.7150
B2	117.5200	94.5552	-.1237	.7170
B3	117.5500	94.0884	-.0740	.7153
B4	117.7000	93.8889	-.0543	.7138
B5	117.7000	92.8182	.0962	.7102
B6	117.7200	94.7289	-.1788	.7164
B7	117.7600	93.9418	-.0677	.7134
B8	117.7500	93.4823	.0091	.7120
B9	117.2400	93.4368	-.0040	.7134
B10	115.1200	89.6824	.1456	.7099
C1	113.3400	87.4590	.5079	.6936
C2	113.2400	88.8913	.3881	.6988
C3	114.2500	85.9268	.3965	.6935
C4	113.5900	89.6181	.2323	.7042
C5	114.0100	86.6565	.3502	.6964
C6	114.3800	86.1572	.2948	.6994
C7	114.1500	88.4520	.2532	.7027
C8	113.2500	87.6641	.4220	.6956
C9	113.8600	86.8893	.2981	.6994
C10	113.4100	87.4969	.4016	.6958
D1	113.4900	87.4645	.4015	.6958
D2	115.1200	87.9855	.2440	.7031
D3	115.0800	86.9632	.2739	.7010
D4	114.5000	90.8384	.0505	.7197
D5	113.9600	86.3620	.3052	.6987
D6	114.5200	82.5956	.4250	.6882
D7	113.3500	86.6338	.4647	.6926
D8	114.6000	90.0202	.1102	.7132
D9	115.0700	86.0254	.2289	.7056
D10	113.8300	86.1425	.4468	.6921

RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)

Reliability Coefficients

N of Cases = 100.0 N of Items = 40

Alpha = .7110

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ	นางทิพย์วรรณ ธูปหอม
วัน เดือน ปี เกิด	13 พฤษภาคม 2503
สถานที่เกิด	จังหวัดกาญจนบุรี
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	15 หมู่ที่ 1 ถ.พัฒนากาญจน์ ต.ท่ามะขาม อ.เมือง จ.กาญจนบุรี 71000
ตำแหน่งหน้าที่การงาน	ศึกษานิเทศก์
สถานที่ทำงาน	สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี เขต 3
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2517	ระดับประถมศึกษา จากโรงเรียนเทศบาล 1 (วัดเทวสังฆาราม) จังหวัดกาญจนบุรี
พ.ศ. 2520	มัธยมศึกษาปีที่ 3 จากโรงเรียนสตรีกาญจนบุรี (กาญจนานุเคราะห์)
พ.ศ. 2522	มัธยมศึกษาปีที่ 5 จากโรงเรียนผดุงราษฎร์ จังหวัดพิษณุโลก
พ.ศ. 2527	ค.บ. (การประถมศึกษา) สถาบันราชภัฏกาญจนบุรี
พ.ศ. 2547	กศ.ม. (การประถมศึกษา) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ